KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE MEYDANLARIN KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ: AVRUPA TARİHİ KENT MEYDANLARI ÖRNEĞİ

MERVE TÜRK

KOCAELİ 2024

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE MEYDANLARIN KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ: AVRUPA TARİHİ KENT MEYDANLARI ÖRNEĞİ

MERVE TÜRK

Doç.Dr. Mehtap ÖZBAYRAKTAR		
Danışman,	**Kocaeli Üniv.**	**.....**
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Kıvanç KUTLUCA		
Jüri Üyesi,	**Kocaeli Üniv.**	**.....**
Doç.Dr. Mehmet İNCEOĞLU		
Jüri Üyesi,	**Eskişehir Teknik Üniv.**	**.....**

Tezin Savunulduğu Tarih: 23.01.2024

ETİK BEYAN VE ARAŞTIRMA FONU DESTEĞİ

Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez/proje çalışmasında,

- Bu tezin/projenin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu,
- Çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı,
- Bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi,
- Bu çalışmanın Kocaeli Üniversitesi'nin abone olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Fen Bilimleri Enstitüsü'nün belirlemiş olduğu ölçütlere uygun olduğunu,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Tezin/Projenin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez/proje çalışması olarak sunmadığımı,

beyan ederim.

■ Bu tez/proje çalışmasının herhangi bir aşaması hiçbir kurum/kuruluş tarafından maddi/alt yapı desteği ile desteklenmemiştir.

☐ Bu tez/proje çalışması kapsamında üretilen veri ve bilgiler ..... tarafından ..... no'lu proje kapsamında maddi/alt yapı desteği alınarak gerçekleştirilmiştir.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Merve TÜRK

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI

Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/projemin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullarla kullanıma açma izninin Kocaeli Üniversitesi'ne verdiğimi beyan ederim. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet hakları bende kalacak, tezimin/projemin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki makale, kitap, tebliğ, lisans, patent gibi çalışmalarda kullanımı, danışmanımın isim hakkı saklı kalmak koşuluyla ve her iki tarafın bilgisi dâhilinde bana ait olacaktır.
Tezin/projenin kendi özgün çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/projenin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.
Yükseköğretim kurulu tarafından yayınlanan **"Lisanüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ Kocaeli Üniversitesi Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü yönetim kurulu kararı ile tezimin/projemin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.

☐ Enstitü yönetim kurulu gerekçeli kararı ile tezimin/projemin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 6 ay ertelenmiştir.

☒ Tezim/projem ile ilgili gizlilik kararı verilmemiştir.

Merve TÜRK

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Tez boyunca desteğini esirgemeyen, özveri ve sabırla rehberlik ederek bu süreci tamamlamama yardım eden değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mehtap Özbayraktar'a, Yükek lisansa başlamama vesile olan canım arkadaşım Deniz Söy'e, Yüksek lisans sürecinde aldığım derslerde birlikte çalıştığımız arkadaşlarıma, bu süre zarfında manevi desteğini her zaman hissettiren ve Yüksek lisans'ın bana kattığı en kıymetli insan Kamile Öztürk Kösenciğ'a , süreç boyunca manevi desteğini hissettiren sevgili aileme ve en çok da annem Şahinde Türk'e, son olarak, tez çalışmamın gerçekleşmesinde ve tamamlanmasında emeği geçen tüm dostlarıma, arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Sizlerin destekleri, bu zorlu süreçte beni motive etti ve başarıya ulaşmamı sağladı. İyi ki varsınız.

Ocak- 2024 Merve TÜRK

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN VE ARAŞTIRMA FONU DESTEĞİ i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR iii
İÇİNDEKİLER iv
ŞEKİLLER DİZİNİ vii
TABLOLAR DİZİNİ xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ xx
ÖZET xxi
ABSTRACT xxii
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Amacı, Araştırma Soruları ve Kapsamı 3
1.2. Çalışmanın Sınırlılıkları 4
2. KURAMSAL ALTYAPI 6
2.1. Kamusal Mekan 6
2.2. Kamusal Mekan Türleri 11
2.3. Salgınlar ve Kamusal Mekan 13
2.3.1.Kara Veba Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler 15
2.3.2.Kolera Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler 19
2.3.3.Verem Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler 24
2.3.4.AIDS- HIV Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler 26
2.3.5.COVID-19 Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler 30
2.3.6.Salgınların Kamusal Mekana Etkisinin Değerlendirilmesi 33
2.4. Kamusal Mekan Kalitesi 34
2.4.1.COVID-19 Öncesi Kamusal Mekan Üzerine Yapılan Çalışmalar Üzerinden Kamusal Mekan Kalite Parametrelerinin Tespiti 35
2.4.2.COVID-19 sürecinde Kamusal Mekan Üzerine Yapılan Çalışmalar Üzerinden Kamusal Mekan Kalite Parametrelerin Tespiti 46
2.4.3.COVID-19 Öncesi ve Sürecinde Kamusal Mekan Üzerine Yapılan Çalışmalarda Tespit Edilen Kamusal Mekan Kalite Parametrelerin Karşılaştırılması 59
3. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİNİN BELİRLENMESİ 68
3.1. Çalışma Kapsamının Belirlenmesi 68
3.2. Çalışmada İzlenen Yöntemin Belirlenmesi 69
3.2.1.Meydan Analizinde Kullanılacak Yardımcı Teknikler 75
4.SEÇİLEN MEYDANLARIN ‘’MEYDAN ODAKLI’’ KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ AÇISINDAN ANALİZİ 76
4.1. Plaza Mayor, Madrid/İSPANYA 76
4.1.1. Plaza Mayor Meydanı’nın COVID-19 Sürecinde Meydan Odaklı Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 80
4.1.1.1.Plaza Mayor Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 80
4.1.1.2.Plaza Mayor Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 87

4.1.1.3.Plaza Mayor Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 90
4.2. Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA 90
4.2.1.Place de la Bastille Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı ''Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 98
4.2.1.1.Place de la Bastille Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 98
4.2.1.2.Place de la Bastille Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 106
4.2.1.3.Place de la Bastille Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 109
4.3.Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK 109
4.3.1.Nottingham Eski Pazar Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 112
4.3.1.1. Nottingham Eski Pazar Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 112
4.3.1.2. Nottingham Eski Pazar Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 120
4.3.1.3. Nottingham Eski Pazar Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 123
4.4.Marienplatz, Münih/ ALMANYA 123
4.4.1.Marienplatz Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 125
4.4.1.1.Marienplatz Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 125
4.4.1.2.Marienplatz Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 132
4.4.1.3.Marienplatz Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 134
4.5. Alexandriaplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA 135
4.5.1.Alexandriaplatz Meydanı' nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 139
4.5.1.1.Alexandriaplatz Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 139
4.5.1.2.Alexandriaplatz Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 143
4.5.1.3.Alexandriaplatz Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 145
4.6. Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK 146
4.6.1. Trafalgar Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 148
4.6.1.1.Trafalgar Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 148
4.6.1.2.Trafalgar Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 157
4.6.1.3.Trafalgar Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 163
4.7. København Rådhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA 163
4.7.1.København Rådhuspladsen Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 168
4.7.1.1.København Rådhuspladsen Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 168

4.7.1.2.København Rådhuspladsen Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 174
4.7.1.3.Kgaøbenhavn Rådhuspladsen Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 177
4.8. Rynek Glowny Meydanı, Krakow /POLONYA 177
4.8.1.Rynek Glowny Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 180
4.8.1.1.Rynek Glowny Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 180
4.8.1.2.Rynek Glowny Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 186
4.8.1.3.Rynek Glowny Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 188
4.9. George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK 189
4.9.1.George Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde Meydan ''Odaklı Kamusal'' Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 191
4.9.1.1.George Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 191
4.9.1.2.George Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 199
4.9.1.3.İskoçya George Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 202
4.10.Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK 203
4.10.1.Skanderbeg Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi 207
4.10.1.1.Skanderbeg Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler 207
4.10.1.2.Skanderbeg Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler 214
4.10.1.3.Skanderbeg Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme 217
5.SEÇİLEN MEYDANLARIN UZUN VADELİ MÜDAHALELER- ''MEYDAN ODAKLI'' KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ AÇISINDAN BULGULARI ve DEGERLENDİRMESİ 218
5.1.Uzun Vadeli Müdahaleler- İşlevsel Kalite Bulguları 218
5.2.Uzun Vadeli Müdahaleler -Çevresel Kalite Bulguları 232
5.3.Uzun Vadeli Müdahaleler- Estetik Kalite Bulguları 239
5.4.Uzun Vadeli Müdahaleler- Meydan Odaklı Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Değerlendirmesi 243
6.SEÇİLEN MEYDANLARIN KISA VADELİ MÜDAHALELER- ''MEYDAN ODAKLI'' KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ AÇISINDAN BULGULARI ve DEGERLENDİRMESİ 247
6.1.Kısa Vadeli Müdahaleler- İşlevsel Kalite Bulguları 247
6.2.Kısa Vadeli Müdahaleler- Çevresel Kalite Bulguları 258
6.3.Kısa Vadeli Müdahaleler- Meydan Odaklı Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Değerlendirmesi 260
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 263
KAYNAKLAR 272
EKLER 304
KİŞİSEL YAYIN VE ESERLER 326
ÖZGEÇMİŞ 327

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı tarafından hazırlanan "Kamusal mekanlar ağı" 12
Şekil 2. 2. Tarihten günümüze Dünya'da etkili olan önemli salgınlar 14
Şekil 2. 3. Londra'da büyük veba salgını 15
Şekil 2. 4. Kara Ölüm (The Black Death) 16
Şekil 2. 5. Büyük Veba salgını sırasında Londra'da insanların hasta olduğu bir kapının işaretlendiği resim (Bring Out Your Dead), 1665 17
Şekil 2. 6. Venedik, Lazzaretto Vecchio karantina hastanesinin planı, John Howard 1791 17
Şekil 2. 7. Lazzaretto Vecchio'nun günümüzdeki halinin havadan görünümü 18
Şekil 2. 8. Paris kanalizasyon sistemi 18
Şekil 2. 9. Kolera döneminde Thames Nehri'nin kirliliğini ve kokusunu gösteren karikatürler: (a) Faraday'ın kartını Thimes nehrine (Father Thimes) vermesi 1855, (b) Thimes Nehri'nin (Father Thimes) çocuğuna Londra'yı tanıtması, 1858 20
Şekil 2. 10. John Snow'un kolera salgını için yaptığı harita, 1854 21
Şekil 2. 11. Brunel Renkioi Hastanesi plan ve kesitleri, 1855 21
Şekil 2. 12. Renkioi Hastanesi'nin koğuşlarından birinin iç mekanı 22
Şekil 2. 13. Nightingale'in "Hastaneler üzerine notlar kitabı 22
Şekil 2. 14. Erenköy'de Kırım Savaşında yaralı askerler için inşa edilen modüler ahşap Brunel Renkioi Hastanesi, 1855-1856 23
Şekil 2. 15. Bazalgette, Isle of Dogs kanalizasyon inşaatı kesiti 23
Şekil 2. 16. (a) Londra kanalizasyon inşaatı sırasında Balgazette tarafından tasarlanan Victoria, Chelsea ve Albert setleri", (b) Londra, Kuzey kanalizasyon inşaatı, Abbey Mills yakınları 24
Şekil 2. 17. Paimio Sanatoryumu terası, Alvar Aalto 26
Şekil 2.18. AIDS merkezine dönüştürülen Ridge Evi'nin kuzey doğu yönünden görünümü, 2001 dönüşüm öncesi 27
Şekil 2.19. Dream Center Sağlık Tesisi batı yönünden görünümü 28
Şekil 2.20. (a) Tavşan yetiştirme barakasından dönüştürülen Rose of Sharon çocuk yuvası, (b)Ana okulu kuzey batı cephesi ve iç mekanı 28
Şekil 2.21. "Afrika Merkezi" nin yerleşim planı ve kesitleri 29
Şekil 2.22. PPS'e göre başarılı kamusal mekanlarda bulunması gereken fiziksel özellikler 42
Şekil 2.23. Mouratidis'in yapılı çevre ve öznel refah arasındaki ilişkiyi bağlayan modeli 46
Şekil 2.24. Mouratidis'in COVID-19'un şehirlerde yapılı çevre ve yaşama kalitesi arasındaki bağlantısını yeniden şekillendirdiğini gösteren modeli 47
Şekil 2.25. İngiltere'de kent merkezinde yer alan kamusal mekan müdahale alanları 50
Şekil 2.26. Shift Mimarlık'ın mikro Pazar önerisi 54
Şekil 2.27. Kosova Priştine demir yolu hattı üzerine yapılan kamusal mekan düzenlemesi 55

Şekil 2.28. Bir zamanlar işlek bir şehir içi karayolu olan Siene Nehri'nin sağ kıyısının yayalar ve bisikletliler için sakin bir şehir parkına dönüştürülmesi 56
Şekil 2.29. Brooklyn Köprüsü üzerindeki ortalama günlük bisiklet yolculukları..... 57
Şekil 2. 30. COVID-19 öncesi yapılan çalışmalarda işlevsel kalite parametreleri kullanımı 60
Şekil 2. 31. COVID-19 öncesi yapılan çalışmalarda işlevsel kalite parametreleri kullanımı 61
Şekil 2. 32. COVID-19 öncesi yapılan çalışmalarda çevresel kalite parametreleri kullanımı 61
Şekil 2. 33. COVID-19 sürecinde yapılan çalışmalarda çevresel kalite parametreleri kullanımı 62
Şekil 2. 34. COVID-19 öncesinde yapılan çalışmalarda estetik kalite parametreleri kullanımı 62
Şekil 2. 35. COVID-19 sürecinde yapılan çalışmalarda estetik kalite parametreleri kullanımı 63
Şekil 3. 1. Johns Hopkins Üniversitesi'nde geliştirilen ve COVID-19 pandemisinin yayılımını gösteren harita 68
Şekil 3. 2. Seçilen meydanların haritadaki yerleri..... 69
Şekil 4.1. Plaza Mayor'un gelişim süreci 76
Şekil 4.2. Plaza Mayor Meydanı'nın İspanya iç savaşından önceki durumu 78
Şekil 4.3. (a) Plaza Mayor Meydan Girişleri, (b) Plaza Mayor Meydan Girişleri harita gösterimi 80
Şekil 4.4. Plaza Mayor Meydanı çevresinde, 2020 yılında, kaldırımlarda ve yollarda erişilebilirlik ve hareketlilik koşullarının iyileştirilmesi 81
Şekil 4.5. Plaza Mayor Meydanı ulaşım haritası 81
Şekil 4.6. Plaza Mayor Meydanı Gerona girişi, bisiklet kiralama ve park alanları 82
Şekil 4.7. Plaza Mayor Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri 83
Şekil 4.8. Plaza Mayor Meydanı ve çevresi yaya haritası 83
Şekil 4.9. Koronovirüs salgını nedeni ile boş kalan Plaza Mayor Meydanı..... 84
Şekil 4.10. (a) Plaza Mayor Meydanı otobüs güzergah haritası , (b) Plaza Mayor Meydanı çevresi bisiklet haritası 84
Şekil 4.11. 400. Yıl kutlamalarında Plaza Mayor Meydanı'nın çimle kaplanması..... 85
Şekil 4.12. Plaza Mayor Meydanı'nın kimliğini oluşturan yapı ve anıtlar 86
Şekil 4.13. Plaza Mayor Meydanı'ndaki teras..... 87
Şekil 4.14. Plaza Mayor Meydanı, sanatçı SpY tasarımı 70 m çapında çim kaplama 88
Şekil 4.15. LuzMadrid festivalinde ziyaretçilerin ve Belediye yaşlılar merkezindeki yaşlıların duygularını yazdıkları defterlerden oluşan duvar, Duvarın meydandaki yerleşimi 88
Şekil 4.16. Plaza Mayor Meydanı geleneksel yılbaşı etkinliği panayırı 88
Şekil 4.17. (a) Plaza Mayor Meydanı 1960 öncesi, (b) Plaza Mayor Meydanı, 2020 89

Şekil 4.18. (a) 2020 yılı Plaza Mayor Meydanı yılbaşı standları, (b) 2023 yılı Plaza Mayor Meydanı yılbaşı standları 90
Şekil 4.19. Su hendekleri ile çevrili ve şehre tek bir köprü ile bağlanan kale ve burç 91
Şekil 4.20. "Basel" planından detay, 1550 civarı, V. Charles'ın çevre duvarının ayrılmaz bir parçası olan Rue Saint Antoine eksenindeki orta çağ kalesi 92
Şekil 4.21. (a) Place de la Bastille Meydanı'na yerleştirilen gerçek boyutlu alçı fil modeli, (b)Yapılması planlanan fil çeşmesi tasarımı 93
Şekil 4.22. Place de la Bastille Meydanı'nın 1854 ile 1871 yılları arasındaki dönüşüm planı, ... 93
Şekil 4.23. (a) Place de la Bastille Meydanı, metro geçişi ve istasyon inşaatı için viyadük inşa edilmesi, (b) Place de la Bastille Meydan, 1905 yılında Hector Guimard tarafından inşa edilen ve havuz tarafında bulunan metro giriş binası 94
Şekil 4.24. (a) 1900 yılı Place de la Bastille Meydanı, (b)1962-1963 yıllarına ait bir hava görüntüsü 95
Şekil 4.25. (a) Place de la Bastille Meydanı'nın solunda bulunan Vincennes metro istasyonunun üstten görünüşü, 1948 yılı, (b) Place de la Bastille Meydanı Colonne de Juillet (Temmuz Sütunu) ve Opera Binası 96
Şekil 4.26. Place de la Bastille Meydanı'nın, günümüzdeki haline gelene kadar geçirdiği dönüşüm 96
Şekil 4.27. (a) Place de la Bastille yayalaştırma projesi öncesi, (b) Meydanın yayalaştırma projesindeki model yerleşimi 98
Şekil 4.28. Place de la Bastille Meydanı toplu taşıma ve metro ulaşım hattı 99
Şekil 4.29. (a) Place de la Bastille Meydanı ve çevresi yayalaştırma projesi, (b) Meydan Arsenal limanı arası yaya dolaşım alanı 99
Şekil 4.30. (a) Place de la Bastille Meydanı çevresi bisiklet ağı haritası ,(b) Place de la Bastille ve çevresi bisiklet durakları 99
Şekil 4.31. Üç bölgenin tam ortasında yer alan Place de la Bastille Meydanı 100
Şekil 4.32. Place de la Bastille Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri 31 Temmuz 101
Şekil 4.33. Place de la Bastille Meydanı'nı Port de l'Arsenal'e (Arsenal limanı) bağlayan merdiven 101
Şekil 4.34. (a) Place de la Bastille meydanı yerleşim şemasI, (b) Meydan içi hareketli mobilya 102
Şekil 4. 35. (a) Place de la Bastille Meydanı çevresi bisiklet parkurları, (b) Arsenal havzası metro istasyonu 102
Şekil 4.36. (a) Place de la Bastille Meydanı eğlence alanı, (b) 2024 Paralimpik olimpiyatları, Place de la Bastille Meydanı yerleşimi 103
Şekil 4.37. (a) Place de la Bastille Meydanı trafik akış şeması (b) Place de la Bastille Meydanı ve çevresi yaya geçidi şeması 103
Şekil 4.38. (a) Place de la Bastille Meydanı gece görünümü ve meydan aydınlatma elemanları, (b) Meydana yakın hastaneler 104
Şekil 4.39. (a) Place de la Bastille Meydanı çevresinde yapılan çift şeritli parkur, (b) engelsiz tasarlanan meydan Port de l'Arsenal (Arsenal limanı) arası yaya alanı 104

Şekil 4.40. (a) Place de la Bastille Meydanı yayalaştırma projesi öncesi yeşil alan analizi, (b) Place de la Bastille Meydanın yayalaştırılması ile oluşturulan yeşil alanlar 105
Şekil 4. 41. (a) Place de la Bastille Meydanı'nın önemli bir kimliğini oluşturan Temmuz Sütunu, (b) Zemine yerleştirilen ve meydanın tarihini anlatan özel üretim motiflerden biri 106
Şekil 4.42. (a) Place de la Bastille Meydanı, meydan içi oturma alanları, (b) Meydan ve çevresi halka açık tuvaletler 107
Şekil 4.43. Place de la Bastille Meydanı'nın plan şeması 107
Şekil 4.44. Paris sokaklarının temizlenmesi 108
Şekil 4.45. (a) Nottingham Eski Pazar Meydanı, 1677 planı, (Nottingham City Council, 2005), (b) Arttırılmış gerçeklik ile eski duvarın canlandırılması 110
Şekil 4.46. Nottingham Eski Pazar Meydanı'nın önemli kamusal alanlarla erişilebilirlik ilişkisi ve yaya bağlantıları 113
Şekil 4.47. Nottingham Eski Pazar Meydanı ulaşım haritaları 113
Şekil 4.48. Nottingham Eski Pazar Meydanı'nın çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri 27 Eylül 114
Şekil 4.49. (a) Nottingdam Eski Pazar Meydanı havadan görünümler,1989 (b)2007 114
Şekil 4.50. (a) Notthingdam Eski Pazar Meydanı, kotlu oturma alanları ve bitkilendirme, (b) Eski Pazar meydanı oturma alanları, (URL-64) (c) Pandemi sürecinde meydanda yapılan yönlendirme ve uyarı levhaları, 2020 Yazı 115
Şekil 4.51. (a) Notthindam Eski Pazar Meydanı'nda bisikletliler, (b) Eski Pazar meydanı tramvay hattı, ... 116
Şekil 4. 52. Notthindam Eski Pazar Meydanı'nda araç park alanları (mor alanlar) ve otobüs ring hattı (mor noktalı hat)..... 116
Şekil 4.53. Notthingdam Eski Pazar Meydanı, (a) yılbaşı buz pateni pisti, (b) Eski Nottingham Beach ve Riverside Festivali, (c) kış harikalar diyarı etkinliği, 2022 116
Şekil 4.54. (a) Notthingdam Eski Pazar Meydanı gece aydınlatması, (b)merdivende bulunan gizli led aydınlatmalar 117
Şekil 4. 55. Nottingham Eski Pazar Meydanı engelsiz erişim için rampa alanı, (a)üstten bakış, ve (b) Perspektif..... 118
Şekil 4.56. Nottingham Eski Pazar Meydanı yeniden tasarım, peyzaj plan şeması ve uygulaması, 2004 yılı 118
Şekil 4.57. Nottingham Eski Pazar Meydanı kimliğini oluşturan anıt ve yapılar 119
Şekil 4.58. (a) Nottingdam Eski Pazar Meydanı'nın yaz aylarında plaj olarak kullanılması, (25 Temmuz- 3 Eylül 2022 arası), (b) Eski Pazar Meydanı plaj kurulma çalışmaları..... 121
Şekil 4.59. Nottingham Eski Pazar Meydanı, (a) Pandemi kısıtlamaları sonrası açık hava yeme alanına dönüştürülmesi, (b) Uyarı levhaları ve mekansal yönlendirmeler..... 121
Şekil 4.60. (a) Nottingdam Eski Pazar Meydanı'nın pandemi sonrası tekrar açılma sırasında açık hava yemek ve bar alanı olarak düzenlenmesi, 2020, , (b) Eski Pazar Meydanı 2021 kullanımı,..... 122

Şekil 4.61. (a) Marienplatz Yaya zonu ve çevresi, (b) Meydana erişim araçları 126
Şekil 4.62. Marienplatz Meydanı (a) yaya haritası ve (b) ulaşım haritası,..... 127
Şekil 4.63. Marienplatz Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri 14 Eylül..... 127
Şekil 4. 64. Marienplatz Meydanı (a) tramvay bekleyen insanlar 1950, (URL-82) (b) S-Bahn metro inşaatı 1968, (c) günümüzdeki durumu 128
Şekil 4.65. (Marienplatz meydanı oturma alanları, (a) 2019, , (b) 2020 Eylül 128
Şekil 4. 66. (a) Marienplatz Meydanı ve çevresi otobüs tramvay ve metro durakları , (b) Marienplatz Meydanı bisiklet kullanıcıları, ... 129
Şekil 4. 67. (a) The Parlour olarak adlandırılan Marienplatz Meydanı'ndan bir görsel, (b) Marienplatz meydanından çiçek gücü festivali, (c) Marienplatz meydanından şehrin kuruluş kutlamaları, VolXmusik sahnesi 129
Şekil 4. 68. Marienplatz Meydanı gece aydınlatması..... 130
Şekil 4. 69. Marienplatz Meydanı yeşil yaya zonu ve toplu taşıma haritası 130
Şekil 4. 70. Marienplatz Meydanı (a) COVID-19 kısmi kapanma sırasında peyzaj düzenlemeleri ve bitkilendirme, (b) COVID-19 kısmi kapanma sırasında meydanın boş hali 131
Şekil 4. 71. Marienplatz meydanı ve çevresindeki önemli tarihi yapılar 131
Şekil 4. 72. Marienplatz Meydanı oturma alanları, 2019 132
Şekil 4. 73. (a) Marienplatz Meydanı'nda şehrin kuruluş kutlamaları hazırlıkları, , (b)..... 133
Şekil 4. 74. Marienplatz Meydanı, COVID-19 vaka sayısının artması sebebiyle kapatılan yılbaşı marketi 133
Şekil 4. 75. Marienplatz Meydanı metro girişine yapılan oturma alanı ve peyzaj düzenlemesi. 134
Şekil 4. 76. Marienplatz Meydanı oturma alanları (a) 2019, (b) 2020 Eylül 134
Şekil 4. 77. Alexanderplatz Meydanı 1935, yayalaştırılmadan önceki hali 136
Şekil 4. 78. Covivio France grubu tarafından tasarlanan Alexanderplatz Meydanı komplex yapı projesi görselleri..... 137
Şekil 4. 79. Alezanderplatz Meydanı'nın havadan görünümü (2021)..... 139
Şekil 4. 80. Alexanderplatz meydanı (a) bisiklet haritası, (b) ulaşım haritası, (c) yaya haritası 139
Şekil 4. 81. Alexanderplatz Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri, 31 Temmuz 140
Şekil 4. 82. Alexanderplatz meydanı üstten görünüm ve yaya kullanımı 140
Şekil 4. 83. Alexanderplatz Meydanı oturma alanları 141
Şekil 4. 84. Alexanderplatz Meydanı içindeki bisiklet parkları, 2023 141
Şekil 4. 85. Alexanderplatz Meydanı gece panoramik görüntüsü..... 142
Şekil 4. 86. (a) Alexanderplatz Meydanı'nın havadan görünümleri, (b) yeşil alana bina yapılmadan önceki durumu, 2016,1989 yılı 142
Şekil 4. 87. Alexanderplatz Meydanı ve inşaat alanı Schöbel ve Hermel, 2023..... 143
Şekil 4. 88. Alexanderplatz Meydanı gökdelen inşaatı, Ekim 2022 144
Şekil 4. 89. (a) 2023 Alexanderplatz meydanı yılbaşı etkinliği, (b) 2021 Alexanderplatz Meydanı tiyatro festivali için kurulan stantlar..... 144

Şekil 4. 90. Foster+Partners tarafından düzenlemesi yapılan Trafalgar Meydanı Kuzey terası ve alt meydanındaki asansörlerin meydan içindeki yerleri..... 149
Şekil 4. 91. Trafalgar meydanı, (a) ulaşım haritası, (b) bisiklet haritası,(c) yaya haritası,..... 149
Şekil 4. 92. Trafalgar meydanı toplu taşıma haritası..... 150
Şekil 4. 93. Trafalgar Meydanı'nın çevresindeki önemli kamusal mekanlar ile olan ilişkisi , 31 Temmuz..... 150
Şekil 4. 94. Foster+Partners'in Trafalgar Meydanı'nı Space Syntax yöntemi ile analizi 1, (a) düzenleme öncesi merkezi merdiven ve (b) günümüzde erişilebilirlik..... 151
Şekil 4. 95. Foster+Partners'in Trafalgar Meydanı'nı Space Syntax yöntemi ile analizi 2: Yaya hareket izleri (mavi çizgiler) ve sabit aktiviteler (kırmızı noktalar) , ... 151
Şekil 4. 96. 2020 yılında Trafalgar Meydanı, meydan içi kullanım alanlarının sınırlandırılması,..... 152
Şekil 4. 97. Trafalgar Meydanı ulaşım ağı (URL-118) 152
Şekil 4. 98. (a) 2020 yaz ayında Trafalgar Meydanına kurulan yemek dağıtım alanı, (b) Trafalgar meydanı geçici kurulan tuvaletler, Haziran 2021,..... 153
Şekil 4. 99. (a) Trafalgar Meydanı 2021 yılı yılbaşı etkinliği sahne alanı, kiosklar ve portatif tuvaletlerin yerleşimi, (b) Trafalgar Meydanı 2021 yılı yılbaşı etkinliği,..... 153
Şekil 4. 100. (a) Trafalgar Meydanı kuzey terası bariyerleri, 2021, (b) Trafalgar Meydanı aydınlatması, ... 154
Şekil 4. 101. Trafalgar Meydanı kuzey terasını meydana bağlayan asansör..... 155
Şekil 4. 102. Trafalgar Meydanı yeşil alanları 155
Şekil 4. 103. Trafalgar Meydanı ve çevresindeki önemli tarihi yapılar156
Şekil 4. 104. (a) Westminster Şehri Lisans politikası raporunda Trafalgar Meydanı etkinlik kullanım şeması, (b) Sanat eserlerinin konulduğu 4. Kaide ve kalıcı kaidelerin plan üzerinde gösterimi 156
Şekil 4. 105. (a) Sanatçı Heather Phillipson'ın büyük ölçekli eseri "The End", (b) Samson Kambalu'nun "Antilop" adlı eseri 157
Şekil 4. 106. Trafalgar Meydanı içinde bulunan çeşmeler, yeşil alanlar ve oturma alanlarının plan şeması üzerinde gösterimi 158
Şekil 4. 107. Trafalgar Meydanı, (a) BMW'nin düzenlediği Londra senfoni orkestrası konseri, 2021, (b) Diwali ışık festivali, 2023 158
Şekil 4. 108. Trafalgar Meydanı'nın etkinlikler sırasındaki kiosk ve sahne kullanım alanları..... 159
Şekil 4. 109. Trafalgar Meydanı, (a) Londra Belediye Başkanlığı'nın düzenlediği Ramazan bitiş festivali, 2023, (b) 2023 Ramazan Bayramı (Fotoğraf Iqrah Bhatti, Nisan 2023) 159
Şekil 4. 110. (a)Trafalgar Meydanı kuzey terasa giriş, güvenlik fazları ve (b) etkinlik güvenli giriş alanları..... 160
Şekil 4. 111. Westminster Şehri Lisans politikası raporunda Trafalgar Meydanı etkinlik şeması- çevresel düzenleme, meydanın giriş çıkış alanları ve portatif tuvalet alanları 160

Şekil 4. 112. Trafalgar Meydanı çevresinde, meydanın mahremiyetini sağlayan peyzaj alanı Google Earth, 2023 161
Şekil 4. 113. Trafalgar Meydanı'nda etkinlikler için geçici tuvaletlerin kurulduğu alanı gösteren plan şeması 162
Şekil 4. 114. Trafalgar Meydanı etkinlik giriş çıkış kontrol noktaları 162
Şekil 4. 115. Rådhuspladsen Meydanı (a) 1900'lü yıllar ve ulaşım hatları, (b) Kopenhag Belediye Binası (Belediye Meydanı) ve Tivoli Bahçeleri, 2021..... 164
Şekil 4. 116. (a) Rådhuspladsen Meydanı'nın yayalaştırılma yapılmadan önceki hali, 1996 öncesi, (b) 1996 sonrası meydanın günümüzdeki metro çıkışlarının bulunduğu yerdeki otobüs terminali..... 165
Şekil 4. 117. Rådhuspladsen Meydanı (a) Metro İstasyonu kazı çalışmaları, 2011 (a) ve , (b) metro giriş-çıkışı..... 166
Şekil 4. 118. COVID-19 kısıtlamaları öncesi ve sonrası JC Deacux trafik verileri kullanılarak oluşturulan, sırasıyla Norreport, Radhuspladsen ve Gammel Torv meydanları yaya etkinliği şeması, ... 168
Şekil 4. 119. Rådhuspladsen Meydanı, (a) 2010 yılında başlanan metro inşaatının öneri planı), (b) Metro hattının açılması, 2019..... 169
Şekil 4. 120. Rådhuspladsen meydanı (a) bisiklet haritası, (b) Ulaşım haritası, (c) Yaya haritası 169
Şekil 4. 121. Rådhuspladsen Meydanı bağlanabilirlik haritası, 27 Eylül 2023..... 170
Şekil 4. 122. Stroget Caddesi ve çevresi 1962-96 yılları arası yayalaştırma çalışmaları aşamaları, Jan Gehl ve Lars Gemzoe, 1996..... 170
Şekil 4. 123. (a) Rådhuspladsen Meydanı metro kazısı başlamadan önceki hali, (b) doğu otobüs durağının yerine yapılan metro istasyonu ve meydanın yeni hali 171
Şekil 4. 124. Rådhuspladsen Meydanı (a) oturma alanları, ve (b) metro inşaatı sonrası yerleşim planı..... 171
Şekil 4. 125. (a) Rådhuspladsen Meydanı bisiklet yolu ve (b) görselin sol kısmında bulunan metro istasyonu asansör kulesi ile yaya ve bisiklet sirkülasyonu..... 172
Şekil 4. 126. Rådhuspladsen Meydanı gece görünümü..... 173
Şekil 4. 127. Rådhuspladsen Meydanı,(a) yerleşim ve eklenen ağaçlar ve (b) yeşil alanların havadan görünümü..... 173
Şekil 4. 128. Radhuspladsen IDY2022 kutlamaları 174
Şekil 4. 129. Radhuspladsen Meydanı metro şantiyesi ve meydan kullanımının devam etmesi..... 175
Şekil 4. 130. Radhuspladsen Meydanı ağaçlandırması ve oturma alanları ile kişilerin kendi mahremiyetlerini sağlayacak alanlar (a-b) 176
Şekil 4. 131. Rynek Glowny Meydanı (a) bisiklet haritası, (b) yaya haritası, (c) ulaşım haritası 180
Şekil 4. 132. Krakow eski şehir haritası ve ilgi çekici mekanları 180
Şekil 4. 133. (a) Rynek Glowny Meydanı çevresi toplu taşıma haritası, (b) Rynek Glowny Meydan ve çevresi trafik haritası..... 181
Şekil 4. 134. Rynek Glowny Meydanı ve çevresindeki kamusal alanlarla olan ilişkisi , 7 Ekim 2023..... 182

Şekil 4. 135. (a) Rynek Glowny Meydanı 12 Mayıs 1935 öncesi ve (b) 1917-1923 arası fotoğrafları 182
Şekil 4. 136. Rynek Glowny Meydanı oturma alanları 183
Şekil 4. 137. Rynek Glowny Meydanı alternatif hareketlilik 183
Şekil 4. 138. (a) Rynek Glowny Meydanı yılbaşı etkinliği ve (b) Pazar alanı 184
Şekil 4. 139. Rynek Glowny Meydanı gece görünümü 184
Şekil 4. 140. Rynek Glowny Meydanı yaya ve bisiklet kullanımı 185
Şekil 4. 141. Rynek Glowny Meydanı yeşil alanları 185
Şekil 4. 142. Rynek Glowny Meydanı kimliğini oluşturan önemli yapılar ve anıtlar 186
Şekil 4. 143. (a) Rynek Glowny Meydanı Adam Mickiewicz Anıtı çevresindeki oturma alanları, (b),(c) Rynek Glowny Meydanı'ndaki farklı oturma alanları 187
Şekil 4. 144. Rynek Glowny Meydanı gece, havadan görünüm ve kullanım alanları 187
Şekil 4. 145. Rynek Glowny Belediye kulesi çevresi oturma alanları 188
Şekil 4. 146. (a) George Meydanı kaldırım genişletme işlemi, yol kapatmaları ve (b) yeşillendirme çalışması 192
Şekil 4. 147. George Meydanı yayalaştırma ve yeşillendirme çalışmaları. 192
Şekil 4. 148. George Meydanı'ndaki yayalar, bisikletliler ve araçlar için önemli ulaşımı, hareket konseptlerini, ana yolları gösteren ve acil durum hizmetleri için erişim yollarını vurgulayan diyagram plan 193
Şekil 4. 149. George Meydanı çevresindeki önemli kamusal mekanlara yaya erişim mesafeleri 194
Şekil 4. 150. George Meydanı ve çevresi insana yönelik alanlar projesi süreci 194
Şekil 4. 151. George Meydanı Şehir Meclisi binası önü 2019 pandemi öncesi (a), (URL-184) ve 2020 pandemi sonrası bariyerler 195
Şekil 4. 152. George Meydanı yayalaştırılmış alan (a), ve yaya alanı haritası (b)..... 195
Şekil 4. 153. George Meydanı'nda pandemi sürecinde mekansal yönlenme için bariyer ve bitkilerin kullanılması, ... 195
Şekil 4. 154. George Meydanı yayalaştırma plan şeması (a) ve bisiklet haritası (b), ... 196
Şekil 4. 155. (a) George Meydanı 2023 yılı bisiklet yarışları için düzenlenmesi ve (b)Yılbaşı kutlamaları 196
Şekil 4. 156. George Meydanı gece aydınlatması 197
Şekil 4. 157. (a) George Meydanı güney yolu araba parklarının kalıcı yola dönüşümü, 2023 yılı, (b) güney yolu bariyerlerle otopark alanlarının kısıtlanması, 2020 pandemi dönemi, ve (c) güney yolu, 2018 Otopark alanı 197
Şekil 4. 158. John McAslan & Partners'ın George Meydanı öneri peyzaj planlaması (a) ve kuzey tarafı için önerdikleri yağmur bahçeleri (b) 198
Şekil 4. 159. George Meydanı kimliğini oluşturan önemli anıtlar ve Şehir Meclisi 198
Şekil 4. 160. George Meydanı Noel pazarı, (a), (b) 199
Şekil 4. 161. George Meydanı oturma alanları 200
Şekil 4. 162. George Meydanı Noel pazarı için düzenleme (a) ve Noel kutlamaları buz pateni etkinlikleri (b) 200

Şekil 4. 163. George Meydanı kalıcı hale getirilen meydan peyzajı 201
Şekil 4. 164. George Meydanı pandemi sonrası eklenen oturma alanları ve bitkilendirme 201
Şekil 4. 165. (a) George Meydanı çevresi otopark alanlarının kaldırılarak yayalaştırılması, (b) Sosyal mesafe önlemi, önerilen caddeler 202
Şekil 4.166. (a) Skanderbeg Meydanı 2017 yılı yayalaştırma öncesi plan ve havadan görünüm ve (b) 51N4E Mimarlık Ofisi'nin uygulama projesi sonrası plan ve havadan görünüm 207
Şekil 4. 167. Skanderbeg Meydanı için 51N4E Mimarlık ofisinin oluşturduğu tasarımda yer altı otoparkı kesiti (a) ve zemin eğimini gösteren kesit (b) 208
Şekil 4. 168. Skanderbeg meydanı (a) ulaşım haritası, (b) bisiklet haritası, (c) yaya haritası 208
Şekil 4. 169. Skanderbeg Meydanı yakın çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri 209
Şekil 4. 170. Skanderbeg Meydanı'nın yayalaştırılmadan önceki (a) ve yayalaştırma çalışmasından sonraki durumu (b) 209
Şekil 4. 171. Skanderbeg Meydanı hareketli mobilyalar ve kullanıcıları 210
Şekil 4. 172. 51N4E Mimarlık ofisinin tasarladığı Skanderbeg Meydanı'nda bisiklet ve yaya kullanıcıları 210
Şekil 4. 173. (a) Skanderbeg Meydanı yılbaşı kutlamaları, 2022, (b) Skanderbeg Meydanı'nda Arnavutluk'un Nazi güçlerinden kurtuluşu anısına, Beyaz gece etkinlikleri kapsamında düzenlenen bir konser 211
Şekil 4. 174. Skanderbeg Meydanı yaya genel planı (a) ve gece panoramik görüntüsü (b) 211
Şekil 4. 175. Skanderbeg Meydanı %2.5 eğimle tasarlanan merkez piramit alanı (a) ve piramit düzenlemesi (b) 212
Şekil 4. 176. Skanderbeg Meydanı için 51N4E Mimarlık Ofisi tarafından yapılan yenileme projesi peyzaj düzenlemesi 213
Şekil 4. 177. Skanderbeg Meydanı'nın kimliğini oluşturan önemli yapılar 213
Şekil 4. 178. Skanderbeg Meydanı piramit su çeşmeleri planı ve görünümü (Pintos, 2019) 214
Şekil 4. 179. Skanderbeg Meydanı, sabit (a) ve hareketli (b) kent mobilyalarının kullanım biçimleri (c) Skanderbeg Meydanı gece kullanımı 215
Şekil 4. 180. Skanderbeg Meydanı konser ve yılbaşı etkinlikleri 215
Şekil 4. 181. Skanderbeg Meydanı'nda tasarlanan bahçeler 216
Şekil 4. 182. Skanderbeg Meydanı hareketli kent mobilyaları 217
Şekil 5. 1. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite içindeki bütün parametrelerin (Erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, bağlanabilirlik, yayalaştırma, mekânsal yönlenme, alternatif hareketlilik, modülerlik) ayrı ayrı seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikleri 244
Şekil 5. 2. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite parametrelerinin meydanlar üzerinden değerlendirildiği radar grafiği 245
Şekil 5. 3. Uzun vadeli müdahaleler- Çevresel kalite içindeki bütün parametrelerin (Güvenlik, herkes için çevre- kapsayıcılık, yeşil

alan çalışmaları) ayrı ayrı, seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikleri 245
Şekil 5. 4. Uzun vadeli müdahaleler- estetik kalite içindeki bütün parametrelerin (kimlik, cazibe) seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikleri 246
Şekil 5. 5. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel ve estetik kalite parametrelerinin, hep birlikte meydanlar üzerinden değerlendirildiği radar grafiği 246
Şekil 6. 1. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite içindeki bütün parametrelerin (Konfor ve imaj- fiziksel çevrenin iyi olması, esneklik, güvenlik, mekansal yönlenme-yönlendirme ve işaretler, bölgesellik- mahremiyet ve sosyal ilişki, hijyen) ayrı ayrı seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikler 261
Şekil 6. 2. Kısa vadeli müdahaleler- çevresel kalite içindeki "sosyal mesafe" parametresinin meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafiği 262
Şekil 6. 3. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel ve çevresel kalite parametrelerinin meydanlar üzerinden değerlendirildiği radar grafiği 262

Şekil 7.1. COVID-19 sürecinde seçilen meydanların analizi için geliştirilen uzun vadeli müdahaleler meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri ve tanımları 264
Şekil 7.2. COVID-19 sürecinde seçilen meydanların analizi için geliştirilen kısa vadeli müdahaleler meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri ve tanımları 265

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 1. Çalışmada izlenen süreç 5
Tablo 2. 1. Kamusal mekan tanımları..... 10
Tablo 2. 2. Carr'a göre kentsel kamusal mekanların tipolojik sınıflandırması 11
Tablo 2. 3. Veba salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler..... 19
Tablo 2. 4. Kolera salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler ve sonuçları 24
Tablo 2. 5. Verem salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler ve sonuçları 26
Tablo 2.6. Afrika'da AIDS salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler ve sonuçları 30
Tablo 2. 7. COVID-19 salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler..... 33
Tablo 2. 8. Veba, Kolera, Verem, AIDS- HIV salgınlarının kamusal mekana yönelik sonuçları 33
Tablo 2. 9. İyi bir kent mekanının sahip olması gereken nitelikler 36
Tablo 2. 10. The Urban Design Compendium- kentsel tasarımın temel unsurları..... 37
Tablo 2. 11. "By Design- Better Places to Live" çalışmasında kentsel tasarım ilkeleri..... 38
Tablo 2. 12. Van der Voort ve Van Wegen'e göre mekansal kalite ölçütleri ve göstergeler 40
Tablo 2. 13. İnceoğlu (2007) tarafından geliştirilen mekansal kalite parametreleri..... 40
Tablo 2. 14. Norveç "Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı"nın kamusal mekan ağ tasarımı kriter ve kapsamları 41
Tablo 2. 15. Appleyard ve Jacobs'un iyi kentsel çevre hedefleri (1982) 43
Tablo 2. 16. Gehl'e göre fiziksel çevrenin kalitesi için gerekli kamusal mekan aktiviteleri..... 44
Tablo 2. 17. Gehl'in kamusal mekan kalite parametreleri 44
Tablo 2. 18. "The urban maestro'', ''The Ismed Ulusal araştırma konseyi ve '' Topluluk kamusal mekanı" kurumlarının kentsel mekan kalite ölçütlerindeki hedefleri 52
Tablo 2. 19. COVID-19 sürecinde kamusal mekana yapılan müdehaleler üzerine çalışmaların sınıflandırılması 59
Tablo 2. 20. COVID-19 öncesinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan işlevsel kamusal mekan kalite parametreleri..... 64
Tablo 2. 21. COVID-19 öncesinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan çevresel ve estetik kamusal mekan kalite parametreleri..... 65
Tablo 2. 22. COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan işlevsel kamusal mekan kalite parametreleri..... 66
Tablo 2. 23. COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan işlevsel- çevresel ve estetik kamusal mekan kalite parametreleri..... 67

Tablo 3.1. Çalışmada kullanılacak ‘’meydan odaklı kamusal’’ mekan kalite parametrelerinin oluşum süreci 71
Tablo 3. 2. ‘’Meydan odaklı’’ uzun vadeli müdahaleler, işlevsel- çevresel ve estetik oluşturulmasında referans alınan çalışmalar..... 72
Tablo 3. 3. ‘’Meydan odaklı’’ kısa vadeli müdahaleler çevresel ve estetik kalite parametrelerinin oluşturulmasında referans alınan çalışmalar 73
Tablo 3.4. ‘’Meydan odaklı’’ kamusal mekân kalite değerlendirmesinde kullanılmak üzere oluşturulan “Uzun vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik” kalite parametreleri..... 73
Tablo 3.5. ‘’Meydan odaklı’’ kamusal mekân kalite değerlendirmesinde kullanılmak üzere oluşturulan “Kısa vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik” kalite parametreleri..... 75
Tablo 4.1. Plaza Mayor Meydanı kimlik kartı..... 79
Tablo 4.2. Place de la Bastille Meydanı kimlik kartı 97
Tablo 4.3. Nottingham Eski Pazar Meydanı kimlik kartı..... 111
Tablo 4.4. Marienplatz Meydanı kimlik kartı..... 124
Tablo 4.5. Alexanderplatz Meydanı kimlik kartı 138
Tablo 4.6. Trafalgar Meydanı kimlik kartı 147
Tablo 4.7. Rådhuspladsen Meydanı kimlik kartı..... 166
Tablo 4.8. Rynek Glowny Meydanı kimlik kartı..... 178
Tablo 4.9. George Meydanı kimlik kartı 190
Tablo 4.10. Skanderbeg Meydanı kimlik kartı 205
Tablo 5.1. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- erişilebilirlik bulguları 218
Tablo 5.2. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-ulaşılabilirlik bulguları 221
Tablo 5.3. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-bağlanabilirlik bulguları 223
Tablo 5.4. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-yayalaştırma bulguları 225
Tablo 5.5. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-mekansal yönlenme bulguları 227
Tablo 5.6. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-alternatif hareketlilik bulguları 229
Tablo 5.7. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-modülerlik bulguları 231
Tablo 5.8. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- güvenlik bulguları..... 233
Tablo 5.9. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- herkes için çevre (kapsayıcılık) bulguları 235
Tablo 5.10. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- yeşil alan çalışmaları bulguları 237
Tablo 5.11. Uzun vadeli müdahaleler -estetik kalite- kimlik bulguları..... 239
Tablo 5.12. Uzun vadeli müdahaleler -estetik kalite- cazibe bulguları 241
Tablo 5. 13. Seçilen tarihi kent meydanlarının, oluşturulan uzun vadeli müdahaleler- meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerine göre değerlendirilmesi..... 243
Tablo 6.1. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- konfor ve imaj (fiziksel çevrenin iyi olması) bulguları 248
Tablo 6.2. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- esneklik bulguları..... 250
Tablo 6.3. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- güvenlik bulguları 252
Tablo 6.4. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- mekansal yönlenme (yönlendirme ve işaretler) bulguları..... 254

Tablo 6.5. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- bölgesellik (mahremiyet ve sosyal ilişki) bulguları 255
Tablo 6.6. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- hijyen bulguları 257
Tablo 6.7. Kısa vadeli müdahaleler- çevresel kalite- sosyal mesafe düzenlemeleri bulguları 258
Tablo 6. 8. Seçilen tarihi kent meydanlarının, oluşturulan kısa vadeli müdahaleler- meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerine göre değerlendirilmesi 260

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

CABE	: Commission for Architecture and the Built Environment (Mimarlık ve yapılı çevre komisyonu)
COVID 19	: Coronavirus Disease 2019 (Koronavirüs Hastalığı 2019)
DETR	: Department of the Environment, Transport and the Regions (Çevre, Ulaştırma ve Bölgeler Dairesi Başkanlığı)
DHAAP – DAC	: Direction du Patrimoine et de l'Histoire Département Histoire de l'Architecture et Archéologie de Paris- Direction des Affaires Culturelles Sous (Miras ve Tarih Müdürlüğü Paris Mimarlık ve Arkeoloji Tarihi Dairesi - Kültür İşleri Müdürlüğü)
ODPM	: Office of the Deputy Prime Minister (Başbakan Yardımcılığı Ofisi)
MORI	: Market and Opinion Research Institute (Market ve Kamuoyu Araştırma Enstitüsü)

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE MEYDANLARIN KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ: AVRUPA TARİHİ KENT MEYDANLARI ÖRNEĞİ

ÖZET

COVID-19 pandemisi dünyanın dört bir yanında, her şehirde yaşayan neredeyse herkesin yaşam kalitesi ve her yerin mekan kalitesi üzerinde temel bir etki yaratmıştır. Bu durum pandeminin kentlere etkisi, kamusal mekan kullanımlarını nasıl etkilediği ve bu mekanlarda uzun ve kısa vadede ne gibi değişiklikler yapıldığı ve yapılacağı gibi temel soruları da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda, Avrupa kentlerindeki salgından en fazla etkilenen 10 tarihi kent meydanı seçilmiştir. Çalışmanın amacı; COVID-19 öncesi ve sürecindeki kamusal mekan kalitesi üzerine yapılan çalışmalar üzerinden, kamusal mekan kalite parametrelerindeki farklılıkların tespiti ve salgından en çok etkilenen kamusal mekanlar olan meydanlar için kalite parametrelerinin geliştirilmesidir. Seçilen tarihi kent meydanları, tespit edilen kamusal mekan kalite parametreleri üzerinden analiz edilmiş, bunun sonucunda pandemi sürecinde kent meydanlarına yapılan müdahaleler ortaya konulmuştur. Meydanların oluşturulan kamusal mekan kalite parametreleri üzerinden analizi sonucu, bazı parametrelerin ön plana çıktığı, bazı parametrelerin ortalamanın üstünde olduğu, bazılarının ise geri planda kaldığı tespit edilmiştir. Uzun ve kısa vadedeki müdahaleler kamusal mekanlara göre farklılık gösterebilmektedir. Bu çalışmada oluşturulan meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri, farklı kamusal mekanlar (parklar, bahçeler, çocuk oyun alanları, kamu plajları, nehir ve deniz kıyıları) için yapılacak değerlendirmelerde altlık olarak kullanılabilir ve her bir kamusal mekan için bu parametrelere yeni parametreler eklenebilir. Bu nitelikteki çalışmalar çoğaldıkça ve yerel yönetimler tarafından bu veriler kullanıldıkça, güçlü kamusal mekan ağının kurulabileceği ve afetlere dirençli kentlerin oluşumunu destekleyeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Tarihi Kent Meydanları, COVID-19, Kamusal Mekan, Meydan, Meydan Odaklı Kamusal Mekan Kalite Parametreleri.

EVALUATION OF SQUARES THROUGH PUBLIC SPACE QUALITY PARAMETERS DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS: CASE OF HISTORICAL CITY SQUARES

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic has fundamentally affected the quality of life for nearly everyone residing in cities worldwide and has had a profound impact on the overall quality of place everywhere. This circumstance raises essential questions regarding the pandemic's effect on cities, its impact on the utilization of public spaces, the alterations made, and anticipated changes in these spaces in both short and long terms. In this context, a selection was made of the ten historical city squares in European urban centers that experienced the most pronounced impact due to the epidemic. Purpose of the study; Based on studies on the quality of public spaces before and during COVID-19, the aim is to identify differences in public space quality parameters and develop quality parameters for squares, which are the public spaces most affected by the epidemic. The selected historical city squares were analysed based on the determined public space quality parameters, and as a result, the interventions made to the city squares during the pandemic process were revealed. As a result of the analysis of the squares through the created public space quality parameters, it has been determined that some parameters are prominent, some parameters are above average, and some are in the background. Long and short term interventions may differ according to public spaces. The square-oriented public space quality parameters created in this study can be used as a basis for the evaluations to be made for different public spaces (parks, gardens, children's playgrounds, public beaches, river and sea coasts) and new parameters can be added to these parameters for each public space. As studies of this nature increase and local administrations utilise these data, it is thought that a strong public space network can be established and support the formation of disaster-resilient cities.

Keywords: European Historic City Squares, COVID-19, Public Space, Square, Square-Oriented Public Space Quality Parameters.

1. GİRİŞ

Şehirlerde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, şehir planlaması için giderek daha kritik bir konu haline gelmiştir. Dünya genelinde iklimsel, coğrafi, kültürel, savaş, salgın, sanayi gibi sebeplerle sürekli değişen kentlerdeki hızlı nüfus artışı ve kentleşme süreçleri, kentlerdeki nüfusun hızla değişmesine sebep olmakta, bu durum kentsel yaşam ve mekan kalitesini giderek daha fazla insan için önemli hale getirmektedir.

Tarih boyunca sürekli gelişen ve dönüşen kentlerin mekan kalitesi, aynı zamanda salgın hastalıkların da yayılmasına sebep olmuştur. 1347 yılındaki veba, 1800'lü yıllardaki kolera, 20. Yy 'da ki tüberküloz (verem), 1976'da ortaya çıkan HIV- AIDS virüsü gibi salgın hastalıklar yaşam kalitesini etkilemiştir. Bunlara yönelik olarak devletler tarafından kısıtlayıcı önlemler alınmış, özel ve kamusal mekanlar salgının önlenmesine yönelik dönüştürülmüş, kentsel alt yapı çalışmaları yapılmış ve yeni mekan tipolojileri oluşturulmuştur (Hastane, senatoryum tipolojileri gibi). 1970'lerin ortalarında ortaya çıkan ebola, 2003 yılında ortaya çıkan SARS virüsü insanların yaşama düzenlerini tümüyle değiştirmiştir.

Günümüzdeki Koronavirüs (COVID-19) salgını da dünyanın dört bir yanında, her şehirde yaşayan neredeyse herkesin yaşam kalitesi ve her yerin mekan kalitesi üzerinde temel bir etki yaratmıştır. Kentlerin yoğun nüfus artışına bağlı yerleşim alanlarının kent çeperlerine doğru genişlemesi, ev ve iş merkezleri arasındaki mesafenin artması ve buna bağlı olarak yeni otoyolların yapılması, toplu taşıma ağlarına ve özel araçlara yönelik kent planlama sisteminin gelişmesi, yeşil alanların yetersizliği, doğaya ve insana öncelik verilmeyen kentsel gelişim, salgının hızla yayılmasına sebebiyet vermiştir. Bu sebeple kent planlama çalışmaları yeniden düşünülmeye başlanmış, kamusal mekan tasarımı ve alt yapı sistemleri pandemi sebebiyle tekrar değişime uğramıştır. Kentlerdeki yapılı çevre ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki, içinde barındırdığı sosyal yaşam, ticaret, kültürel faaliyetler ve kentsel kamusal mekanın sürdürülebilirliği için önem taşımaktadır. Bilim insanları COVID-19 salgını ve mekan kullanımı (kamusal ve özel) üzerine çalışmalarına hala devam etmektedir ve bu konuda yapılan çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Ancak sürecin çok yeni olmasından dolayı bu tür çalışmalar hala yeterli düzeyde değildir. Bu mekanlardan biri de salgının en çok etkilendiği mekanlardan biri olan kamusal açık mekanlardır.

Buradan hareketle birinci bölümde, tez içerisindeki bütün bölümler açıklanmış ve çalışmada izlenen süreç Tablo 1.1.'de gösterilmiştir. Çalışmanın amacı, araştırma soruları ve kapsamı Bölüm 1.1.'de; çalışmanın sınırlılıkları Bölüm 1.2.'de belirtilmiştir.

İkinci bölümde (Kuramsal altyapı) kamusal mekan kavramı (Bölüm 2.1.), kamusal mekan türleri (Bölüm 2.2.) , tarih boyunca salgınlar ve kamusal mekan birey ilişkisi üzerinden salgınların yayılma sebepleri, kamusal mekana etkisi ve alınan önlemler (Bölüm 2.3.) belirlenen tarihteki önemli salgın hastalıklar (Bölüm 2.3.1. Kara Veba Salgını, Bölüm 2.3.2. Kolera Salgını, Bölüm 2.3.3. Verem Salgını, Bölüm 2.3.4. AIDS-HIV Salgını, Bölüm 2.3.5. COVID-19 salgını) üzerinden detaylı olarak açıklanmıştır. Ayrıca bu bölümde çalışmada oluşturulan sorulara cevap vermek ve çalışmanın metodolojisini oluşturmak için COVID-19 öncesi (Bölüm 2.4.1.) ve sürecinde (Bölüm 2.4.2.) kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar araştırılmış ve kamusal mekan kalite parametreleri tespit edilmiştir. Tespit edilen kamusal mekan kalite parametreleri bölüm 2.4.3'te karşılaştırılmıştır.

Üçüncü bölüm, çalışmanın yönteminin geliştirildiği bölümdür. Bu bölümde Çalışmanın kapsamı belirlenmiş (Bölüm 3.1.), Bölüm 2.4.3.'te karşılaştırması yapılan kamusal mekan kalite parametreleri üzerinden, meydan odaklı kamusal mekan parametreleri oluşturulmuş (Bölüm 3.2.) ve meydanların analizinde kullanılacak yardımcı tekniklerin neler olacağı ortaya konulmuştur (Bölüm 3.2.1.).

Dördüncü Bölümde seçilen Avrupa tarihi kent meydanlarının mevcut durumları, pandemi öncesi ve sürecinde yapılan müdahaleler tespit edilmiş; oluşturulan "uzun ve kısa vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik kalite parametreleri" üzerinden analiz edilmiştir (Bölüm 4.1.- Bölüm 4.10).

Beşinci bölümde, dördüncü bölümde analizi yapılan Avrupa tarihi kent meydanlarının, "uzun vadeli müdahaleler- işlevsel, çevresel ve estetik kalite parametreleri" bulguları hem tablolarla hem de metin içinde ortaya konulmuş (Bölüm 5.1.- Bölüm 5.2.- Bölüm 5.3.), Bölüm 5.4.'te seçilen tarihi kent meydanlarının, oluşturulan uzun vadeli müdahaleler- meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır.

Altıncı bölümde dördüncü bölümde analizi yapılan Avrupa tarihi kent meydanlarının, "kısa vadeli müdahaleler – işlevsel ve çevresel kalite parametreleri" bulguları hem tablolarla hem de metin içinde ortaya konulmuştur. Bölüm 6.3.'te seçilen tarihi kent meydanlarının, oluşturulan kısa vadeli müdahaleler- meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yedinci ve son bölüm olan "Sonuçlar ve Öneriler" Bölümünde araştırma soruları, hem COVID- 19 öncesi ve sürecinde (Bölüm 2.4.) kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalardan oluşturulan meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri, hem de 5. ve 6. Bölümde seçilen meydanların uzun ve kısa vadeli müdahaleler işlevsel, çevresel ve estetik kalite parametreleri ile analizi sonucu elde edilen bulguları üzerinden cevaplanmıştır. Ayrıca çalışmanın literatürdeki yeri ve önemi, gelecekteki yapılacak araştırmalara ve/veya çalışmalara yönelik nasıl katkı sağlayacağı, yapılan tez çalışmasından kimlerin yararlanabileceği belirtilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı, Araştırma Soruları ve Kapsamı

COVID-19 sürecinde kamusallık, kamusal mekan kavramları yeniden düşünülmeye ve tanımlanmaya başlamıştır. Çalışmanın amacı; COVID-19 öncesi ve sürecindeki kamusal mekan kalitesi üzerine yapılan çalışmalar üzerinden, kamusal mekan kalite parametrelerindeki farklılıkların tespiti ve salgından en çok etkilenen kamusal mekanlar olan meydanlar için kalite parametrelerinin geliştirilmesidir.

Bu kapsamda tez sürecinde aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. COVID- 19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan kalitesinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda, hangi kamusal mekan kalite parametreleri kullanılmıştır? Bunlar arasında ortak olan ve öne çıkan parametreler hangileridir?
2. a. COVID-19 sürecinden etkilenen açık kamusal alanlardan biri olan ‘’meydanlar’’, hangi kalite parametreleri üzerinden değerlendirilebilir? b. Bu değerlendirme sonucunda meydanlarda gözlenen değişiklikler nelerdir?

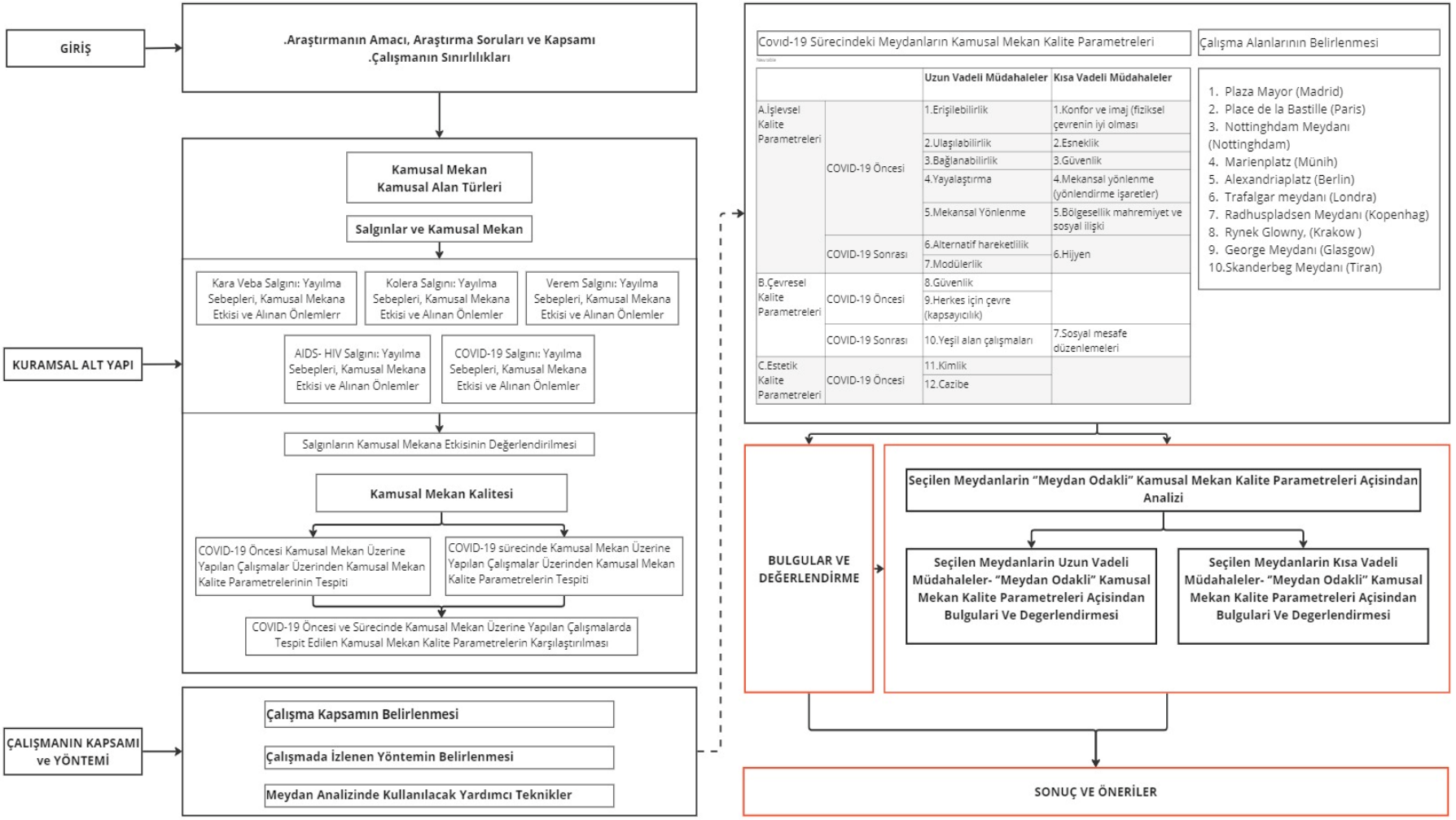
Bu kapsamda Avrupa'da COVID-19 sürecinden en çok etkilenen şehirlerin sürekli kullanılan, etkinliklerin devam ettiği 10 tarihi kent meydanı (Plaza Mayor

Meydanı/Madrid, Place de la Bastille Meydanı /Paris, Nottingham Eski Pazar Meydanı, Nottingham, Marienplatz Meydanı/ Münih, Alexandriaplatz Meydanı/ Berlin, Trafalgar meydanı/ Londra, Radhuspladsen Meydanı/ Kopenhag, Rynek Glowny Meydanı/ Krakow, George Meydanı/ Glasgow, Skanderbeg Meydanı/ Tiran) analiz için seçilmiştir. Bunun sonucunda kent meydanlarına COVID-19 sürecinde yapılan müdahalelerin tespit edilmesi, böylelikle salgın sonrası süreçte ve yeni bir salgın durumunda yapılacak müdahaleler için öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir.

1.2. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmada pandemi kısıtlamalarının ve seyahat sorunlarının olması sebebiyle, çevrim içi ortamda verilerine rahatlıkla ulaşılabilen, üzerinde çalışmalar yapılmış Avrupa'da COVID-19 sürecinden en çok etkilenen şehirlerin sürekli kullanılan tarihi kent meydanları seçilmiştir.

Tablo 1. 1. Çalışmada izlenen süreç

2. KURAMSAL ALTYAPI

Tarih boyunca iklimsel, coğrafi, kültürel, savaş, salgın gibi sebeplerle sürekli değişen kentler, sanayi devriminden sonra yüksek bir ivme ile büyümeye başlamıştır. Bu büyüme, beraberinde getirdiği hız ile şehirlerin yürünebilirliğini, ulaşılabilirliğini kısaca kentsel kamusal mekanın kullanımını değiştirmiş ve değiştirmeye devam etmektedir. Son yıllarda dünyanın içinde bulunduğu salgın süreci de yaşayış biçimlerini etkilemiş ve kentsel-kamusal mekan kullanımının değişmesine sebep olmuştur. Buradan hareketle aşağıdaki bölümde; kamusal mekan kavramı, kamusal mekan türleri, tarih boyunca salgınlar ve kamusal mekan birey ilişkisi üzerinden salgınların kamusal mekanlar üzerindeki etkisi ve alınan önlemler ile çalışmanın metodolojisini oluşturmak COVID-19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar araştırılmış ve kamusal mekan kalite parametreleri tespit edilmiştir. Tespit edilen kamusal mekan kalite parametreleri karşılaştırılmıştır.

2.1. Kamusal Mekan

Kamusal mekanlar, bireylerin karşılaştığı, düşünce ve söylemlerini paylaştığı ve ürettiği, demokrasiyi içinde barındıran, tüm bireyler tarafından erişilebilen alanlar olarak tanımlanmaktadır. Kelime kökenine bakıldığında kamusal mekan, Antik Roma dönemine dayanmaktadır (Geuss, 2005). Antik dönemde kamusal mekanlar, toplumsal sorunların tartışıldığı, eğitim, sanat, ticaret gibi faaliyetlerin gerçekleştiği açık alanlardır.

Kamusal mekan kavramı ilk olarak 1962 yılında Habermas'ın 'Kamusal Mekanın Yapısal Dönüşümü' adlı kitabında tanımlanmıştır. Habermas'a göre (Aktaran Onat, 2013), kamusal mekan; bireylerin ortak sorunlar üzerinde fikir alışverişi yaptıkları, tartıştıkları ve bunun sonucunda ortak bir kararla kamuoyu oluşturdukları araç, süreç ve mekanların tanımlandığı hayat alanlarıdır. Habermas, kamusal mekan kavramının 18. yüzyılda Avrupa'da çıktığını söylemiştir. Kamusal iletişim sadece Burjuva kesiminin saraylarında, bahçelerinde devam ederken, daha sonra kahvehaneler, tiyatrolar, salonlar, müzeler ve iletişim kurulan ana mekanlar haline gelmiştir. Habermas (2004) ise, kamusal mekanın kültürel gözlükle bakıldığında 'toplumsal tecrübemizin (ya da zihniyetimizin) ufuklarını' belirten bir kavram, politik gözlükle bakıldığında ise,

özgürlük ve adalet mücadelesinin yapıldığı söylem ve eylem alanı olduğunu söylemektedir. Carr ve diğerleri yazdıkları 'Public Space' kitabında (1992), kentsel mekanların kullanıcıların ihtiyaçlarına hizmet edebilen mekanlar olarak tasarlanması gerektiğini dile getirmişler; kamusal mekânda en öncelikli ihtiyaçların rahatlık, dinlenme, keşfetme, hareket etme özgürlüğü, sahiplik ve herkes tarafından ulaşılabilirlik gibi ilkelere sahip olması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Calhoun (1992), kamusal mekanı, politik sorunların çözümlendiği kültürel ve toplumsal örgütlenme alanı olarak tanımlamışlardır. Sennett (2010) kamusal mekanı, daha çok cadde meydan gibi fiziksel mekan olarak düşünmektedir. Kentin ruhu olan bu kamusal mekanlar, toplumu ve kenti sosyal, fiziki ve sembolik olarak canlı bir organizma gibi, sürekli dönüştürmekte ve yeniden biçimlendirmektedir. Ayrıca Sennett de Habermas gibi kamusal mekânı, bireylerin kendilerini var etme zemini olarak nitelendirmektedir. Tonnelat (2010), tarihsel bağlamda kamusal mekanı ele alarak, açık (herkesin kullanabildiği) alan olarak tanımlamıştır. Kamusal mekanların plazalar, parklar, caddeler, sokaklar, çeşitli aktivite alanları gibi kamuya ait ve diğer dış mekânlar olduğunu söylemiştir. Sullivan (1953) kişilik kuramında, kişiliğin gelişimi için bir sosyal çevreye ihtiyaç duyulduğundan, bireyler arası etkileşimin önemli olduğundan ve birbirinden ayrı düşünülemeyeceğinden bahsetmektedir. Sağlıklı gelişim, diğer insanlarla yakın ilişki kurabilme yeteneğine bağlıdır. Bu sebeple kamusal mekanlar, kişilerin kendini var edebilmeleri için kentlerde önemli mekanlar haline dönüşmektedir. Kamusal mekanlar, kentin bu devinimi içerisinde ele alındığında, tarihsel sürekliliğe sebep olurlar ve toplumsal bellekte yer edinmeye başlarlar. Kamusal hizmet veren planlanmış ve anıtsal alanlar dışında, Özbek'in bahsettiği (Aktaran Güdücü, 2015) kenti insani kent yapan, içinde barındırdığı ve Oldenburg'un mekan üçlemesinde (1999) tanımladığı gibi "iş ve ev ekseninde gidip gelen bireylerin toplumla karşılaşıp sosyal ihtiyaçlarını giderdiği restoran, kafe, bar gibi mekanlar"dır. Bireylerin bahsedilen yaşam döngüsünde informal olarak tanımlayabilecek bu mekanlar, coğrafya, kültür, iletişim, ekonomi, politika, toplumsal yapı gibi değerlerle kentsel bir doku oluşturmaktadır. Mega şehirlerdeki kentsel düzenlemeler, yapılan ulaşım ağları ve gökdelenler kamusal mekanı giderek yok etmektedir. Sennett (2010), de bu durumun üzerinde durmuştur. Kamusal mekanların canlılığının mekanın hareketliliği ile ilişkili olduğunu söyler ve bunu da kent ulaşımı ile örneklendirir. Otomobillerin kent içinde bireylere, A noktasından B noktasına giderken

bir yandan hareket özgürlüğü sağlarken, diğer taraftan bu hareket özgürlüğünün özel araç içerisindeyken kamusal mekanla olan etkileşimini koparttığını vurgular. Bu durum bireyin kendini toplumdan soyutlamaya başlamasıdır. Sennett, kamusal mekânları kişilerin sosyalleştiği, etkileşime geçtiği, toplumsal paylaşımın gerçekleştiği alanlar olarak tanımlar. Kamusal mekanların, bireyler arasında oluşturulan bağ ile anlam kazanan, farklı kültürlerin doğmasını sağlayan ve gündelik ritmin parçası haline gelen önemli mekanlar olduğu söylenebilir. Sosyal bir öğrenim sürecinin başlangıcı için, kamusal mekan içindeki bu birliktelik ve kültürel deneyimler önemli hale gelmektedir (Amin ve Thrift, 2002). Weber ise (2010) ‘’The City’’ adlı kitabında kamusal mekanı “insanlar arasındaki sınıfsal ayrımın sınırını eriten heterojen bir kent ortamı” olarak tanımlar. Kamusal mekan kültür, din, dil, cinsiyet, statü ayrımı yapılmaksızın bireylerin karşılaştığı mekandır. Birey ile kamusal mekan ilişkisinde deneyimin önemli olduğunu söyleyen Negt ve Kluge (Aktaran Hansen, 2004), kollektif deneyimin kamusal mekanda meydana çıkabileceğinden bahseder. Onlara göre, bireyin kamusal mekanla olan ilişkisinin belirleyicisi deneyimdir. Dolayısıyla kolektif bir deneyimin meydana çıkabileceği her yer kamusal mekandır. Cosgrove’a göre (1989), kamusal mekan birey üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahiptir ve bu sebeple mekana yapılan bir müdahale bireyin gündelik ritminde de değişime sebep olmaya başlayacaktır. Arendt (1994) kamusal mekânı, birleştirici gücü ve toplumsal özgürlük alanları üzerinden değerlendirmektedir. Bu sebeple kamusal mekân kavramı tartışılırken, bireyi merkez alan tartışmalar yapmak önemlidir. Kamusal mekânın sadece fiziksel özellikler üzerinden değerlendirilmesi, kamusal mekân ve toplum ilişkisinin anlaşılmasını zorlaştırırken, bireyin mekândan uzaklaşmasına ve dolayısıyla toplumla bağını koparan bir yaklaşımın meydana gelmesine de sebep olmaktadır. Lefebvre (1998) gündelik hayatı, kamusal mekanda sürekli yapılan eylem ve rutinler üzerinden tanımlamaktadır. Benzer yaklaşıma sahip olan De Certeau (2009) için “gündelik yaşam”, “tekrar edilen ve alışık olunan pratikler” dir. Gündelik yaşamı kişilerin alışkanlıkları ve çevresel etkileşimleri üzerinden değerlendiren Bourdieu (1995) ise, ‘habitus’ kavramını ortaya koymuştur. Habitus, bireylerin yaşam deneyimleri sonucu oluşan, kendilerini ait hissettikleri alanlar olarak ön plana çıkmakta ve Lefebvre (1998)’nin gündelik yaşam tanımıyla benzer özellikler göstermektedir.

Gürallar'a göre (2009) kamusal mekanlar, herkesin "görülür ve duyulur" olabildiği "ortak" (ya da ortak kullanıma izin verilen) alanlardır. Gökgür'e göre ise (2017), kamusal mekan ''kentsel yaşam için gereken çeşitli işlevlerin var olduğu, ortak menfaatlere hizmet eden yapılaşmamış" alandır. Gökgür kamusal mekanı tanımlarken, ''yaşam birimi dışındaki alanlar yani toplumsal karşılaşma alanları, ortak ekonominin merkezi, sosyal yönüyle kollektif düşüncenin ortaya çıktığı alan, demokrasinin kabul edildiği alan'' olmak üzere dört özellikten bahsetmiştir.

Sarıbay (2020), kamusal mekanı herkese açık alan olarak tanımlayan Arendt'ın, kamusal mekanın önemine en çok vurgu yapan kişi olduğunu dile getirmektedir. Erdönmez ve Akı Altan'a göre (2005) kamusal mekanlar, bireyin ve toplumun en fazla karşılaştığı, bir araya geldiği ve etkileşimde bulunduğu mekanlardır. Bu alanlarda birey, toplum ve sosyal-fiziksel çevre arasında aktif bir ilişki ve iletişim kurulmaktadır.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı üzere kamusal mekanlar, kentin sadece fiziksel mekanları değil, aynı zamanda "kullanıcıların ihtiyaçlarına hizmet edebilen, bireylerin ortak sorunlar üzerinde fikir alışverişi yaptıkları, tartıştıkları, kültür, din, dil, cinsiyet, statü ayrımı yapılmaksızın bireylerin karşılaştıkları, ortak menfaatlere hizmet etme gibi" sosyal işlevleri de olan, insanlar arasındaki sınıfsal ayrımın sınırını eriten, herkese açık, herkesin görünür ve duyulur olduğu, herkes tarafından ulaşılabilir mekanlardır. Ayrıca bu mekanların insanların bir araya geldiği, kültürel bağı kuvvetlendiren, sosyal hayatı oluşturan bir deneyim mekanı olduğu da gözlemlenmektedir. Bu durumda yere dair bilginin özümsendiği, deneyimlendiği, birey ve toplum arasındaki iletişimi güçlendiren alanlar sokaklar, meydanlar, park alanları, toplumu bir araya getiren önemli kamusal mekanlar haline gelmektedir.

Kentsel ve kamusal mekanlarda buluşma ve günlük aktivitelerde bulunma imkanı bireylere, diğerlerinin arasında olma, onları görme, duyma ve diğer insanların farklı durumlarda ne şekilde davrandıklarını deneyimleme fırsatı da yaratmaktadır. Yapılan gündelik yaşam tanımlamalarının vurguladığı gibi "gündelik hayatın, kamusal mekanda sürekli yapılan eylem ve rutinler üzerinden tanımlanması" ve rastlantısal ve alışık olma durumu, gündelik yaşamın her anında birey ve kamusal mekânın birlikteliğine işaret etmektedir (Tablo 2.1.)

Tablo 2. 1. Kamusal mekan tanımları

	KAMUSAL MEKAN TANIMLARI
Habermas, J.	• Paylaşım alanı • Tartışma • Kamuoyu oluşturma
Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G., Stone,	• Kullanıcı odaklı • Rahatlık • Dinlenme • Keşfetme ve hareket etme özgürlüğünün bulunduğu, • Sahiplik • Herkes tarafından ulaşılabilir
Calhoun, C.	• Kültürel- toplumsal örgütlenme alanı
Sennett, R.	• Fiziksel mekan (sokak, cadde) • Kamusal mekanların canlılığı, mekanın hareketliliği ile ilişkili • Kişilerin sosyalleştiği, etkileşime geçtiği, toplumsal paylaşımın gerçekleştiği • Bireylerin kendilerini var ettiği
Tonnelat, S.	• Herkesin kullanabildiği alanlar • Kamuya ait dış mekanlar (plazalar, parklar, caddeler, sokaklar) • Çeşitli aktivitelerin gerçekleştiği mekanlar
Sullivan, H. S.	• Bireylerin kentlerde kendilerini var edebilmeleri ve sağlıklı gelişimi için gerekli mekanlar
Oldenburg, R	• Bireylerin sosyal ihtiyaçlarını giderdiği restoran, kafe, bar gibi mekanlar
Weber, M.,	• İnsanlar arasındaki sınıfsal ayrımın sınırını eriten heterojen bir kent ortamı • Kültür, din, dil, cinsiyet, statü ayrımı yapılmaksızın bireylerin karşılaştığı mekan
Negt, O. ve Kluge, A.	• Kollektif deneyimin kamusal mekanda meydana çıkacağı, • Kolektif bir deneyimin meydana çıkabileceği her yer kamusal mekan
Cosgrove, D.,	• Birey üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahip alan
Arendt, H.,	• Kamusal mekan tartışmalarında bireyi merkez alan tartışmalar
Lefebvre, H.	• Gündelik hayatın, kamusal mekanda sürekli yapılan eylem ve rutinler
Bourdieu, P.	• Habitus, bireylerin yaşam deneyimleri sonucu oluşan kendilerini ait hissettikleri alanlar
Gökgür, P.	• Çeşitli işlevlerin var olduğu, yaşam birimi dışındaki alanlar • Ekonominin merkezi • Kollektif düşüncenin bulunduğu • Demokrasi alanları
Gürallar, N.	• Herkesin görülür-duyulur olduğu • Ortak alan
Erdönmez, M. E., Akı , A..	• Bireyin ve toplumun en fazla karşılaştığı, bir araya geldiği ve etkileşimde bulunduğu mekanlar

2.2. Kamusal Mekan Türleri

Literatürde farklı kurum ve araştırmacıların kamusal mekan türleri üzerine farklı tanımlamaları ve sınırlandırmaları bulunmaktadır. Çelikyay (2017) kamusal mekanların sokaklar, caddeler, meydanlar, duraklar, istasyonlar, pazar yerleri ve kentsel açık yeşil alanlar olduğunu belirtmiştir. Birleşmiş Milletler'in yayınladığı "Küresel Kamusal Mekan Rehberi"ne göre (UN-Habitat, 2015) kamusal mekanlar altı ana başlıkta toplanmaktadır:

1. Kamusal mekan olarak caddeler: Gündelik hayatta yoğun olarak kullanılan mekanlardır: Sokaklar, geniş caddeler ve bulvarlar, meydanlar ve alanlar, kaldırımlar, pasajlar ve galeriler, bisiklet yolları.
2. Kamusal açık mekanlar: Parklar, bahçeler, çocuk oyun alanları, kamu plajları, nehir ve deniz kıyıları
3. Kamu kent etkinlikleri: Kullanıcının hiçbir güçlükle karşılaşmadan girebildiği, kamuya açık ve korunan kamusal etkinlik alanlarıdır: Kamu kütüphaneleri, şehir/toplum merkezleri, kent pazarları, kamu spor etkinlikleri
4. Kamunun Mekanı (Space of the public): Kamu sektörü alanını (Public sector realm) içerir. Bu anlamda, ortak alanlar sadece mallar ve yerler değildir. Aynı zamanda halkın temsil edildiği, ortak mallara katkı koyduğu ve seçimle gelen yöneticilerine güvenildiği sosyal anlaşmalardır
5. Kentin kendisi (The city itself)
6. Siber mekan (Cyberspace)

Carr (Aktaran Li, 2003) ise, kentsel kamusal mekanları 11 tür olarak sınıflandırmış ve alt kategorilerinde hangi kamusal mekanların olduğunu açıklamıştır (Tablo 2.2.).

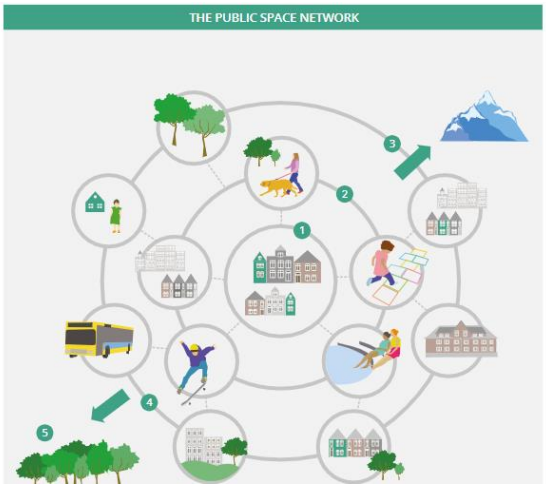
Tablo 2. 2. Carr'a göre kentsel kamusal mekanların tipolojik sınıflandırması (Aktaran Li, 2003)

Tür	**Alt Kategori**
Bulunan / komşuluk alanları	Bulunan alanlar/gündelik açık alanlar
Oyun alanları	Oyun alanları/ Okul bahçeleri
Su kenarlar	Su kıyıları, limanlar, plajlar, nehir kıyıları, iskeleler, göl kıyıları
Avlular/kapalı market alanları	Avlu/kapalı pazar yeri/ Pazar yeri/şehir merkezi alışveriş merkezi
Toplumsal açık alanlar	Topluluk bahçesi/parkı

Tablo 2. 2. (Devam) Carr'a göre kentsel kamusal mekanların tipolojik sınıflandırması (Aktaran Li, 2003)

Tür	**Alt Kategori**
Toplumsal açık alanlar	Merkez meydan/ kurumsal alan
Yeşil yollar ve park yolları	Birbiriyle bağlantılı rekreasyonel ve doğal alanlar, Halka açık / merkezi park, Şehir merkezi parkı
Kamusal parklar	Müşterekler, Mahalle parkı, çok küçük park
Anıtlar	
Pazarlar	Çiftçi pazarları, Yaya kaldırımları, Yaya alışveriş merkezi
Sokaklar	Transit alışveriş merkezi, Trafiğe kapalı sokaklar, Şehir parkurları

Norveç "Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı" tarafından hazırlanan "Kamusal Mekanlar Ağı- Bir Fikir Kitabı- Fikirler, Stratejiler, Örnekler" kitabı (The Ministry of Local Goverment and Modernisation, 2019) kamusal mekanların temel özellikleri ve kullanımları hakkında fikir edinmek için farklı kamusal mekan türlerini kategorize etmektedir. Ayrıca bir kamusal mekan ağındaki bağlantıları da tanımlamaktadır (Şekil 2.1). Şekil 2.1.'de belirtilen "kamusal mekan ağı "basitleştirilmiş bir kamusal mekan hiyerarşisini göstermektedir: 1. Merkezi kamusal mekanlar (büyük veya önemli kamusal mekanlar), 2. Orta ölçekli kamusal mekanlar (alan düzeyinde önemli), 3. Daha küçük yerel kamusal mekanlar ve hedef noktalar, 4. Bağlantı ağları (yayalar ve bisikletliler için), 5. Peyzajdaki bağlantılar (bina bölgesi dışında).

Şekil 2. 1. Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı tarafından hazırlanan "Kamusal mekanlar ağı" (The Ministry of Local Government and Modernisation, 2019)

Ayrıca kamusal mekanlar gri alanlar, yeşil alanlar, mavi alanlar, arterler olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır (EK-A, Tablo A. 1.). Jane Jacobs (2011), "Büyük

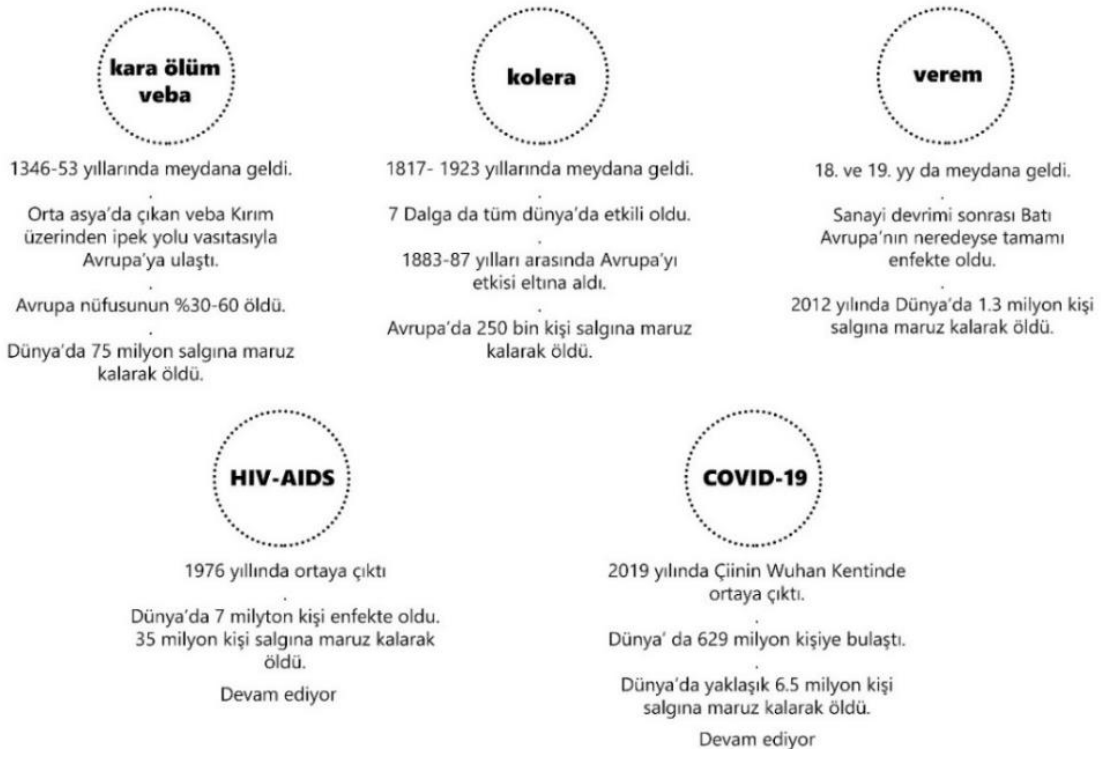
Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı" adlı kitabında, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki şehirlerde gözlemlediği kamusal mekanları araştırırmış, mahalle ölçeğinde kamusal mekan türlerini ortaya koymuştur. Kitabın birinci bölümünde kaldırımların yalnızca yayaları taşımadığı, aynı zamanda birçok amaç için kullanıldığı öne sürülmüştür. Kaldırımların asıl amacının şehir sokaklarının güvenliğini sağlamak olduğu, mahalle güvenliğini sağlamadaki önemi, sokak ve kaldırım arasındaki ilişki ile mahalle oyun alanları ve parkları bir bütün olarak ele alınmıştır. İncelediği kamusal mekanların merkezi olarak kaldırımları referans alan Jacobs, kaldırımların güvenli olmasının, kent sokaklarının iyileşmesi ve canlanmasını teşvik edeceğini, bunun da mahalle ölçeğinde oyun alanlarının ve parkların güvenli şekilde kullanılmasına yol açacağını ifade etmektedir. Şehirler için etkili mahalle fiziksel planlamasının; sokak dokusunun bir parçası haline gelen, birbirine örülmüş parklar, meydanlar ve kamu binaları ile ayrı ayrı birimler olarak tasarlanması, farklı başlangıç ve bitişleri olmayan canlı ve kesişen sokakları teşvik etmesi gerektiğini belirtmektedir.

Madanipour'a göre (Aktaran Oktay, 2022), şehir uzaktan bakıldığında ufuk çizgisi olarak görünür. Binaların şekilleri gökyüzüne karşı uzun ve keskin durur, ancak şehrin içinde kamusal mekanlar görünenin çoğunu oluşturur. Kamusal mekan, bir kasaba ya da şehrin sokaklarından, meydanlarından ve parklarından onları çevreleyen binalara kadar uzandığından, kasaba ve şehirlerin en önemli parçasını oluşturur. Buna göre, başta sokak ve meydan olmak üzere kentsel kamusal mekanların kalitesi, bir kentin kimliğini oluşturmada önemli bir role sahiptir.

2.3. Salgınlar ve Kamusal Mekan

Tarih boyunca süregelen hastalıklar sırasında ve süresince gelişen ulaşım, teknoloji, ekonomi gibi sebepler, hastalıkların yayılma hızını giderek arttırmış ve bu durum can kayıplarının da artmasına sebep olmuştur. Yayılma hızı ne kadar artmış olsa da; bir yandan salgınların nasıl ve neden yayıldığı, nüfusu nasıl etkilediği, insan vücuduna nasıl etki ettiği tespit edilmiş, diğer yandan tedavi yöntemleri geliştirilmiştir. Bunlara göre kamusal mekânlar, yaşama birimleri, yaşayış biçimleri değişikliklere uğramıştır. 1347'de Avrupa'yı etkisi altına alan veba, 1800'lü yıllarda ortaya çıkan kolera, 20. Yy 'da meydana gelen tüberküloz (verem), 1976'da ortaya çıkan HIV- AIDS virüsü bireylerin yaşamlarında büyük değişikliklere sebep olmuştur.

Günümüzde bu salgınların yerini başka tehditler almaktadır. 1970'lerin ortalarında ortaya çıkan ebola (World Health Organization, t.y. a) virüsü, 2003 yılında ortaya çıkan SARS virüsü (World Health Organization, t.y.b) geçmişteki salgınlar kadar etkisini göstermese de insanların yaşama düzenlerini değiştirmiştir. 2019 yılının sonlarında (2019 Aralık ayı) Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 virüsü, yaygın ulaşım ağıyla çok kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına almış, neredeyse tüm dünya düzenini alt üst etmeye başlamıştır. Yayılma hızını engellemek için ülkeler önlemlerini almış, kamusal mekân kullanımı minimuma indirilmiş, ulaşım ağları sınırlanmış veya tamamen kaldırılmış (şehirler ve ülkeler arası), salgın hız kazandıkça zorunlu olmayan haller dışında sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş, hastane düzenleri değiştirilmiş, belirli meslek gruplarının iş yükü artmıştır. Salgın sırasında ilk defa diğer meslek dallarında olduğu gibi bütün dünyadaki mimarlar ve kent plancıları eş zamanlı ve kendi meslek dalları ile ilgili olarak bu süreçte, "kamusal mekanların geleceği, planlamada tasarımın rolü, yeni düzenlemelerin neler olacağı, mekânsal önlemlerin neler olduğu…" konularını tartışmakta ve çözüm önerileri geliştirmeye çalışmaktadırlar (Constable, 2020; Forsyth, 2020; Garcia, 2020). Ancak daha önce de belirtildiği gibi, bu tür salgın hastalıklar geçmişte de yaşanmış ve bundan sonra da yaşanmaya devam edecektir.

Şekil 2. 2. Tarihten günümüze Dünya'da etkili olan önemli salgınlar

Bu yüzden bu aşamada, çalışmanın başında belirtilen amaca yönelik tartışmalara ve analize geçilmeden önce; günümüze kadar yaşanmış önemli salgınların kamusal mekana etkisi tarihsel sıralamayla incelenmiştir (Şekil 2.2). Sonrasında COVID-19 salgınının kamusal mekanlar üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur.

2.3.1. Kara Veba Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler

- Yayılma Sebepleri

Tarihsel süreçte meydana gelen önemli salgınlardan biri olan ve ‘’kara ölüm ‘’diye de bilinen veba salgını 1346-1353 yılları arasında etkili olmuştur. Vebanın hızlı yayılmasının birçok sebebi vardır. Dönemin Orta çağ Avrupa’sında kentler, savaşlardan ve istilalardan korunmak için, yüksek taş duvarlarla çevrilmiştir. Surlarla kaplı kent sokaklarının dar ve pis, (Şekil 2.3.) yapıların ise üst üste ve düzensiz olması, tuvaletlerin giderlerinin bulunmaması gibi temizliğe dair önlemlerin olmaması, bakterinin üremesi için uygun ortamların oluşmasına neden olmuştur.

Şekil 2. 3. Londra’da büyük veba salgını (Stanbridge, 2016)

Yapı malzemelerinin yeterli olmaması sebebiyle pencerelerin tahtalarla veya gazlı kâğıtlarla kapatılması, alçak tavanlı evlerin içinde insanların hayvanlarla beraber barınması, salgının hızlı bir şekilde ülkeleri etkisi altına almasına sebep olmuştur (Atabek, 1977). Bu dönemde, alt sınıfların barınma alanlarının kurutulmuş keresteyle yapılması, damlarda saman kullanılması, zeminde ise saman-toprak karışımı veya kil kullanılması, evleri farelerin ürediği ve hastalık yayan yuvalar haline dönüşmüştür (Ziegler,1969). Evlerin yapıldığı ıslak kerestelerin üstlerini kapatan samanlar arasından

farelerin cirit attığı korunmasız yaşam alanları, fakir kesimin sağlıksız beslenmesi, hijyene önem verilmemesi gibi durumlar salgının yayılmasını hızlandırmıştır (Özmat, 2020). Avrupa'nın liman kentleri, vebanın Avrupa'ya girmesinin başlıca etkenlerinden biri olmuştur. Gemilerin ahşap malzemelerden yapılması vebanın üremesi için elverişli bir ortam oluşturmuştur.

- Kamusal Mekana Etkisi

Gündelik yaşam, kara ölüm denen veba ile durmaya başlamış, kimi insanlar güvenli yerlere kaçmış, kimileri ise kendilerini korumak için evlerinde saklanmışlardır. İletişim, ulaşım ağları kısıtlanmış; şehirlerde alışveriş alanları, okullar, kiliseler kapanmış; sokaklar, dükkânlar terkedilmiştir. Hayatın bu denli durması kentleri adeta hayalet şehirlere dönüştürmüştür. Fakir insanlar evlerine kapatılmış ve ölümü beklemişlerdir. Bazıları sokaklarda ölüleri toplamak için görevlendirilirken, zenginler kırsal alanlarda yeni yerleşim yerleri yaparak salgından kurtulmuşlardır (Şekil 2.4.) (Özmat, 2020).

Şekil 2. 4. Kara Ölüm (The Black Death) (Geekıejan, 2018)

Erken bir ölümden kurtulmak için şehir dışında villalar satın alan burjuva, kentte boşalttıkları evlerine dönmeden önce konutlarını sülfürle dezenfekte edecek tütsücüler tutmuşlardır. Evler ilaçlandıktan sonra birkaç haftalığına eve yoksul bir kadın yerleştirilmiş, kadının ölmesi halinde evin sahibi kır evinde oturmaya devam etmiştir (Ersoy, 1996).

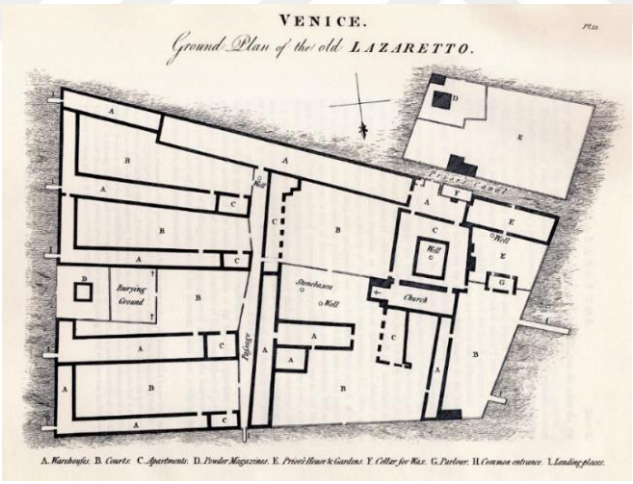
- Kamusal Mekana Yönelik Alınan Önlemler

Mikrobun havadan yayıldığını düşünen halk portakal, adaçayı, kafur yapraklarından yaktıkları ateş etrafında toplanmaya başlamışlardır (Şekil 2.5.) (Nikiforuk, 2000).

Şekil 2. 5. Büyük Veba salgını sırasında Londra'da insanların hasta olduğu bir kapının işaretlendiği resim (Bring Out Your Dead), 1665, (Dowd, 2020)

Zorla uygulanan sağlık önlemleri, hastaların tecrit edilmesi ve karantina örgütlerinin kurulması 14. yüzyılda veba salgınları ile başlamıştır. Vebanın yayılmasına sebep olan limanlarda ilk karantina 1377 yılında Ragusa'da uygulanmıştır (Şekil 2.6.). Dubrovnik kenti karantina için inşa edilmiştir. Venedik'in doğu- batı ticaret merkezi olması, şehri önemli bir liman kenti haline dönüştürmüştür (URL-1).

Şekil 2. 6. Venedik, Lazzaretto Vecchio karantina hastanesinin planı, John Howard 1791 (Bilic, 2022)

Gemilerle getirilen değerli eşyalarla birlikte veba da kente giriş yapmış; bu sebeple 1423 yılında Venedik'te Lazzaretto Vecchio'da (Şekil 2.7.) ilk karantina uygulaması başlatılmıştır. Kente gelen gemiler 40 gün boyunca burada bekletilmiştir. Bir süre sonra Venedik örneğinden hareketle tüm Avrupa'da karantina uygulamaları başlamış ve adını "kırk günlük" bekleme süresinden alan "quarantena" terimi de bu yolla dünya literatürüne girmiştir (İşler, 2019).

Şekil 2. 7. Lazzaretto Vecchio'nun günümüzdeki halinin havadan görünümü (URL-2)

Salgın sebebiyle Paris'de 1350 yılında sokaklarda domuzların dolaşması yasaklanmıştır. Paris'de ilk kanalizasyon 1370 yılında Rue Montmartre' nin altında inşa edilmiştir (Şekil 2.8.) (Lofrano ve diğ. 2012). Çöplerin Seine nehrine atılmasını önlemek için tüzükler çıkarılmıştır (Tanilli, 1986).

Şekil 2. 8.Paris kanalizasyon sistemi (Bron, 2015)

- Genel sonuçlar

Yaşanan gelişmeler doğrultusunda salgının önlenmesindeki en önemli etkenlerden biri, yapı stoklarının yenilenmesidir. Kent yönetim sistemini değiştiren veba, kentsel alt yapı sistemlerinin geliştirilmesinde, kanalizasyonların yapılmasında ve kent planlamasında önemli bir rol oynamıştır (Kekeç, 202). Vebanın etkisiyle çöken tarıma dayalı ekonominin yerini ticaret almış, ticaret en önemli ve değerli faaliyet alanı haline gelmiş ve özel mülkiyet kavramı ortaya çıkmıştır (Özden ve Özmat, 2014). Vebanın neden olduğu yüksek oranlı ölümler, insanları salgından kaçmak için uzun deniz yolculuklarına çıkmaya daha istekli hale getirmiştir. Bu da Avrupa sömürgeciliğinin

yayılmasına yardımcı olmuştur. Salgından etkilenen ülkeler büyük bir hızla büyümüş, Amerika kıtasının keşfi ile altın ve gümüş stokları Avrupa'ya akmış, vebadan kırılan Avrupa devletleri dünyanın en zengin ülkeleri haline gelmiştir. Vebanın etkisi pek çok ülkenin refah düzeyini olumlu yönde etkilerken, kent mimarisinin değiştiğini ve doğanın kendini yenilediği bir dönem olarak tarihe geçmiştir (Harris, 1994).

Yukarıdaki araştırmalar üzerinden Veba salgınının yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler Tablo 2.3.'te özetlenmiştir.

Tablo 2. 3.Veba salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler

YAYILMA SEBEPLERİ	KAMUSAL MEKANA ETKİSİ	KAMUSAL MEKANA YÖNELİK ALINAN ÖNLEMLER
• Surlarla kaplı kent sokaklarının dar ve pis olması • Yapıların üst üste ve düzensiz olması, tuvaletlerin giderlerinin bulunmaması • Yapı malzemelerinin yeterli olmaması • Alçak tavanlı evlerin içinde insanların hayvanlarla beraber barınması • Alt sınıfların barınma alanlarının kurutulmuş keresteyle yapılması • Damlarda saman kullanılması, zeminde ise saman-toprak karışımı veya kil kullanılması • Evlerin yapıldığı ıslak kerestelerin üstlerini kapatan samanlar • Avrupa'nın liman kentleri • Gemilerin ahşap malzemelerden yapılması	• Burjuvanın şehir dışında villalar satın alması • Fakir insanların evlerine kapatılması • Sokaklarda ölüleri toplamak için görevlendirilen insanlar • Halkın portakal, adaçayı, kafur yapraklarından meydanlarda yaktıkları ateş etrafında toplanmaya başlaması	• Zorla uygulanan sağlık önlemleri • Hastaların tecrit edilmesi • karantina örgütlerinin kurulması Dubrovnik Kentinin karantina için inşası • Venedik'te ilk karantina uygulamasının başlatılması • Paris'de 1350 yılında sokaklarda domuzların dolaşması yasaklanması • Paris'de ilk kanalizasyon (1370) • Evlerin yeniden planlanması, • Taş dolgulu yığma yapılar yapılması

2.3.2. Kolera Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler

- Yayılma Sebepleri

Halk sağlığı ve kentsel tasarımın ilk defa beraber ele alınması 19. Yy' ın başlarında ortaya çıkan kolera salgınıyla olmuştur. Kentsel alt yapıların gelişmediği bu dönemde, kolera giderek yayılmaya başlamıştır. Londra'da giderek artan koleranın, koku ve hava vasıtasıyla yayıldığı düşünülmüştür (Sherman, 2016) (Şekil 2.9. a-b).

(a) (b)

Şekil 2. 9. Kolera döneminde Thames Nehri'nin kirliliğini ve kokusunu gösteren karikatürler: (a) Faraday'ın kartını Thimes nehrine (Father Thimes) vermesi 1855 (Kurowski, 2018, 20 Aralık), (b) Thimes Nehri'nin (Father Thimes) çocuğuna Londra'yı tanıtması, 1858, (URL-3)

Bu dönemde salgınların en çok yayıldığı yerlerden biri olan savaş alanlarında gelişmeler yaşanmıştır. 1854'te Kırım Savaşı nedeni ile yaralanan askerlerin hastanelerde salgın hastalıklara yakalanması da önemli bir sorun teşkil etmekteydi.

- Kamusal Mekana Etkisi

19. Yy ortalarında Londra'da, tekrarlayan kolera salgınları yüzünden çok sayıda insan ölmüştür (1853-1854 yıllarında 10.000'den fazla). Öncelikle hastalığın sebebinin kötü kokulu hava olduğu düşünülmüştür (Arıcan, 2013, 13 Nisan). 1858 yılının sıcak yaz aylarında "Londra'dan yükselen fena kokuların Thames nehri boyunca yayıldığı belirtilmiştir (Erkan, 2021).

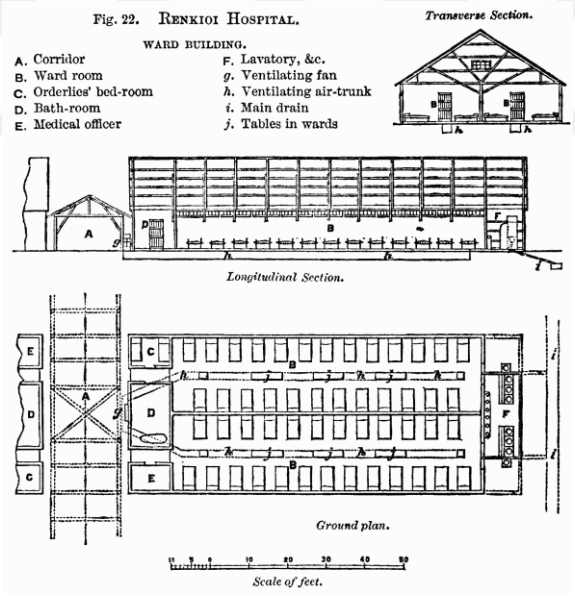
- Kamusal Mekana Yönelik Alınan Önlemler

Dönemin doktoru Jon Snow hastaların yaşadığı yerleri haritalamış; bu sayede salgının yayılmasının sebebinin hava değil, su pompaları olduğunu fark etmiştir. Su pompasının kapatılmasıyla salgının yaygınlaşmasını önlemiştir (Şekil 2.10.) (Arıcan, 2013).

Snow'un yaptığı bu haritalama kent planlamalarında disiplinler arası çalışmanın başlangıcı olmuştur. Böylece tasarım ve halk sağlığının beraber düşünülmesi gerektiği, bu salgının önemli sonuçlarından biri olarak tarihe geçmiştir.

Şekil 2. 10. John Snow'un kolera salgını için yaptığı harita, 1854, (URL-4)

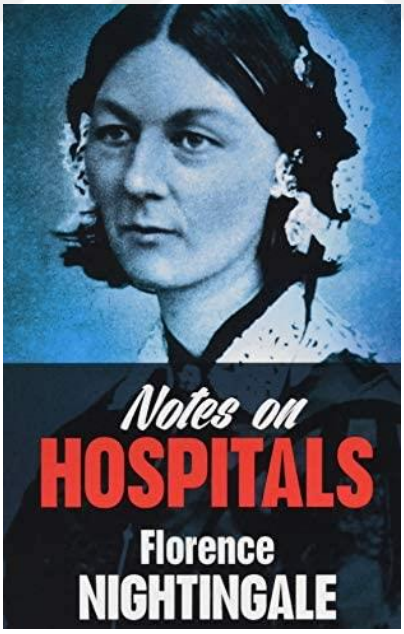
Şekil 2. 11. Brunel Renkioi Hastanesi plan ve kesitleri, 1855 (Brunel, 1870)

Salgının artmasını tetikleyen hijyen ve havalandırma koşullarını dikkate alarak tasarımı yapan Brunel, Renkioi Hastanesini prefabrik olarak hızlı şekilde kurmuştur. Yapılan koğuşlar yerden ayaklarla yükseltilerek, atıklardan ayrılmıştır. Korumada dikkat edilen diğer noktalar ise; yataklar arasındaki mesafe, odaların yüksekliği, pencere yönleri, doğal havalandırma ve ışık olmuştur (Şekil 2. 12.) (Thompson ve Goldin, 1975).

Şekil 2. 12. Renkioi Hastanesi'nin koğuşlarından birinin iç mekanı (Merridew, 2014)

Çok sayıda lavabo ve tuvalet yerleştirilerek kişisel temizlik teşvik edilmiştir. Brunel'in salgına karşı yaklaşımı, mekânın hastalıkların iyileşmesinde önemli unsur olduğunu düşündürmüştür (Thompson ve Goldin, 1975). Prefabrik yapı olarak üretilen Renkoi hastanesinin prensiplerini, hemşire olan Florence Nightingale kalıcı hale getirmiştir. Nightingale, Brunel'in deneylerini 1859 tarihli "Hastaneler Üzerine Notlar" kitabında bina kurallarına dönüştürmüştür (Şekil 2.13.) (Murphy, 2015).

Şekil 2. 13. Florence Nightingale'in "Hastaneler üzerine notlar kitabı (URL-5)

Doğal havalandırma ve ışık gibi unsurların tasarımda nasıl kullanılması gerektiği, mekân yaklaşımları temel alınarak yapılmıştır.

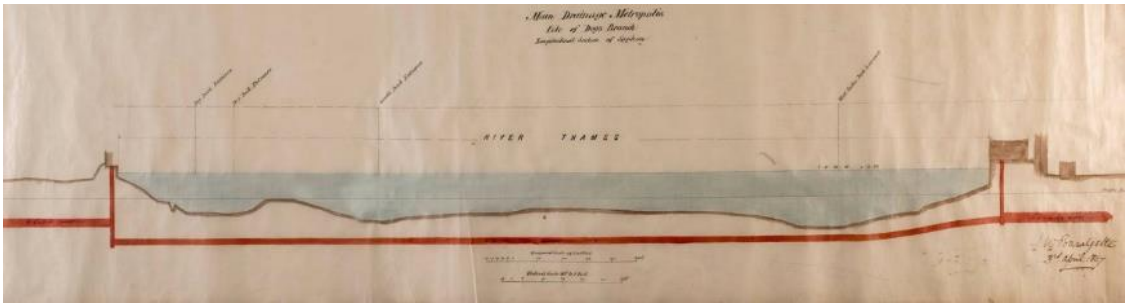
- Genel Sonuçlar

Florence Nightıngale’in ‘’Hastaneler Üzerine Notlar’’ el kitabında belirttiği ve yapılarda dikkat edilmesi gereken doğal havalandırma ve ışık gibi unsurlar, Londra’da yeni yapılan klinik ve imarethanelerin (huzurevleri) tasarımlarını etkilemiştir. Alınan önlemlerle kolera, verem gibi hastalıkların oranlarında azalmalar gözlenmiştir. Brunel’in yaklaşımı, yeni hastane tipolojisini oluşturmuş, bu yaklaşım yaşam birimlerinin ve çalışma alanlarının tasarımlarını da etkilemiştir (Murphy, 2015). Kırım savaşı sırasında yaralı askerler için Ege ve Marmara'da Brunel’in tasarladığı birçok hastane yapılmıştır (Yardal, 2017). Bunlardan biri de İstanbul Erenköy’de Kırım savaşı zamanı yapılan hastanenin yemekhane ve arkasındaki hasta koğuşlarıdır (Şekil 2.14.).

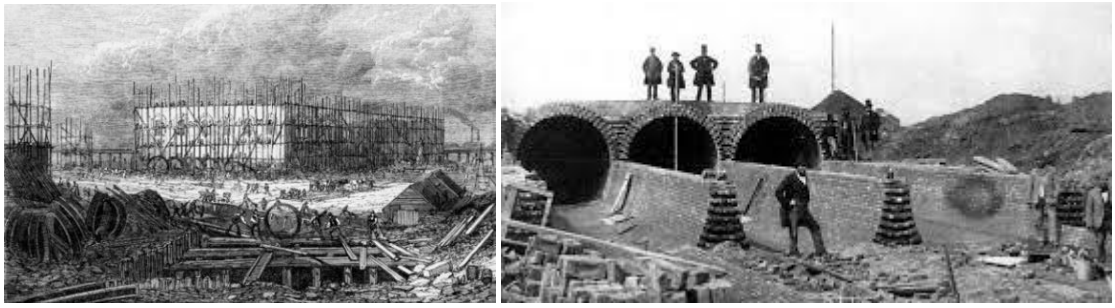

Şekil 2. 14. Erenköy’de Kırım Savaşında yaralı askerler için inşa edilen modüler ahşap Brunel Renkioi Hastanesi, 1855-1856 (Iddon, 2015)

1856 yılında kurulan Londra’da kurulan, tüm şehrin bayındırlık hizmetlerini denetleyen kurumun başmühendisi olarak Joseph Bazalgette'i seçmiştir (Arıcan, 2013). Thames nehri boyunca yayılan kötü kokuların giderilmesi için kanalizasyon ve caddeler ile ilgili çalışmalara başlanmış; 1866 yılında Londra'nın pek çok yeri Bazalgette'nin tasarladığı kanalizasyon ağı ile birleştirilmiştir (Şekil 2.15- Şekil 2.16. a-b) (Erkan, 2021).

Şekil 2. 15. Bazalgette, Isle of Dogs kanalizasyon inşaatı kesiti (Collinson, 2019)

(a) (b)

Şekil 2. 16. (a) Londra kanalizasyon inşaatı sırasında Balgazette tarafından tasarlanan Victoria, Chelsea ve Albert setleri" (Collinson, 2019), (b) Londra, Kuzey kanalizasyon inşaatı, Abbey Mills yakınları (Roberts,t.y.)

Yukarıdaki araştırmalar üzerinden Kolera Salgınının yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler Tablo 2.4.'de özetlenmiştir.

Tablo 2. 4. Kolera salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler ve sonuçları

YAYILMA SEBEPLERİ	KAMUSAL MEKANA ETKİSİ	ALINAN ÖNLEMLER
• Kentsel alt yapıların gelişmemiş olması • Savaş alanları • Hijyen ve havalandırma koşullarının yetersizliği	• Nüfusun azalması ve kamusal mekanı kullanan birey sayısının azalması	• Doktor Jon Snow'un hastaların yaşadığı yerleri haritalaması • Isambard Kingdom Brunel'in hastahane tasarlaması • Florence Nightingale tarihli "Hastaneler Üzerine Notlar kitabı (1859) • Londra çalışma kurulu (1856), tüm şehrin bayındırlık hizmetlerini denetleyen ilk organizasyon • 1866 yılında Londra'nın pek çok yerinin Bazalgette'nin tasarladığı kanalizasyon ağı ile birleştirilmesi

2.3.3. Verem Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler

- Yayılma sebepleri

19.y.y. başında ortaya çıkan, solunum yoluyla bulaşan verem, 1.3 milyon insanın ölümüne sebep olmuştur. Şehirleşmenin giderek artması, beraberinde getirdiği nüfus yoğunluğu ve plansız kentleşme, endüstrileşme, hijyene dikkat edilmemesi, veremin yayılmasını tetikleyen başlıca mekansal sebepler arasında yer almıştır (Sherman,2016).

- Kamusal mekana etkisi

Verem tedavisinde bol güneş ışığının ve temiz hava gibi çevresel etkilerin önemli olduğu düşünülmüştür. Bu sebeple salgına yakalanan bireyler pis ve kalabalık şehirlerden uzaklaştırılmış; şehirden uzak dağlık bölgelerde, hastalığın yayılmasını önlemek amacıyla oluşturulan kulübelerde tedavi olmaya başlamışlardır (URL-6).

- Kamusal mekana yönelik alınan önlemler

Verem salgını ile Avrupa ve Amerika'da sanatoryumlar yapılmaya başlanmıştır. Salgını önlemede önemli olan hijyen ve yaşam birimlerinin ışık ihtiyacı, tedavinin ilaçlardan önce çevresel ve mekânsal anlamda değişimini etkilemiştir. Bu durum özellikle modern mimariye ilham kaynağı olmuştur. Le Corbusier bir evin "ışık ve hava dolduğunda yaşanabilir'' olduğunu dile getirmiştir. Modernizm ile, hastalıklara karşı alınan önlemlerde önemli rol oynayan klinik ortamlar, yaşam biçimi halini gelmiştir. Adolf Loos'dan Alvar Aalto' ya kadar modernist mimarlar, bu iyileştirici ortamları, fiziksel, sembolik ve kirlilikten arınmış olarak tasarlamıştır. Pürüzsüz betonarme duvarlar, süslemesiz pencereler, hafif mobilyalar, temiz zeminlerle minimalist bir yaşam oluşturulmaya çalışılmıştır. Yaşam mekanlarında teras balkon gibi alanlar, iklime elverişli olmaması durumunda bile tasarımlara dahil edilmiştir. Güneşin ve doğal havalandırmanın yaşanılabilir alanlarda kullanılabilirliği önemli olmuştur (Chang, 2020). Alvar Aalto 1933 yılında Paimio Senatoryumunu tasarlarken mekanı bir tıbbi alet olarak ele almış ve her kata güneşlenme balkonları yerleştirmiştir (Şekil 2.17.). En üst katta hastaların güneşten daha iyi faydalanabilmesi için teraslar ile içeride ve dışarıda köprüler yerleştirmiştir. Binadaki pencereli odalar geniş açıklıklarla orman manzarasını içeriye almakta ve çevre düzenlemesinde yürüyüş parkurları bulunmaktadır (Chang, 2020). Senatoryumlar dışında, kalabalık şehirlerin getirdiği çevre sorunlarının iyileştirilmesi amaçlanmış, sağlık aktiviteleri için ek açık hava alanları düzenlenmiştir (URL-6).

Şekil 2. 17. Paimio Sanatoryumu terası, Alvar Aalto (Woodman, 2016)

Yukarıdaki araştırmalar üzerinden Verem salgınının yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler Tablo 2.5.'da özetlenmiştir.

Tablo 2. 5. Verem salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler ve sonuçları

YAYILMA SEBEPLERİ		KAMUSAL MEKANA ETKİSİ		ALINAN ÖNLEMLER
• Endüstrileşme ile şehirleşmenin giderek artması, plansız kentleşmenin olması • Şehirlerde nüfus yoğunluğunun artması • Hijyene önem verilmemesi		• Kent Nüfusunun azalması		• Avrupa ve Amerika'da senatoryumlar yapılmaya başlanması • Modernizm, hastalıklara karşı alınan önlemlerde önemli rol oynayan klinik ortamları, yaşam biçimi halini getirmesi • Güneşin ve doğal havalandırmanın yaşanılabilir alanlarda kullanılabilirliği

2.3.4. AIDS- HIV Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler

- Yayılma sebepleri

HIV virüsü 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Virüs, enfekte olan insanların kan, anne sütü, vajina salgıları gibi vücut sıvılarında bulunmaktadır. Kan nakli, organ nakli veya enfekte olan anne sütünün emilmesi ile virüs yayılım göstermektedir. 1950'li yıllarda Afrika'da yaşanan iç savaşlar, aşılama programlarının yeniden başlatılması, buna bağlı sterilize olmayan iğne ve şırıngaların tekrar tekrar kullanılması, kentlerin büyümesi, Afrika içinde ve Afrika ile dünyanın kalanı arasındaki seyahatlerin sayısının artması salgının yayılımını tetiklemiştir (Sherman, 2020).

- Kamusal mekana etkisi

AIDS- HIV virüsü en çok, gelişmekte olan ülkeleri etkisi altına almıştır. Güney Afrika'nın Kwazula Natal bölgesinde yapılan bir çalışmada, salgının yapılı çevreye etkilerini anlamak için bir tez çalışması yapılmış; çalışmada belirli yapılar seçilmiş ve salgın sürecinden etkilenen hastaların ve yetim kalan çocukların bakımı ile ilgili gelişmeler gözlemlenmiştir. Yüksek ölümler mezarlık alanlarında problem oluşturmaya başlamıştır. Sağlık yapılarında kontaminasyon alanlarının sınırlandırılması, morg masaları ve amfi alanları arasında camlı bölmeler yapılması, kirli hava tahliye sistemlerinin sağlanması, drenaj sistemlerinden çıkan atıkların klorlanması gibi önlemler alınmıştır. Çalışmada seçilen bina türleri, AIDS salgınına maruz kalan insanların yaşadığı alanlar olarak tespit edilmiştir. Bu alanlar AIDS salgını ile değişim ve gelişim gösteren sağlık tesisleri (hastaneler, darülacezeler, laboratuvar ve morglar), yardım kuruluşları (sokak sığınakları, çocuk evleri), hapishaneler, eğitim alanları, barınma alanlarıdır (Aktaran Bingham, 2008).

- Kamusal mekana yönelik alınan önlemler

Salgın sonrası tedavi ve kontroller için hastaneler yoğun talep görmüş, hastane kapasitelerinin yetmemesi modüler hastane birimlerinin tasarlanmasında, eski yapıların dönüştürülerek bakım ve danışma merkezleri yapılmasına olanak sağlamıştır (Aktaran Bingham, 2008) (Şekil 2.18.).

Şekil 2.18. AIDS merkezine dönüştürülen Ridge Evi'nin kuzey doğu yönünden görünümü, 2001 dönüşüm öncesi (Bingham, 2008)

İki katlı konut danışma, eğitim, eczaneye dönüştürülürken; mevcut binaya tıbbi konsültasyon odaları, çocuklar, zanaatkarlar ve gelen ziyaretçiler için bekleme alanı eklenmiş, çok amaçlı bir tesis oluşturulmuştur.

Şekil 2.19. Dream Center Sağlık Tesisi batı yönünden görünümü (Bingham, 2008)

Eskiden yaşlı bakım evi olarak kullanılan yapı kapatılmış ve atıl kalan bina AIDS salgınına yakalanan bireylerin bakımı için sağlık tesisine dönüştürülmüştür (Aktaran Bingham, 2008)

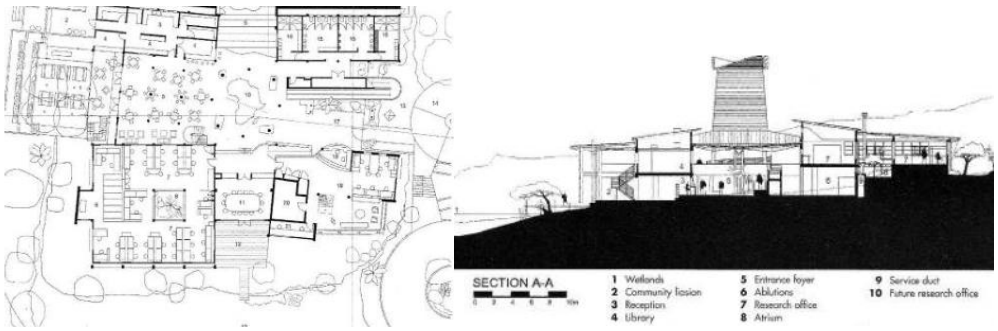
Şekil 2.19.). Daha önce tavşan yetiştirme barakası olarak kullanılan bir tesis, AIDS salgınında yetim kalan çocuklar için içinde barınma alanı, mutfak ve yemek odası, oyun odası, ofis, depo alanı ve anaokulu bulunan 'Rose of Sharon' adlı çocuk yuvası haline getirilmiştir (Şekil 2.20.a-b)

(a) (b)

Şekil 2.20. (a) Tavşan yetiştirme barakasından dönüştürülen Rose of Sharon çocuk yuvası, (b)Ana okulu kuzey batı cephesi ve iç mekanı (Bingham, 2008)

AIDS- HIV salgının en yoğun olduğu bölgede "East Coast Architects" tarafından 2001 yılında inşa edilen Afrika Sağlık Merkezi, AIDS araştırma merkezi olarak adlandırılmaktadır. Sağlık tesisinin inşa amacı, özellikle salgınla başa çıkmak için tasarlanmış olmasıdır (Şekil 2.21.).

Şekil 2.21. "Afrika Merkezi" nin yerleşim planı ve kesitleri (Aktaran Bingham, 2008)

- Genel sonuçlar

Bina tasarlanırken, salgın sonrası başka bir kullanıma uyarlanabilmesi göz önünde bulundurulmuştur.

Tasarım kriterlerinde aşağıdaki özellikler dikkate alınmıştır (Bingham, 2008)

1. Bölgeye özgü malzemeler kullanılması ve inşaat yöntemleri ve detaylandırma,
2. Ortak alanlar, merdiven, rampa ve kule gibi düzenleyici unsurlar etrafında konumlandıran bir tesis düzeni oluşturulması
3. Tüm mekanların doğal ışık ve havalandırma ile doğrudan temas etmesini sağlamak için, avlular ve ışıklık etrafındaki iç mekanların yapılması
4. Maliyet ve yapım kolaylığı için modüler sistem çalışılması
5. Güneş kontrolü, perdeleme ve gölgeleme yoluyla konforlu iç mekanlar için tasarım için optimum yönlendirme,
6. Suyun geri dönüşümü
7. Uyum kolaylığı için esnek mekan çözümleri

Her ne kadar hastalığın yayılmasında mimari etkenler bulunmasa da, hastalık ve sonrasındaki süreç, mimari çözüm önerilerini gerekli kılmıştır. İhtiyaca yönelik modüler sağlık tesisleri yapılmış, kullanılmayan atıl alanlar hastalar, taşıyıcılar ve bakıma muhtaç çocuklar için dönüştürülerek yeniden işlevlendirilmiştir. Yeniden yapılan sağlık tesislerinde ve binalarda aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi önerilmiştir (Bingham, 2008):

1. Mimari tasarımının esnekliği ve değiştirilebilirliği ve yeniden kullanım için planlama

2. Uzun ömürlü bina çözümleri
3. Modüler planlama
4. Ulaşılabilirlik
5. Gün ışığı
6. Havalandırma
7. Düşük enerji sistem çözümleri
8. İyi evrensel tasarım prensiplerini içeren tasarım kılavuzu

Yukarıdaki araştırmalar üzerinden AIDS- HIV Salgınının yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler Tablo 2.6.'da özetlenmiştir.

Tablo 2.6. Afrika'da AIDS salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler ve sonuçları

YAYILMA SEBEPLERİ	KAMUSAL MEKANA ETKİSİ	KAMUSAL MEKANA YÖNELİK ALINAN ÖNLEMLER
• Kan nakli, organ nakli veya enfekte olan anne sütünün emilmesi ile • 1950'li yıllarda Afrika'da yaşanan iç savaşlar, • Aşılama programlarının yeniden başlatılması, buna bağlı sterilize olmayan iğne ve şırıngaların tekrar tekrar kullanılması, • Kentlerin büyümesi, • Afrika içinde ve Afrika ile dünyanın kalanı arasındaki seyahatlerin sayısı artması	• Yüksek ölümler ve mezarlık alanlarının yetmemesi • Salgın sonrası tedavi ve kontroller için hastane kapasitelerinin yetmemesi	• Yapılarda kontaminasyon alanlarının sınırlandırılması • Morg masaları ve amfi alanları arasında camlı bölmeler yapılması • Kirli hava tahliye sistemlerinin sağlanması, • Drenaj sistemlerinden çıkan atıkların klorlanması

2.3.5. COVID-19 Salgını: Yayılma Sebepleri, Kamusal Mekana Etkisi ve Alınan Önlemler

- Yayılma sebepleri

COVID-19 virüsü 2019 yılı aralık ayında Çin'in Vuhan Eyaletinde bireylerde solunum yolu problemlerine sebep olarak ortaya çıkmıştır (URL-7). Mevcut durum virüsün, yakın temas kuran bireyler arasında yayıldığını göstermiştir. Enfekte kişinin, öksürme,

hapşırma, konuşma, şarkı söyleme veya nefes alıp verme eylemlerini gerçekleştirirken, ağzı veya burnundan küçük sıvı parçacıkları yaydığı tespit edilmiştir. Ayrıca virüsün, insanların uzun süre birlikte vakit geçirdikleri, yetersiz havalandırmanın olduğu kalabalık iç mekanlarda da yayılma gösterdiği belirtilmiştir. Bunun nedeni, aerosollerin havada asılı kalabilmesi veya konuşma mesafesinden daha uzağa gidebilmesi, bireylerin virüs bulaşmış yüzeylere veya nesnelere temas ederek, göz, burun veya ağız yoluyla enfekte olmasıdır (World Health Organization, 2021). Toplu taşıma sistemleri bireysel araç kullanmayı ve karbon salınımını azaltmak için önemli bir araçken; salgın döneminde dikkat edilmesi gereken sosyal mesafeyi ve hijyeni sağlayamadığı için, salgının temel yayılma dinamiklerinden biri olmuştur (Vandy, 2020; URL-10).

- Kamusal mekana etkisi

Salgın sırasında, kapanmalar nedeniyle kamusal mekanlar tamamen ıssızlaşmıştır. Dünya üzerinde birçok kentli, boş sokaklara, kullanılmayan cadde ve meydan manzaralarına tanıklık etmiştir (URL-8, URL-9).

- Kamusal mekana yönelik alınan önlemler

Çin'den sonra ilk vaka 13 Ocak 2020 tarihinde Tayland'da gözlenmiştir. Vakaların diğer dünya Ülkeleri'nde de görülmeye başlamasıyla 23 Ocak 2020 de Çin'e giriş çıkışlar kapatılmıştır (Bag ve Sade, 2020). Dünya Sağlık Örgütünün tespit ettiği ölüm sayılarının hızlı artışı, ülkelerin karantina uygulaması getirmesine sebep olmuştur. Son on yıldır, planlama, tasarım ve halk sağlığı kesişimleri üzerine çalışmalar yapan uzmanlar, kronik hastalıklara, afetler ve tehlikelere, savunmasız ve evsiz kişilere, bulaşıcı hastalıklardan daha fazla odaklanmışlardır. Bu sebeple karşılaşılan COVID-19 salgınına ülkeler hazırlıksız yakalanmıştır. Salgının hızla yayılmasını önlemek amacıyla öncelikle ulusal ve uluslararası seyahatler yasaklanmıştır (Null ve Smith, 2020). New York gibi büyük kentlerde okullar, müzeler, kütüphaneler, şehrin ikonik kültürel kurumlarının çoğu salgın nedeniyle halka kapılarını kapatmıştır (Sanchez, 2020). Bireylerin kültür ve sanatsal faaliyetlerini yaptığı müzeler, sinema salonları, kültür merkezleri bir salgın durumunda salgını tetikleyici mekanlar haline dönüşmektedir. Westminster Üniversitesi Mimarlık ve Kentler bölümü öğretim üyesi Johan Woltier, şehirlerde herkesin aynı sokak, metro, tren ya da otobüs gibi toplu taşıma araçlarına

sıkışıp kalmaması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Constable, 2020). Tüm Dünya'da eğitim kurumlarının birçoğu kapatılmış, uzaktan eğitime başlamışlardır. Çin'de iş yerleri, ibadethaneler kapatılmış; İtalya'da kafe, bar, mağaza gibi kamusal mekanlar kullanım dışı kalmıştır. Müslüman ülkelerde Cuma namazı gibi ibadetlerden dolayı camiler kapatılmıştır. Ülkeler spor müsabakalarını iptal etmişlerdir (BBC News Türkçe, 2020). Bu sebeple salgın döneminde birçok ülke, toplu ulaşımı kısıtlamış ve araçlarda sterilizasyonlar gerçekleştirmişlerdir. Bireyler, toplu taşıma yerine, bireysel araç kullanımı ve bisiklet ya da yürüyüş yollarını tercih etmişlerdir (Vandy, 2020; URL-10).

- Genel sonuçlar

Günümüzde kentleşmenin giderek büyümesi ve hızlanması ile, erişim kolaylığı sağlaması için, kent içi toplu ulaşım sistemleri kurulmuştur. Kentlerin genişleyerek büyümesi, bireylerin yaşam birimleri ve çalışma alanları arasındaki mesafelerini arttırmıştır. Alışveriş, sosyo-kültürel faaliyetler, toplanma alanları, kütüphaneler, eğlence mekanları, gibi aktiviteler kent merkezlerinde toplanmıştır. Yapılan yeni yerleşim yerleri, kent çeperlerine doğru büyümüş, mahalle ve sokak aralarında park, bahçe gibi yeşil alanlar tasarlanmamıştır. Sağlık hizmetleri kent merkezlerinden uzakta, erişimin zor olduğu alanlarda yapılmıştır. Yukarıda sayılan sebeplerle kentler, virüsü yayma potansiyeline sahip merkezlere dönüşmüştür. Bunun yanı sıra kent yaşamında apartman kültürünün yoğun olması, çok katlı yapılarda ortak kullanılan asansör, merdiven gibi sirkülasyon alanları salgını destekler mekanlar olmaya başlamıştır (McNalty, 2020; Parker-Pope, 2020).

COVID-19 salgını ve kamusal mekan kullanımı üzerine çalışmalar hala devam etmektedir. Ayrıca literatürde, COVID-19 salgınının kamusal mekana etkisi ve sonuçları üzerine yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Bu yüzden COVID- 19 salgınının kamusal mekana etkisi, bu tez çalışmasının amacından hareketle, çalışmanın yöntem bölümünde araştırılmış ve analiz edilmiştir. Bu durumlar gözetildiğinde kamusal mekanlardan yaşam birimlerine kadar çoğu alan hastalıklı mekan olarak tanımlanabilmektedir.

Yukarıdaki araştırmalar üzerinden COVID-19 Salgınının yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler Tablo 2.7.'de özetlenmiştir.

Tablo 2. 7. COVID-19 salgını yayılma sebepleri, kamusal mekana etkileri, alınan önlemler

YAYILMA SEBEPLERİ	KAMUSAL MEKANA ETKİSİ	KAMUSAL MEKANA YÖNELİK ALINAN ÖNLEMLER
• Enfekte kişinin, öksürme, hapşırma, konuşma, şarkı söyleme veya nefes alıp verme eylemleri sırasında yakın mesafelerde bulunan kişilere bulaştırması • İnsanların uzun süre birlikte vakit geçirdikleri, yetersiz havalandırmanın olduğu kalabalık iç mekanlar: Restoranlar, kafeler, kütüphaneler, eğlence merkezleri, spor kompleksleri, alışveriş merkezleri • Çok katlı yapılarda ortak kullanılan asansör, merdiven gibi sirkülasyon alanları • Toplu taşıma araçları	• Sokağa çıkma yasakları (karantina önlemleri), kamusal mekanların ıssızlaşması	• Kentlerde okullar, müzeler, kütüphaneler, şehrin ikonik kültürel kurumlarının halka kapılarını kapatması • Tüm Dünya'da eğitim kurumlarının birçoğunun kapatılması, • İbadethaneler kapatılması • Spor müsabakalarının iptal edilmesi • Online eğitim • Bireysel araç kullanımı artması • Bisiklet ya da yürüyüş yollarının tercih edilmesi

2.3.6. Salgınların Kamusal Mekana Etkisinin Değerlendirilmesi

Tarihteki salgın hastalıklara bakıldığında; hastalıklar hem gündelik hayat pratiklerini hem de yönetim anlayışlarını değiştirmiş, bu değişim zaman içinde yaşama mekanlarını dönüştürmeye başlamış, mekana ait geliştirilen kavramlar üzerinden yeni mekan önerileri üretilmiştir (Tablo 2.8.)

Tablo 2. 8. Veba, Kolera, Verem, AIDS- HIV salgınlarının kamusal mekana yönelik sonuçları

SALGIN HASTALIKLAR	KAMUSAL MEKANA YÖNELİK SONUÇLAR
VEBA	• Özel mülkiyet kavramı • Kent mimarisinin değişmesi • Yapı stoğunun yenilenmesi
KOLERA	• Kentsel tasarım planlamalarında disiplinler arası çalışmaların başlaması. • Tasarım ve halk sağlığının beraber düşünülmesi gerektiği • Yeni hastane tipolojisinin gelişmesi
VEREM	• Kentsel açık alanların iyileştirilmesi • Yapı tipolojisinin değişimi • Yapı malzemelerinin değişimi • Yapılarda gün ışığı ve havalandırmanın dikkate alınması

Tablo 2.8. (Devam) Veba, Kolera, Verem, AIDS- HIV salgınlarının kamusal mekana yönelik sonuçlar

SALGIN HASTALIKLAR	KAMUSAL MEKANA YÖNELİK SONUÇLAR
AIDS- HIV	• Modüler hastane birimlerinin tasarlanması • Uzun ömürlü bina çözümleri • Eski yapıların dönüştürülerek bakım ve danışma merkezleri yapılması • Mimari tasarımının esnekliği ve değiştirilebilirliği ve yeniden kullanım için planlama • Modüler planlama • Ulaşılabilirlik • Düşük enerji sistem çözümleri • İyi evrensel tasarım prensiplerini içeren tasarım kılavuzu

COVID-19 salgını tarihteki diğer salgınlar gibi birçok yaşamsal faaliyeti, gündelik ritmi değiştirirken, yeni normallerle, yeni yaşam biçimleri oluşturmaya başlamıştır. Doğadan, yeşilden kopmuş, kendine yetemeyen kentlerin tüketim pratikleri etkilenmiştir. Kalabalık grupları barındıran okullar, müzeler, kütüphaneler, sinema salonları, kültür merkezleri, kafe, bar, alışveriş merkezleri, marketler, ibadethaneler gibi kapalı mekanlar; metro, tren ya da otobüs gibi toplu taşıma araçları; sokak, cadde ve meydan gibi açık kamusal mekanlar; çok katlı yapılarda ortak kullanılan asansör, merdiven gibi sirkülasyon alanları salgının yayılmasını sağlayan mekanlar olarak değerlendirilmiş ve gerekli tedbirler alınmıştır. Salgında, işleyişin devamı için iş, sosyal hayat, yaşam pratikleri dijital ortama taşınmıştır. Seyahat kısıtlamalarının, hava kirliliği ve karbon emisyonları üzerinde geniş kapsamlı etkileri olmuştur (Sanchez, 2020). Harper'ın "Bazen bulaşıcı hastalıklar tarihi hızlandırır veya bir toplumun zaten nereye gittiğini ortaya çıkarır, bazen de toplumların yörüngesini temelden değiştirirler" (Aktaran Bower, 2020) sözü üzerinden salgının gelecekte toplumu nasıl değiştireceği, yaşam birimlerini ve sosyalleşme biçimlerini nasıl etkileyeceği ancak zaman içinde anlaşılacaktır. Çalışmanın amacından hareketle bir sonraki bölümde meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerinin geliştirilebilmesi için COVID-19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar araştırılmıştır.

2.4. Kamusal Mekan Kalitesi

Bu bölümde COVID-19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar araştırılmış ve kamusal mekan kalite parametreleri tespit edilmiştir. Tespit edilen kamusal mekan kalite parametreleri karşılaştırılmıştır.

2.4.1. COVID-19 Öncesi Kamusal Mekan Üzerine Yapılan Çalışmalar Üzerinden Kamusal Mekan Kalite Parametrelerinin Tespiti

Kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar araştırılırken, mekan kalite kavramını içinde barındıran ve bir çok teorisyen ve kurum tarafından geliştirilen çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmaların farklı üst başlıklara sahip olduğu tespit edilmiştir; kentsel mekanda yaşanabilirlik, kentsel mekan niteliği, kentsel tasarım, kentsel mekan tasarımı ve planlanması, kentsel mahalle niteliği, yerleşim mekanları, fiziksel çevrenin kalitesi, kamusal mekan ağı tasarımı, kamusal mekanın niteliği, mekan kalitesi, kamusal mekan kalitesi. Bu başlıklar içerisinden kamusal mekan kalitesine dair kavramlar çıkarılmış ve kamusal mekan kalite parametreleri oluşturulmuştur.

Appleton (1988), "olasılık ve koruma " teorisinde yerleşim mekanlarında bireylerin kendini güvende hissedeceği ve aynı zamanda etrafı gözlemleyebileceği alanları daha çok tercih ettiğini söylemiştir. Nasar ise (1989), kentsel mekanı incelerken tercih edilen mekanların benzer niteliklere sahip olduğunu tespit etmiş, bunları "doğallık, bakım, açıklık ve tanımlanmış mekan, tarihsel önem/içerik, düzen" olarak beş başlıkta sınıflandırmıştır. Rapoport (1990), mekanın tasarımı ve planlanmasının, ölçek fark etmeksizin, mekanı kullanan kişilerin ihtiyaçlarına, amaçlarına, farklı kullanımlara izin veren biçimde tasarlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Kentsel mekânın yaşanabilirlik bağlamında yapılandırılmasına ilişkin yaklaşımı ortaya koyan Lang (1994), bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara odaklanmıştır. Bu ihtiyaçları fizyolojik, emniyet ve güvenlik, bağlılık, itibar ve varoluş (kendini gerçekleştirme) olarak sıralamıştır. Birleşmiş Milletler "İnsan yerleşimleri programı"nın (United Nations Human Settlements Programme) yayınladığı ''Global Public Space Toolkit From Global Principles to Local Policies and Practice'' (UN-Habitat, 2015) adlı raporda, kentsel yaşam kalitesinin gelişmesi için şehirlerin gelişiminin önemli olduğunu dile getirilmiştir. Güçlü bir 'kamu' kavramına sahip olan şehirler; yeterli sokak alanı, yeşil alan, park, rekreasyon tesislerini içinde bulundurmakta ve bu sayede kullanıcılara daha iyi bir yaşam kalitesi sunulmaktadır. İngiltere'de Bina Çevresi ve Mimarlığı Komisyonu (CABE[1]) ve Çevre,

[1] Commission for Architecture and the Built Environment

Ulaşım ve Bölgeler Bölümü (DETR[2])' nün hazırladığı "By Design: Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice" raporuna göre (2000), başarılı sokaklar, mekanlar, köyler, kasabalar ve şehirlerin benzer özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir. Sahip olunan benzer özellikler iyi kentsel tasarım ilkelerini veya hedeflerini oluşturmak için geliştirilmiştir. İyi bir kent mekanın sahip olması gereken nitelikler Tablo 2.9.' da belirtilmiştir.

Tablo 2. 9. İyi bir kent mekanının sahip olması gereken nitelikler (CABE ve DETR, 2000)

Karakter (kendi kimliği olan bir yer)	Yerel olarak ayırt edici gelişme, peyzaj ve kültürel modellerin geliştirilmesi ve bunların güçlendirilmesi, şehir manzarası ve peyzaj üzerinden kentin karakterini geliştirmek
Süreklilik ve koruma (Kamusal ve özel alanların net bir şekilde ayırt edildiği bir yer)	Sokak cephelerinin sürekliliğini ve özel ve kamusal mekanları net bir şekilde tanımlayan bir gelişimle alanın çevrelenmesini teşvik etmek
Kamusal mekanın kalitesi (çekici ve başarılı açık alanlara sahip bir yer)	Engelli ve yaşlılar da dahil olmak üzere toplumdaki herkes için çekici, güvenli, düzenli ve etkili bir şekilde çalışan kamusal mekanları ve güzergahları teşvik etmek.
Hareket kolaylığı	Birbirine bağlanan ve içinde hareket edilmesi kolay yerler oluşturarak, insanları trafiğin önüne koyarak ve arazi kullanımları ile ulaşımı entegre ederek erişilebilirliği ve yerel geçirgenliği teşvik etmek
Okunabilirlik (Net bir imaja sahip ve anlaşılması kolay bir yer)	İnsanların yollarını bulmalarına yardımcı olmak için tanınabilir rotalar, kavşaklar ve yer işaretleri sağlayan gelişim yoluyla okunabilirliği teşvik etmek.
Uyarlanabilirlik (Kolayca değişebilen bir yer)	Değişen sosyal, teknolojik ve ekonomik koşullara yanıt verebilen kalkınma yoluyla uyum yeteneğini teşvik etmek.
Çeşitlilik (Çeşitlilik ve seçenek sunan bir yer)	Yerel ihtiyaçlara cevap veren uygulanabilir yerler yaratmak için, birlikte çalışan uyumlu gelişmeler ve kullanımların bir karışımı yoluyla çeşitliliği ve seçimi teşvik etmek

İngiltere'de İngiliz Ortaklıklar ulusal yenileme ajansı ve kayıtlı ev sahiplerini düzenleyen konut kurumu (English Parnerships The National Regeneration Agency ve

[2] Department of the Environment, Transport and the Regions

The Housing Coorparation, 2007) tarafından hazırlanan "The Urban Design Compendium" adlı rehberde, kentsel tasarıma ilişkin temel ilkeler ortaya konulmuştur (Tablo 2.10.)

Tablo 2. 10. The Urban Design Compendium- kentsel tasarımın temel unsurları (English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation, 2007)

İnsanlar için mekanlar	Mekanların iyi kullanılması ve sevilmesi için güvenli, rahat, çeşitli ve çekici olmaları gerekir. Aynı zamanda ayırt edici olmaları ve seçenek, çeşitlilik ve eğlence sunmaları gerekir. Canlı mekanlar; insanlarla tanışmak, sokakta oynamak ve dünyayı seyretmek için fırsatlar sunar
Var olanı zenginleştirin	Yeni gelişmeler, heyecan verici kentsel mekanların kalitesini zenginleştirmelidir. Bu, bulunduğu ortamdan kaynaklanan ve onu tamamlayan ayırt edici bir müdahalenin teşvik edilmesi anlamına gelmektedir. Bu her ölçekte geçerlidir: bölge, şehir, kasaba, mahalle ve sokak
Bağlantılar kurun	Mekânlara ulaşımın kolay olması ve mekânların fiziksel ve görsel olarak çevreleriyle bütünleşmesi gerekir. Bu, sırasıyla yürüyerek, bisikletle, toplu taşıma araçlarıyla ve arabayla nasıl gidileceğine dikkat edilmesini gerektirir
Karışık kullanımlar ve formlar	Uyarıcı, eğlenceli ve elverişli mekanlar; mümkün olduğu kadar çok kullanıcı, aktivite ve sosyal grup yelpazesinden gelen çeşitli istekleri karşılar. Ayrıca farklı bina formlarını, kullanımları, mülkiyet durumunu ve yoğunlukları bir araya getirir
Peyzaj ile Çalışın	Enerji tasarrufunu ve konforu en üst düzeye çıkarmak için, doğal ve insan yapımı çevre arasında bir denge kuran ve her bir alanın kendine özgü kaynaklarını (iklim, topoğrafya, peyzaj ve ekoloji) kullanan yerler
Yatırımı Yönetme	Projelerin geliştirilebilir olması için; ekonomik olarak uygulanabilir olması, iyi yönetilmesi ve sürdürülebilir olması gerekir. Bu, geliştiricilerin pazarla ilgili düşüncelerini anlamak, toplumdan ve yerel yönetimden uzun vadeli taahhüt almak, uygun teslimat mekanizmalarını tanımlamak ve bunu tasarım sürecinin bir parçası olarak görmek anlamına gelir
Değişim için tasarım	Tasarımların, kullanım, yaşam tarzı ve demografide gelecekte meydana gelebilecek değişikliklere cevap verebilecek esneklikte olması gerekmektedir. Bu, enerji ve kaynak verimliliği için tasarım yapmak; mülkiyet, kamusal mekanlar ve hizmet altyapısının kullanımında esneklik yaratmak ve ulaşım, trafik yönetimi ve park etme konularında yeni yaklaşımlar getirmek anlamına gelmektedir.

By Design- Better Places to Live (A companion guide to PPG3) adlı yayında, kentsel tasarımın temel ilkelerini ortaya konulmaktadır. Kentsel tasarımın hedefleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Communities and Local Government, 2007) (Tablo 2.11.).

Tablo 2. 11..“By Design- Better Places to Live” çalışmasında kentsel tasarım ilkeleri (Communities and Local Government, 2007)

Karakter	Kendi kimliği olan bir yer
Süreklilik ve Çevreleme	Kamusal ve özel alanların net bir şekilde ayırt edildiği bir yer
Kamusal mekanın Kalitesi	Çekici ve başarılı açık alanlara sahip bir yer
Hareket kolaylığı	Ulaşılması ve içinde hareket edilmesi kolay bir yer
Okunabilirlik	Net bir imaja sahip ve anlaşılması kolay bir yer
Uyarlanabilirlik	Kolayca değişebilen bir yer
Çeşitlilik	Çeşitlilik ve seçenek sunan bir yer

İngiltere’de Bina Çevresi ve Mimarlığı Komisyonu (CABE[3]) ve Başbakan Yardımcı Ofisi (ODPM[4]) (2002) için yapılan MORI (Market And Opinion Research Institute) anketi (2002), spesifik olarak, insanların yaşadıkları bölgelerin görünümünü neyin iyileştirebileceğine odaklanmış ve dört sorun belirlemiştir:

- Genel temizlik
- Trafik yönetimi
- Yol/kaldırım/aydınlatma bakımı
- Yerel alışveriş ve eğlence tesislerinin mevcudiyeti

Anket sonuçları ve By Design 'ın (CABE ve DETR, 2000) yapmış olduğu kentsel tasarım hedefleri birleştirildiğinde, kamusal mekan için bir dizi nitelik tanımlamak mümkün olmuştur. Bu kurumların oluşturduğu sisteme göre kamusal mekanlar şu özellikleriyle ayırt edilebilir (The Bartlett School of Planning ve Office of the Deputy Prime Minister, 2004):

[3] Commission for Architecture and the Built Environment

[4] Office of the Deputy Prime Minister

1. Temizlik: Temiz ve bakımlı olup olmadıkları
2. Erişilebilirlik: Ulaşmanın ve hareket etmenin ne kadar kolay olduğu
3. Çekicilik: Görsel olarak ne kadar hoş oldukları
4. Konfor: İçinde vakit geçirmenin rahat olup olmadığı
5. Kapsayıcılık: Toplumun farklı kesimlerine ne kadar kucak açtıkları
6. Canlılık ve yaşanabilirlik: Ne kadar misafirperver oldukları
7. Canlılık ve yaşayabilirlik: Ne kadar iyi kullanıldıkları ve tamamlayıcı kullanımların gelişmesine izin verdikleri
8. İşlevsellik: Barındırdıkları farklı kullanımların ne kadar iyi işleyebildiği
9. Ayırt edicilik: Açık ve bireysel bir karaktere sahip olup olmadıkları
10. Emniyet ve güvenlik: Güvenli ve emniyetli yerler olarak hissedilip hissedilmedikleri
11. Sağlamlık: Zaman içinde ne kadar dayanıklı oldukları

Bonaiuto ve diğerleri (2003) kentsel mahallelerin çevresel niteliklerini beş başlık altında toplamayı önermiştir:

- Mekânsal özellikler (Mimari-planlama alanı, yollar ve erişilebilirliğin organizasyonu ve yeşil alanlar)
- İnsani özellikler (İnsanlar ve sosyal ilişkiler)
- İşlevsel özellikler (Refah, eğlence- dinlenme, ticaret, ulaşım hizmetleri)
- Bağlamsal özellikler (Yaşam hızı, çevre sağlığı, bakım)
- Mahalleye bağlılık

Greene (1992), mekan kalitesi için dört parametre belirlemiştir. Tasarımla ilişkilendirilen bu parametreler; işlev, düzen, kimlik ve cazibe/çekim olarak ayrılmıştır. Lennard ve diğerleri (1997) (Aktaran Kahraman, 2014) ise mekansal kaliteyi, çevrenin insan ölçeğine uygun olduğu, farklı bakış açılarına sahip insanların karşılaşabildiği, güvenlikli ve farklı gruplara ev sahipliği yapan, her yaştan insana farklı deneyimler ve sosyalleşme imkanı sunan, estetik değerlere sahip "yaşanabilir kent" üzerinden açıklamıştır. Van der Voort ve Van Wegen (2005) ise mekansal kaliteyi; 'işlevsel kalite, estetik kalite, ekonomik kalite ve teknik kalite' olarak dört başlık altında incelemiştir (Tablo 2.12.).

Tablo 2. 12. Van der Voort ve Van Wegen'e göre mekansal kalite ölçütleri ve göstergeler (2005)

Kalite Ölçütleri	Göstergeler
İşlevsel kalite	• Ulaşım ve park olanakları • Erişilebilirlik • Esneklik • Güvenlik (ergonomik, kamusal) • Mekansal yönlenme • Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki • Fiziksel çevrenin iyi olması (Işıklandırma, gürültü, ısıtma, havalandırma, rutubet) • Sürdürülebilirlik
Estetik kalite	• Görsel kalite • Düzen • Karmaşıklık • Sunumsal kalite • Sembolik ve göstergebilimsel değeri • Tarihsel ve kültürel değeri
Teknik kalite	• Yangın güvenliği • Yapısal güvenlik • Yapı fiziği • Çevresel uyumluluk • Sürdürülebilirlik
Ekonomik kalite	• Yatırım maaliyetleri • Kullanım maaliyetleri • Zamanla sağlanan gelir • Kamu ve özel düzenlemeler

İnceoğlu (2007) ise, yaptığı çalışmada "Türkiye'de verimli kullanım amacıyla yeniden tasarlanacak olan kentsel yaşam mekânlarından meydanlar ve sokaklardaki kalitenin ölçülmesi için yeni bir model" önermiş (Tablo 2.13.); geliştirdiği yöntemi İstanbul ilinde seçtiği meydanlarda (Beşiktaş Meydanı, Ortaköy Meydanı, Taksim Meydanı, Kadıköy İskele Meydanı, Beyazıt Meydanı) değerlendirmiştir. Değerlendirmede meydanlar gözlem ve anket yolu ile değerlendirilmiştir.

Tablo 2. 13. İnceoğlu (2007) tarafından geliştirilen mekansal kalite parametreleri

ANA PARAMETRELER	ALT PARAMETRELER
İşlevsel Kalite:	Ulaşılabilirlik ve park imkânları, Erişilebilirlik, Etkililik, Esneklik, Güvenlik (Ergonomik, Kamusal) Mekânsal Yönelim, Bölgesellik, Mahremiyet Ve Sosyal İlişki, İyi Olma , Konfor (eylemsel ve görsel) , Çeşitlilik Sürdürülebilirlik

Tablo 2.13. (Devam) İnceoğlu (2007) tarafından geliştirilen mekansal kalite parametreleri

ANA PARAMETRELER	ALT PARAMETRELER
Estetik Kalite:	Düzen (Uyumluluk, Açıklık , Devamlılık , Denge); Kimlik (Odak , Birlik , Karakter , Özellik (Müstesnalık); Etki/Cazibe / Çekim (Ölçek , Uygunluk, Canlılık,Uyum);
Yapım kalitesi	Detaylandırma, Malzeme, İyi işçilik, Dayanıklılık (sağlamlık)
Bakım ve Hizmet kalitesi	Düzenli bakım onarım, Hizmet kalitesi, Kamu ve özel hizmetler

İnceoğlu ve Aytuğ (2009), mekân kalitesinin sadece mekanın fiziksel özelliklerinden değil, aynı zamanda yerin ruhunu ve anlamını da içerdiğinden, bu açıdan çok katmanlı bir kavram olduğunu belirtmektedirler. Norveç "Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı"nın (The Ministry of Local Government and Modernisation, 2019) yaptığı çalışmada, kamusal mekan ağının iyi olması ve yerel kullanıcılara uygun şekilde düzenlenmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Düzenleme yapılırken 3 ana başlık altında toplam 5 önemli kritere dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kriterler; 1. İnsanlar: a. Kullanılabilirlik, 2. Altyapı: b.Yakınlık, c.Bağlantı, 3. Tasarım: d. Kalite, e. Kentsel doğadır (Tablo 2. 14.).

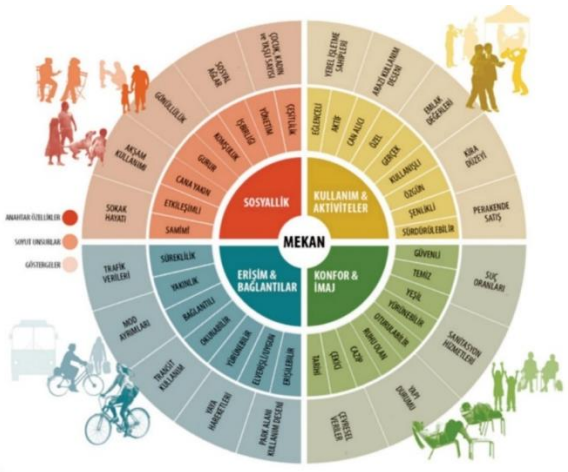
Tablo 2. 14. Norveç "Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı"nın kamusal mekan ağ tasarımı kriter ve kapsamları (The Ministry of Local Government and Modernisation, 2019)

	Kriterler	Kapsam
1. İNSANLAR	**a. Kullanılabilirlik**	• Kamusal mekanların farklı kullanımlarını içerir: Özel işlevler veya esnek kullanım • Kamusal mekanlar her yaş grubuna hitap etmeli ve herkesin kendini evinde hissedebileceği yerler olmalıdır. • Kamusal mekanların ardındaki amaç, yıl boyunca kullanıma izin vererek yerel sakinlerin mevsimsel değişiklikleri deneyimlemelerini sağlamaktır. • Kamusal mekanlar gece ve gündüz kullanılabilmeli, sokak yaşamına, aktivitelere ve iyi yaşam ortamlarına elverişli olmalıdır.
2. ALTYAPI	**b.Yakınlık**	• Herkes yürüme mesafesinde bulunan çeşitli kamusal mekanlara erişebilmelidir. Bu, bir dizi olumlu deneyim sunan en az bir buluşma yeri, bir meydan veya yeşil bir kamusal mekan olması gerektiği anlamına gelir. • Kamusal mekanlara bağlantılar çekici olmalı, engellerden ve trafik tehlikelerinden arındırılmalı ve insanları yürümeyi tercih etmeye teşvik eden bir çevreye sahip olmalıdır.
	c. Bağlantı	• Bir kamusal mekan ağı, yayalar ve bisikletliler için hareketliliği teşvik etmeli ve kasaba ve köylerde daha iyi bağlantılar oluşturmalıdır. • Bu tür bağlantılar ana ağdan bir dizi kestirme yola ayrılmalıdır. • Caddeler, yürümesi keyifli geniş kaldırımlara sahip olmalıdır. • Kamusal mekan ağı, emniyet ve güvenlik hissini teşvik etmek için iyi aydınlatılmış olmalıdır. • Bisiklet park yerleri ve otobüs durakları kamusal mekan ağına entegre edilmelidir.

Tablo 2.14. (Devam) Norveç “Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı”nın kamusal mekan ağ tasarımı kriter ve kapsamları (The Ministry of Local Government and Modernisation, 2019)

	Kriterler	Kapsam
3. TASARIM	**d.Kalite**	• Kültürel miras ve tarih de dahil olmak üzere yerel özellikler, kamusal mekanların tasarımında kullanılabilecek potansiyele sahiptir. • Tasarım kalitesi, orada yaşayan insanların ihtiyaçlarını dikkate alan çözümler bulmakla ilgilidir. • Kalite, binaların ve çevrenin iyi mimari tasarımıyla ilgilidir • Mekanların kalitesi, iyi uygulama ve bakım rutinleriyle artırılabilir
	e.Kentsel doğa	• Mavi-yeşil kamusal mekanlar refah duygusuna, mevsimsel değişimlere ve biyolojik çeşitliliğe ilişkin farkındalığa katkıda bulunur. • Mavi-yeşil kamusal mekanlar rekreasyon, oyun ve çeşitli aktiviteler için uyarlanmıştır. • Ağaçlar, kamusal ve yeşil açık alanları birbirine birleştiren yeşil dokudur. • Kamusal mekanlarda kentsel tarım ve arı yetiştiriciliği biyoçeşitliliği güçlendirir ve yeni buluşma yerleri sunar. • Kamusal mekanların yerel çevrede kamusal açık hava yaşamını teşvik etmesi amaçlanmaktadır. • Kamusal mekanlar iklim değişikliğine uyarlanmalı ve suyu olumlu bir nitelik olarak kullanmalıdır.

Kamusal mekanlar için proje üreten PPS grubuna göre (PPS, t.y.), başarılı bir kamusal mekan “erişim ve bağlantılar, amaç ve aktiviteler, rahatlık ve imaj, sosyalleşme" başlıklı dört ana işleve sahip olmalıdır (Şekil 2.22.). Çalışmada ‘bir mekanı mükemmel yapan nedir? sorusu sorulmuş ve bununla ilgili bir diyagram hazırlanmıştır.

Şekil 2.22. PPS’e göre başarılı kamusal mekanlarda bulunması gereken fiziksel özellikler (Aktaran Uzgören ve Erdönmez , 2017).

Lynch' e göre (1981), kamusal mekanın kalitesi, mekanların yerleşim kalitesini ve iyi bir şehir formunu da beraberinde getirmektedir. Bu hipotez için, “bir şehri güzel yapan şey nedir?” sorusunu ortaya atmış, mekan kalitesi için iki başlık belirlemiş ve belirli

çevresel kriterleri sıralamıştır. Adalet ve verimlilik kavramlarının yerleşim kalitesinin iyi olduğu her yer için geçerli olduğunu dile getirmiş; çevresel kriterleri ise canlılık (sağlıklı bir çevre), duyu (mekan veya kimlik hissi), uygunluk (bir yerin adapte olabilme yeteneği), erişim (insanlara, aktivitelere, kaynaklara, hizmetlere, bilgiye), kontrol (çevrenin sorumluluk içinde kontrolü) olarak beşe ayırmıştır. Appleyard ve Jacobs'a göre (1982), şehirlerin giderek bireysel ve özel sektörlere yönelmesi, tüketim odaklı davranış biçimleri, insanların yaşayış biçimlerini değiştirmiştir. Onlara göre, kentlerde araba kullanımının artması ve yükselen iş merkezleri, kentsel çevrenin değişmesine ve beraberinde kentsel kamusal mekan kalitesinin zayıflamasına sebep olmuştur. Hazırladıkları 'Toward an Urban Design Manifesto' da 'geleceğin iyi kentsel çevresi' için ''yaşanabilirlik, kimlik ve kontrol, fırsat, hayal ve keyfe giriş, gerçeklik ve anlam, toplum ve kamu hayatı, kentsel özgüven, herkes için olan bir çevre'' başlıklı yedi hedef belirlemişlerdir (Tablo 2. 15.)

Tablo 2. 15. Appleyard ve Jacobs'un iyi kentsel çevre hedefleri (1982)

Parametreler	Açıklama
Yaşanabilirlik	Bir şehir, herkesin göreceli konforla yaşayabileceği bir yer olmalıdır
Kimlik ve kontrol	İnsanlar, çevrenin bir kısmına sahip olsunlar ya da olmasınlar, önemli ve sorumlu oldukları çevrenin, bireysel ve kollektif olarak, kendilerine ait olduğunu hissetmelidirler
Fırsat, hayal ve keyfe giriş	İnsanlar kenti; geleneksel kalıpların dışına çıkabilecekleri, deneyimlerini genişletebilecekleri, yeni insanlarla tanışabilecekleri, farklı bakış açılarını öğrenebilecekleri, eğlenebilecekleri bir yer olarak görmelidir.
Gerçeklik ve anlam	İnsanlar kendi şehirlerini (veya başkalarının şehirlerini), temel düzenini, kamu işlevlerini ve kurumlarını anlayabilmeli; fırsatların farkında olmalıdırlar.
Toplum ve kamu hayatı	Şehirler, vatandaşların toplum ve kamu hayatına katılımını teşvik etmelidirler.
Kentsel özgüven	Kentsel enerji ve diğer kısıtlı kaynakların kullanımında giderek daha fazla kendi kendine yetebilir hale gelmelidir.
Herkes için olan bir çevre	İyi bir çevre herkes için erişilebilir olmalıdır. Her vatandaşın asgari düzeyde yaşanabilir bir çevreye, kimliğe, kontrole ve fırsata sahip olma hakkı vardır.

Gehl'e göre (2011), fiziksel çevrenin kalitesi için kamusal mekanda yapılan aktiviteler önemlidir. Bu sebeple kamusal mekan aktivitelerini '' gerekli, seçmeli ve sosyal aktiviteler'' olarak 3 başlığa ayırmıştır. (Tablo 2.16- Tablo 2.17.).

Tablo 2. 16. Gehl'e göre fiziksel çevrenin kalitesi için gerekli kamusal mekan aktiviteleri (Gehl,2011)

Gerekli Aktiviteler	Okula, bankaya, eve, market alışverişine gitme gibi günlük gereklilikleri kapsayan aktivitelerdir.
Seçmeli Aktiviteler	Oturma, dinlenme, güneşlenme, açık havada kitap okuma, yemek yeme, spor yapma gibi aktiviteler opsiyonel aktiviteler grubuna girmekle beraber; her biri iyi çözümlenmiş ve tasarlanmış, konforlu, rahat, kullanışlı alanlar zaman ve aktivitenin gerçekleştirilmesi için iyi tasarlanmış alanlar gerektiren aktivitelerdir
Sosyal Aktiviteler	Diğer insanlarla etkileşim kurma, tanışma, konuşma, karşılaşma gibi aktivitelerdir.

Ona göre, seçmeli ve sosyal aktivitelerin kamusal mekanın kalitesi için önemi büyüktür. Çalışmasında "yaya odaklı" bir yaklaşım benimsemiş ve kamusal mekan kalite analizi için "koruma, konfor, eğlence" olarak üç temel parametre öne sürmüştür.

Tablo 2. 17. Gehl'in kamusal mekan kalite parametreleri (Gehl,2011)

Koruma	1. Trafik ve kazalara karşı koruma	2. Suç ve şiddete karşı koruma	3. Hoş olmayan iklim koşullarına karşı koruma
Konfor	4. Yürüyüş olanakları 5. Durma ve bekleme olanakları	6. Oturma olanakları 7. Görüş olanakları	8. Duyma ve konuşma olanakları 9. Oyun ve açık alan eylem olanakları
Zevk	10. Ölçek	11. İklim uygun özelliklerinden yararlanmak için olanaklar	12. Estetik kalite/ olumlu duyum ve deneyimler

Gehl "İnsan İçin Kentler" kitabında (2019) iyi bir kamusal mekanı, bir çok farklı kesimden insanın kullanabildiği bir yer olarak tanımlamış ve kamusal mekanda vakit geçiren kişi sayısının mekanın kalitesi ile doğru orantılı olduğunu belirtmiştir. İnsanlar meydanlarda kendilerini güvende hissedecek alanlara ihtiyaç duymakta, etrafı gözlemleyeceği, durup dinleneceği alanlar olmasını tercih etmektedir. Gehl, insanlar arasındaki bağı güçlendiren durumun, küçük mekanlar ve kısa mesafeler olduğunu dile getirmiş, bir kentin yürünebilirliği ve buna bağlı kamusal mekanın kalitesinin bireylere zengin duyusal deneyimler katacağını söylemiştir.

CABE ve DETR (2000) kamusal mekanların kalitesinin incelenmesinde aşağıdaki başlıkların bulunması gerektiğini belirtmektedir:

- Sert peyzaj (kaldırım malzemeleri, bordürler, duvarlar, basamaklar ve rampalar)
- Bitkilendirme (Ağaçlar, saksılar, çiçekler, çim alanları, sınırlar)

- Sokak mobilyaları (oturma mobilyaları, çöp kovaları, aydınlatma direkleri, rögar kapakları, ağaç ızgaraları ve korkuluklar)
- Yapılar (otobüs durakları, büfeler, tezgahlar, bilgilendirme noktaları, bilgi noktaları, yaya köprüleri, işaretler ve geçici yapılar)
- Afiş ve tabelalar (yorumlayıcı, öğretici, bilgilendirici ve yönlendirici);
- Aydınlatma (kaldırım, yaya, otoyol, güvenlik, bina ve özellikler)
- Kamusal sanat ve özellikler (kalıcı ve geçici eserler, çeşmeler ve grafikler);
- Vitrinler (eşikler, camlar, tezgah yükselticileri, tabelalar, afişler ve kepenkler). reklamlar (afişler, kiosklar ve pankartlar);
- Özel uygulamalar ve koşullar (renk kullanımı, hissedilebilir kaldırım, tekerlekli sandalye rampaları, rıhtım kenarı uygulamaları);
- Emniyet ve güvenlik (acil durum ekipmanları, tuz ve kum kutuları, kapalı devre televizyon, kapılar ve ızgaralar);
- Trafik ve karayolları tesisatları (otoyol işaretleri, park sayaçları, trafik sinyalleri ve kontrol kutuları dahil);
- Kamusal mekan kullanımı ve yönetimi (resmi olmayan kullanımın yanı sıra resmi kullanım, etkinlikler, pazarlar, grafiti kaldırma, çöp toplama ve sokak temizliği).

Birçok teorisyen ve kurumun yaptığı araştırmalar sonucu yaşamsal kalitenin mekansal kalite ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Her bir araştırmacı mekansal kalite değerini belirlemek için değerlendirmeleri sonucu kendi parametrelerini belirlemiştir. Kurumların ve araştırmacıların tespit ettiği parametreler (EK-A, Tablo A.2.) yukarıda açıklanan çalışmalar incelenerek özetlenmiştir.

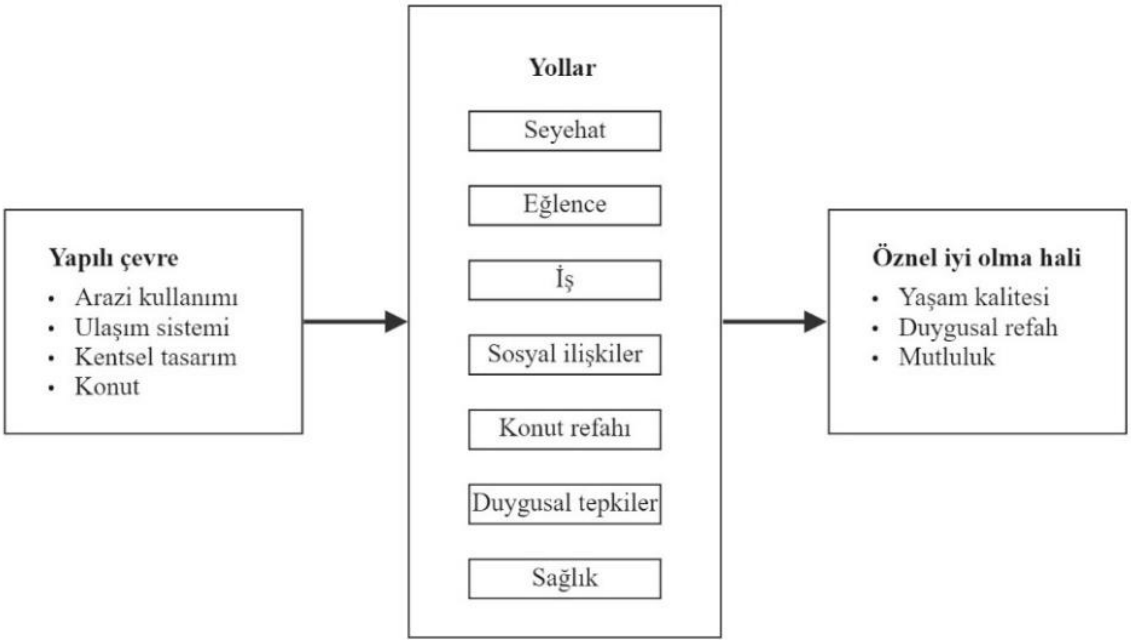
Ayrıca (EK-A, Tablo A.2.)'de aşağıda belirtilen ortak yaklaşımların olduğu gözlemlenmiştir:

- Canlı, güvenli, emniyetli, çevresel niteliklere sahip, peyzaj düzenlemesi yapılmış ve sokak mobilyalarına sahip
- Temiz ve bakımlı, İşlevsel çeşitlilik barındıran, esnek tasarım, herkes tarafından ulaşılabilir ve erişilebilir, ihtiyaçlara yönelik tasarım, park olanakları, hareket kolaylığı içeren, sürdürülebilir
- Yerin kimliği, düzen, çevresel nitelik, görsel kalite, cazibeli ve çekici

Bir sonraki bölümde COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametreleri tespit edilmiştir.

2.4.2. COVID-19 sürecinde Kamusal Mekan Üzerine Yapılan Çalışmalar Üzerinden Kamusal Mekan Kalite Parametrelerin Tespiti

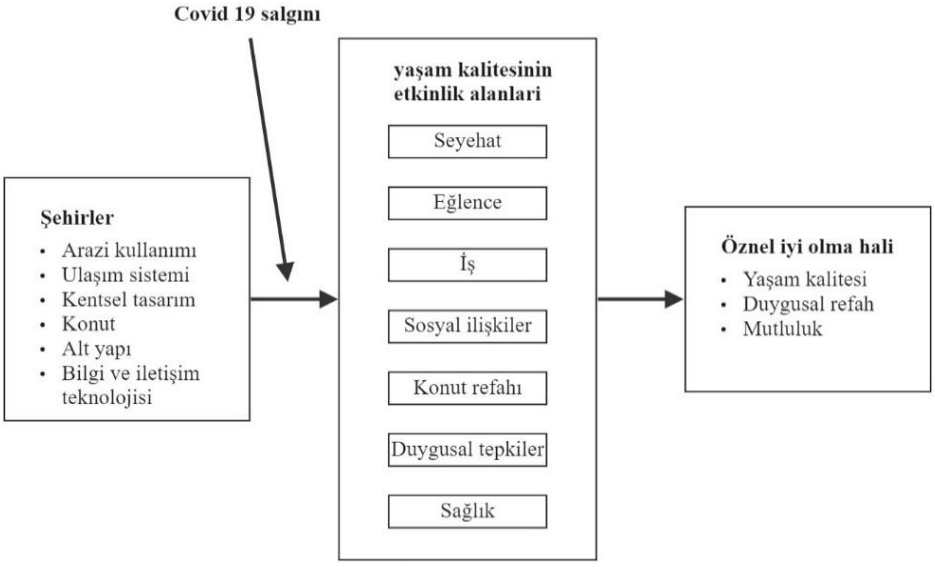
Mouratidis (2021a) hızlı küresel kentleşmenin getirdiği sorunlar sebebiyle, şehirlerde daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak için, öznel refah ve yapılı çevre arasındaki ilişkiyi kurmaya çalışmıştır. Bu durumu; seyahat, eğlence, iş, sosyal ilişkiler, konut refahı, duygusal tepkiler ve sağlık olarak yedi başlık altında incelemiştir (Şekil 2.23.).

Şekil 2.23. Mouratidis'in yapılı çevre ve öznel refah arasındaki ilişkiyi bağlayan modeli (2021a)

Mouratidis (2021b) sonraki makalesinde, COVID-19 salgınının şehirler ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi nasıl yeniden şekillendirdiğini; şehirlerin yaşam kalitesinin yedi alanı (seyahat, eğlence, iş, sosyal ilişkiler, mesken refahı, duygusal tepkiler ve sağlık) üzerinden gözden geçirmiştir (Şekil 2.24.).

Ayrıca yaptığı çalışma sırasında tespit ettiği COVID-19 baskısı altında şehirler, yaşam kalitesi, kent planlama ve politikaları için potansiyel çıkarımları EK-A, Tablo A.3. de açıklamıştır. Buna göre COVID-19 salgını ile "Yapılı çevre" parametresi altına "altyapı ve bilgi ve iletişim teknolojisi" parametrelerini de eklemiştir.

Şekil 2.24. Mouratidis'in COVID-19'un şehirlerde yapılı çevre ve yaşama kalitesi arasındaki bağlantısını yeniden şekillendirdiğini gösteren modeli (2021b)

Gehl Mimarlık Ofisi (2020a), COVID-19 pandemisinin şehirlerdeki yaşamsal kaliteyi nasıl dönüştürdüğüne dair bir inceleme yapmış ve bu incelemeyi 'seyahat, boş vakit, iş, sosyal ilişkiler, konut refahı, duygusal tepkiler ve sağlık'' olmak üzere yedi alt başlık altında değerlendirmiştir. İnceleme sonucu kentsel planlama ve politika için potansiyel çıkarımlar sunulmuştur. Son birkaç yılda Gehl, insanların kamusal yaşamı verimli bir şekilde gözlemlemesine ve binalar arasındaki yaşam hakkında ayrıntılı veriler toplamasına olanak tanıyan bir dijital PSPL (Kamusal Mekan Kamu Yaşamı) platformu geliştirmiştir. Platform kullanarak, insanların nasıl hareket ettikleri, hangi ulaşım araçlarını kullandıkları, hangi aktivitelerin en popüler olduğu, nerede ve kimlerle vakit geçirdikleri kayıt altına alınmıştır. Bu araştırma boyunca Gehl, dört şehirden elde edilen yaşanmış deneyim verilerini; JC Decaux'dan gelen sensör verilerini, Kopenhag Şehri'nden açık veri kümelerini, Google ve Apple'dan gelen hareket verileri gibi daha büyük veri kümeleriyle birleştirmeye çalışmış, farklı sitelerden çok sayıda fotoğraf ve gözlemin kullanılmasıyla birlikte, bu belgede sunulan anlık görüntüleri şekillendirerek daha ayrıntılı bir kamusal mekan resmini ortaya çıkarmıştır. Alınan verilerle COVID-19 sürecinde kamusal mekan kullanımındaki değişiklikleri tespit etmek için iki aşamalı bir rapor hazırlamıştır. Hazırlanan rapor kapsamında dört şehir üzerinden iki gün boyunca 60 araştırmacı tarafından kamusal mekan kullanımındaki değişim gözlemlenmiştir. COVID-19 süresinde kent içinde ''şehir içi aktivite, oyun ve egzersiz alanı kullanımları, kent içi hareket, lokal yerler, sosyal mesafe kuralları, iklimsel ihtiyaçlar, yeni

aktiviteler, yaşlı ve çocuklar, farklı deneyimler, şehir dışına hareketler' olmak üzere 10 ana başlık değerlendirilmiş ve bunun üzerinden tespitler yapılmıştır. Yapılan gözlemler sonucu aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

- Özellikle ticari caddelerde şehir merkezindeki faaliyetlerde önemli bir düşüş yaşandığı,
- Şehrin daha çok eğlence, oyun ve egzersiz için kullanılmaya başlandığı,
- Kamusal mekan kullanımı sabit kalırken, A'dan B'ye hareketin önemli ölçüde azaldığı,
- Halihazırda halka açık bir etkinlik (oyun alanı gibi) sunan yerel yerlerin eskisinden daha çok popüler olduğu,
- Popüler yerlerin, fiziksel mesafe kurallarına uymakta zorlandığı,
- Temel dış mekan ve iklimsel insan ihtiyaçlarının araştırılmasının daha değerli hale geldiği,
- Birçok şehirde yeni etkinlikler ve kentsel yaşam biçimlerinin ortaya çıktığı,
- Daha fazla çocuk ve yaşlı insanın kentsel alanı eskisinden daha çok kullandığı,
- Farklı kullanıcı gruplarının farklı deneyimlere sahip olduğu,
- Genel hareketliliğin azaldığı, ancak yaya hareketlerinin şehir merkezinin dışında arttığı

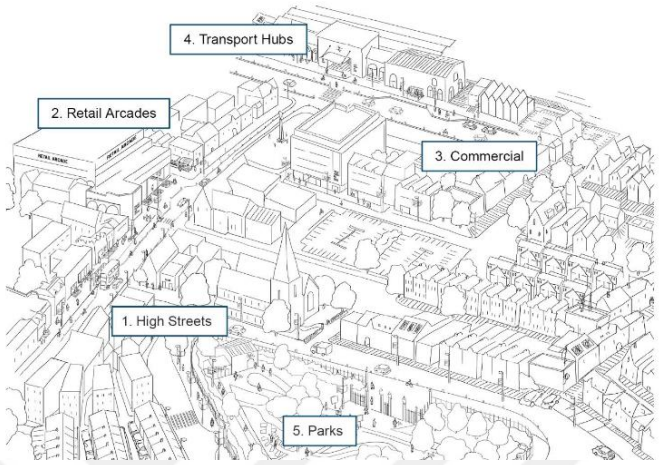
Pandemi gibi kriz dönemlerinde bireyler arası iletişimin önemi, kentsel alt yapı eksiklikleri fark edilmiş, yeşil alan kullanımının dengesi oluşmuş, kent yönetimi destek çalışmaları yapmış, ulaşım şeklinin yaya ve bisiklet ağırlıklı değişimi gerçekleşmiş, komşular ve yerel buluşma yerleri arasındaki sosyal dinamiklerin güçlenmesi, kamusal mekanda kadınların erkeklere göre farklı davranış göstermesi, insan davranışlarındaki değişimler tespit edilmiştir. Değerlendirme sonucu kamusal mekana dair 10 soru sorulmuştur (Gehl Firm, 2020a):

1. Hangi cadde tipleri, özellikleri ve bunların programlanması COVID-19 kamu yaşamı ihtiyaçlarına daha elverişli ve neden?
2. İnsanlar neden yer, zaman ve program kullanımını benimsiyor? Zamanlamaları nasıl? COVID-19 sürecina geçişte ne olabilir?
3. İnsanlar şehri eskisine göre başka şeyler için nasıl kullanıyor?

4. Hangi kamusal mekan tipolojileri yaşam kalitesi üzerinde en büyük etkiye sahiptir ve insanlar neden mahallelerinin yeni köşelerine yayılmaktadır?
5. Yaşam çok daha yerel olduğunda ne olur ve şehir genelindeki faaliyetler insanların mahallelerine ilişkin algılarını nasıl değiştiriyor?
6. Şehirlerdeki kamusal yaşama sağlıklı ve rahat bir şekilde katılabilmemiz için fiziksel mesafeyi nasıl tasarlayabiliriz?
7. Duyular için nasıl tasarım yapabilir ve temiz hava, su, güneş ışığı ve doğaya erişimini nasıl planlayabiliriz?
8. Gelecekte yemek yemek, oyun oynamak ve egzersiz yapmak için ne tür yeni buluşma yerlerine ihtiyaç duyulacak?
9. Farklı kullanıcı grupları için mekânsal tipolojilerinin, sosyal koşulların ve inşa edilmiş formların rolü nedir?
10. COVID-19 hareketlilik önceliklerini ve adil erişim ile temel seyahatleri değerlendirme şeklimizi nasıl yeniden tanımlayabilir?

Kısıtlama sonrası tekrar açılma döneminde bu sorulara yanıtlar aranmıştır. Belediyelerle iş birlikleri yapılmış ve yeni alanlar oluşturulmuştur. İnsanların toplu taşıma yerine bisiklet ve yürümeyi tercih ettiği tespit edilmiş; kısıtlama süresinde kullanılan açık kamusal mekanların tekrar açılma döneminde popülerliğini koruduğu, insanların tanımadıkları insanlarla kurduğu diyalogların arttığı, dışarıda geçirilen vaktin yerini elektronik eşyaların kullanımının aldığı gözlemlenmiştir. Yerel mahallelere ve faaliyetlerine bakılırken, yerel buluşma yerlerinin bütünlüğü için 500 metrelik bir yarıçap ile bölünme ve olanakların çeşitliliği temelinde tanımlamak ve karşılaştırmak önemli kriterler olmuştur. Ayrıca, insanların kalabalık olması nedeniyle şehir merkezlerini çok tercih etmediği, kalabalık kamusal açık mekanlarda sosyal mesafenin korunmasının zor olduğu tespit edilmiştir (Gehl Firm, 2020b). COVID-19 ile birlikte 2020 yılında İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" adlı bir rehber oluşturulmuştur. Bu rehber, "kamusal mekanların insanlar için nasıl daha güvenli hale getirilebileceğini" belirten önlemleri içermektedir. Rehberde kamusal mekanlar kent merkezleri (Şekil 2.25.) (1.Ana caddeler ve şehir merkezleri, 2. Kapalı ve yarı açık perakende satış alanları, 3.Ticari binaların çevresindeki kamusal mekanlar, 4. Ulaşım merkezlerinin çevresindeki kamusal mekanlar, 5.Açık hava tezgahları, açık hava oturma yerleri ve pazar yerleri) ve

açık yeşil alanlar (parklar, rekreasyon alanları, halka açık oyun alanları, konut gelişme alanlarına bitişik kamusal açık mekanlar) olarak iki bölümde incelenmiş; kamusal mekanın ihtiyacına göre geçici müdahale yöntemleri ortaya konulmuştur (HM Government, 2020) (Ek-A, Tablo A.4.).

Şekil 2.25. İngiltere'de kent merkezinde yer alan kamusal mekan müdahale alanları, (HM Government, 2020)

Birleşmiş Milletler "İnsan yerleşimleri programında (UN-Habitat, 2020) COVID-19 salgını sürecinde, kamusal mekanlar için uzun, orta ve kısa vadede ele alınması gereken bazı kriterlerin altı çizilmiştir: Erişilebilirlik, esneklik, tasarım, yönetim ve bakım, bağlanabilirlik ve bir şehir genelinde eşit dağılım. COVID-19'a karşı etkili bir kentsel müdahale için uzun ve kısa vadeli odaklanılması gereken toplam temel 11 alan belirlenmiştir (EK-A, Tablo A.5.).

Çin'in Chengdu Sichuan Bölgesinde yapılan bir çalışmada (Xie ve diğ., 2020), çevrim içi anketlerle yeşil alanların insan sağlığı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu ankete katılım kriterleri, salgın sırasında Chengdu'da yaşamak; son bir ayda şehir parkını kullanmış olmak ve en az 18 yaşında olmak olarak belirlenmiştir. Dört bölüme ayrılan ankette (a) sosyal demografik özellikler; (b) şehir parklarını ziyaret şekilleri (yani haftalık ziyaret sıklığı, her ziyaretin süresi, tercih edilen ziyaret zamanı, parkta geçirilen süre ve aktiviteler); (c) fiziksel ve ruhsal sağlık ve sosyal etkileşim düzeyine ilişkin öz değerlendirme ve (d) şehir parklarını kullanmanın algılanan etkileri değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçlarına göre, fiziksel sağlık düzeyi ve sosyal etkileşim düzeyi düşükken, ruh sağlığı düzeyi puanının ortalamadan biraz daha yüksek çıktığı

gözlemlenmiştir. Bu durum, pandemi döneminde katılımcıların neredeyse tamamının fiziksel sağlık ve sosyal etkileşim düzeylerinin azaldığına inandığını göstermektedir. Yeterli fiziksel aktivite olmadan uzun süre evde kalmanın nüfusun sağlık düzeyini önemli ölçüde düşürmesi olağan bir durumdur. Bu durum pandemi sırasında kent parklarının rolünü, yani kent parklarını ziyaret etmenin kent sakinlerinin fiziksel sağlığını önemli ölçüde iyileştirebileceğini ve sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak sağlayabileceğini göstermektedir. Ziyaret alışkanlıklarına ilişkin sonuçlar, kent sakinlerinin yarısından fazlasının evlerine en yakın parkları ziyaret etmeyi tercih ettiğini ve parklara gitmek için harcanan sürenin genellikle 10 dakikadan fazla olmadığını, yani mahallelerindeki bir parkı ziyaret etmenin genellikle ilk tercih olduğunu göstermiştir. Kentsel yeşil alanların (parklar da dahil olmak üzere), insanların birçok hastalıkla başa çıkmalarına yardımcı olabilecek ve yaşam kalitelerini ve sağlık durumlarını iyileştirebilecek çok çeşitli ekosistem hizmetleri sağladığına inanılmaktadır.

Sepe (2021), "COVID-19 salgını ve kamusal mekan'' başlıklı makalesinde COVID-19 öncesi bazı Avrupa kentlerinin, kurumlar tarafından belirlenen kentsel mekan kalite parametreleri üzerinden değerlendirilmesini yapmıştır. Makalesinde, "kamusal mekan" üzerine yapılmış iyi uygulamaları temsil eden otuz İtalyan vaka çalışmasını paylaşmıştır. Çalışmada "QPS-D@taC +-Quality Public Space D@ta Collection plus" özgün yöntemi oluşturulmuş ve hem İtalyan hem de uluslararası vaka çalışmaları analiz edilmiştir. Bu metot ile hem kamusal mekanın tasarımı, gerçekleştirilmesi ve hem de yönetiminde yararlı olan planlama, görsel ve bilgilerin toplanmasından elde edilen bir veri tabanı oluşturulmuştur. Veriler; kamusal mekanın gerçekleştirilmesini sağlayan profesyoneller ve teknisyenler, internet, kitap ve makalelerden elde edilen kaynaklar ile yerinde gözlem yolu ile elde edilmiştir. Çalışma, COVID-19 sürecinde kamusal mekanların sosyal mesafe sebebiyle kullanım yoğunlukları azalmış olsa dahi, tercih edildiğini göstermiştir. Seçilen mekanlar, insanların sosyal mesafeyi koruyabileceği, tarihsel, açık yeşil alanlara sahip, herkes tarafından erişilebilir, ulaşılabilir, bisiklet ve yaya kullanımına izin veren, yürünebilir kent meydanları, açık yeşil alanlar (bahçeler, parklar), yürüyüş yolları ve su kenarlarıdır. Yapılan araştırmanın hedefi, ''The Urban maestro'', ''The ISmed Ulusal araştırma konseyi ve '' Topluluk kamusal alanı" (Tablo 2. 18.) adlı üç kurumun kamusal mekan kalitesi ile ilgili hedefleri ve 2013 yılında kabul edilen 'Kamusal Mekan Şartı''nda kamusal mekan kalitesine dair belirlenen ilkeler

üzerinden “teori- ilkeler- uygulama- kamusal mekânlar” arasındaki ilişkiyi kavramaktır. Belirlenen ilkelerin COVID-19 sürecinde seçilen mekanlar üzerinden yapılan değerlendirmesi sonucu ilkelerin bazılarının güncellendiği gözlemlenmiştir.

Tablo 2. 18.” The urban maestro’’, ‘’The Ismed Ulusal araştırma konseyi ve ‘’ Topluluk kamusal mekanı” kurumlarının kentsel mekan kalite ölçütlerindeki hedefleri (Sepe, 2021)

The Urban Maestro	**The Ismed Ulusal araştırma konseyi**	**Topluluk kamusal alanı**
Kentsel mekânsal kaliteyi üretmenin ve uygulamanın yenilikçi yollarına odaklanarak, Avrupa kentlerinin tasarlanma ve finanse edilme biçimlerini incelemek Amaçlarından biri Avrupa’daki deneyimlerin uluslararası uygulamalarla karşılaştırılması	Çağdaş bölgelerin analizi ve tasarımı: Amacı: Dirençli ve sürdürülebilir yerler için kimlik, sağlık ve yaşanabilirlik, kentsel analiz ve tasarımın özel metodolojileri aracılığıyla bir yeri sağlıklı ve yaşanabilir kılan faktörleri ve unsurları tanımlamak	Amacı: Kamusal mekan Topluluğu, 2013 yılında Roma’da düzenlenen ikinci “Kamusal mekan Bienal” ‘nde kabul edilen, 2016 Quito Habitat 3 Konferansı’nda sunulan ve kamusal mekanların kalitesine ilişkin Yeni Kentsel Gündem tartışmalarında birçok ilkenin kullanıldığı “Kamusal mekan Şartı” ndan yola çıkarak İtalya’daki kamusal mekanlara ilişkin en iyi uygulamaları bir araya getirmek

Yapılan analizlerle “Kamusal Mekan Şartının ilkeleri” ne yaşanabilirlik ve sağlık kavramları göz önünde bulundurarak, kaliteli kamusal mekanların analizi ve tasarımı için değerlendirme kriterleri eklenmiştir ve güncellenmiştir. Güncellenen ilkeler italik ve kalın yazı stiliyle gösterilmiştir (EK-A, Tablo A.6.)

Knight vakfı tarafından yaptırılan ve Gehl Mimarlık ekibi tarafından yürütülen "Uyarlanabilir kamusal mekanlar: Pandemi ve sonrasında insanlar için mekanlar" başlıklı rapor (Knight Foundation, 2021), daha önce yine Knight vakfı tarafından finanse edilen ve 2018 yılından beri faaliyet gösteren çeşitli kamusal mekanların başarısını değerlendirmekte ve gelecekte bu alanların iyileştirilmesine yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu çalışma, mevcut kamusal mekanları yeniden tasarlayan veya ilgi çekici, misafirperver ve toplumun her kesiminin erişebileceği yeni kamusal mekanlar inşa eden vakıflar, toplum savunucuları, kamu ve özel sektör liderleri ve şehirciler için, pandeminin şimdiki durumu ve sonrasında, çok önemlidir. Salgın öncesi ve salgın ortasındaki çeşitli verilerden yararlanan Knight vakfı raporunda, dört şehirde faaliyet gösteren yedi kamusal mekan değerlendirilmiştir: Philadelphia, Detroit, San Jose ve Akron. Bu alanlar arasında mahalle parkları, doğal yeşil alanlar ve sahildeki

perakende merkezleri gibi şehir genelindeki destinasyonlar yer almıştır (Knight Foundation, 2021). Doğa merkezli projeler, ziyaretçilere ziyaretlerinde en yüksek güvenlik hissini sunmakta ve açık havada sosyal mesafe için geniş açık alanlar sağlamaktadır. Mahalle parkları katılımcıların günlük rutinlerine daha fazla dahil olmuştur. Bu alanlar aynı zamanda diğer proje türlerine kıyasla, ziyaretçilerin ruh sağlıklarını yeniden kazanmalarına daha yüksek oranda yardımcı olmaktadır. Her birinin pandemi dönemi de dahil olmak üzere birkaç yıldır faaliyette olması, Gehl'in COVID-19 öncesinde ve sırasında alanları değerlendirmesine olanak sağlamış; Gehl, kent sakinleriyle görüşmeler ve anketler gerçekleştirmiştir.

Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar (EK-A, Tablo A.7.) aşağıdadır (Knight Foundation, 2021):

- Alan çevresinde yaşayanların ihtiyaçlarını, tarihi karakteri ve sanatı yansıtan mekânlar, kullanıcılar tarafından daha düzenli ziyaret edilmiştir. Kullanıcılar, kamusal mekanlarda daha fazla zaman geçirmiş ve daha sık ziyaret edenler topluluklarına daha fazla bağlanmıştır.
- Topluluk katılımı ve duyarlı bağlılık, eşitlikçi alanlar için hayati önem taşımaktadır. Farklı etnik gruptan toplulukların katılımını sağlamak üzere tasarlanan prototipler ve pilot uygulamalar, farklı kullanıcıların mekan organizasyonu yapanlara güvenini sağlamıştır.
- Tasarımdan yönetişime kadar bölge sakinlerinin katılımının sağlanması, proje alanının ötesinde daha geniş bir yerel kapasite ve toplumsal gelişimine yol açmıştır.
- Toplum katılımlı esnek tasarım, kapsayıcı süreçler ve kapasite geliştirme, mekanların sürdürülebilir işletme modelleri geliştirmesine ve pandemi de dahil olmak üzere değişen koşullara uyum sağlamasına yardımcı olmuştur. Topluluk katılımı, projelerin programlarının değişmesini ve COVID-19 sırasında tek kişilik ve sosyal faaliyetler için güvenli mekanlar oluşmasını sağlamıştır.

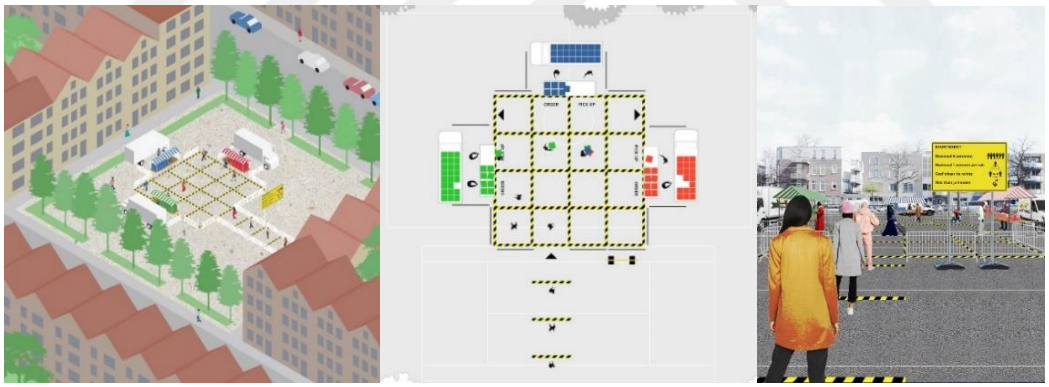
Raporda ayrıca kamusal mekan tasarımının optimize edilmesine yönelik öneriler de sunulmuştur (Knight Foundation, 2021):

- Eşitliği göz önünde bulundurarak alanlar yaratın. Farklı etnik gruptan topluluklar arasında kapsayıcılık ve güven konusundaki sorunları ele almak için, planlamacılar

ilk tasarımdan programlamaya ve yönetişime kadar sosyal yardımlar yürütmeli ve topluluk katılım çabalarını finanse etmelidir.

- Alanları, etkilenen toplulukların katkılarıyla tasarlayın. Bölge sakinlerinin yerinden edilme konusundaki endişelerini yönetmek için, kamusal mekan yatırımları, tüm tarafların katılımıyla daha geniş toplumsal gelişim süreçleri ile bütünleştirilmelidir.
- Finansal olarak sürdürülebilir olmak. Sürdürülebilir işletme modelleri oluşturmak için, planlamacılar hem vakıf katkılarını hem de kamu gelir akışını içeren yenilikçi ve çeşitlendirilmiş finansman araçları yaratmalıdır (Knight Foundation, 2021).

Shift mimarlık şehircilik, koronavirüs kapanmaları sırasında hiper-yerel ölçekte faaliyet gösterebilecek açık hava taze ürün pazarları için bir konsept geliştirmiştir. Proje, büyük pazarları kente yayılmış mikro pazarlara bölerek süpermarketler üzerindeki baskıyı azaltmayı ve insanlar arasındaki fiziksel teması sınırlamayı amaçlamıştır. Her bir mikro pazar, her biri farklı türde taze ürün satan üç pazar tezgahının bulunduğu 16 karelik bir ızgaradan oluşmakta; bir giriş ve iki çıkış oluşturmak için standart bariyerlerle çevrelenmektedir (Şekil 2.26.).

Şekil 2.26. Shift Mimarlık'ın mikro Pazar önerisi (Aktaran Harrouk, 2020)

Proje sosyal mesafeyi korumak için her hücrenin aynı anda bir kişi tarafından kullanılması ve genel olarak Pazar içinde aynı anda en fazla 6 kişinin bulunması üzerine tasarlanmıştır. Bu plan ancak, belediyeler tarafından organize edilen standart trafik ve kalabalık kontrolü ile gerçekleştirilmektedir (Aktaran Harrouk, 2020).

Kosova'nın Priştine kentinde düzenlenen Avrupa Göçebe Bienali'nde Carlo Ratti Şirketi kamusal mekanı geri kazanmak için yeni bir metodoloji (Manifesta 14) önermiştir. Vatandaş katılımını teşvik etmek ve yapılı çevre üzerinde uzun vadeli etkiler yaratmak

için açık uçlu tasarım müdahalesiyle yapılan kamusal mekan tasarımları ile işe başlamışlardır. Kosova'da 20.yy'da gerçekleşen rejim değişiklikleri ve çatışmalar, Kosova ve şehirlerini zor duruma sokmuştur. Priştina'nın mevcut kamusal mekanlarının yetersizliği COVID-19 döneminde büyük bir problem haline gelmiştir. Bu sebeple kapsayıcı kentsel inovasyon yaratmak için deneysel bir metodoloji ortaya koyulmuştur. Ortaya attığı "açık kaynaklı şehircilik" metodolojisi, kullanıcı geri bildirimlerine dayanan, katılımcı bir yaklaşımla geliştirilen bir dizi geçici ve kalıcı müdahalelerden oluşmaktadır. İlk olarak şehir haritalaması yapılmış ve müdahale alanları belirlenmiştir. İkinci aşamada, daha önce riskli koşullarda olan mekanların, Priştina sakinlerine nasıl geri kazanılabileceğini göstermek amacıyla, geçici yenilemeler veya müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Bunlar, kısa bir süre için programlanmış, ancak spekülatif bir amaç taşıyan düşük maliyetli müdahalelerdir (Şekil 2.27.).

Şekil 2.27. Kosova Priştine demir yolu hattı üzerine yapılan kamusal mekan düzenlemesi (Florian, 2022)

Bölge sakinlerinin, bu müdahaleleri kalıcı hale getirilmesi için, değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar vermek üzere " oy vermeye" davet edilmesi; son olarak, kentin hızlandırılmış evrimini kolaylaştırmak için değerlendirme oturumlarının düzenlenmesidir. Bu metodoloji, eskiden terk edilmiş arabalar ve çöplerle dolu olan 1,3 kilometrelik eski bir demiryolu hattı olan "Yeşil Koridor"u inşa etmek için uygulanmıştır. Oturma alanları ve bitki örtüsü içeren yeni dönüştürülmüş yaya yolu, Manifesta 14'ün iki önemli (Gençlik ve Spor Sarayı ve Tuğla Fabrikası) yerini birbirine bağlamıştır. Sadece yirmi günlük bir çalışmayla yeniden geliştirilen yaya yolu, kentin düşük yaya erişilebilirliği sorununun nasıl çözüleceğine ilişkin bir öneri oluşturmuştur.

Dairesel bir yaklaşım, tüm koridor elemanlarının kolayca çıkarılabilmesini ve başka yerlerde yeniden kullanılabilmesini sağlamıştır (Florian, 2022).

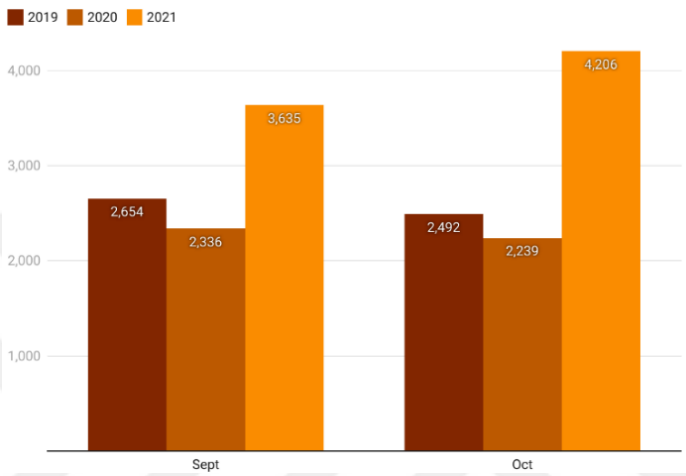
Paris Belediye Başkanı Bertrand Delanoë dünyanın ilk bisiklet paylaşım programı ve iklim planı da dahil olmak üzere bir dizi sosyal ve çevresel reformları başlatmış; 2014 yılında başkanlığa gelen Anne Hidalgo yaşam kalitesini arttıracak bir dizi girişimin ardından, 2020 yılındaki COVID-19 kapanmaları ile 15 dakikalık şehir anlayışını gündeme getirmiştir. İlk adım, sosyal mesafe için daha fazla alan sağlamak üzere bir dizi geçici bisiklet yolu ve kapalı sokakları genişletmek olmuştur. Günümüzde şehir, ayrı bisiklet şeritleri, boyalı yollar ve artık bisikletçilere açık olan dönüştürülmüş otobüs şeritleri dahil olmak üzere 1.000 kilometreden (621 mil) fazla bisiklet yoluna sahiptir. Paris'te ayrıca daha sağlıklı mahalleler inşa etmek için eğitim kurumlarını yerel topluluk merkezlerine dönüştürmeye odaklanılmıştır.

Şekil 2.28. Bir zamanlar işlek bir şehir içi karayolu olan Siene Nehri'nin sağ kıyısının yayalar ve bisikletliler için sakin bir şehir parkına dönüştürülmesi (Gongadze ve Maassen, 2023)

Şehir yönetimi sakinlere rekreasyonel kamusal mekanlar sağlamak için, mesai saatleri dışında ve hafta sonları kullanabilmeleri için okul bahçelerini ve kreşleri açmıştır. Bu program, okullara güvenli motorsuz seyahati teşvik etmek için bir yayalaştırılmış "okul sokakları" programı ile tamamlanmıştır. Kullanıcı odaklı kentsel gelişim, "kentin nasıl yönetileceği" ne dair değişiklikleri de ortaya koymuştur. Şehirde mahalle sakinlerinin yeşillendirme, güzelleştirme, sokak mobilyaları ve mikro hareketlilik iyileştirmeleri için mahalle ölçeğinde planlamaya katılmaları için her bölgede fırsatlar yaratılmıştır (Gongadze ve Maassen, 2023) (Şekil 2.28.). New York'ta yapılan bir diğer çalışma ise,

kent içi güvenli hareketi sağlamak için Broklyn köprüsünün belli bir kısmının bisiklet yolu olarak yeniden düzenlenmesidir. Köprünün Manhattan tarafındaki yolu üzerinde yer alan ve bir araç trafik şeridinden dönüştürülen sekiz metrelik iki yönlü yeni bisiklet yolu, 14 Eylül'de açılmış, o günden itibaren yolun günlük ortalama kullanımı artmıştır. Eylül ayındaki ortalama günlük yolculuklar, pandemi öncesi dönem olan 2019'a göre neredeyse yüzde 37 artış göstermiştir (Cuba, 2021) (Şekil 2.29.).

Şekil 2.29.Brooklyn Köprüsü üzerindeki ortalama günlük bisiklet yolculukları (Cuba, 2021)

El Khateeb ve Shawket （2022） kentsel kamusal mekanlar, salgın etkileri ve yeşil alanların insanı iyileştirici ve çevre üzerindeki etkisini içeren literatür taraması üzerinden çeşitli etkilere dayalı olarak zaman kontrollü (kısa vadeli: 6-12 ay, orta-uzun vadeli: 12 ay üzeri) (EK-A, Tablo A.8.) bir yaklaşım geliştirmiştir. Sonuç olarak da Mısır'ın Yeni Kahire kentinde iki vaka üzerinde çalışılmıştır (Al-Rehab kentinin açık mekanları ve Gamal El-Dien El-Afghani Caddesi). Yapılan çalışmada PESTLE (Political, Economical, Social, Technology, Legal, Environmental) (EK-A, Tablo A.9.) analizinden yararlanılmıştır. Buna ek olarak, araştırmadan elde edilen bazı kilit bulgular aşağıdaki gibi vurgulanmıştır (El Khateeb ve Shawket, 2022):

- Salgınlar boyunca kullanıcıları için kapısız açık alanlar, dışa kapalı açık alanlar kadar teşvik edicidir.
- Sosyal farklılıklara rağmen, salgına yönelik kültür birleştirmiştir.
- Yaya ve bisiklet yolları, tasarımcılar tarafından yerine getirilmesi gereken ortak bir taleptir.

- Kültür ve gelenekler, pandemi döneminde bile yeşil alanların bir egzersiz alanı olarak kullanılmasını ve yaşam tarzının bir parçası olmasını engellemektedir.

Sonuç olarak kullanıcıların çevrelerindeki kentsel alanlara yönelik algısı COVID-19'dan sonra tamamen değişmiş, açık alanların önemini ve ihtiyacını hissetmişlerdir.

Legeby ve diğerlerinin (2022) yaptığı bir çalışmada, COVID-19 sürecinde yapılan kısıtlamaların Stockholm'de farklı yerler, hizmetler ve imkanların kullanımına etkisini ölçmek için Twitter verileri ve online harita anketi kullanılmıştır. Çalışmanın odağı kentsel çevreye bağlı davranış şekillerini nasıl değiştirdiği ve bunun ayrımcılık ve sosyal eşitsizlikle ilgili olup olmadığı anlaşılmasıdır. İlk aşamada Twitter'dan elde edilen 87.000 coğrafi referanslı veriler analiz edilmiş ve her bir tweet'in yeri, ilgi noktaları (POI- Pint of interest) verileri kullanılarak sınıflandırılmıştır. Bu aşamada COVID-19 öncesi ve süreci içindeki konum verilerinin kıyaslanması amaçlanmıştır. İkinci aşamada internet araştırmasının ilk ayından elde edilen veriler (PPGIS- Public Participation Geographic Information System) analiz edilmiştir5. Çalışma; COVID-19 sürecinde park ve yeşil alanların kullanımının arttığı ve hizmetlere erişimin çok önemli olduğu; mahallelerin birçoğunun bu alanlara erişim hizmetinin olmadığı, özellikle dezavantajlı sosyo ekonomik grupların yaşadığı yerlerle pandeminin eşitsizlikleri daha da arttırdığını göstermiştir. Yüksel (2022) tez çalışmasında, Oliver Hartleben'in "Pandemi sonrası başarılı kamusal alanlar için tasarım ilkeleri" (2022) çalışmasından referans alarak, "kamusal mekanların beklenmedik durumlar karşısında nasıl dönüştürülebileceğine" dair belirlediği "altı anahtar unsur" üzerinden (Çok işlevlilik, Esneklik, Uyarlanabilirlik, Tüm Seviyelerde Erişim, Modülerlik, Sinyalizasyon-İşaret Verme), İstanbul'da seçtiği üç meydanı (Kadıköy, Beşiktaş ve Üsküdar) analiz etmiştir. Çalışmada Hartleben'in belirlediği ilkeler kendi içinde maddelere ayrılmış, seçilen mekanlar bu parametreler üzerinden değerlendirilmiştir (EK-A, Tablo A.10.).

Süreç içinde yapılan literatür çalışması sonucunda bireylerin sosyal mesafeyi koruyabildikleri açık yeşil alanlar, meydanlar ve su kenarları gibi kamusal mekanları

[5] Bu aşamada katılımcılara "hala ziyaret ettikleri", "daha çok kullandıkları" ve "kaçındıkları" yerler ile bu yerleri kullanma nedenleri sorulmuştur.

daha çok tercih ettiği tespit edilmiştir (Gehl, 2020; Sepe, 2021; Legeby, 2022). Yapılan bir kısım çalışmada ise, kamusal mekan müdahalelerinin yayalaştırma politikalarını içerdiği; kamusal mekana erişim, sokak ve meydanların sosyal mesafeyi koruyacak şekilde genişletilmesine yönelik çalışmalar bulunduğu gözlemlenmiştir (HM Goverment,2020; Cuba, 2021; Award 2021; Ratti 2022; El Khateeb ve Shawket, 2022). Diğer çalışmalar, kamusal mekanın sürdürülebilirliği için kamusal mekan kalitesi ile ilgili çalışmalar yapan kuruluşların "COVID-19 sürecinde geçici ve kalıcı kamusal mekan müdahalesi" ile ilgili raporlarıdır (UN-Habitat For a Better Urban Future, 2020; Knight Report, 2021; Aktaran Sepe, 2021) (Tablo 2. 19.)

Tablo 2. 19. COVID-19 sürecinde kamusal mekana yapılan müdehaleler üzerine çalışmaların sınıflandırılması

Tercih edilen kamusal mekanlar	**Kamusal mekan müdahaleleri**	**Kamusal mekan kalitesini arttırmaya yönelik kısa, orta ve uzun vadeli çalışmalar**
• Açık yeşil alanlar • Meydanlar • Yayalaştırılmış caddeler • Su kenarları	• Sokak yayalaştırılması • Bisiklet yollarının yapılması • Atıl alanların düzenlenmesi ve kamusal mekan kullanımı	• Kısa vadede yapılan çalışmalar: Pazar alanlarının, otopark alanlarının dönüşümü, genellikle lokal müdahaleler • Orta ve Uzun vadeli planlamada kentsel ölçekte müdahale, kamusal mekan ağlarının düzenlenmesi

Literatür araştırması sonucu, COVID- 19 süreci kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar EK- A, Tablo A.11. 'da gösterilmiştir.

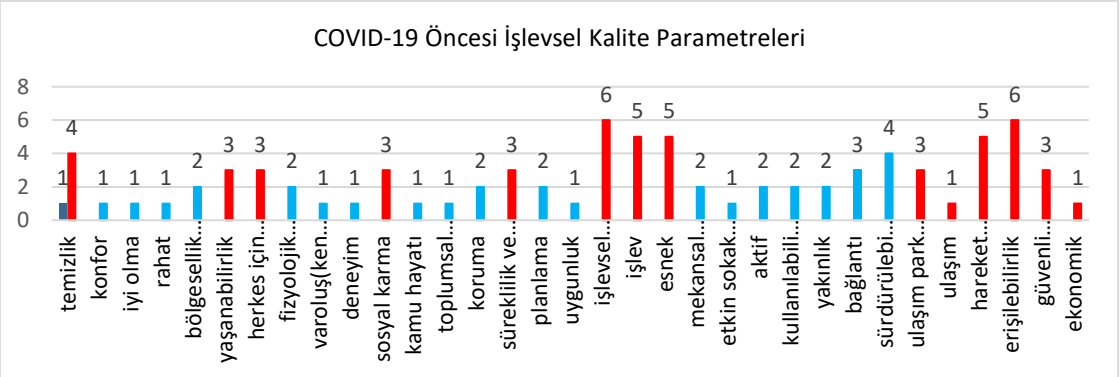
2.4.3. COVID-19 Öncesi ve Sürecinde Kamusal Mekan Üzerine Yapılan Çalışmalarda Tespit Edilen Kamusal Mekan Kalite Parametrelerin Karşılaştırılması

Bu bölümde çalışmanın yönteminin geliştirilmesi için COVID-19 öncesi (Bölüm 2.4.1.) ve sürecinde (Bölüm 2.4.2.) kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda tespit edilen kamusal mekan kalite parametreleri karşılaştırılmıştır.

COVID-19 sürecinde bazı kamusal mekan kalite parametrelerinin önemi daha da vurgulanmış ve yeni mekan kalite parametreleri eklenmiştir. Bölüm 2.4.1. ve Bölüm 2.4.2.'de yapılan literatür çalışmalarının karşılaştırma grafikleri (Şekil 2. 30., Şekil 2. 31., Şekil 2. 32., Şekil 2. 33., Şekil 2. 34., Şekil 2. 35.) yapılırken kamusal mekânsal kalite parametrelerini kapsayıcı üst başlıklarda toplayan Van der Voort ve Van Wegen (2005) ile İnceoğlu'nun (2007) "İşlevsel ve estetik kalite" parametre başlıklarından mekansal kalite üst başlıkları olarak yararlanılmıştır. Ayrıca pandemi sürecinde yapılan çalışmalarda çevreye ait parametrelerin yoğun olarak kullanılması nedeni ile "Çevresel kalite" parametresi de üst başlıklara eklenmiştir. Bu parametrenin alt başlıkları oluşturulurken ise, Lynch'in (1981) "çevresel ölçütleri" ile Bonaiuto ve diğerleri (2003) "çevresel nitelikler" değerlendirmesinden yararlanılmıştır (Tablo 2.20.- Tablo 2.23.).

- COVID-19 öncesi ve süreci işlevsel kalite parametrelerinin karşılaştırılması

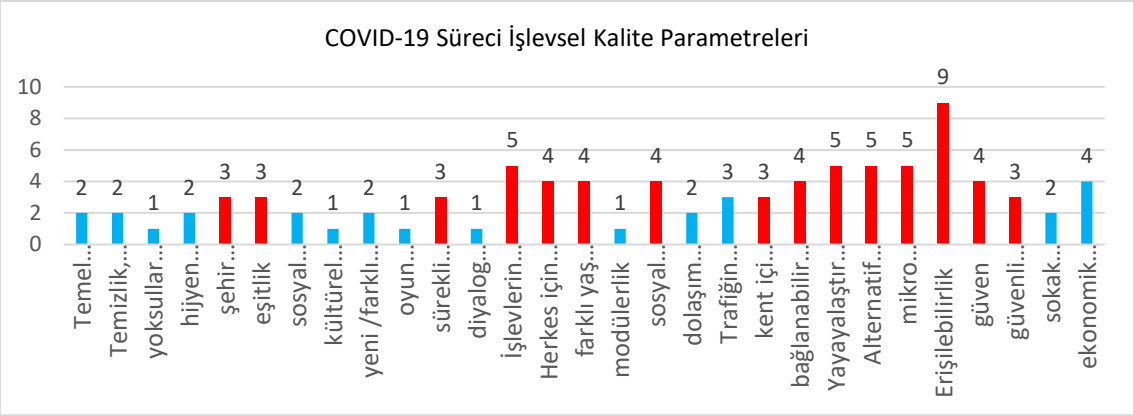
COVID-19 öncesi kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda kamusal mekan kalite parametreleri işlevsel kalite başlığı altında; işlevsel çeşitlilik (6 adet), erişilebilirlik (6 adet), işlev (5 adet), esnek (5 adet), hareket kolaylığı (5 adet), temizlik (4 adet), sürdürülebilirlik (4 adet), herkes için çevre (3 adet), sosyal karma (3 adet), süreklilik ve koruma (3 adet), bağlantı, (3 adet), ulaşım ve park olanakları (3 adet), kavramlarının önemli olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2.20.- Tablo 2.22. Tablo 2.23., Şekil 2.30.).

Şekil 2. 30. COVID-19 öncesi yapılan çalışmalarda işlevsel kalite parametreleri kullanımı

COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda kamusal mekan kalite parametreleri işlevsel kalite başlığı altında; erişilebilirlik (9 adet), yayalaştırma (5 adet), alternatif hareketlilik (5 adet), mikro hareketlilik (5 adet), işlevlerin esnekliği (5

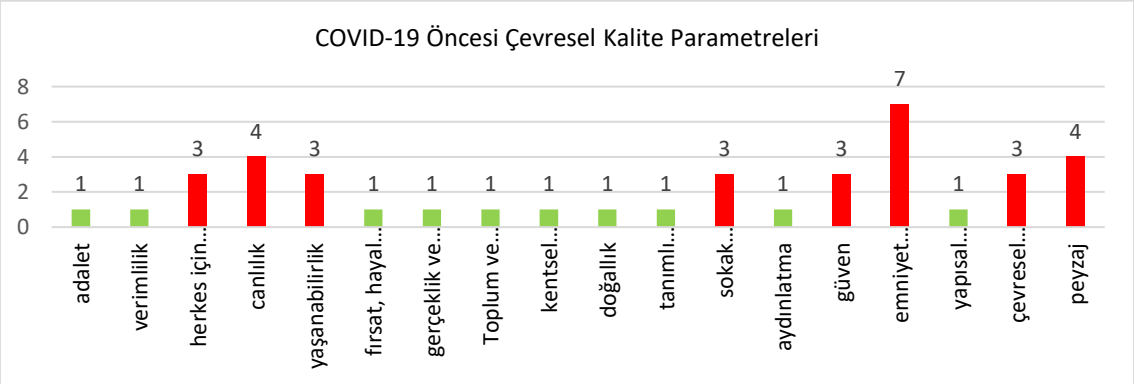
adet), herkes için erişim (4 adet), farklı yaş grupları(4 adet), bağlanabilirlik (4 adet), ekonomik(4 adet), güvenlik (4 adet), şehir genelinde eşit dağılım (3 adet), eşitlik(3 adet), sürekli kullanım alanları (3 adet), sosyal mesafe (3 adet), trafiğin düzenlenmesi (3 adet), kent içi hareketlilik (3 adet), güvenli erişim (3 adet) kavramlarının olduğu görülmüştür (Tablo 2.20.- Tablo 2.22. Tablo 2.23., Şekil 2.31.).

Şekil 2. 31. COVID-19 öncesi yapılan çalışmalarda işlevsel kalite parametreleri kullanımı

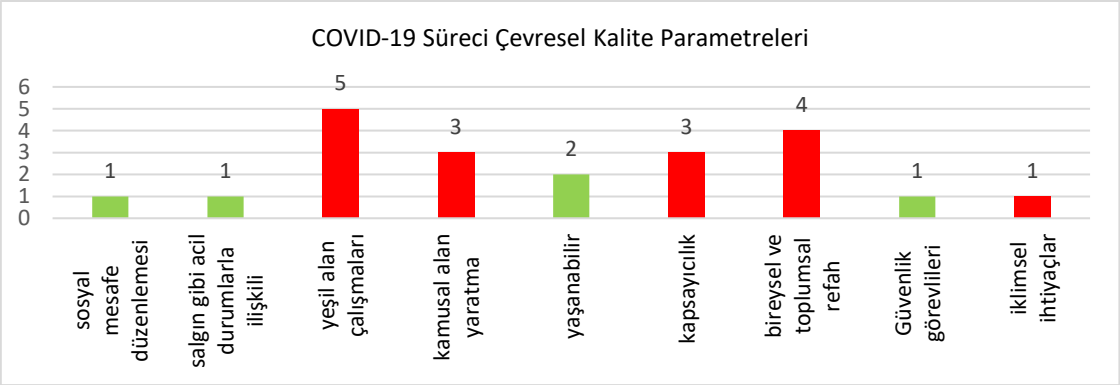
- COVID-19 öncesi ve süreci Çevresel Kalite parametrelerinin karşılaştırılması

COVID-19 öncesinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda kamusal mekan kalite parametreleri çevresel kalite başlığı altında; emniyet- güvenlik (7 adet), canlılık (4 adet), peyzaj (4 adet), çevresel nitelik (3 adet), herkes için çevre (3 adet), sokak mobilyası (3 adet), güven (3 adet), kavramları ön plana çıkmıştır (Tablo 2.21.- Tablo 2.23., Şekil 2.32.).

Şekil 2. 32. COVID-19 öncesi yapılan çalışmalarda çevresel kalite parametreleri kullanımı

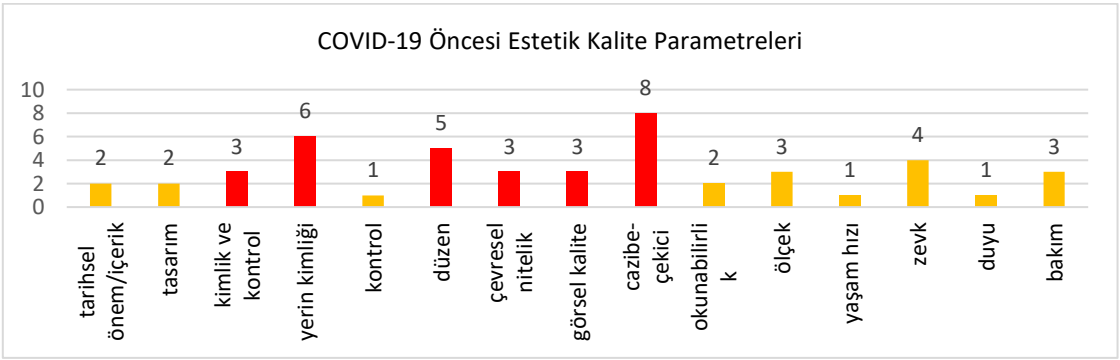
COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda kamusal mekan kalite parametreleri çevresel kalite başlığı altında; Yeşil alan çalışmaları (5 adet), bireysel ve toplumsal refah (4 adet), güven (4 adet) kamusal alan yaratma (3 adet), kapsayıcılık (3 adet), daha çok sağlık ve güvenlik ile ilişkili parametrelerin ön plana çıktığı gözlemlenmiştir (Tablo 2.21.- Tablo 2.23., Şekil 2.33.).

Şekil 2. 33. COVID-19 sürecinde yapılan çalışmalarda çevresel kalite parametreleri kullanımı

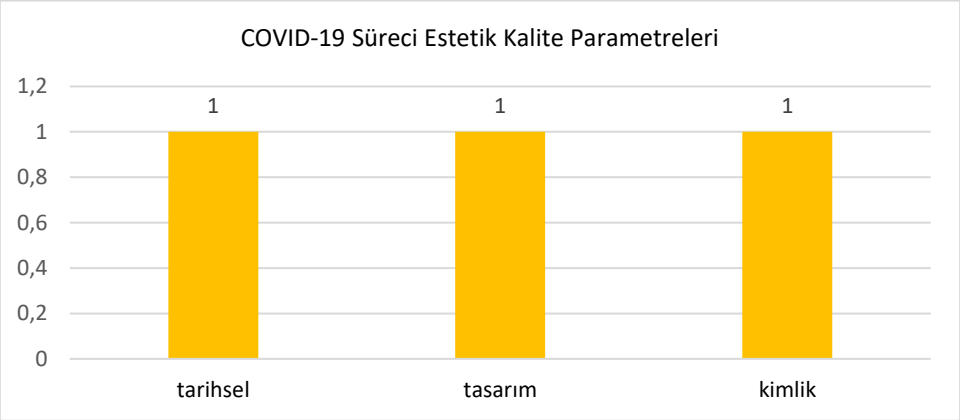
- COVID-19 öncesi ve süreci Estetik Kalite parametrelerinin karşılaştırılması

COVID-19 öncesinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda kamusal mekan kalite parametreleri estetik kalite başlığı altında; mekanın cazibe- çekiciliği (8 adet), yerin kimliği (6 adet), düzen (5 adet), cazibe (5 adet), zevk (4 adet), kimlik ve kontrol (3 adet), görsel kalite (3 adet), çevresel nitelik (3 adet), parametrelerinin, mekanın kalite değerlendirmelerinde önemli kriterler olduğu görülmüştür (Tablo 2.21.- Tablo 2.23., Şekil 2.34.).

Şekil 2. 34. COVID-19 öncesinde yapılan çalışmalarda estetik kalite parametreleri kullanımı

COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda kamusal mekan kalite parametreleri estetik kalite başlığı altında; mekanın kimliği, tarihi ve tasarımının önemli kriterler olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2.21.- Tablo 2.23., Şekil 2.35.).

Şekil 2. 35. COVID-19 sürecinde yapılan çalışmalarda estetik kalite parametreleri kullanımı

Tüm kalite parametreleri karşılaştırıldığında en çok işlevsel kalite üst başlığı altında kalite parametreleri eklendiği tespit edilmiştir.

Tablo 2. 20. COVID-19 öncesinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan işlevsel kamusal mekan kalite parametreleri

COVID 19 ÖNCESİ KAMUSAL MEKAN ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARDA TESPİT EDİLEN KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ																							
		Appleton(1988)	Nasar (1989)	Rapoport (1990)	Lang (1994)	UN-HABİTAT (2015)	CABE ve DETR (2000)	English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007)	Communities and Local Government, 2007 (yaşam kalitesi)	The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004)	Bonaiuto, M., Fornara, F., Bonnes, M. (2003)	Greene (1992)	Lennard, Ungern-Sternberg, Lennard (1997) (aktaran Kahraman, 2014)	Van der Voort ve Van Wegen (2005)	İnceoğlu (2007)	The Ministry of Local Government and Modernisation	PPS (t.y)	Lynch (1981)	Appleyard ve Jacobs (1982)	Gehl (2011)	Gehl "İnsan için kentler" kitabı (2019),	PPS (t.y)	
İşlevsel Kalite	temizlik									■	■				■		■					■	5
	konfor									■													1
	iyi olma														■								1
	rahat																			■			1
	bölgesellik ve mahremiyet													■	■								2
	yaşanabilirlik									■			■						■				3
	herkes için çevre												■					■	■				3
	fizyolojik ihtiyaç			■	■																		2
	varoluş(kendini geliştirme)				■																		1
	deneyim												■										1
	sosyal karma					■		■					■										3
	kamu hayatı																		■				1
	toplumsal nitelik												■										1
	koruma	"													■					■			2
	süreklilik ve koruma						■		■								■					■	4
	planlama			■							■												2
	uygunluk																	■					1
	işlevsel çeşitlilik			■		■	■						■				■			■		■	7
	işlev							■	■	■		■			■								5
	esnek						■	■	■					■						■			5
	planlama										■												1
	mekansal yönlenme													■									1
	yönlendirme						■							■									2
	etkin sokak ağı					■																	1
	aktif																■				■	■	3
	kullanılabilirlik								■							■							2
	yakınlık															■	■					■	3
	bağlantı							■								■	■					■	4
	sürdürülebilirlik							■						■	■		■					■	5
	ulaşım park olanakları							■						■	■								3
	ulaşım										■												1
	hareket kolaylığı						■		■								■			■	■	■	6
	erişilebilirlik							■	■	■				■	■		■					■	7
	erişim						■			■								■					3
	ekonomik							■															1

Tablo 2. 21. COVID-19 öncesinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan çevresel ve estetik kamusal mekan kalite parametreleri

COVID 19 ÖNCESİ KAMUSAL MEKAN ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARDA TESPİT EDİLEN KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ																							
		Appleton(1988)	Nasar (1989)	Rapoport (1990)	Lang (1994)	UN-HABİTAT (2015)	CABE ve DETR (2000)	English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007)	Communities and Local Government, 2007 (yaşam kalitesi)	The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004)	Bonaiuto, M., Fornara, F., Bonnes, M. (2003)	Greene (1992)	Lennard, Ungern-Sternberg, Lennard (1997) (aktaran Kahraman, 2014)	Van der Voort ve Van Wegen (2005)	İnceoğlu (2007)	The Ministry of Local Government and Modernisation	PPS (t.y)	Lynch (1981)	Appleyard ve Jacobs (1982)	Gehl (2011)	Gehl "İnsan için kentler" kitabı (2019),	PPS (t.y)	
Çevresel Kalite	adalet																	■					1
	verimlilik																	■					1
	herkes için çevre												■					■	■				3
	canlılık							■		■					■			■					4
	yaşanabilirlik									■			■						■				3
	fırsat, hayal ve keyfe giriş																		■				1
	gerçeklik ve anlam																		■				1
	Toplum ve kamu hayatı																		■				1
	kentsel özgüven																		■				1
	doğallık		■																				1
	tanımlı mekan		■																				1
	sokak mobilyası						■										■			■		■	4
	aydınlatma						■																1
	güven	■					■	■															3
	emniyet güvenlik				■			■		■			■		■		■			■		■	8
	yapısal güvenlik													■									1
	çevresel nitelik							■			■			■									3
	peyzaj						■				■					■	■					■	5
Estetik Kalite	tarihsel önem/içerik		■														■					■	3
	tasarım			■				■															2
	kimlik ve kontrol						■											■	■				3
	yerin kimliği						■	■	■	■		■			■		■					■	8
	kontrol																	■					1
	düzen		■				■					■		■	■								5
	çevresel nitelik							■			■			■									3
	görsel kalite													■	■					■			3
	cazibe						■	■				■			■		■					■	6
	çekici						■	■	■	■		■			■		■			■		■	9
	okunabilirlik						■										■					■	3
	ölçek												■		■					■			3
	yaşam hızı										■												1
	zevk							■			■						■			■		■	5
	duyu																	■					1
	bakım		■								■				■								3

Tablo 2. 22. COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan işlevsel kamusal mekan kalite parametreleri

	COVID 19 SÜRECİ KAMUSAL MEKAN ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARDA TESPİT EDİLEN KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ														
		Gehl (2020)	İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020)	Un- Habitat (2020)	Xie ve diğerleri (2020)	Sepe (2021)	Moutaridis (2021b)	Knight Foundation (2021)	Carlo Ratti şirketi (Floran 2022)	New Yok Broklyn köprüsü düzenlemesi (Cuba, 2021)	El Khateeb ve Shawket (2022)	Legeby, A., Koch, D., Duarte,F.,Heine, C., Benson, T., Fugiglando, U., Ratt,, C. (2022).	Yüksel (2022), Hartlaben (2022)	Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023)	
İşlevsel Kalite	Temel hizmetler		■					■							2
	Temizlik, bakım ve yönetim		■								■				2
	yoksullar için temizlik-hijyen			■											1
	hijyen noktaları			■							■				2
	şehir genelinde eşit dağılım		■	■		■						■		■	3
	eşitlik										■	■		■	3
	sosyal aktivite					■	■								2
	kültürel aktivite						■								1
	yeni /farklı aktiviteler	■											■		2
	oyun egzersiz alanları	■													1
	sürekli kullanım alanları			■									■	■	3
	diyalog alanları			■											1
	İşlevlerin esnekliği		■	■					■		■		■		5
	Herkes için çevre			■							■		■	■	4
	farklı yaş grupları	■				■		■					■		4
	modülerlik												■		1
	sosyal mesafe	■	■								■		■	■	4
	dolaşım işaretleme göstergeleri		■										■		2
	Trafiğin düzenlenmesi		■							■			■		3
	kent içi hareket	■								■				■	3
	bağlanabilirlik(kamusal alanlarla)			■					■		■		■		4

Tablo 2. 23. COVID-19 sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden oluşturulan işlevsel- çevresel ve estetik kamusal mekan kalite parametreleri

	COVID 19 SÜRECİ KAMUSAL MEKAN ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARDA TESPIT EDILEN KAMUSAL MEKAN KALITE PARAMETRELERİ														
		Gehl (2020)	İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020)	Un- Habitat (2020)	Xie ve diğerleri (2020)	Sepe (2021)	Moutaridis (2021b)	Knight Foundation (2021)	Carlo Ratti şirketi (Floran 2022)	New Yok Broklyn köprüsü düzenlemesi (Cuba, 2021)	El Khateeb ve Shawket (2022)	Legeby, A., Koch, D., Duarte,F.,Heine, C., Benson, T., Fugiglando, U., Ratt,, C. (2022).	Yüksel (2022), Hartlaben (2022)	Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023)	
İşlevsel Kalite	Yayayalaştırma		■	■					■		■		■		5
	Alternatif hareketlilik (yaya ve bisiklet yolları) (ulaşım)			■					■	■			■	■	5
	mikro hareketlilik	■				■			■		■			■	5
	Erişilebilirlik		■	■		■	■	■	■	■		■		■	9
	güven					■		■			■			■	4
	güvenli erişim			■									■	■	3
	sokak mobilyaları								■					■	2
	ekonomik fırsatların yaratılması			■			■	■			■				4
Çevresel Kalite	sosyal mesafe düzenlemesi		■												1
	salgın gibi acil durumlarla ilişkili					■									1
	yeşil alan çalışmaları						■		■		■	■		■	5
	kamusal alan yaratma								■		■			■	3
	yaşanabilir					■								■	2
	kapsayıcılık						■	■						■	3
	bireysel ve toplumsal refah					■	■		■					■	4
	Güvenlik görevlileri		■												1
	iklimsel ihtiyaçlar	■													1
Estetik Kalit	tarihsel					■									1
	tasarım			■											1
	kimlik					■									1

3. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİNİN BELİRLENMESİ

3.1. Çalışma Kapsamının Belirlenmesi

Salgın döneminde yapılan kısıtlamalarda en çok kamusal mekanlar etkilenmiştir. Çalışma kapsamında kamusal mekan seçiminde ise en çok veriye ulaşabilen, üzerine çalışmalar yapılmış meydanların seçilmesine karar verilmiştir. Analizi yapılacak meydanlar, Avrupa'da COVID-19 (kırmızı bölgeler) (Şekil 3. 1.), sürecinden en çok etkilenen şehirlerin sürekli kullanılan, etkinliklerin devam ettiği 10 tarihi kent meydanıdır. Şeçilen meydanların haritadaki yerleri Şekil 3. 2.'de gösterilmiştir:

1. Plaza Mayor Meydanı (Madrid/ İSPANYA)
2. Place de la Bastille Meydanı, (Paris/ FRANSA)
3. Nottingham Eski Pazar Meydanı (Nottingham, İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK)
4. Marienplatz Meydanı (Münih/ ALMANYA)
5. Alexandriaplatz Meydanı (Berlin/ ALMANYA)
6. Trafalgar meydanı (Londra, İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK)
7. Radhuspladsen Meydanı, (Kopenhag/ DANİMARKA)
8. Rynek Glowny Meydanı, (Krakow/ POLONYA)
9. George Meydanı (Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK)
10. Skanderbeg Meydanı, (Tiran/ ARAVUTLUK)

Şekil 3. 1. Johns Hopkins Üniversitesi'nde geliştirilen ve COVID-19 pandemisinin yayılımını gösteren harita (Acheson, 2020, 20 Mayıs)

Şekil 3. 2. Seçilen meydanların haritadaki yerleri[6]

3.2. Çalışmada İzlenen Yöntemin Belirlenmesi

Bölüm 2.4.3.'teki karşılaştırmalar sonucunda belirlenen kapsayıcı üst başlıklar bu bölümde detaylandırılmıştır ve analiz için gerekli meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri oluşturulmuştur. Salgın sürecinde yapılan müdahale aşamalarını sınıflandırmak için, "Birleşmiş Milletler İnsan yerleşimleri'' programının yaptığı çalışmadaki COVID-19 sürecinde hedeflenen uzun, orta ve kısa vadede yapılması gereken kamusal mekan hedefleri (UN-Habitat, 2020) referans alınmıştır. Çalışmada kamusal mekana yapılan müdahale aşamaları "uzun ve kısa vadeli" olarak iki başlık altında toplanmıştır. Burada kullanılan uzun vadeli müdahaleler "kentsel ölçekte ve kamusal mekanların birbiri ile ilişkisini" kapsarken; kısa vadeli müdahaleler "kamusal mekanlar üzerinde yapılan mahal ölçeğindeki müdahaleleri" kapsamaktadır. Alt kriterler belirlenirken COVID-19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden tespit edilen ortak kamusal mekan kalite parametrelerinden yararlanılmıştır. Analiz için oluşturulan parametreler meydan odaklı seçilmiş ve düzenlenmiştir.

Meydan odaklı işlevsel kalite parametrelerinin oluşturulmasında COVID-19 öncesi kamusal mekan üzerine yapılmış; Lynch (1981), CABE ve DETR (2000), Van der

[6]Görsel snazzy map altlığı kullanılarak yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Voort ve Van Wegen (2005), Bartlett Planlama okulu ve Başbakan Yardımcısı ofisi (The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister, 2004), İngiltere'de İngiliz Ortaklıklar ulusal yenileme ajansı ve kayıtlı ev sahiplerini düzenleyen konut kurumu (English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation, 2007), İngiltere'de Topluluklar ve Yerel Yönetim'in "How To improve residential areas" adlı raporu (Communities and Local Government, 2007) ve PPS (t.y.)' çalışmalardan yararlanılmıştır. COVID-19 sürecinde ise Birleşmiş Milletler "İnsan yerleşimleri programı" kapsamında yapılan (UN- Habitat, 2020) "COVID-19 dönemi hedeflenen uzun, orta ve kısa vadede yapılması gereken kamusal mekan hedefleri, Carlo Ratti şirketi'nin Kosova'nın Priştine kentinde düzenlenen Avrupa Göçebe Bienali'nde kamusal mekanı geri kazanmak için yeni bir metodoloji (Manifesta 14) önerisi (Florian, 2022, 25 Temmuz), Oliver Hartleben'in "Design Principles for a Successful Post-Pandemic Public Realm" (2022), Paris Belediye Başkanı Anne Hidalgo'nun Paris'in yaşam kalitesini arttıracak bir dizi girişimi üzerine çalışmaları (Gongadze ve Maassen, 2023) çalışmaları referans alınmıştır (Tablo 2.22- Tablo 2.23.)

Meydan odaklı çevresel kalite parametrelerinin COVID-19 öncesi kamusal mekan üzerine yapılmış; Appleton (1988), Lang (1994), Lennard ve diğerleri (1997) (Aktaran Kahraman, 2014), CABE ve DETR (2000), Bonaiuto ve diğerleri (2003) çalışmalarından yararlanılmıştır. COVID-19 sürecinde ise Moutaridis (2021b), Knight vakfı tarafından yaptırılan ve Gehl Mimarlık ekibi tarafından yürütülen "Uyarlanabilir kamusal mekanlar: Pandemi ve Sonrasında İnsanlar için Mekanlar" başlıklı rapor (Knight Foundation, 2021), El Khateeb ve Shawket (2022), Legeby ve diğerleri 'nin (2022) yaptığı çalışmalar referans alınmıştır (Tablo 2.22- Tablo 2.23.)

Meydan odaklı estetik kalite parametrelerinin COVID-19 öncesi kamusal mekan üzerine yapılmış; Nasar (1989), Greene (1992), CABE ve DETR (2000), Van der Voort ve Van Wegen (2005), PPS (t.y.) çalışmalarından yararlanılmıştır. COVID-19 sürecindeki çalışmalardan UN-Habitat'ın (2020) "COVID-19 dönemi hedeflenen kısa, orta ve uzun vadede yapılması gereken kamusal mekan hedefleri ve Sepe (2021) çalışmaları referans alınmıştır (Tablo 2. 22-Tablo 2. 23).

Bölüm 2.4.1 ve 2.4.2. ‘de tespit edilen ve Bölüm 2.4.3.’te karşılaştırılması yapılan kamusal mekan kalite parametreleri içinden, çalışmada kullanılacak ‘’meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri’’ belirlenmiştir (Tablo 3.1.).

Tablo 3.1. Çalışmada kullanılacak ‘’meydan odaklı kamusal’’ mekan kalite parametrelerinin oluşum süreci

	Genel kalite parametreleri		**Çalışmada kullanılan parametreler**
İşlevsel kalite parametreleri	COVID-19 öncesi ve süreci ortak kullanılanlar	• İşlevsel çeşitlilik • Erişilebilirlik • Esneklik • Herkes için çevre • Hareket kolaylığı • Farklı yaş grupları (sosyal karma), ulaşım ve konaklama (kent içi hareketlilik) • Bağlantı, bağlanabilirlik • Konfor ve imaj • Esneklik	• Erişilebilirlik (Mekan Hareket kolaylığı, • Ulaşılabilirlik (kent içi hareketlilik,) • Bağlanabilirlik • Yayalaştırma • Mekânsal yönlenme (işaretleme göstergeleri) • Alternatif hareketlilik (yayalaştırma) ulaşım ve konaklama • Modülerlik (mekanda ihtiyaç duyulan alanların çeşitliliği (sosyal aktivite, kültürel aktivite, fiziksel aktivite, egzersiz alanları, mekanın modülerliği vb.) • Esneklik • Bölgesellik ve mahremiyet • Konfor imaj • Güvenlik
	COVID-19 süreci Eklenenler	• Eşitlik • Sosyal mesafe ve hijyen, • Mekansal yönlenme, • İşaretleme göstergeleri, yayalaştırma, • Mekanda ihtiyaç duyulan alanların çeşitliliği (sosyal aktivite, kültürel aktivite, fiziksel aktivite, egzersiz alanları vb.) • Mekanın modülerliği • Bölgesellik ve mahremiyet • Güvenlik	
Çevresel kalite parametreleri	COVID-19 öncesi ve süreci ortak kullanılanlar	• Güven • Herkes için çevre • Kapsayıcılık	• Güvenlik • Herkes için çevre (kapsayıcılık) • Yeşil alan çalışmaları • Hijyen • Sosyal mesafe
	COVID-19 süreci Eklenenler	• Sosyal mesafe, • Yeşil alan çalışmaları • kamusal mekan yaratma • Bireysel ve toplumsal refah • Hijyen	
Estetik kalite parametreleri	COVID-19 öncesi ve süreci ortak kullanılanlar	• Tarihi • Yerin kimliği • Tasarımı • Cazibe, çekim	• Kimlik (anıt veya strüktür tasarımı) • Cazibe (Ölçeği, canlılık, peyzajı, ışığı, dokusu, rengi)
	COVID-19 süreci Eklenenler	-	

Meydan odaklı uzun vadeli müdahaleler, işlevsel- çevresel ve estetik kalite parametrelerinin oluşturulmasında referans alınan çalışmalar Tablo 3.2.' de açıklanmıştır.

Tablo 3. 2. ''Meydan odaklı'' uzun vadeli müdahaleler, işlevsel- çevresel ve estetik oluşturulmasında referans alınan çalışmalar

	Dönem	Uzun Vadeli Müdahaleler	
İşlevsel Kalite Parametreleri	COVID -19 Öncesi	**1. Erişilebilirlik**	English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007), Communities and Local Government (2007), The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004), Van der Voort ve Van Wegen (2005), İnceoğlu (2007), PPS (t.y), İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020), Un-Habitat (2020), Sepe (2021), Moutaridis (2021b), Knight Foundation (2021), Carlo Ratti şirketi (Floran 2022), New Yok Broklyn köprüsü düzenlemesi (Cuba, 2021), Legeby, A., Koch, D., Duarte,F.,Heine, C., Benson, T., Fugiglando, U., Ratt,, C. (2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023).
		2.Ulaşılabilirlik	English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007), The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004), Van der Voort ve Van Wegen (2005), İnceoğlu (2007)
		3. Bağlanabilirlik	English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007), The Ministry of Local Government and Modernisation, PPS (t.y), Yüksel (2022), İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020) , Carlo Ratti şirketi (Floran 2022), El Khateeb ve Shawket (2022), Hartlaben (2022)
		4.Yayalaştırma	İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020), Un-Habitat (2020), Carlo Ratti şirketi (Floran 2022), El Khateeb ve Shawket (2022), Yüksel (2022), Hartlaben (2022)
		5.Mekansal Yönlenme	CABE ve DETR (2000), Van der Voort ve Van Wegen (2005), İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020), Yüksel (2022), Hartlaben (2022). Rapoport (1990), Bonaiuto, M., Fornara, F., Bonnes, M. (2003)
	COVID-19 sürecinde eklenen	**6.Alternatif hareketlilik**	Un- Habitat (2020), Carlo Ratti şirketi (Floran 2022), New Yok Broklyn köprüsü düzenlemesi (Cuba, 2021), Yüksel (2022), Hartlaben (2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023).
		7.Modülerlik	Yüksel (2022), Hartlaben (2022)
Çevresel Kalite Parametreleri	COVID-19 Öncesi	**8.Güvenlik**	CABE ve DETR (2000), The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004), Lynch (1981), Un- Habitat (2020), Yüksel (2022), Hartlaben (2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023)
		9.Herkes için çevre (Kapsayıcılık)	Lennard, Ungern-Sternberg, Lennard (1997) (aktaran Kahraman, 2014), Lynch (1981), Appleyard ve Jacobs (1982), Un- Habitat (2020), El Khateeb ve Shawket (2022), Yüksel (2022), Hartlaben (2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023).
	COVID-19 sürecinde Eklenen	**10.Yeşil alan çalışmaları**	Moutaridis (2021b), Carlo Ratti şirketi (Floran 2022), El Khateeb ve Shawket (2022), Legeby, A., Koch, D., Duarte,F.,Heine, C., Benson, T., Fugiglando, U., Ratt,, C. (2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023).
Estetik Kalite Parametreleri	COVID-19 Önces	**11.Kimlik**	English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007), The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004), Bonaiuto, M., Fornara, F., Bonnes, M. (2003), Greene (1992), İnceoğlu (2007), PPS (t.y), CABE ve DETR (2000), Lynch (1981), Appleyard ve Jacobs (1982), Sepe (2021)
		12.Cazibe	CABE ve DETR (2000), English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007), The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004), Communities and Local Government, (2007), Greene (1992), İnceoğlu (2007), PPS (t.y)

Meydan odaklı kısa vadeli müdahaleler, çevresel ve estetik kalite parametrelerinin oluşturulmasında referans alınan çalışmalar Tablo 3. 3' de açıklanmıştır.

Tablo 3. 3. ''Meydan odaklı'' kısa vadeli müdahaleler çevresel ve estetik kalite parametrelerinin oluşturulmasında referans alınan çalışmalar

		Kısa Vadeli Müdahaleler	
İşlevsel Kalite Parametreleri	COVID-19 Öncesi	**1.Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)**	The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004), İnceoğlu (2007), Gehl (2011), Carlo Ratti şirketi (Floran 2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023)
		2.Esneklik	CABE ve DETR (2000), English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007), Communities and Local Government (2007), Van der Voort ve Van Wegen (2005), Gehl (2011)
		3.Güvenlik	Sepe (2021), Knight Foundation (2021), El Khateeb ve Shawket (2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023)
		4.Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)	CABE ve DETR (2000), Van der Voort ve Van Wegen (2005), İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020), Yüksel (2022), Hartlaben (2022).
		5.Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki	Van der Voort ve Van Wegen (2005), İnceoğlu (2007),
	COVID-19 sürecinde eklenen	**6.Hijyen**	İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020), Un- Habitat (2020), El Khateeb ve Shawket (2022)
Çevresel Kalite Parametreleri	COVID-19 Öncesi		
	COVID-19 sürecinde Eklenen	**7.Sosyal mesafe düzenlemeleri**	Gehl (2020), İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020), El Khateeb ve Shawket (2022), Yüksel (2022), Hartlaben (2022), Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı (Gongadze ve Maassen, 2023)

Tablo 3.1.'de oluşturulan ''meydan odaklı'' kamusal mekan kalite parametrelerinin uzun vadeli ve kısa vadeli kullanım karşılıkları Tablo 3.4. ve Tablo 3.5. 'de detaylandırılmıştır.

Tablo 3.4. ''Meydan odaklı'' kamusal mekân kalite değerlendirmesinde kullanılmak üzere oluşturulan "Uzun vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik" kalite parametreleri

	Dönem	**Uzun Vadeli Müdahaleler**	
İşlevsel Kalite Parametreleri	COVID - 19 Öncesi	**1. Erişilebilirlik**	Mekan içinde hareket etmenin rahat olduğu mikro hareketlilik (herkes için erişim), meydanın konumunun erişilebilir yakınlığı (herkes için erişilebilir), çevresinde oluşturulmuş yeni kamusal mekanların varlığı
		2.Ulaşılabilirlik	Meydanların ulaşım ve erişilebilirliği, kullanıcıların toplu taşıma araçlarından meydana kolaylıkla ulaşabilmesini sağlayacak şekilde tasarlanması, meydanlarda bisiklet park alanları gibi alternatif ulaşım seçeneklerine yer verilmesi

Tablo 3.4. (Devam) ‘’Meydan odaklı’’ kamusal mekân kalite değerlendirmesinde kullanılmak üzere oluşturulan “Uzun vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik” kalite parametreleri

	Dönem	Uzun Vadeli Müdahaleler	
İşlevsel Kalite Parametreleri	COVID -19 Öncesi	**3. Bağlanabilirlik**	Mekana ulaşmanın rahat olduğu, meydana bağlı yayalaştırılmış sokaklar (bağlantılı sokaklar) meydana erişimin güvenli olması, engelsiz yaya geçitleri
		4.Yayalaştırma	Sokaklar da dahil olmak üzere kamusal mekana tahsis edilen arazi miktarının artırılması, sokakların genişletilmesi (UN-Habitat, 2020) (Çeperde eklenen yeni kamusal mekanların varlığı)
		5.Mekansal Yönlenme	Meydanın nasıl planlandığı, mekanın dolaşım aksının iyi planlanmış olması, meydanın tasarımı, insanların meydanda dikkatlerini çekecek ve meydanda dolaşımını kolaylaştıracak unsurların bulunması (zeminler, duvarlar ve tavanlar için kullanılan renkler ve materyallerin farklılıkları),
	COVID-19 sürecinde eklenen	**6.Alternatif hareketlilik**	Meydan çeperinde temel hizmetlere ulaşma, ulaşım ve park olanakları ve çeşitli ulaşım seçenekleri bulunması (Otobüs, bisiklet, araba gibi),
		7.Modülerlik	Açık hava yemek alanları, alanın büyütülebilme veya küçültülebilme olanağı, alanın bölünebilme olanağı, mekânların ortak alana dönüştürülebilmesi, toplu etkinliklerin yapılabilmesi
Çevresel Kalite Parametreleri	COVID-19 Öncesi	**8.Güvenlik**	Çevrenin aydınlatılması, cadde ve sokaklarla olan ilişkisi, araç trafiğinin kontrol altında tutulması, meydana erişim, meydanın çevresindeki yolların, kaldırımların ve yaya geçitlerinin güvenliği; Meydana erişimde, özellikle yürüyen merdivenler, asansörler, rampalar gibi erişim unsurlarının güvenliği, korkuluk gibi koruyucu elemanlarının bulunması; acil durum yönetimi, Meydana yakın acil durum merkezlerinin varlığı, hastaneler, itfaiyeler ve polis merkezleri gibi acil durum hizmetlerine güvenli erişimin sağlanabilmesi,
		9.Herkes için çevre (Kapsayıcılık)	Kullanıcı çeşitliliğinin olması, topluluk katılımını sağlayacak etkinlikleri ve ekonomik fırsatları içinde barındırması
	COVID-19 sürecinde Eklenen	**10.Yeşil alan çalışmaları**	Meydanlarda yeşil alanların yer alması, kullanıcılarına açık havada vakit geçirme imkanlarını arttırması; COVID-19 süreci, meydanların yeşil alanlarının da hijyenik olarak düzenlenmesi ve kullanıcıların sağlığı açısından önlemler alınması
Estetik Kalite Parametreleri	COVID-19 Öncesi	**11.Kimlik**	Mekanın bütünlüğü, tarihi, görsel odağı, tasarımı ve düzeni ve kullanım şekli
		12.Cazibe	Ölçeği, canlılık, peyzajı, ışığı, dokusu, rengi
	COVID-19 sürecinde eklenen		

Tablo 3.5. ‘’Meydan odaklı’’ kamusal mekân kalite değerlendirmesinde kullanılmak üzere oluşturulan “Kısa vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik” kalite parametreleri

		Kısa Vadeli Müdahaleler	
İşlevsel Kalite Parametreleri	COVID-19 Öncesi	**1.Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)**	Yürümenin güvenli ve kolay olduğu, bitkilendirme, kaldırım genişlikleri, uygun kent mobilyası ve aydınlatmaların varlığı, sosyal mesafe ve hijyenin sağlanması,
		2.Esneklik	Kullanıcı ihtiyacına göre mekanın modüler bölünebilmesi, dönüştürülmesi, farklı işlevlerde kullanılabilmesi, hareketli kent mobilyası, katılımcı ile değiştirilebilen esneklik, herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın planlanması
		3.Güvenlik	COVID-19 sürecinde sosyal mesafe oluşturularak sağlık güvenliğinin sağlanması, bulaş riskini azaltmak için meydan giriş çıkışlarının kontrol altında tutularak kapasite sınırının getirilmesi (bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanılması), izleme ve iletişim sisteminin oluşturulması, COVID-19 süreci sağlık için kolay temizlenebilir yapı malzemelerinin kullanılması
		4.Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)	COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmeler
		5.Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki	Kişinin, diğer kişilerin kendine erişimini kontrol etmesi, diğer insanları görme ya da onlar tarafından görülmeyi seçme özgürlüğü; diğer insanların çıkardığı gürültü ile rahatsız edilmemek ya da istemeden diğerleri tarafından duyulmamak, mekânsal bağlantı ya da ayırıcılarla, hareketli mobilyalarla sosyal ilişkiler üzerinde kişisel kontrolü sağlayabilme
	COVID-19 sürecinde eklenen		
		6.Hijyen	Meydanlarda el temizleme noktaları, çöp kutuları ve tuvaletler gibi hijyenik önlemlerin alınması
Çevresel Kalite Parametreleri	COVID-19 Öncesi		
	COVID-19 sürecinde Eklenen	**7.Sosyal mesafe düzenlemeleri**	meydanın boyutu, düzenlemesi, oturma düzenleri ve kullanıcıların akışını düzenleyen yolların tasarımı gibi faktörlere dikkat edilerek yapılması, Meydan ve çevresinde hareketli kent mobilyalarının kullanıcı ihtiyacına göre taşınabilmesi, sosyal mesafe çizgileri, kabinlerin kullanılması

Tablo 3.5.’deki kısa vadeli müdahalelerde estetik kalite başlığı altında herhangi bir parametre tespit edilmediği için “Kimlik ve cazibe” parametreleri analize dahil edilmemiştir.

3.2.1. Meydan Analizinde Kullanılacak Yardımcı Teknikler

Analizlerde open street map, google maps, citizien maps, snazzy map gibi harita kaynakları, belediye açık veri kaynakları ve meydanla ilgili yapılmış çalışmalar, web siteleri, haber kaynakları ve google earth üzerinden erişilmiş görseller kullanılmıştır.

4. SEÇİLEN MEYDANLARIN ‘’MEYDAN ODAKLI’’ KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ AÇISINDAN ANALİZİ

Bu bölümde Bölüm 3.1.’de (Çalışma Kapsamının Belirlenmesi) seçilen 10 tarihi kent meydanı, Bölüm 3.2.’de (Çalışmada İzlenen Yöntemin Belirlenmesi) belirlenen “Meydan odaklı mekânsal kalite değerlendirmesi için oluşturulan Uzun ve kısa vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik kalite parametreleri” üzerinden analiz edilmiştir.

4.1. Plaza Mayor, Madrid/İSPANYA

1561 yılında Madrid'in sarayın merkezi ve İspanya'nın başkenti olarak ilan edilmesi ile, Kral II. Philip, Rönesans mimarı Juan de Herrera'dan, saray alanını yeniden düzenlemek için bir plan hazırlamasını istemiştir (Zeballos, 2010). Plazanın ilk "tarafının" inşa edilmeye başlanması 1590 yılına kadar sürmüş ve meydanın dört tarafının da kapatılması emri Philip III'ün hükümdarlığına kadar verilmemiştir（URL-11). Plaza Mayor, eski adı ile Plaza del Arrabal（Luis ve diğ., 2018), Orta Çağ kentini çevreleyen eski ve karmaşık bir alan olarak bilinmekteydi ve Orta çağda Madrid'in dışında, Atocha ve Toledo yollarının kesiştiği noktada bulunuyordu. Eski Plaza del Arrabal'ın düzenlenmesi ve inşası, 1581 yılında bazı yıkımlarla başlamış; 1617 yılında proje Juan Gómez de Mora'ya verilmiştir. Gómez de Mora ise, inşaatın başlamasından sonra 1619 yılına kadar bu görevi tamamlamıştır (Şekil 4.1.) (Zeballos, 2010).

Şekil 4.1. Plaza Mayor’un gelişim süreci (Zeballos, 2010)

Önceleri, bir pazar alanı olarak kullanılan meydan, 1580 yılında Juan de Herrera tarafından yeniden tasarlanırken, çevresindeki konaklar yıkılmıştır. Yeni meydandaki ilk yapı, Casa de la Panadería, Diego Sillero tarafından 1590 civarında inşa edilmiştir（Luis ve diğ.， 2018). 3 yangına maruz kalan meydan, en çok 1790 yılında meydana gelen büyük yangında zarar görmüş, meydanın sadece 3'te 1'i ayakta kalabilmiştir（URL-12）. Meydanın mimarisinin yeniden yapılmasında ise, ayakta kalan tek binası olan Casa de la Panaderia referans alınmıştır （URL-13). 1790 yangınından sonra Madrid'in ana meydanında yalnızca üç büyük değişiklik yapılmıştır:

1. Philip III heykelinin 1848'de meydanın ortasına yerleştirilmesi
2. 1960'lı yıllarda yer altı otoparkının inşası ve Plaza'nın trafiğe kapatılması (Şekil 4.10.)
3. 1992'de "Casa de la panaderia" nın (Fırıncı evi) efsanevi melekleri ve azizleri tasvir eden büyük bir duvar resmiyle süslenmesi (URL-11)

Pek çok bina arasında; Casa de la Panadería, Casa de la Carnicería ve Arco de Cuchilleros özellikle dikkat çekicidir. Meydanın ortasında Phillip III'ün atlı heykeli bulunmaktadır (URL-14). Meydanın en dikkat çekici binası Casa de la Panadería'dır. 1590 yılında inşa edilen ilk yapıdır ve Madrid'in en önemli fırınıdır. Dikkat çekici cephesi Carlos Franco tarafından düzenlenmiştir (URL-15) (Tablo 4.1.). Casa de la Carnicería'nın mevcut binasının kesin yapım tarihi bilinmemekle birlikte, Plaza Mayor'un 1631 yılındaki ilk yangınından sonra tamamen yeniden inşa edildiğine inanılmaktadır. Yeniden inşa için, hemen karşısında bulunan Casa de la Panadería'nın üslubu kullanılmıştır（URL-16) (Tablo 4.1.). El Arco de Cuchilleros, Plaza Mayor'un dokuz girişinin en ünlüsüdür. Bu sundurma, adını aynı adı taşıyan caddeden almıştır (Tablo 4.1.). Philip III'ün atlı heykeli, 1616 yılında Juan de Bolonia ve Pietro Tacca tarafından tasarlanmış ve Floransa Dükü tarafından İspanya Kralı'na hediye edilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar heykel Casa de Campo'da (Madrid'in en büyük parkı) muhafaza edilmiştir (URL-15), (Tablo 4.1.)

Meydan, inşa edildiği tarihten günümüze kadar birkaç kez isim değişikliği geçirmiştir:

- İlk ismi "Plaza del Arrabal"

- Plaza de la Constitución" (Anayasa Meydanı: 1812 yılında İspanya'da 1812 Anayasası'nın kabul edilmesiyle birlikte)
- Plaza Real (1814 yılında mutlakiyet rejiminin yeniden tesis edilmesiyle birlikte)
- Plaza de la Constitución (Tekrar: 1820'den 1823'e, 1833'ten 1835'e ve 1840'tan 1843'e kadar)
- Plaza de la República (1873)
- Plaza de la Constitución" (Tekrar: 1876 yılında Alfonso XII tahta çıkmasından Miguel Primo de Rivera'nın diktatörlüğünün sona erdiği 1922 yılına kadar)
- Plaza de la Constitución (Tekrar: İkinci İspanya Cumhuriyeti ilan edildiğinde)
- Plaza Mayor (İspanya İç Savaşı'nın sona ermesinden günümüze) (URL-17) (Şekil 4.2.)

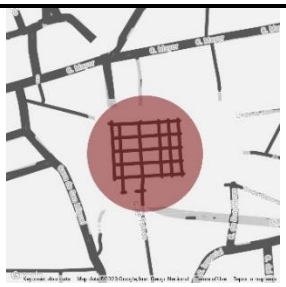
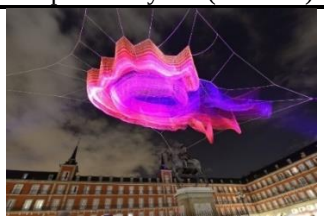

Şekil 4. 2. Plaza Mayor Meydanı'nın İspanya iç savaşından önceki durumu (Murolas, 2020)

Plaza de Mayor tarih boyunca çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmıştır: Pazarlar, kutlamalar (Tablo 4.1.), dini etkinlikler, dini yargılamalar, idamlar, tiyatro etkinlikleri. Meydan günümüzde festival (Şekil 4.8.) ve konserlerin düzenlendiği önemli bir turizm

noktası olup, pasajların altında çok sayıda restoran, ticaret, hediyelik eşya dükkanı, nümismatik ve pul koleksiyonculuğu işletmesi bulunmaktadır (URL-14) .

Tablo 4.1. Plaza Mayor Meydanı kimlik kartı

<table>
<tr><th>Meydan Adı:</th><th>Şehir / Bölge</th></tr>
<tr><td>Plaza Mayor Meydanı</td><td>Madrid</td></tr>
<tr><td>Şehir içindeki konumu[7]</td><td>
Plaza Mayor Meydanı konumu harita gösterimi [8] , 30 Ağustos 2023</td></tr>
<tr><td>Meydanda bulunan anıtlar</td><td>
Casa de la Panadería （URL-13)

Casa de la Carnicería (Rodrigo, 2019)

Cuchilleros kemeri (URL-18)

Felipe III Heykeli (URL-18)</td></tr>
<tr><td>Etkinlikler</td><td>
400. Yıl kutlamaları video eşleştirme enstelasyonu (Castillo, 2021)

Plaza Mayor Meydanı 400. Yıl, 1.78 enstelasyonu (Castillo, 2021)</td></tr>
</table>

[7] Snazzy map üzerinden elde edilen görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur ,19 Ağustos 2023.

[8] Tablo 4.1.'deki Plaza Mayor Meydanı konumu görseli, Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.1. (Devam) Plaza Mayor Meydanı kimlik kartı

Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	 1960 meydanın yeniden yapılanması ve yeraltı otoparkı inşası (Murolas, 2020)

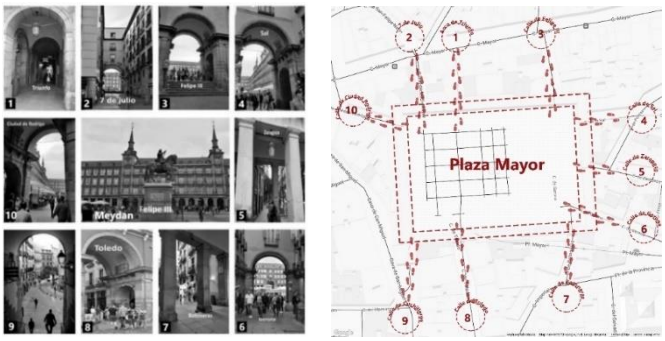
4.1.1. Plaza Mayor Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde Meydan Odaklı Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.1.1.1. Plaza Mayor Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

Plaza Mayor'un yerleşim planı oldukça açık ve ferah olup, insanların rahatça hareket etmesine olanak sağlamaktadır. Meydanın 3 kuzey, 3 güney, 3 doğu ve 2 batı olmak üzere 10 girişi bulunmaktadır (Şekil 4.3.a-b) (URL-19).

(a) (b)

Şekil 4.3. (a) Plaza Mayor Meydan Girişleri [9] (URL-20) (b) Plaza Mayor Meydan Girişleri harita gösterimi [10]

[9] Şekil 4.3. (a), Görsel Fotoğraflar, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

[10] Şekil 4.3(b), Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

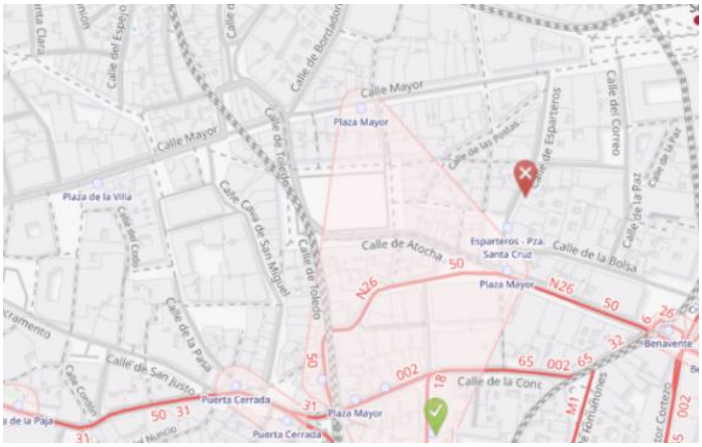
1960 yılında meydanın altına yapılan otopark ile çevresindeki karayolu trafiği azaltılmış, yayalar için daha güvenli hale getirilmiştir. Plaza Mayor Meydanı, tanımlanan erişilebilirlik alanı kalite parametreleriyle iyi uyum sağlamaktadır. Geniş yerleşim planı, merkezi konumu ile herkes için erişilebilir durumdadır (Şekil 4.4.).

Şekil 4.4. Plaza Mayor Meydanı çevresinde, 2020 yılında, kaldırımlarda ve yollarda erişilebilirlik ve hareketlilik koşullarının iyileştirilmesi (URL-21)

2. Ulaşılabilirlik

Plaza Mayor'un Madrid'in tarihi bölgesindeki merkezi konumu, meydana otobüs ve metro hatları gibi çeşitli toplu taşıma araçlarıyla kolayca erişilebilmesini sağlamaktadır (Şekil 4.5.). Meydanın tasarımında önemli engeller bulunmamaktadır. Bu da yayaların yakındaki otobüs duraklarına veya metro istasyonlarına girip çıkmasını nispeten kolaylaştırmaktadır.

Şekil 4.5.Plaza Mayor Meydanı ulaşım haritası (URL-22)

Plaza Mayor yalnızca yayalara açık bir alan olsa da, çevredeki cadde ve caddelerdeki bisiklet şeritleri ile bisikletçilerin meydana bisikletle yaklaşmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca yakınlarda ziyaretçilerin meydana girmeden önce bisikletlerini güvenli bir

şekilde park edebilecekleri bisiklet park alanları bulunmaktadır (Şekil 4.6.). Bu durum, alternatif ulaşım seçeneklerini teşvik etmekte ve çevre dostu hareketliliği desteklemektedir.

Şekil 4.6. Plaza Mayor Meydanı Gerona girişi, bisiklet kiralama ve park alanları[11] (URL-23)

Sonuç olarak Plaza Mayor de Madrid meydanı, ulaşım kalitesi parametresi açısından olumlu değerlendirilebilir. Merkezi konumu, toplu ulaşıma yakınlığı ve bisiklet yolları gibi alternatif ulaşım seçeneklerinin dikkate alınması, çeşitli ulaşım modlarını kullanan geniş bir ziyaretçi kitlesinin erişilebilirliğine katkıda bulunmaktadır.

3. Bağlanabilirlik

Plaza Mayor Meydanı, Madrid'in tarihi merkezinde bulunmaktadır ve çevresinde yayalaştırılmış sokaklar mevcuttur. Çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişimi olarak yakın mesafelerdedir. Kraliyet sarayına 6 dakika, Puerto de sol meydanına 6 dakika, Plaza de santa ana tiyatro meydanına 8 dakika, Neptün çeşmesine 15 dakika, Mercado San Miguel Pazar alanına yaklaşık 1 dakika yürüme mesafesindedir. Plaza Mayor Meydanı, bağlanabilirlik parametreleri altında olumlu bir değerlendirme alabilir. Meydana ulaşmanın rahat olduğu, yayalaştırılmış bağlantılı sokakların bulunması ve engelsiz yaya geçitleri ile güvenli erişim sağlanması, meydanı geniş bir ziyaretçi kitlesi için kolayca erişilebilir hale getirmektedir (Şekil 4.7.).

[11] Görsel Google Maps altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Şekil 4.7. Plaza Mayor Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri[12], 30 Ağustos

4. Yayalaştırma

Plaza Mayor, 1960 yılında hazırlanan yer altı otoparkı projesiyle yayalaştırılmıştır (Mapelli, 2017). 2018 yılından itibaren toplu taşıma ve motorlu araçların girişi yasaklanmıştır (URL-24) (Şekil 4.8.).

Şekil 4.8. Plaza Mayor Meydanı ve çevresi yaya haritası[13] (URL-25)

5. Mekânsal Yönlenme

10 giriş- çıkış noktasına sahip olan meydanda (URL-20) COVID-19 sürecinde mekânsal yönlenmeye dair bir çalışma yapılmamıştır. Fakat meydanda bulunan restoranların açık oturma alanları mevcuttur. Meydan geniş bir açıklığa sahiptir (Şekil 4.9.). Bu sebeple, insanların kendi mesafelerini ayarlayacak alanlara sahip olduğu gözlemlenmektedir.

[12] Şekil 4.7., Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur

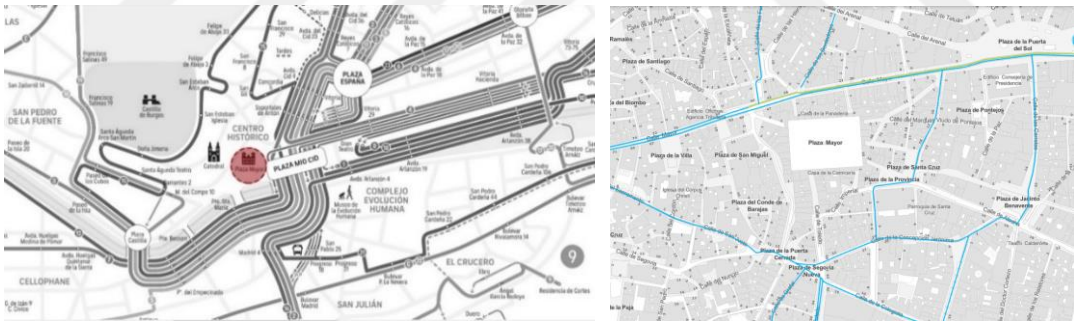
[13] Şekil 4.8., Görsel Open street map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Şekil 4.9. Koronovirüs salgını nedeni ile boş kalan Plaza Mayor Meydanı (Asuar, 2020)

6. Alternatif Hareketlilik

Meydanda 1960 yılında yer altı otoparkı yapılarak trafiğe kapatılması ile, meydana ulaşım tamamen yayalaştırılmıştır (Mapelli, 2017). Meydan içi bisiklet girişi yasaklanmıştır. Meydan içi zeminde kullanılan Arnavut taşı kaldırım, engelli erişimini zorlaştırmaktadır (URL-26). Meydan alternatif ulaşım araçlarına, bisiklet park alanlarına sahiptir (Şekil 4.10.).

(a) (b)

Şekil 4.10.(a) Plaza Mayor Meydanı otobüs güzergah haritası (URL-27) , (b) Plaza Mayor Meydanı çevresi bisiklet haritası (URL-28)

7. Modülerlik

Pandemi sürecinde meydanda sadece yılbaşı etkinlikleri (URL-29) ve geleneksel Luzmadrid ışık festivali (Catillo, 2021)kutlamaları yapılmıştır (Tablo 4.1.). Belirli bir plan şeması oluşturulmamıştır.

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

1960'lı yıllarda yapılan yeraltı otoparkı çalışmasıyla meydan ve çevresi yayalaştırılmış ve yayalar için güvenli hale getirilmiştir (URL-30). Pandemi döneminde Madrid Belediyesinin paylaştığı açık verilerde Rodrigo, Sal ve Gerona meydan girişlerinde kaldırım ve yollarda çalışma yapıldığına dair harita paylaşımı mevcuttur (Şekil 4.4. Plaza Mayor Meydanı çevresinde, 2020 yılında, kaldırımlarda ve yollarda erişilebilirlik ve hareketlilik koşullarının iyileştirilmesi (URL-21).

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

Meydan, herkesin engelsiz ulaşabileceği bir konumdadır. Meydanın Calle de Cuchilleros girişi merdivene sahip olduğu için, engelli erişimine uygun değildir. Diğer girişlerin kullanılması gerekmektedir. Ayrıca meydan içinde kullanılan Arnavut taşı, engelli erişimini zorlaştırmaktadır (6.Alternatif Hareketlilik). Pandemi sürecinde, güvenlik kalite parametresi başlığı altında incelenen ve belediyenin yaptığı kaldırım ve yol çalışmaları, meydanda güvenli erişimin sağlanarak herkes için daha rahat erişimin desteklendiği düşünülmektedir (Şekil 4.4. Plaza Mayor Meydanı çevresinde, 2020 yılında, kaldırımlarda ve yollarda erişilebilirlik ve hareketlilik koşullarının iyileştirilmesi (URL-21).

10. Yeşil alan çalışmaları

1960 yılında meydan altına yapılan otopark çalışmasıyla birlikte, meydanda var olan yeşil alanlar, çeşmeler ve kent mobilyaları kaldırılmıştır. Az sayıda oturma alanları yerleştirilmiştir.

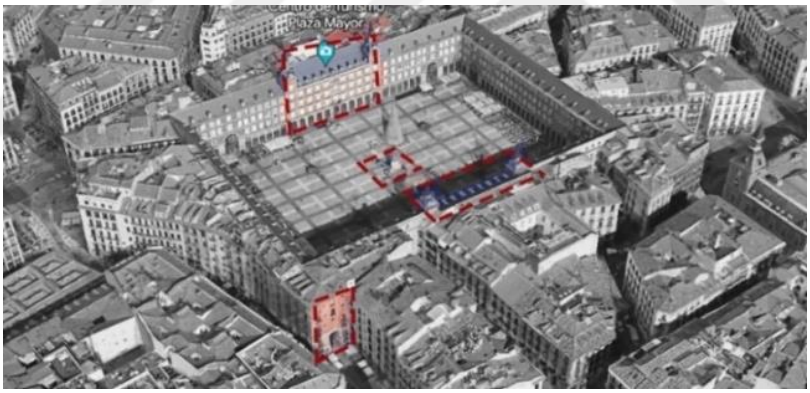
Şekil 4.11. 400. Yıl kutlamalarında Plaza Mayor Meydanı'nın çimle kaplanması (URL-31)

2017 yılında meydanın 400. Yılının kutlaması sırasında 70 metre çapında yeşil çim alan eklenerek, insanların meydanda daha fazla etkileşim kurması sağlanmıştır (Şekil 4.11.). Fakat COVID 19 sürecinde meydan ve çevresinde yeni bir peyzaj çalışması yapılmamıştır.

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

Meydanın çevresinde bulunan Casa de la Panadeia (Fırın evi), Casa de la Carnicería (kasap evi), El Arco de Cuchilleros, Philip III'ün atlı heykeli meydanın kimliğini oluşturan en önemli yapılardır (Şekil 4.12.) (URL-14). 1790 yılında meydana gelen büyük yangında, Casa de la Panaderia dışındaki bütün yapılarının zarar görmesinden sonra, zarar gören yapılar yerine Casa de la Panaderia üslubu referans alınarak yeni bir meydan kimliği oluşturulmuştur (Tablo 4.1.). COVID-19 sürecinde ise meydanın kimliğini etkileyen yapı ya da anıt eklenmemiştir.

Şekil 4.12. Plaza Mayor Meydanı'nın kimliğini oluşturan yapı ve anıtlar [14]

12. Cazibe

Meydan COVID- 19 öncesi yapılan konser vb. etkinlikleri ile bir cazibe merkezidir. COVID-19 süreci, meydanın tekrar kullanılması için yılbaşı etkinlikleri ve ışık festivali gibi etkinlikler yapılmıştır. Fakat meydan ve çevresinde bulunan işletmelerin neredeyse

[14] Şekil 4.12., Görsel Google Earth altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

hepsi, turizme dönük mekanlar olduğu için eski canlılığına ulaşması ve tekrar cazibe merkezi olması zaman almıştır (Marquez, 2020) (Şekil 4.13.).

Şekil 4.13. Plaza Mayor Meydanı'ndaki teras (1 Ekim 2020'de Madrid, İspanya'da Pandemi kısıtlamalarından sonra) (Allen ve Correno, 2020)

4.1.1.2. Plaza Mayor Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Plaza Mayor meydan tasarımı, kapalı formu sebebiyle kullanıcılara yürüyüş ve etkinlikler için güvenli bir alan sunmaktadır. Meydan merkezinin Arnavut kaldırımı olması engelliler için hareketi zorlaştırmaktadır. 1960'lı yıllarda yeraltı otoparkı inşa edilmesiyle mevcut yeşil alanların, çeşmelerin ve kent mobilyalarının kaldırılması kullanıcılar tarafından eleştirilmiştir (URL-30). Meydanın açık tasarımı, etkinlikler ve toplantılar sırasında çok sayıda insanı barındırmaktadır. Yeşil alan içermese de, açık alan ve sanatsal enstalasyonlar arasında bir denge sağlanmaktadır. Meydanda, banklar ve oturma alanları yeterli miktarda değildir. 2017 yılında sanatçı SpY'ın yapmış olduğu "Grass" adlı çalışmada, meydanın 70 m çapında çim kaplı olması, kullanıcıların meydanda vakit geçirme isteğini arttırmış ve kalıcı olması talep edilmiştir (URL-32). Aydınlatma iyi tasarlanmıştır ve meydanın ortamına katkıda bulunmaktadır. Gece kullanımı sırasında güvenlik artırılmaktadır (Şekil 4.14.).

Şekil 4.14. Plaza Mayor Meydanı, sanatçı SpY tasarımı 70 m çapında çim kaplama (Juan ve Minaya, 2018)

2. Esneklik

Son yıllarda meydan yaratıcı etkinliklere sahne olmuş (Şekil 4.15.) ve geçici yapılar ve kent mobilyaları yerleştirilmiştir.

Şekil 4.15. LuzMadrid festivalinde ziyaretçilerin ve Belediye yaşlılar merkezindeki yaşlıların duygularını yazdıkları defterlerden oluşan duvar, Duvarın meydandaki yerleşimi (Burler, 2022)

Futbol sahası, video haritalama sahnesi, konser alanı veya bahçe alanı. COVID-19 pandemi sürecinden önce meydanı koruma amacı ile etkinlikler kısıtlandırılmıştır. Önemli festivallere ve yılbaşı etkinlikleri için düzenleme yapılmıştır (Şekil 4.16.).

Şekil 4.16. Plaza Mayor Meydanı geleneksel yılbaşı etkinliği panayırı (URL-29)

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahalelerde mekânsal anlamda herhangi bir güvenlik önlemi alındığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

Meydan tasarımının revaklı yapısı, kişilerin kendini güvende hissedeceği alanları sağlamaktadır. Fakat meydanın içinde yeterli yeşil alan ve kent mobilyasının bulunmaması, bireyler için sosyal ilişki ve mahremiyet imkanı vermemektedir (Şekil 4.17.a-b).

(a) (b)

Şekil 4.17. (a) Plaza Mayor Meydanı 1960 öncesi (URL-30), (b) Plaza Mayor Meydanı, 2020 (Fotoğraf: Sergio Perez) (Asuar, 2020)

6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir çalışmaya rastlanmamıştır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

2020 yılbaşı kutlamaları için her yıl meydanda düzenlenen etkinlikte meydan içi kapasite sınırı getirilmiştir (232 ziyaretçi) ve meydan içinde kurulan stantlar yarıya

indirilmiştir (URL-33). 2023 yılı kutlamalarında 104 tezgâh kurularak meydan eski canlılığına ulaşmıştır (URL-29). (Şekil 4.18.a-b)

(a) (b)

Şekil 4.18. (a) 2020 yılı Plaza Mayor Meydanı yılbaşı standları (URL-33), (b) 2023 yılı Plaza Mayor Meydanı yılbaşı standları (URL-29)

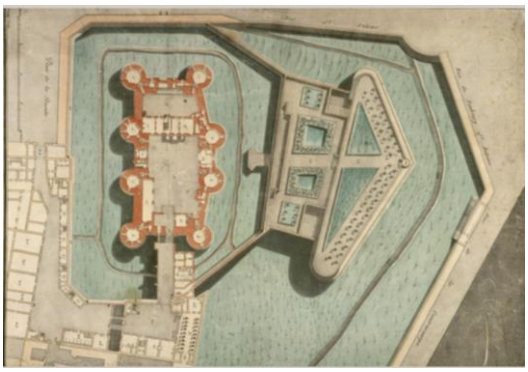
4.1.1.3. Plaza Mayor Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Madrid Plaza Mayor Meydanı, mekân kalitesi parametreleri çerçevesinde yapılan değerlendirme sonucunda, kısa vadeli müdahale gerektiren bir durum tespit edilmemiştir. Uzun vadeli müdahalelerde kaldırım ve yol çalışmaları yapıldığı tespit edilmiştir. Fakat meydanın geçmişteki durumu, pandemi sürecindeki kullanım şekli, hareketliliği, meydanın daha çok turistik değeri olduğunu göstermektedir. Meydanda sanatçı SpY tarafından yapılan 'Grass'' adlı çalışma ile meydanın hem meydandaki işletmelerin kullanıldığı hem de vakit geçirilen bir alana dönüştürülmesi, kullanıcılar tarafından olumlu bulunmuştur. Pandemi sürecinde meydanın işlevsel kalite parametrelerinden birçoğunu taşımasına rağmen yeterli canlılığı yakalayamamış olmasının başlıca sebeplerinin; yeterli önlemlerin alınmaması, turistik işletmelere sahip olması ve dinlenme alanlarının yetersizliği olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple meydanın sürdürülebilirliğinin sağlanması için, kentlinin daha çok vakit geçirmesinin sağlanacağı mekânsal müdahalelerde bulunulması gerektiği tespit edilmiştir.

4.2. Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA

Place de la Bastille, Paris'in doğu ucunda (Angadi, t.y.) en zengin ve en karmaşık tarihe sahip mekanlarından biridir. Hiçbir zaman sıfırdan bir meydan olarak tasarlanmamış ve 14. yüzyıldan itibaren sürekli kentsel gelişimle dönüştürülmüş olan meydanda, 19.

yüzyılda sayısız değişiklik yapılmıştır. İnsani ve siyasi tarihi, morfolojik tarihini etkilemiş ve meydanı Cumhuriyet'in ulusal sembolü haline getirmiştir. Tarihi dört döneme ayrılmaktadır: Kalenin yıkılmasından önce (XV-XVIII. yüzyıllar), kalenin yıkımı ve ilk meydan projeleri (1780-1800), XIX. yüzyılda meydanın yavaş yavaş oluşumu, mevcut meydanın şekli ve kullanımları. Meydanın gelişimi her dönemin kendine özgü ihtiyaçlarına cevap vermiştir: V. Charles 14. yüzyılın sonunda burada bir kale (Château de la Bastille) oluşturarak Paris'i savunmuş, 16. yüzyılda Porte Saint Antoine aracılığıyla başkente doğudan bir giriş sağlamış, 19. yüzyılın başlarında bir köprü meydanı oluşturarak nehir ve yol ağını geliştirmiş, İkinci İmparatorluk döneminde meydan tesislerle donatılmış ve 20. yüzyılda hareketlilik ihtiyaçlarına göre yeniden uyarlamıştır. Aynı zamanda, alan ulusal öneme sahip birbirini izleyen birkaç sembol taşımaktadır. Eski rejimin keyfiliğini temsil eden hapishane; devrimin ruhunu simgeleyen yıkımı, 1830 ve 1848 günlerinin anısına Temmuz Sütunu ve "herkes için kültür "ün çağdaş bir sembolü olan "Halk" Operası. 1560'ta Orta çağ'dan kalma surların burçlar eklenerek güçlendirilmesi, alanın gelişiminde önemli bir aşamaya işaret etmektedir. Bastille'in sağında yer alan üçgen bir burç, kaleyi banliyöden daha da ayırmaktadır (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.) (Şekil 4.19.).

Şekil 4.19. Su hendekleri ile çevrili ve şehre tek bir köprü ile bağlanan kale ve burç (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

Faubourg'un ana caddeleri, güneydeki geniş hendek tarafında, Porte Saint-Antoine'ın önündeki köprüye doğru birleşerek düzensiz bir meydan oluşturmuştur. Meydan, 26 Ağustos 1660 tarihinde XIV. Louis ve Maria Theresa'nın Paris'e gelişi için yapılan düzenlemeler sırasında, ağaçlarla kaplı dairesel bir meydan oluşturacak şekilde genişletilmiş ve yerini modernize edilmiş Porte Saint-Antoine'a bırakmıştır (Şekil 4.20.). Bu tarihten itibaren, kalenin eteklerinde genişleyen Saint-Antoine caddesinin

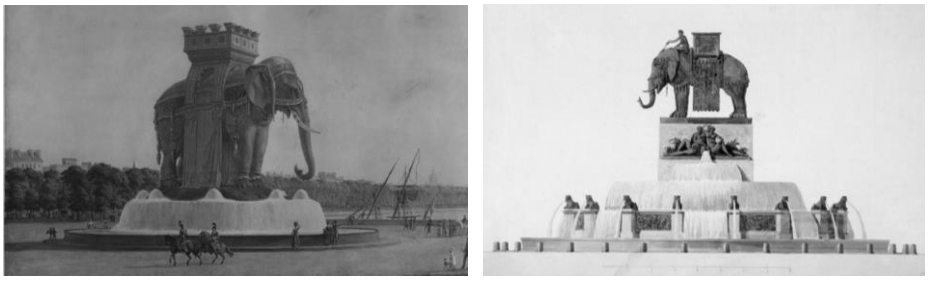
sonu, “Place de la Bastille” olarak adlandırılmıştır. Devrim arifesinde Bastille, askeri bir tahkimat ve hendekle çevrili bir orta çağ hapishanesi olarak hizmet vermiştir ve şehrin ana girişlerinden birinin yanında konumlanmıştır. XVII. yüzyılda, şehirle birlikte hızla büyüyen banliyö trafiğinin yoğun olması, kapının genişletilmesine ve önünde bir meydan oluşturulmasını gerektirmiştir (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

Şekil 4.20. "Basel" planından detay, 1550 civarı, V. Charles'ın çevre duvarının ayrılmaz bir parçası olan Rue Saint Antoine eksenindeki orta çağ kalesi [15](DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

Kraliyet, 18. yüzyılın ortalarında Bastille'nin eski ve yıpranmış Gotik binalarının yerine bir kraliyet meydanı inşa edilmesi fikrini benimsemişti. 1784 yılında mimar Corbet'in "XVI. Louis'nin ihtişamına uygun bir meydan" projesi, Bastille ile Seine Nehri arasındaki bölgenin tamamen yeniden düzenlenmesini öngörmekteydi. Bu durum, o dönemin en modern şehir planlama ilkelerini uygulamak için bir fırsat olarak görülmüştür (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.) 14 Temmuz 1789 yılında gerçekleşen devrim ile birlikte （Angadi, t.y.）, hapishane 5 ay içinde tamamen sökülmüştür (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.). Bu alanda daha önce 14,6 metre uzunluğunda ve 16,2 metre genişliğinde ahşap ve alçıdan bir fil modeli bulunmaktaydı. Napolyon bu fili, İspanyollardan alınan silah ve topların eritilmesiyle elde edilen bronzdan bir fil ile değiştirip, hortumundan su fışkıran bir çeşme haline getirmeyi düşünmüş, fakat düşüncesini gerçekleştiremeden İmparatorluk çökmüştür (URL-34) (Şekil 4.21.).

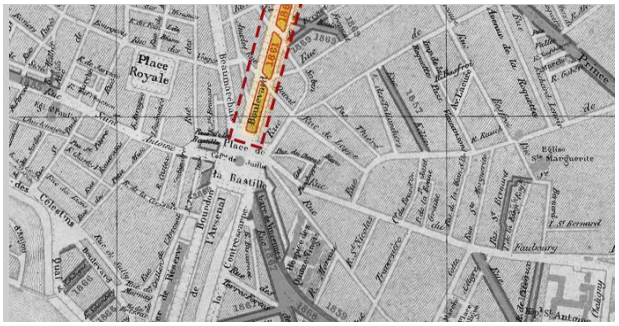
[15] Şehre erişim Bastille'in kuzeyindeki Porte Saint-Antoine üzerinden sağlanıyordu (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

(a) (b)

Şekil 4.21. (a) Place de la Bastille Meydanı'na yerleştirilen gerçek boyutlu alçı fil modeli, (b)Yapılması planlanan fil çeşmesi tasarımı (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

Place de la Bastille'in merkezinde, 52 metre yüksekliğinde ve 170 ton ağırlığında çelik ve bronz bir sütun olan 1830 devrimini temsil eden Colonne de Juillet, yani Temmuz Sütunu yer almaktadır (URL-34) (Tablo 4.2.). Place de la Bastille Meydanı, Napoléon III ve Vali Haussmann tarafından doğu-batı yönündeki büyük bir ana aksın önemli bir parçası olarak tanımlanmış ve aks, "doğrudan iletişim sağlayan, geniş, anıtsal ve stratejik bir yol" olarak belirlenmiştir. Bu düzenleme, Bourdon ve Henri-IV bulvarlarının açılması, Lyon Caddesi'nin (Şekil 4.22.) genişletilmesine neden olmuş ve batı cephesindeki binaların Haussmann tarzında yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir.

Şekil 4.22. Place de la Bastille Meydanı'nın 1854 ile 1871 yılları arasındaki dönüşüm planı,[16] (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

Aynı dönemde, Saint-Martin Kanalı kapatılmış ve Richard-Lenoir Bulvarı haline getirilmiş, orta refüjü ise bir yürüyüş alanına dönüştürülmüştür. Son olarak, meydanın

[16] Place de la Bastille Meydanı çevresindeki değişiklikleri içerir. İkinci İmparatorluk döneminde, meydanın başkent ulaşım ağına daha iyi entegre edilmesi için, Lyon Caddesi'nin açılması ve Henri-IV Bulvarı'nın inşasının başlatılması gibi önlemler alınmıştır (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

şekli; kaldırımlar, aydınlatma direkleri ve bitki düzenlemeleri ile belirlenmiştir. Özellikle de sütun etrafındaki dairesel merkezi bir alan, meydanı bir çember yolu haline getirmiştir (1861-1863) (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.). İkinci İmparatorluk dönemindeki modernizasyon, meydanın iki önemli tesisle donatılmasıyla kendini göstermiştir: Bir demiryolu istasyonu ve büyük bir mağaza. Vincennes İstasyonu, meydanın güneydoğusunda yer alan ve Cendrier tarafından inşa edilen bir yapıdır[17]. Bu istasyon, Saint-Maur'u Paris'in merkezine bağlamıştır. "Aux phares de la Bastille" adlı büyük mağaza ise, Saint-Antoine Caddesi'nin çıkışında inşa edilen yeni bir binanın yerini tamamen kaplamıştır ve meydanı büyük tüketimin egemen olduğu burjuva Paris'ine entegre etme girişiminin bir belgesi olmuştur[18]. 1871'de tahrip olan binaların yeniden inşası, yüzyılın sonuna doğru, mevcut meydanın son şeklini almasını sağlayan ve önemli olan bir sonraki kentsel düzenleme ile gerçekleştirilmiştir.

(a) (b)

Şekil 4.23. (a) Place de la Bastille Meydanı, metro geçişi ve istasyon inşaatı için viyadük inşa edilmesi[19], (b) Place de la Bastille Meydan, 1905 yılında Hector Guimard tarafından inşa edilen ve havuz tarafında bulunan metro giriş binası[20] (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

[17] 1984 yılında Bastille Operasının inşası için yıkılmıştır (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.).

[18] Bina günümüzde Banque de France tarafından kullanılmaktadır (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.).

[19] Arsenal Havuzu'nun boyutunu küçültmüş ve eski kanal çıkışını gizlemiştir (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

[20] Günümüzde yıkılmıştır (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

Metro inşaatı. Kanal ve sütunun altındaki kriptalar, Hat 1'in rotasını Arsenal Havuzu'nun yanına kaydırma zorunluluğunu getirmiştir. Yeni bir viyadük, kanalın sonuna açılan ve istasyon olarak da kullanılan havuzun arka duvarına eklenmiştir (Şekil 4.23.a). 1902'de, Commune sırasında tahrip olan ve kanal yönetimi tarafından kullanılan küçük bir yapının yerine, Hector Guimard tarafından tasarlanmış olan Art Nouveau tarzında bir yapı (Şekil 4.23.b) inşa edilmiştir (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.). Bu nedenle, 20. yüzyılın başlarında Place de la Bastille Meydanı, şu anki halinden önceki şeklini ve işlevlerini kazanmıştır (Şekil 4.24.a-b). İnşaat ve yeniden yapılanmaların etkisiyle sınırlanmış olan meydan, genel olarak dikdörtgen şeklinde ancak düzensiz bir formda ve kuzey-güney doğrultusunda yer almaktadır (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.).

(a) (b)

Şekil 4.24. (a) 1900 yılı Place de la Bastille Meydanı, (b)1962-1963 yıllarına ait bir hava görüntüsü (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

Place de la Bastille Meydanı, öncelikle bir kavşak olup Paris Meydanına dönüştürülmeye çalışılan özel bir konumda bulunmaktadır. Bu kavşak, farklı türde yolların bir araya geldiği, değişime uğradığı ve farklı seviyelerde yer aldığı bir alanı temsil etmektedir. Aynı zamanda Faubourg ve Marais Mahallelerinin ikincil sokaklarının ağlarına ve yeraltı veya yükseltilmiş demiryolu hatlarına da ev sahipliği yapmaktadır. Meydanda, 1790'da kalenin bulunduğu yerde yapılan bir halk balosu düzenlenmesi geleneği sürdürülmüş ve kurumsal ya da popüler, pasifist ya da protest olsun her türlü yirminci yüzyıl geçit törenine sahne olmuştur (Tablo 4.2.) (13 Mayıs 1968). Bastille Meydanı hala öfkenin ve kutlamaların sembolüdür. 1989'da devrimin iki yüzüncü yıldönümü yaklaşırken, meydana son bir planlama yapılmış ve hükümet, kullanılmayan Vincennes istasyonunun (Şekil 4.25.a), Lux Bastille sinemasının ve

solundaki Faubourg'daki evlerin bulunduğu alana popüler bir opera binası inşa etmeye karar vermiştir. Opera binası meydanın son dikkate değer yapısı olup, meydanın fiziksel yapısını tamamlamaktadır (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.) (Şekil 4.25.b).

(a) (b)

Şekil 4.25. (a) Place de la Bastille Meydanı'nın solunda bulunan Vincennes metro istasyonunun üstten görünüşü[21], 1948 yılı (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.), (b) Place de la Bastille Meydanı Colonne de Juillet (Temmuz Sütunu) ve Opera Binası (URL: 35)

2016 yılında Paris'te belirlenen yedi meydanın yayalaştırılma projesi (Tablo 4.2.) ile (O' Sullivan, 2016), Place de Bastille Meydanı Temmuz Sütunu ve Arsenal havzası araç trafiğine kapatılarak 2021 yılında (URL-36) yeni haliyle kullanıma açılmıştır (URL-37) (Şekil 4.26.).

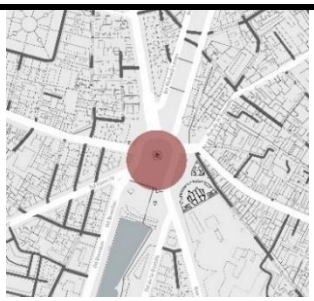
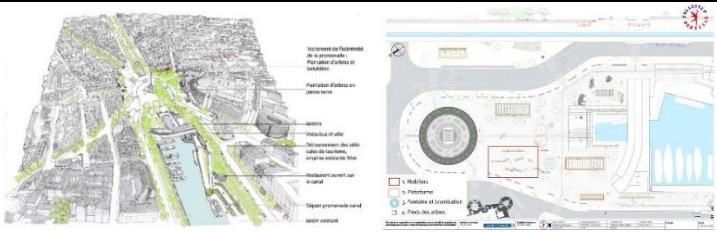

Şekil 4.26. Place de la Bastille Meydanı'nın, günümüzdeki haline gelene kadar geçirdiği dönüşüm[22](DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.)

[21] Şekil 4.25. (a) Görseli, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

[22] Şekil 4.26. 'daki 2023 Görseli, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.2. Place de la Bastille Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	**Şehir / Bölge**
Place de la Bastille Meydanı	Paris
Şehir içindeki konumu	 Place de la Bastille Meydanının konumu, harita gösterimi [23] , 31 Temmuz 2023
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (a) Place de Bastille Sütunu, (b) Sütunun üzerindeki özgürlük cini heykeli (URL-38)
Etkinlikler	 (a) (b) (a) Place de la Bastille Meydanı 13 Mayıs 1968. (b) Place de la Bastille Meydanı14 temmuz balosu, 1948 (DHAAP- DAC - Mairie de Paris, t.y.)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	 Atelier Cap Paysage Urbanisme ofisinin Place de la Bastille Meydanı için tasarladığı yayalaştırma projesi (URL-39)

[23] Tablo 4.2.'deki Place de la Bastille Meydanının konumu görseli, Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

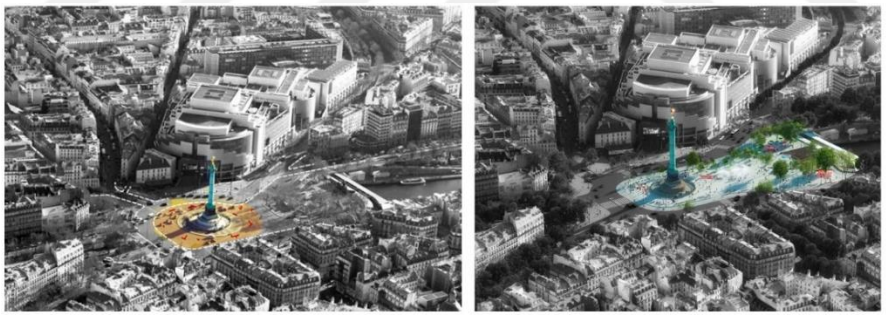
4.2.1. Place de la Bastille Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı ''Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.2.1.1. Place de la Bastille Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

Bastille Hapishanesi'nin alanı üzerine inşa edilen bu meydanda, 2021 yılında meydan planlamasının yeniden yapılması ile, kullanışsız ve erişilemez Temmuz Sütunu Arsenal limanı ile birleştirerek herkes için erişilebilir bir hale getirilmiştir. Meydan, Temmuz Sütunundan Port de l'Arsenal (Arsenal limanı) kordonuna kadar 11.000 m²'den fazla alana yayılmaktadır (Şekil 4.27. a-b). Yeni meydanı çevreleyen kaldırımlar, yürümeyi daha keyifli hale getirmek için genişletilmiştir. Ayrıca, yeni bir doğu-batı yaya bağlantısı inşa edilmiş ve Richard Lenoir Bulvarı'ndaki yeşil yürüyüş yolu, Port de l'Arsenal'e (Arsenal limanı) doğru genişletilmiştir. Kısaltılıp genişletilen yeni yaya geçitleri, bütün kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır (URL-37).

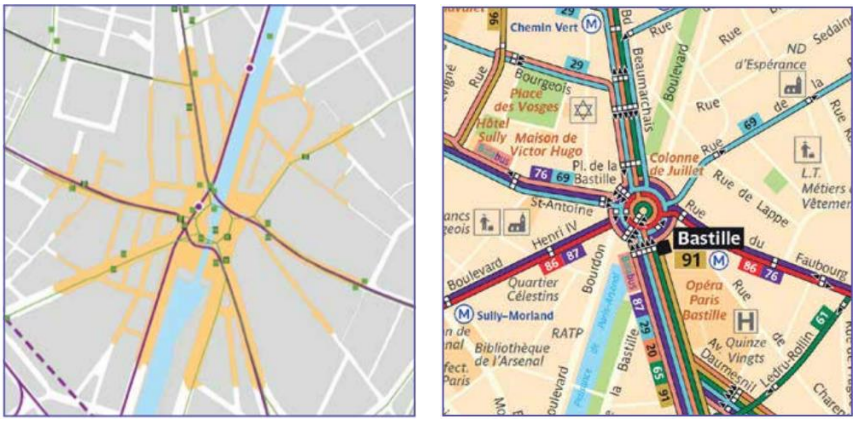
(a) (b)

Şekil 4.27. (a) Place de la Bastille yayalaştırma projesi öncesi (O'Sullivan, 2016), (b) Meydanın yayalaştırma projesindeki model yerleşimi (URL-40)

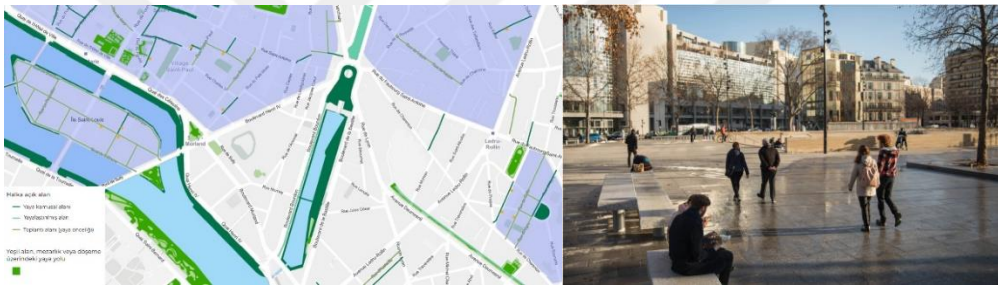
2. Ulaşılabilirlik

Meydana ulaşım otobüs- metro hatları ile (Şekil 4.28.) sağlanmaktadır. Meydana yaya ulaşımı kuzeyden 1861 yılında Saint Martin Kanalının kapatılmasıyla yürüyüş parkına dönüştürülen ve bir yeşil alan olarak tasarlanan Richard Lenoir bulvarından sağlanırken (DHAAP- DAC- Mairie de Paris, t.y.); güneyde 2021 de tamamlanan meydan yayalaştırma projesiyle Port de l'Arsenal'le (Arsenal limanı) doğrudan bağlantı

kurulmuş (Şekil 4.29.) ve 1 numaralı metro hattının altından limana geçiş sağlanmıştır (URL-37).

Şekil 4.28. Place de la Bastille Meydanı toplu taşıma ve metro ulaşım hattı (Mairie de Paris, 2015)

(a) (b)

Şekil 4.29. (a) Place de la Bastille Meydanı ve çevresi yayalaştırma projesi URL-40, (b) Meydan Arsenal limanı arası yaya dolaşım alanı (URL-37)

Meydanın yayalaştırma çalışmasından sonra, çevresine yapılan iki yönlü beş adet bisiklet yolu ile meydana alternatif ulaşım olanağı sağlanmıştır (URL-37) (Şekil 4.30. a-b).

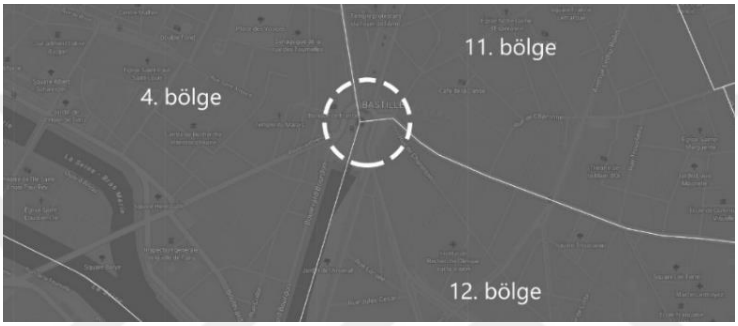

Şekil 4.30. (a) Place de la Bastille Meydanı çevresi bisiklet ağı haritası (URL-41), (b) Place de la Bastille ve çevresi bisiklet durakları (URL-42)

Place de la Bastille Meydanı ulaşım kalitesi parametresi açısından olumlu değerlendirilebilir. Merkezi konumu, toplu ulaşıma yakınlığı ve bisiklet yolları gibi alternatif ulaşım seçeneklerinin dikkate alınması, çeşitli ulaşım modlarını kullanan geniş bir ziyaretçi kitlesinin erişilebilirliğine katkıda bulunmaktadır.

3. Bağlanabilirlik

Place de la Bastille Meydanı, Paris'in 11., 12. ve 4. Bölgelerinin kesişim noktasında konumlanmaktadır (Şekil 4.31.).

Şekil 4.31.Üç bölgenin tam ortasında yer alan Place de la Bastille Meydanı[24] (URL-43)

Belediye başkanının 15 dakikalık şehirler projesi ve yürünebilir kentler düşüncesi ile (Gongadze ve Maassen, 2023), Paris'te yeniden planlanan ve tamamlanan yedi meydandan biri olan Place de la Bastille Meydanı, yaya ve bisiklet parkurları sayesinde çevresindeki önemli kamusal alanlara güvenli erişimi kolaylaştırmaktadır. Nation Meydanına 27 dakika yürüme mesafesi, 9 dakika bisiklet mesafesi; Notre Dome Kathedrali'ne 22 dakika yürüme mesafesi, 7 dakika bisiklet mesafesi; Lyon Garına 15 dakika yürüme mesafesi, 6 dakika bisiklet mesafesi; Richard Lenoir Bulvarı'na 5 dakika yürüme mesafesi, Voges Meydanı'na 7 dakika yürüme mesafesindendir (Şekil 4.32.). Meydan, bağlanabilirlik parametreleri altında olumlu bir değerlendirme alabilir. Meydana ulaşmanın rahat olması, yayalaştırılmış bağlantılı sokakların bulunması ve engelsiz yaya geçitleri ile güvenli erişim sağlanması, meydanı geniş bir ziyaretçi kitlesi için kolayca erişilebilir hale getirmektedir.

[24] Görsel, Açık veri tabanında paylaşılan harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Şekil 4.32. Place de la Bastille Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri[25] 31 Temmuz

4. Yayalaştırma

Meydanda 2021 yılında yapılan Port de l'Arsenal (Arsenal limanı) ile Temmuz Sütunu arası yayalaştırma projesinde; büyük bir merdiven ile yayaların meydandan kanalı görmesi ve 1 numaralı metro hattının altından geçerek doğrudan Port de l'Arsenal'e (Arsenal limanı) ulaşmalarına olanak sağlanmıştır (Şekil 4.33.).

Şekil 4.33. Place de la Bastille Meydanı'nı Port de l'Arsenal'e (Arsenal limanı) bağlayan merdiven (URL-37)

Limanın daha fazla keyfini çıkarabilmek için yeni ve daha geniş bir iskele inşa edilmiştir. Aynı zamanda, Port de l'Arsenal'e ilk erişim rampası, bölgeyi hareket kabiliyeti kısıtlı bireyler için erişilebilir hale getirmek amacıyla yeniden tasarlanmıştır. Yakın gelecekte bu geliştirmelerin tamamlanması beklenmektedir (URL-37).

[25] Şekil 4.32. Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

5. Mekânsal Yönlenme

Meydan içinde COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmeler yapıldığına dair bir veriye rastlanmamıştır (Şekil 4.34. a-b). Fakat meydana hareketli mobilyalar yerleştirilmesi, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlayabilmelerini sağlamaktadır.

(a) (b)

Şekil 4.34. (a) Place de la Bastille meydanı yerleşim şeması (URL-39), (b) Meydan içi hareketli mobilya (URL-37)

6. Alternatif Hareketlilik

Meydanların yayalaştırılma projesi kapsamında yeniden tasarlanan Place de la Bastille Meydanı'nın çevresine yapılan bisiklet parkurları (Şekil 4.35.a), Arsenal havzasındaki nehir ulaşımı ve metro istasyonuna erişim sağlanması (Şekil 4.35.b) ile, meydana ve meydan içi erişimde alternatif hareketlilik elde edilmiştir.

(a) (b)

Şekil 4. 35. (a) Place de la Bastille Meydanı çevresi bisiklet parkurları, (b) Arsenal havzası metro istasyonu (URL-37)

7. Modülerlik

Meydanın yeniden planlamasında Arsenal havzasının bulunduğu kısım aynı şekilde yeşil kalırken, Temmuz Sütunu ve çevresi farklı etkinlikler için geniş bir açıklığa sahip olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu hali ile meydan farklı etkinliklere imkan vermektedir (Şekil 4.36. a-b).

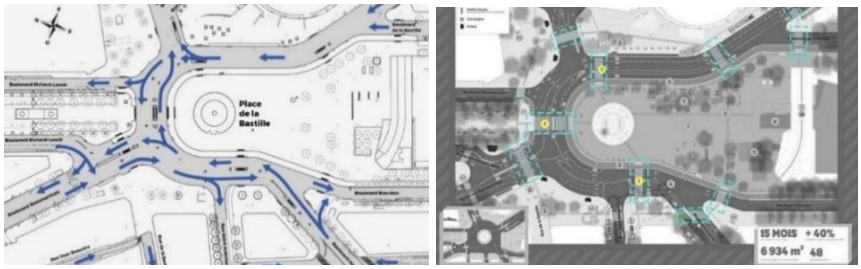
(a) (b)

Şekil 4.36. (a) Place de la Bastille Meydanı eğlence alanı (URL-44), (b) 2024 Paralimpik olimpiyatları, Place de la Bastille Meydanı yerleşimi (URL-45)

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

Place de la Bastille Meydanı yayalaştırma çalışmalarından sonra araç trafiği düzenlenmiş, bununla ilgili araç akış plan çalışması yapılmış ve yaya geçitlerinin güvenliği sağlanmıştır (Şekil 4.37.).

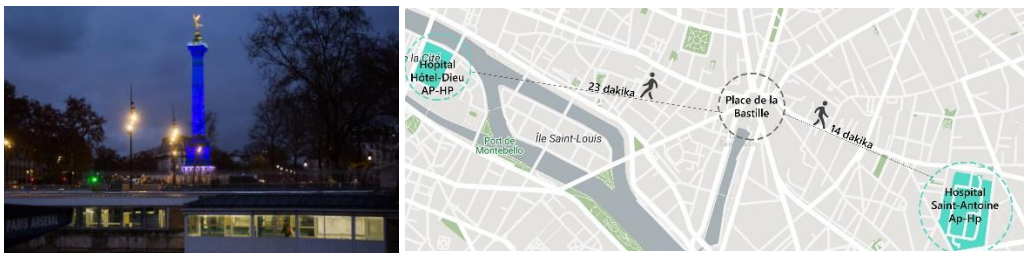

(a) (b)

Şekil 4.37. (a) Place de la Bastille Meydanı trafik akış şeması (URL-46) (b) Place de la Bastille Meydanı ve çevresi yaya geçidi şeması (URL-47)

Meydan çevresine eklenen çift şeritli bisiklet parkuru ile kent içi motorsuz erişim güvenlikli olarak sağlanmıştır. Meydan içi zemin çalışmaları herkes için tasarım anlayışı benimsenerek düzenlenmiştir. Meydan ve çevre aydınlatılması yeterli

görülmektedir (Şekil 4.38.a). Meydana sadece Port de l'Arsenal (Arsenal limanı) tarafından bağlantı sağlanmış, çevresindeki diğer cadde ve sokaklara yaya geçitleri eklenerek güvenli erişim tasarlanmıştır (Şekil 4.38.b). Acil durumlar için hastaneler meydana yürüme mesafesindedir.

(a) (b)

Şekil 4.38. (a) Place de la Bastille Meydanı gece görünümü ve meydan aydınlatma elemanları (URL-37), (b) Meydana yakın hastaneler [26]

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

Place de la Bastille Meydanı'nın yenileme projesi ile, yayalaştırma ve bisiklet parkının yapıldığı (Şekil 4.39.-a), otobüs, metro hatlarının bulunduğu, Port de l'Arsenal (Arsenal limanı) üzerinden erişim sağlandığı, herkes için ulaşım kolaylığı sağlandığı tespit edilebilmektedir.

(a) (b)

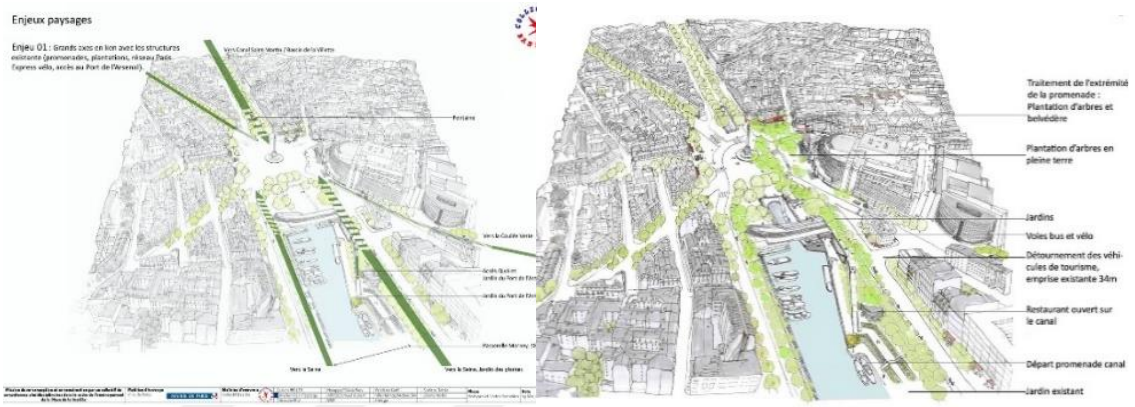
Şekil 4.39. (a) Place de la Bastille Meydanı çevresinde yapılan çift şeritli parkur, (b) engelsiz tasarlanan meydan Port de l'Arsenal (Arsenal limanı) arası yaya alanı (URL-37)

[26] Şekil 4.38-b, Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Meydana erişimde yaya geçitlerinin yapılması, görme engelliler için zeminde desen oluşturulması, hareket kabiliyeti kısıtlı bireyler için zeminin hafif eğimli tasarlanması (URL-37), meydanda yeniden tasarlanma sürecinde "herkes için kapsayıcılık" ilkesinin benimsediğini göstermektedir (Şekil 4.39.b).

10. Yeşil alan çalışmaları

Meydanın tasarlanma sürecinde Opera binası ve Richard Lenard Bulvarı arasına ağaçlandırma çalışması yapıldığı görülmektedir (Şekil 4.40. a-b).

(a) (b)

Şekil 4.40. (a) Place de la Bastille Meydanı yayalaştırma projesi öncesi yeşil alan analizi, (b) Place de la Bastille Meydanın yayalaştırılması ile oluşturulan yeşil alanlar (URL-39)

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

Bastille saldırısıyla ilişkilendirilen meydan, ulusal tarihin en etkili sembollerinden birini taşımaktadır. Eski kale sınırları, bu alanın fiziksel yapısında varlığını sürdürerek, mekanın zengin tarihine dair bir tanıklık sunmaktadır. Meydanın kimliğini oluşturan Temmuz Sütunu yayalaştırılma çalışmalarından sonra ön plan çıkarılmıştır (Şekil 4.41.a). Bu sütun, 1830 devriminin ve ardından 1848 devriminin anısını canlı bir şekilde yansıtmaktadır (URL-37). Zeminde tasarlanan özel motifler, meydanın tarihine ait köklerini ve önemini vurgulamak için özenle yerleştirilmiştir (Şekil 4.41.b).

(a) (b)

Şekil 4. 41. (a) Place de la Bastille Meydanı'nın önemli bir kimliğini oluşturan Temmuz Sütunu, (b) Zemine yerleştirilen ve meydanın tarihini anlatan özel üretim motiflerden biri (URL-37).

12. Cazibe

Meydanın yeniden tasarlanmasından sonra kullanıcılar meydanı yeniden keşfetmişlerdir (URL-48). Temmuz Sütununun zeminindeki özel tasarım motiflerin, meydanın cazibesini arttıran etkiler arasında olduğu görülebilmektedir (Şekil 4.41. b). Meydanın ağaçlandırılması sonrası kişilerin vakit geçirdiği, eğlence ve dinlenme olanakları sağlayan bir alana dönüştürülmesi (URL-37), opera gösterileri sonrası erişimin kolay olması ve Port de l'Arsenal'e (Arsenal limanı) engelsiz erişimin rampa aracılığı ile sağlanması, metro hattının ve liman erişiminin olması meydanı bir çekim merkezi haline getirmiştir (Şekil 4.36. a-b).

4.2.1.2. Place de la Bastille Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Meydana dikilen ağaçlar ve peyzaj düzenlemeleri, ziyaretçilere yazın sıcak günlerinde rahat bir gölge sağlamakta, böylece dinlenme ve piknik yapma gibi aktiviteler için konforlu bir ortam sunmaktadır (Şekil 4.34. a-b). Meydanın yeniden tasarımı, yaya dostu alanlar oluşturarak insanların yürüyüş yapmasını, bisiklet sürmesini ve etkileşimde bulunmasını kolaylaştırmaktadır (Şekil 4.33.). Bu durum, kullanıcıya konforlu ve güvenli bir ulaşım deneyimi sağlamaktadır. Meydana yerleştirilen banklar ve oturma alanları, ziyaretçilere dinlenme ve etrafı izleme fırsatı sunmaktadır (Şekil 4.42.a).

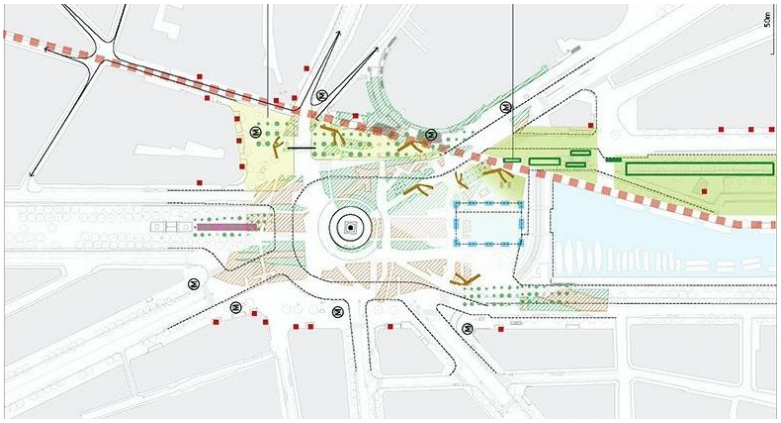
(a) (b)

Şekil 4.42. (a) Place de la Bastille Meydanı, meydan içi oturma alanları (URL-37), (b) Meydan ve çevresi halka açık tuvaletler(URL-49)

Bu durum, kullanıcıya konforlu ve güvenli bir ulaşım deneyimi sağlamaktadır. Meydana yerleştirilen banklar ve oturma alanları, ziyaretçilere dinlenme ve etrafı izleme fırsatı sunmaktadır (Şekil 4.42.a). Meydanın konforu, temiz tuvaletlerin ve çöp konteynerlerinin bulunması gibi temel tesislerin varlığına da bağlıdır (Şekil 4.42. b).Meydanın ziyaretçilere rahatlık ve keyif sunması, aynı zamanda çevresel ve kültürel değerlerini korunmasını da gerektirmektedir. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, meydanın başarılı bir kamusal alan olmasını sağlamıştır.

2. Esneklik

Yenilenme sürecinden sonra bir yarımada gibi çalışan meydan, geniş ve engelsiz bir açıklığa sahiptir. Sanatsal etkinlikler, spor faaliyetleri (URL-50) açık hava konserleri, oyun alanları, toplumsal olaylar ve protestolara uygun şekilde kullanılabilmektedir (Şekil 4.43.).

Şekil 4.43. Place de la Bastille Meydanı'nın plan şeması (URL-39)

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahelelerde, mekânsal anlamda herhangi bir güvenlik önlemi alındığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlenmeye dair bir çalışma yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

Dikilen ağaçlar sayesinde geliştirilen yeni yarımada, meydandaki bitki örtüsünün oluşturulmasında temel bir rol oynamıştır (Şekil 4.40.b). Bu nedenle, bir taraftan dinlenme, okuma ve oyun gibi aktiviteler için konforlu gölgeli alanlar sunarken; diğer yandan kişinin mahremiyetini sağlayacak alanlar oluşturmaktadır (Şekil 4.42.a).

6. Hijyen

Paris belediyesi sokak temizliği için genel bir çalışma yapmaktadır (Şekil 4.44.) Pandemi sürecince farklı bir hijyen çalışması bulunmamaktadır.

Şekil 4.44. Paris sokaklarının temizlenmesi (URL-51)

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Meydanın yeniden planlanmasından sonra eklenen kent mobilyaları hareketli olup, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlayabilecekleri şekilde yerleştirilmesi mümkündür (Şekil 4.34.b). Pandemi sürecinde yeni bir çalışma yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

4.2.1.3. Place de la Bastille Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Place de la Bastille Meydanı pandemi öncesinde yayalaştırılmak istenilen yedi meydandan biridir. Pandemi döneminde kamusal mekan kalitesinin iyileştirilmesi üzerine meydanda yürütülen yayalaştırma projesi ile; insanların engelsiz kullanabileceği, yürünebilir kent projelerine örnek bir tasarım yapılabilmiştir. 2021 yılında tamamlanan proje, kullanıcıları tarafından olumlu bulunmuştur. Yukarıda yapılan incelemeler sonucunda, meydanın eski kimliğinin tekrar ortaya çıkarılacak şekilde tasarlandığı, birçok ulaşım aracıyla meydana bağlantı sağlanabildiği, Paris'in 15 dakikalık kent planlaması kapsamında önemli olarak seçilen kentsel kamusal mekan kriterlerine uygun bir meydan haline getirildiği tespit edilmiştir.

4.3. Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK

Nottingham Eski Pazar Meydanı, yüzlerce yıldır Nottingham şehrinin merkezinde yer almaktadır. Nottingham Şehri'nin kuruluşundan önceki dönemlerde, meydan; "Snothryngham, Snottingaham veya Snottingham" olarak da adlandırılan, günümüzdeki St. Mary Kilisesi çevresindeki Eski Anglo- Saxon kasabası ile Castle Rock'un yakınındaki, Nothingham Norman kasabasının arasında bulunmaktaydı. Bu iki kasaba arasındaki merkezi nokta olan alan, zaman içinde önemli bir pazar alanına dönüşmüştür (URL-52). Geçmiş dönemdeki Pazar Meydanı, yaklaşık beş dönümlük geniş bir alana sahipti ve çevresi, Long Row West and East, High Street, Poultry, South Parade, Beastmarket Hill ve Angel Row Caddeleri ile sınırlandırılmıştı. Meydanı ikiye ayıran bir duvar (Şekil 4.45. a-b), 1727'de yıkılmıştır. Günümüzde meydan, yaklaşık üç dönümlük bir alanı kaplamaktadır (URL-53).

(a) (b)

Şekil 4.45. (a) Nottingham Eski Pazar Meydanı, 1677 planı, (Nottingham City Council, 2005). (b) Arttırılmış gerçeklik ile eski duvarın canlandırılması (URL-54)

Meydanın doğu ucunda yükselen Meclis Binası, T.C. Howitt tarafından tasarlanmıştır (Tablo 4.3.). Hem meydan hem de bina 1929 yılında tamamlanmıştır ve meydan 1994 yılında koruma altına alınmıştır (Gustafson Porter+Bowman, 2007). Meclis binası, sütunlu geniş bir revak ve klasik bir Floransa kubbesi ile örtülü sivri bir çatıya sahiptir. Merkezi açık alan granitle kaplanmıştır. Ayrıca, çeşmeler, teraslar ve çiçek tarhları da mevcuttur (URL-53). Yerel halk tarafından bir 'buluşma yeri' olarak adlandırılan Nottingham'ın Sol Aslanı (Nottingham's Left Lion), Meclis Binasının ön girişine giden merdivenlerin her iki yanında yer alan, iki taş aslandan birisidir (Tablo 4.3.). (URL-55). Meydanın 2005-2007 yıllarında Gustafson Porter + Bowman ortaklığı tarafından gerçekleştirilen yenileme projesi, orijinal tasarımın mimarı T.C. Howitt tarafından tasarlanan değişiklikleri içermiştir (Tablo 4.3.). Yenileme projesinin amacı, meydanı modern ihtiyaçlara uygun hale getirmek ve şehrin kimliğini güçlendirmektir. 2004 yılında meydan için düzenlenen tasarım yarışması ile, meydanın herkes için erişilebilir, estetik açıdan çekici, çok yönlü bir mekan olması hedeflenmiştir (Gustafson Porter+Bowman, 2007). Nottingham Şehir Konseyi başkanına göre, açıldığı günden bu yana meydan, günün her saati yoğun bir merkez olarak tanımlanmış ve geceleri oluşan, antisosyal davranışlarla ilişkilendirilen, önceki sorunlar yeni tasarım sayesinde ortadan kalkmıştır (URL-56). Gustafson Porter+Bowman tarafından tasarlanan Nottingham'daki Eski Pazar Meydanı çok sayıda ödül kazanmıştır: RIBA CABE Kamusal Alan Ödülü (2008); Kamusal alana üstün katkı, sert peyzaj ve özel yenileme ödülü olmak üzere üç kategoride "Civic Trust" Ödülleri, (2008); Yenilenme takdiri ,

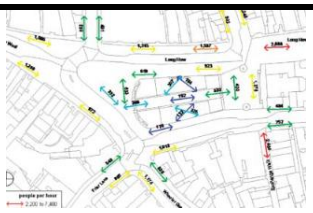
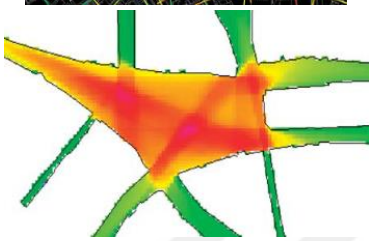
RICS East Midland Ödülleri, (2008); en iyi kamusal alan ve açık mekan ödülü, Lord Mayor Ödülleri (2007); Tasarım mükemmelliği ödülü, East Midlands Gayrimenkul Ödülleri (Design Excellence Award) (2007) (Karimi, 2012). Meydan, 2007 yılındaki açılışından bu yana, konserler, geçit törenleri (Tablo 4.3.), 1 Mayıs ve St. George Günü kutlamaları, bisiklet etkinlikleri ve düzenli yerel çiftçi pazarı da dahil olmak üzere çeşitli başarılı etkinliklere ev sahipliği yapmıştır (URL-52). Ayrıca yerel halk ve ziyaretçiler için bir odak noktası olan Nottingham Eski Pazar Meydanı, arkadaşların buluştuğu ve alışveriş yapanların dinlendiği bir yer de olmuştur (URL-57).

Tablo 4.3. Nottingham Eski Pazar Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	Şehir / Bölge
Notthingdam Eski Pazar Meydanı	Nottingham
Şehir içindeki konumu	 Nottingham Eski Pazar Meydanı konumu, harita gösterimi [27] , 27 Eylül 2023
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (a) Nottingham Eski Pazar Meydanı Meclis Binası önü Aslan heykeli, (URL-55), (b) Notttingham Meclis Binası, (URL-58)
Etkinlikler	 (a) (b) (Nottingdam Eski Pazar Meydanı, (a) uluslararası pazar, Haziran 2023, (URL-59), (b) plaj ve su parkı, (URL-60)

[27] Tablo 4.3.'teki Nottingham Eski Pazar Meydanı konumu görseli, Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.3. (Devam) Nottingham Eski Pazar Meydanı kimlik kartı

Notthingdam Eski Pazar Meydanı	Nottingham
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	 Nothingdam Eski Pazar Meydanı'nın space syntax yöntemi ile yeniden tasarımı (Karimi, 2012)

4.3.1. Nottingham Eski Pazar Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.3.1.1. Nottingham Eski Pazar Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

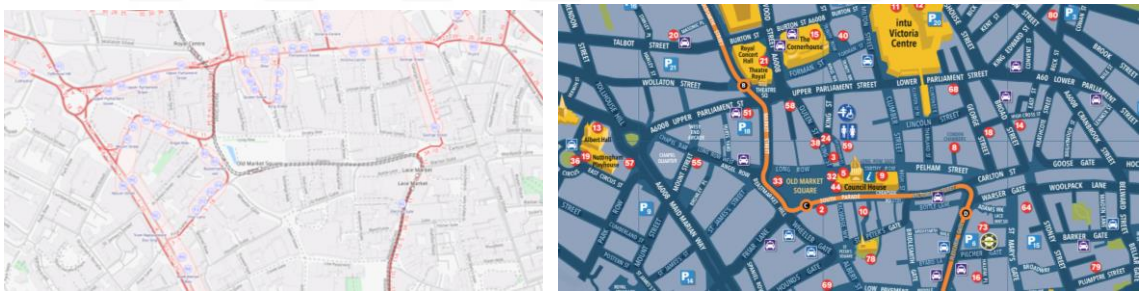
Nottingham Eski Pazar Meydanı, şehir merkezinin dört önemli belirleyici bağlantı noktası arasında stratejik bir konumda bulunmaktadır: Şehir merkezinin kuzey ve güney bölgelerine doğru iki alışveriş merkezi (Victoria ve Broadmarsh) ile şehir merkezinin batı ve doğusundaki iki tarihi düğüm noktası (Nottingham Kalesi ve Dantel Pazarı) arasında （Cheshmehzangi ve Heath, 2012）. 2007 yılında meydanın yeniden tasarlanma sürecinde, meydanın erişilebilirlik sorunlarına çözüm üretilmiştir (Şekil 4.46.). Meclis binası ve yanındaki iki caddenin yayalaştırılması ve tramvay hattının meydanın güneyinden geçirilmesi sayesinde meydana erişim kolay hale gelmiştir. Etkinliklerin sahnelenmesi, pazarların kurulması ve çeşitli performanslar için gerekli alanların oluşturulması amacıyla meydan, motorlu taşıtların da erişilebileceği gibi tasarlanmıştır (Gustafson Porter+Bowman, 2007).

Şekil 4.46. Nottingham Eski Pazar Meydanı'nın önemli kamusal alanlarla erişilebilirlik ilişkisi ve yaya bağlantıları (URL-61)

2. Ulaşılabilirlik

Meydan, bulunduğu konum itibari ile ulaşılabilir bir şehir merkezi meydanıdır. 2007 yılında yeniden tasarlanan meydanda; tramvay hattının ve duraklarının bulunması, meydanın erişilebilirliğini artırmış, yaya ve bisiklet aktivitesine teşvik etmiştir (Şekil 4.47.). Bununla birlikte tasarımda, tramvay hattının belirli bölgeleri etkisizleştirmesi ve meydanın batı kısımlarını ana odak noktasından ayırması durumu eleştirilmiştir (AoU, 2020).

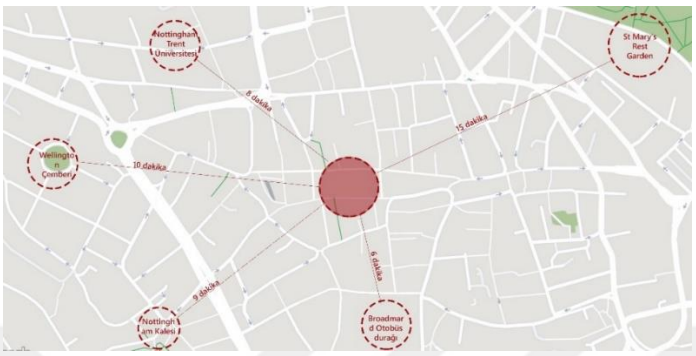

Şekil 4.47. Nottingham Eski Pazar Meydanı ulaşım haritaları (URL-62)

3. Bağlanabilirlik

2004 yılında meydandaki yaya aktivitesi, yarışmayı kazanan ekip (Gustafson Porter+ Bowman partners) tarafından space syntax yöntemiyle analiz etmiştir. Space syntax analizinde, meydandan geçen insanların %78'inin, birçok basamak ve düşük duvarlar nedeniyle, merkezden kaçındığını ortaya koymuş; tasarım kararları verilirken, meydanın işlek alışveriş bölgeleri ve kültürel bölgelere olan bağlantıları düşünülmüştür (Space Syntax, 2004). Meydan, şehir içinde stratejik bir konuma sahiptir ve sıkışık merkezde hızlı yollar oluşturan geniş caddeler ve sokaklarla bağlantılıdır (Şekil 4.48.). Bu

caddeler ve sokaklar, restoranlar, kütüphaneler, oteller, bankalar, büyük mağazalar ve tramvay durakları gibi vatandaşlar ve ziyaretçiler için önemli mekanlarla doludur (Rivero Bueno, 2017). Nottingham eski Pazar Meydanı, çevresinde bulunan önemli kamusal mekanlar, tarihi alanlar ve eğitim alanlarına yürüme mesafesindedir.

Şekil 4.48. Nottingham Eski Pazar Meydanı'nın çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri[28] 27 Eylül

4. Yayalaştırma

20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, meydanın amacına uygun kullanılmadığı, engelli kişilerin meydana erişiminde sorunlar bulunduğu, bakımının yapılmadığı, sabit ve hacimli kent mobilyaları nedeni ile çok sayıda insanın katılacağı etkinliklere izin vermemesi, yeterli aydınlatma sisteminin olmayışı ve meydan içindeki kot farklılıklarının erişimi zorlaştırdığı tespit edilmiştir (Şekil 4.49.a).

(a) (b)

Şekil 4.49. Nottingdam Eski Pazar Meydanı havadan görünümler, (a) 1989, (URL-63), (b) 2007, (Gustafson Porter+Bowman, 2007).

[28] Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Meydan, 2004 yılında açılan yarışmada kazanan ekibin meydan içi problemler üzerinden geliştirdiği proje ile yayalaştırılmış ve yeni bir peyzaj düzeni getirilmiştir (Cattaneo, 2009) (Şekil 4.49.b).

5. Mekânsal Yönlenme

Meydanın 2007 yılında yapılan tasarımında kotlarla oluşturulan oturma alanları ve bitki düzenlemeleri, doğal bir filtreleme işlevi görmekte olup, özellikle dinlenme alanları ile transit veya toplu taşıma alanları gibi farklı bölgeler arasında ayırıcı bir katman oluşturma potansiyeline sahiptir (Cattaneo, 2009) (Şekil 4.50.a). Yerleşim planındaki kent mobilyaları, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlamasında kolaylık sağlamaktadır (Şekil 4.50.b). Ayrıca COVID-19 sürecinde, meydanın esnek olması sayesinde farklı kullanımlara izin verilebilmiş, uyarıcı yönlendirme levhaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmeler yerleştirilmiştir (Şekil 4.50.c).

(a) (b) (c)

Şekil 4.50. (a) Notthingdam Eski Pazar Meydanı, kotlu oturma alanları ve bitkilendirme (Rivero Bueno, 2017), (b) Eski Pazar meydanı oturma alanları, (URL-64) (c) Pandemi sürecinde meydanda yapılan yönlendirme ve uyarı levhaları, 2020 Yazı (URL-65)

6. Alternatif Hareketlilik

Meydan ve çevresinin 2007 yılından sonra yayalaştırılması, meydanın kot farkı dikkate alınarak engelsiz biçimde tasarlanmas (Şekil 4.51.a) ve güney kısmında bulunan tramvay hattı (Şekil 4.51.b) nedeniyle meydan içi ve çevresindeki güvenli ulaşım sağlanmış, alternatif hareketlilik de desteklenmiştir (Şekil 4.52.).

(a) (b)

Şekil 4.51. (a) Notthindam Eski Pazar Meydanı'nda bisikletliler, (URL-66), (b) Eski Pazar meydanı tramvay hattı, (URL-67)

Şekil 4. 52. Notthindam Eski Pazar Meydanı'nda araç park alanları (mor alanlar) ve otobüs ring hattı (mor noktalı hat) (Nottingham City Council, 2005)

7. Modülerlik

Nottingham Eski Pazar Meydanı, Meclis Binası'nın Portland taşını tamamlayan, Portekiz'den getirilen ve kaymaya dayanıklı büyük, açık renkli granit malzeme ile kaplanmıştır (Şekil 4.53.a). Oluşturulan granit yüzey; etkinliklerin düzenlenmesi, pazarın kurulması ve çeşitli performanslar için gerekli malzemenin taşınması ve meydana motorlu taşıtların erişebilmesine imkan vermektedir (URL-56).

(a) (b) (c)

Şekil 4.53. Notthingdam Eski Pazar Meydanı, (a) yılbaşı buz pateni pisti （Rivero Bueno, 2017）, (b) Eski Nottingham Beach ve Riverside Festivali (Dijital Medya,2020), (c) kış harikalar diyarı etkinliği, 2022 (Cooper, 2023)

Meydanın işleyişinde en önemli faktör, alanı canlandıracak geniş etkinlik programıdır: Konserler, geçit törenleri, 1 Mayıs ve St. George Günü kutlamaları, bisiklet etkinlikleri ve düzenli yerel çiftçi pazarı (URL-52), yıl boyunca düzenlenen Noel Pazarı, Kasım'dan Yılbaşı'na kadar devam eden kış harikalar diyarı etkinlikleri (Şekil 4.53.c), yaz aylarında 120 ton kum ve çocuk havuzu oluşturulması (Şekil 4.53. b) (URL-56).

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

Gece saatlerinde suyun doğal etkisi, her bir alanı aydınlatan optik fiberlerden elde edilen parlak yansımalarla daha da vurgulanmıştır. Meydanın güney kısmında, dört direk üzerine yerleştirilen reflektörlerle dolaylı arka plan aydınlatması sağlanarak (Şekil 4.54.a), meydanda güvenlik hissinin oluşmasına katkıda bulunulmuştur (Şekil 4.54.b) (Cattaneo, 2009). Meydan içinde var olan kot farklılıkları sorunu, meydanın yeniden tasarlanma sürecinde rampalar tasarlanarak çözülmüş, böylece engelsiz erişim sağlanmıştır (Şekil 4.54.b).

(a) (b)

Şekil 4.54. (a) Notthingdam Eski Pazar Meydanı gece aydınlatması (URL-68), (b)merdivende bulunan gizli led aydınlatmalar (Cattaneo, 2019)

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

2004 yılında Nottingham'daki Eski Pazar Meydanı için düzenlenen yarışma sonucunda yeniden tasarlanan meydan yayalaştırılmış, engelli erişimi göz önünde bulundurarak önemli değişiklikler yapılmıştır (Gustafson Porter+Bowman, 2007). Bu amacı gerçekleştirmek için, meydan içerisindeki kot farklılıkları, engelli bireylerin rahatça

kullanabileceği rampalar tasarlanarak çözümlenmiş (Şekil 4.55. a); böylece, engelli erişimi kolaylaştırılmış ve meydanın geniş bir ziyaretçi kitlesi tarafından kullanılmasına imkan sağlanmıştır (Şekil 4.55.b).

(a) (b)

Şekil 4. 55. Nottingham Eski Pazar Meydanı engelsiz erişim için rampa alanı, üstten bakış (a) (Gustafson Porter+Bowman, 2007), ve (b) Perspektif (URL-69)

10. Yeşil alan çalışmaları

Bitki düzenlemeleri, mekânda bir samimiyet hissi yaratmakta; bitki sıraları, Long Row'daki etkinlikler ve tramvay durağını ayırıcı bir katman oluşturmaktadır. Fidanlıklara, dönemsel olarak değişen 4.000 renkli çiçekli soğan, çok yıllık bitkiler ve 800 çalı ekilmektedir. Long Row boyunca dikilmiş olan Ginkgo Biloba ağaçları, bu alanın bir yürüyüş yolu olarak vurgulanmasını sağlamak amacıyla dikilmiştir (Şekil 4.56.). Angel Row'a giren South Parade'da da 19. yüzyıl binalarının tuğla cephelerini yansıtan, sonbaharda parlak kırmızı / kahverengiye dönen yapraklara sahip olan Quercus Palustris ağacının (Bataklık Meşesi) bulunduğu bir cadde oluşturulmuştur (URL-56).

Şekil 4.56. Nottingham Eski Pazar Meydanı yeniden tasarım, peyzaj plan şeması ve uygulaması, 2004 yılı (URL-56)

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

Eski Pazar meydanının doğusunda bulunan Meclis binası ve önündeki aslanlar meydanın kimliğini oluşturan ana yapılar olmuştur (Şekil 4.57.). 2007 yılında yeniden tasarlanan meydanda, oluşturulan peyzaj ve su ilişkisiyle, meydanın kimliğini güçlendirilmiştir (Cheshmehzangi ve Heath, 2012).

Şekil 4.57. Nottingham Eski Pazar Meydanı kimliğini oluşturan anıt ve yapılar [29] (URL-56)

12. Cazibe

Nottingham Eski Pazar Meydanı; Nottingham şehir merkezinin dört ana belirleyici noktası arasında stratejik bir konumda bulunması (İki alışveriş merkezi: Victoria ve Broadmarsh; şehir merkezinin batı ve doğu taraflarında yer alan iki tarihi bölge arasında bulunması: Nottingham Kalesi ve Dantel Pazarı) (Cheshmehzangi ve Heath, 2012) (Şekil 4.46.) Meclis binası ve önündeki aslan heykelleri, esnek mekan anlayışı, her mevsim düzenlenen etkinlikleri (URL: https://www.whatsoninnottingham.com/old-market-square/; (URL-56) (Şekil 4.53.a-b-c), herkes için erişilebilir olması (Şekil 4.55.a), çevresinde bulunan önemli kamusal mekanlar, tarihi alanlar ve eğitim alanlarına yürüme mesafesinde bulunması (Şekil 4.48.), yeni tasarımda kotlarla oluşturulan oturma alanları ve bitki düzenlemeleri (Şekil 4.56.), alternatif hareketlik imkanları

[29] Görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

(Şekil 4.51.a-b-c), aydınlatmaların yeterli olması (Şekil 4.54.a-b) ve güvenlik imkanlarının sağlanması (Cattaneo, 2009) sebepleri ile kentin cazibe merkezidir.

4.3.1.2. Nottingham Eski Pazar Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Yeni meydan tasarımı yapılırken, meydanın konfor ve imaj parametreleri düşünülerek tasarlanmıştır. Uygulanan proje hem yönetim hem de yerel halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Space syntax yöntemiyle yeniden tasarlanan meydanın özellikle öğle ve akşamın erken saatlerinde yoğun bir şekilde kullanılması, yerli halkın bu alana olan bağlılığını ve turistler için cazibe merkezi olduğunu göstermektedir. Yeni Meydan tasarımı, meydanın kullanımını artırmak ve kullanıcıların kendilerini rahat hissedebileceği bir alan yaratmak amacıyla hem engelli erişimini kolaylaştıracak hem de su drenajını sağlayacak rampalar ve seviye farklılıklarını içermiştir (Şekil 4.55.a). Bu tasarım mekânın estetik ve işlevselliği, arttırmış, zeminde tercih edilen dayanıklı malzeme (granit) sayesinde uzun vadeli kullanımını sağlamıştır. Ayrıca, meydanın aydınlatma ve su özellikleri gibi özellikleri, mekânın gece ve gündüz kullanımını artırmış ve güvenlik hissini güçlendirmiştir (Şekil 4.54.a). Bitki düzenlemeleri ve renkli çiçekler, meydanın mevsimlere göre farklı bir görünüm sunmasına yardımcı olmuş ve kullanıcıların farklı zamanlarda farklı deneyimler yaşamalarına olanak tanımıştır (Şekil 4.50.a). Sonuç olarak, yeni meydan tasarımı; mekânın konforunu ve güvenlik hissini artırmış, toplumun yaşamına olumlu katkı sunmuştur. Mekanın estetik ve işlevselliği insanların sosyal mesafeyi koruyabileceği farklı işlevde alanlar oluşmuştur (Cattaneo, 2009).

2. Esneklik

Nottingham Eski Pazar Meydanı kullanıcı ihtiyacına göre modüler bölünebilir bir genişliğe sahiptir. Bu şekilde farklı işlevlerde kullanılabilmektedir (Şekil 4.58.a-b). Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın etkinliklere göre yeniden planlanmasına olanak tanımaktadır.

(a) (b)

Şekil 4.58. (a) Nottingdam Eski Pazar Meydanı'nın yaz aylarında plaj olarak kullanılması, (25 Temmuz- 3 Eylül 2022 arası) (Dijital Medya, 2022)(b) Eski Pazar Meydanı plaj kurulma çalışmaları (Blake, 2023)

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahalelerde mekânsal anlamda yeni etkinliklerin düzenlenmesinde uyarıcı levhalar, bariyerler ve bitkilerle yönlendirmeler yapılmış, hijyen önlemleri alınmış ve dezenfektan istasyonları kurulmuştur (URL-70) (Şekil 4.50.a-b-c).

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Meydan, COVID-19 kısıtlamalarından sonra, atıl kalan meydanı tekrar canlandırmak için, açık hava yeme alanına dönüştürülmüştür (Şekil 4.59.a-b). Meydan düzenlemesinde sosyal mesafeyi sağlayacak bir dizi uyarı levhaları, metal bariyerler ve saksılar kullanılmıştır (URL-65)

(a) (b)

Şekil 4.59. Nottingham Eski Pazar Meydanı, (a) Pandemi kısıtlamaları sonrası açık hava yeme alanına dönüştürülmesi, (b) Uyarı levhaları ve mekansal yönlendirmeler (URL-65)

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

Meydanın yeniden tasarlanması sırasında, kuzeyden güneye doğru kotlar oluşturularak daha fazla oturma alanı elde edilmesi ve bitkilendirme çalışmalarının yapılması, kişilerin kendi mahremiyetlerini sağlayacak alanlar yaratmasına olanak sağlamıştır (Şekil 4.55.a). Pandemi sürecinde meydanın esnek tasarımı, bölünmesini kolaylaştırmıştır. Ayrıca kişilerin sosyal mesafelerini koruyabilecekleri hareketli kent mobilyalar sayesinde, sosyal ilişkililer devam edebilmiştir (Şekil 4.60. a-b).

(a) (b)

Şekil 4.60.(a) Nottingdam Eski Pazar Meydanı'nın pandemi sonrası tekrar açılma sırasında açık hava yemek ve bar alanı olarak düzenlenmesi, 2020, (URL-71), (b) Eski Pazar Meydanı 2021 kullanımı, (Gorman, 2021)

6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda uygun temizlik uygulamaları yapılmış ve el dezenfektanı istasyonları yerleştirilmiştir (URL-69)

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

2020 yılında COVID-19 kısıtlamalarının kaldırılmasının ardından, meydanın güvenli bir şekilde yeniden kullanılmasını sağlamak için meydan açık hava yemek alanına dönüştürülmüş ve çevresinde bulunan restoranlar, kafelerin desteklenmesine yönelik bir yaklaşım benimsenmiştir (Şekil 4.60.a). Meydanın açık hava yemek alanına dönüştürülmesi sırasında, çeşitli restoran ve kafe işletmeleri müşterilerine açık havada yeme seçenekleri sunmuştur (URL-69). Ayrıca, sosyal mesafe ve hijyen önlemleri göz önünde bulundurularak meydanın düzenlenmesi, kullanıcıların güvenli bir şekilde meydanı kullanmalarını kolaylaştırmıştır. Bu yeniden düzenleme yaklaşımı ile, meydanın sadece bir toplumsal buluşma alanı olarak değil, aynı zamanda yerel işletmeleri destekleyen bir platform olarak işlev görmesi de sağlanmıştır. (URL-71).

4.3.1.3. Nottingham Eski Pazar Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler-Genel Değerlendirme

Orijinal tasarımı T.C.Howitt tarafından yapılan meydanın, 2004 yılında erişim, güvenlik ve işlevsellik gibi problemlerine çözüm bulmak için bir yarışma düzenlenmiş; yarışmayı kazanan Gustafson Porter + Bowman ortaklığı 2005-2007 yılları arasında belirtilen sorunlara çözüm üretmiştir. Meydanda kuzey, güney ve doğu kısımları yayalaştırılmış, meydan içi kot farklılıkları, engelsiz erişim için rampalarla çözülmüştür. Meydanın güneyinde bulunan tramvay hattı, çevresinde bulunan otobüs ring hattı ve çevresinin yayalaştırılması erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, çevresinde bulunan kamusal mekanlarla bağlanabilirlik, alternatif hareketlilik açısından olumlu değerlendirilmiştir. Meydanın tasarım sürecinde farklı işlevlere hizmet verecek açıklık düşünülerek tasarlanması; COVID-19 gibi toplumu etkileyecek pandemilerde mekanın bölünebilmesi ve herkes için kullanımı destekleyecek şekilde modüler kullanımını kolaylaştırmıştır. Böylece pandemi sürecinde ve sonrasında da farklı etkinlikler düzenlenebilmiştir (açık hava yeme alanı düzenlemeleri, meydanın plaj haline getirilmesi). Meydanın kotlarla oluşturulan oturma alanları ve bitki düzenlemeleri ile bölünmesi, bir yanda kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlamalarında kolaylık sağlarken; diğer yandan meydan içinde bekleme, dinlenme, eğlenme vb. gibi eylemlerin aynı anda gerçekleştirilmesine olanak vermiştir. Aydınlatmaların yeniden tasarlanması güvenlik parametresi açısından olumludur. Pandemi öncesi meydana yapılan uzun vadeli müdahaleler, pandemi döneminde kısa vadeli sosyal mesafe önlemleri alınarak farklı etkinliklerin yapılmasına ve meydanın işlevsel sürekliliğini devam ettirmesine olanak sağlamıştır.

4.4. Marienplatz, Münih/ ALMANYA

Marienplatz Meydanı, Münih'in 1158 yılında Henry the Lion tarafından kurulduğu günden beri, şehrin merkezinde bulunmaktadır. Bu meydan, yeni şehrin en önemli caddelerinin buluştuğu nokta ve yüzyıllar boyunca Münih'in merkezi olmuştur. Günümüzde, Isartor ile Karlsplatz-Stachus, Odeonsplatz ve Sendlinger Tor arasında yer alan Marienplatz Meydanı, hala popüler bir buluşma noktasıdır ve yaya bölgesinin başlangıcındadır. Ayrıca şehrin coğrafi merkezidir (URL-72). Marienplatz Meydanı'nın ortasında "Bavyera'nın koruyucu azizi" olarak bilinen Aziz Meryem'e ithaf edilen Mariensäule heykeli yer almaktadır. Bu heykel 11 metreden daha yüksek bir sütunun

üzerinde bulunmaktadır (Tablo 4.4.) (URL-73) Marienplatz Meydanı'nda bulunan ünlü Glockenspiel çanı (Tablo 4.4.), günde iki kez çalınarak veba salgınından kurtulmanın sevincini yansıtmaktadır. Bu etkileyici yapı, 43 çan ve 32 gerçek boyutlu figürle donatılmıştır. Üst kat figürleri, Bavyera düğününü tasvir ederken, alt katındaki dans eden figürler, 1517'deki Münih veba salgınından kurtuluşun sevincini kutlayan işçileri canlandırmaktadır. Bu eser, tarihin ve salgınların halk kültüründeki yankılarını bugüne taşıyan etkileyici bir semboldür (URL-74). Eskiden Münih'in Pazar yeri olarak kullanılan Marienplatz Meydanı'nda, yumurta, un, şarap, balık gibi ürünler satılmaktaydı. Bu sebeple meydanın köşesinde bulunan çeşmeye Balık Çeşmesi (Fischbrunnen) (Tablo 4.4.), adı verilmiştir. Daha önce "Markt, Platz veya Schrannenplatz" adları ile anılan meydan, 1854 yılında pazarın Blumenstraße'ye taşınmasından sonra Marienplatz adı kullanılmaya başlanmıştır (URL-73). Meydanda Noel pazarı, şehrin yıldönümü kutlamaları, FC Bayern'in şampiyonluk kutlamaları, festivaller veya çeşitli etkinlikler için halka açık toplantılar yapılmaktadır (Tablo 4.4.) (URL-73). İkinci Dünya Savaşı sırasında, Marienplatz'da birçok tarihi bina bombalanarak yok edilmiş veya sonraki yıllarda yeniden inşa edilmiştir. 20. yüzyılın ortalarında merkezi konumu nedeniyle bir ulaşım merkezi olarak yoğun bir şekilde kullanılan meydan; 1972 yılında, yaya bölgesinin inşası ve Münih şehir merkezinin yeniden düzenlenmesiyle yeniden canlanmış ve yeniden şehrin kalbi haline gelmiştir (URL-75).

Tablo 4. 4. Marienplatz Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	**Şehir / Bölge**
Marienplatz Meydanı	Münih
Şehir içindeki konumu	 Marienplatz Meydanı'nın harita üzerindeki konumu [30] , 14 Eylül 2023

[30] Tablo 4.4.'teki "Marienplatz Meydanı'nın harita üzerindeki konumu" görseli, Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.4. (Devam) Marienplatz Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	Şehir / Bölge
Marienplatz Meydanı	Münih
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (c) (a) Bavyera'nın koruyucu azizi Mariensäule sütunu (b) Marienplatz'da bulunan ünlü Glockenspiel (tarihi çan) (c) Marienplatz'da Balık Çeşmesi (URL -73)
Etkinlikler	 (a) (b) (a) Marienplatz Meydanı Noel Pazarı URL-76) , (b) Marienplatz Meydanı geçit töreni (URL-77)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	 (a) (b) (a) Marienplatz yayalaştırılmadan önceki fotoğrafı (b) Marienplatz meydanının 1972 yayalaştırılmasından sonraki günümüzdeki hali（URL-78)

4.4.1. Marienplatz Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.4.1.1. Marienplatz Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

Marienplatz meydanı ve çevresi 1972 yılında yaz olimpiyatları için yayalaştırılmıştır. Daha sonra meydanı besleyen önemli iki ticari aks olan Kaufingerstrasse ve Neuhauser Strasse'nin de yayalaştırılması, meydan ve çevresi için erişilebilirliği güvenli hale getirmiştir (Şekil 4.61.). O dönemde meydanın altına yapılan metro hattı ile meydanın erişilebilirliğinde önemli bir gelişme sağlanmıştır (URL-79). Metro hattının 2006 yılında Futbol Dünya kupası için genişletilmesiyle daha çok kişinin meydana erişimi gerçekleşmiştir (Heidkamp ve diğ. 2006).

(a) (b)

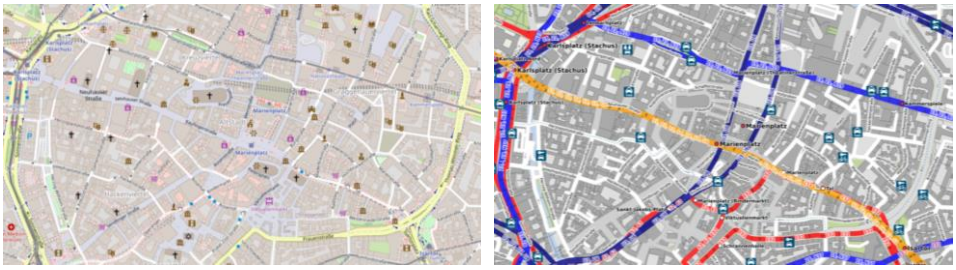
Şekil 4.61.(a) Marienplatz Yaya zonu ve çevresi, (b) Meydana erişim araçları (Bates, 2013)

2. Ulaşılabilirlik

Marienplatz Meydanını besleyen Neuhauser Straße ve Kaufingerstraße ana ticaret akslarına, birçok meydan, cadde (11'i tamamen veya kısmen yaya bölgesidir), arkat ve yaya geçitlerine ulaşan yaklaşık 16 girişten erişilmektedir (Şekil 4.62. a) . Marienplatz Meydanı ve bahsedilen ana ticaret akslarının batısındaki Karlsplatz Meydanı'nda yaklaşık 40 bisiklet park yeri bulunmaktadır. Toplu taşıma erişimi, Karlsplatz Meydanı yakınında bulunan büyük bir toplu taşıma merkezi tarafından sağlanmakta; buradan insanlar şehir genelindeki yaygın bir şehir içi ağa bağlanan metro, tramvay ve otobüslere erişebilmektedir. Ayrıca, Marienplatz'ta bir metro durağı, yaya bölgesinde bulunan Karlsplatz ve Marienplatz istasyonlarına inen birkaç yürüyen merdiven, Neuhauser Straße ve Kaufingerstraße akslarının kuzeyinde bir tramvay hattı ve durağı31

[31] Marienplatz Meydanı'nın yaklaşık 250 m kuzeyinde (Bates, 2013)

ve bir de otobüs durağı bulunmaktadır (Şekil 4.62.b). Araç erişimi olarak, Neuhauser Straße ve Kaufingerstraße aksları boyunca tüm ara sokaklar araçlara kapalıdır. Yaya bölgesinin ¼ mil içinde beş otopark bulunmaktadır (Bates, 2013).

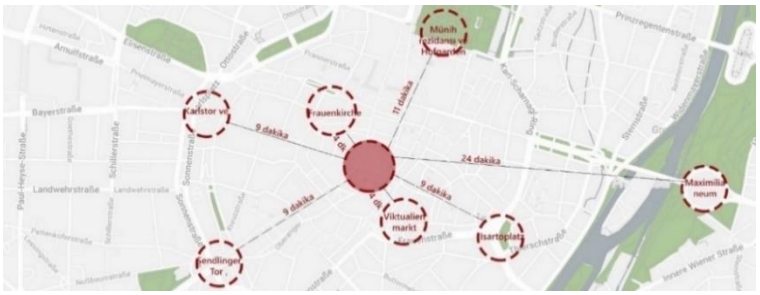

(a) (b)

Şekil 4.62. Marienplatz Meydanı (a) yaya haritası (URL-80) ve (b) ulaşım haritası, (URL-81)

3. Bağlanabilirlik

Marienplatz Meydanı şehrin tam merkezinde bulunmakla beraber, eski kent merkezi olma özelliğini de taşımaktadır. Bu sebeple çevresinde birçok tarihi yapıya yürüme mesafesi uzaklığındadır. Bunlardan en önemlileri olan Viktualienmarkt (Pazar alanı) ve Frauenkirche Kilisesi'ne 4 dakika, Odeonsplatz'a 11 dakika, Sendlinger Tor, Karlstor ve Isartoplatz 'a 9'ar dakika, Hofgarden ve eskiden Bavyera dük ve krallarının kaldığı Münih Residansı Müzesi'ne 11 dakika Maximilianeum 24 dakika yürüme mesafesinde yer almaktadır (Şekil 4.63.).

Şekil 4.63. Marienplatz Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri[32] 14 Eylül

[32] Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

4. Yayalaştırma

1972 yılında yaz olimpiyatları için düzenlenen meydanda, tramvay hattı kaldırılmış ve meydan altına S-Bahn metro hattı inşa edilmiştir (Şekil 4.64.a-b-c). Meydanı besleyen Neuhauser Straße ve Kaufingerstraße caddeleri ile birlikte meydan yayalaştırılarak hem turizm noktası haline getirilmiş hem de yayalar için yürünebilir alışveriş merkezi oluşturulmuştur.

(a) (b) (c)

Şekil 4. 64. Marienplatz Meydanı (a) tramvay bekleyen insanlar 1950, (URL-82) (b) S-Bahn metro inşaatı 1968, (URL-82) (c) günümüzdeki durumu（Oliver ve Apperly, 2023）

5. Mekânsal Yönlenme

Meydan içinde COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmelere ait bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat meydanın yerleşiminde bulunan kent mobilyaları, zemin tasarımında yapılan kırmızı arnavut kaldırımı kareler bireylerin kendi sosyal mesafelerini ayarlamasında kolaylık sağlamaktadır (Şekil 4.65.).

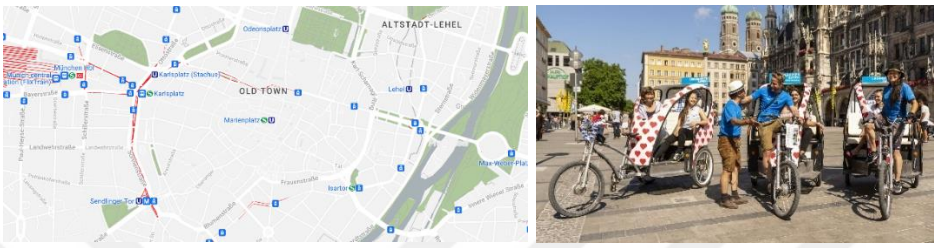

(a) (b)

Şekil 4.65. (Marienplatz meydanı oturma alanları, (a) 2019, (URL-83), (b) 2020 Eylül (URL-84)

6. Alternatif Hareketlilik

1972 yılında Marienplatz Meydanı'nın yayalaştırılmış ve meydanın altına metro hattının inşası başlamıştır. Çevresinde yürüme mesafesinde bulunan otobüs ve tramway hatları, bisiklet parkları ve çevresinde bulunan birkaç otopark alanı, meydana erişimde ve meydan içinde alternatif hareketliliği kolaylaştırmıştır (Şekil 4.66.) (URL-74).

(a) (b)

Şekil 4. 66. (a) Marienplatz Meydanı ve çevresi otobüs tramvay ve metro durakları [33], (b) Marienplatz Meydanı bisiklet kullanıcıları, (URL-72)

7. Modülerlik

Meydanın geniş bir açıklığa sahip olması yılbaşı kutlamaları, festivaller, farklı etkinlikler için kullanımını kolaylaştırmaktadır. Marienplatz meydanı, salon anlamına gelen 'The Parlour' olarak da bilinmektedir (URL-79) (Şekil 4.67. a-b-c).

(a) (b) (c)

Şekil 4. 67. (a) The Parlour olarak adlandırılan Marienplatz Meydanı'ndan bir görsel (Fotoğraf: Sigi Müller) (URL-72), (b) Marienplatz meydanından çiçek gücü festivali (URL-85), (c) Marienplatz meydanından şehrin kuruluş kutlamaları, VolXmusik sahnesi (URL-85)

[33] Şekil 4.66. (a) görseli Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

1972 yılında Marienplatz Meydanı'nda yapılan yayalaştırma çalışmalarından sonra, meydan araç trafiğine kapatılmış, yaya güvenliği oluşturulmuştur (Şekil 4. 64. a-b-c). Meydan aydınlatmaları gece kullanımını için yeterli görülmektedir (Şekil 4.68.).

Şekil 4. 68. Marienplatz Meydanı gece aydınlatması (URL-86)

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

Alexderplatz Meydanının yaya yolları, bisiklet yolları ve toplu taşıma bağlantıları (Şekil 4.69.) gibi farklı erişim yollarına sahip olması, meydan içi aktivitelerin herkesi kapsaması, meydanın belli bir kullanıcı kitlesine göre tasarlanmamış olması, herkes için kapsayıcılık parametresinde olumlu bulunmuştur.

Şekil 4. 69. Marienplatz Meydanı yeşil yaya zonu ve toplu taşıma haritası (URL-87)

10. Yeşil alan çalışmaları

Marienplatz Meydanı'nda kalıcı bir peyzaj çalışması olmadığı gözlemlenmiştir. COVID-19 kısmi kapanması sırasında, Şekil 4.70.a'da görülen meydanın boş hali ve

metro giriş çıkışlarında bulunan çiçek saksıları; Şekil 4.70.b'de ise meydanın aynı bölümünde peyzajda değişiklik yapıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.70.-b).

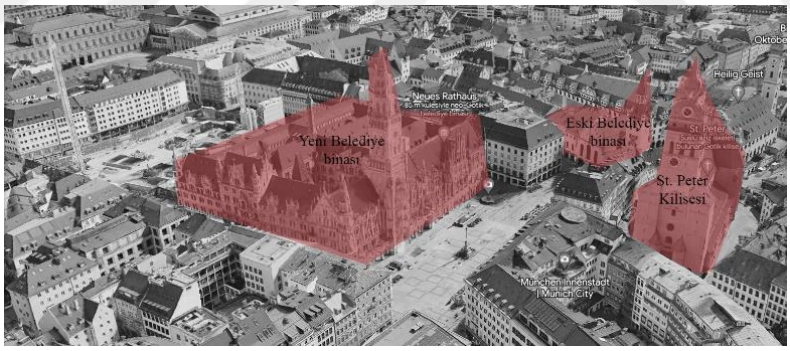

Şekil 4. 70. Marienplatz Meydanı (a) COVID-19 kısmi kapanma sırasında peyzaj düzenlemeleri ve bitkilendirme (Technical University of Munich, 2021), (b) COVID-19 kısmi kapanma sırasında meydanın boş hali (URL-88)

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

Marienplatz Meydanı İkinci Dünya Savaşından sonra büyük bir yıkım geçirmiş ve tekrar inşa edilmiştir. Meydanın içinde bulunan eski ve yeni belediye binaları, St. Peter Kilisesi meydanın kimliğini oluşturan ana yapılar olmuştur (Şekil 4.71.).

Şekil 4. 71. Marienplatz meydanı ve çevresindeki önemli tarihi yapılar [34], (URL-89)

12. Cazibe

Bavyera'nın koruyucu Azizi Mariensäule sütunu, Marienplatz'da bulunan ünlü Glockenspiel Çanı, Fischbrunnen (Balık Çeşmesi) meydanın turistler için çekim merkezidir. Yıl içinde yapılan Noel kutlamaları, şehir kuruluş kutlamaları, festivaller,

[34] Google earth üzerinden elde edilen görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

etkinlikler; meydanı herkes için çekim merkezi haline dönüştürmektedir (Tablo 4.4. a-b-c).

4.4.1.2. Marienplatz Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Marienplatz Meydanı ve meydana bağlanan Kaufingerstrasse-Neuhauserstrasse Caddelerinin 1972 yaz olimpiyatları için yayalaştırılmasından sonra, bölge yayalar için güvenli bir ulaşım alanına dönüşmüştür. Kaufingerstrasse-Neuhauserstrasse Caddeleri'nde bulunan yapıların üst katlarında ofis ve konut; alt katlarında ise restoran, kafe ve alış-veriş alanları gibi karma kullanıma olanak sağlaması, meydanı önemli bir kamusal alan haline getirmiştir (Bates, 2013). Meydan içinde hareketli mobilyaların bulunması, mevsime göre peyzaj çalışmalarının yapılması, kafelerin varlığı bireylerin konforu ve güveni açısından önemlidir. Ayrıca, yeni belediye binasının cephesinde bulunan Glockenspiel çanı, Mariensaula sütunu (Tablo 4.4.) ile yıl içinde yapılan etkinlikler, kutlamalar ve festivaller, (URL-73) gibi farklı işlevleri içinde barındırması, meydanın imaj açısından olumlu taraflarıdır (Şekil 4.72.).

Şekil 4. 72. Marienplatz Meydanı oturma alanları, 2019, (URL-90)

2. Esneklik

Marienplatz Meydanı, kullanıcı ihtiyacına göre modüler bölünebilir bir genişliğe sahiptir. Bu hali ile farklı işlevlerde kullanılabilmektedir. Ayrıca, herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın etkinliklere göre yeniden planlanmasına olanak tanımaktadır (Şekil 4.73. a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 73. (a) Marienplatz Meydanı'nda şehrin kuruluş kutlamaları hazırlıkları, (URL-91), (b) (URL-92)

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahelelerde mekânsal anlamda herhangi bir güvenlik önlemi alındığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Yılbaşı etkinlikleri ve benzeri festivaller pandemi sebebiyle iptal edilmiştir (URL-93) (Şekil 4.74.). 8 Nisan 2023 tarihi itibariyle pandemiye dair tüm kısıtlamalar kaldırılmıştır (URL-94).

Şekil 4. 74. Marienplatz Meydanı, COVID-19 vaka sayısının artması sebebiyle kapatılan yılbaşı marketi, (Edmonds, 2021)

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlenmeye dair bir müdahaleye rastlanmamıştır.

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

Meydanın içinde ek peyzajla yeşil alan ilaveleri ve hareketli kent mobilyalarının bulunması, bireylerin sosyal ilişki ve mahremiyet sağlayacakları alanları oluşturmasına olanak sağlamaktadır (Şekil 4.75.).

Şekil 4. 75. Marienplatz Meydanı metro girişine yapılan oturma alanı ve peyzaj düzenlemesi, (URL-95).

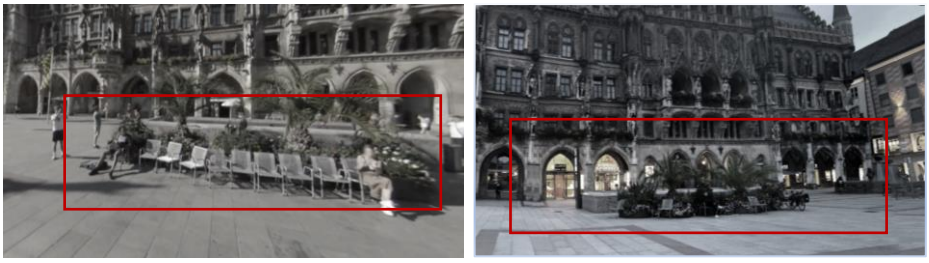
6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Meydanda metro çıkışlarına yerleştirilen hareketli sandalyelerin pandemi öncesi sayısı daha fazlayken, pandemi sürecinde sayılarının eksiltilerek aralarındaki mesafenin arttırıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.76.).

(a) (b)

Şekil 4. 76. Marienplatz Meydanı oturma alanları (a) 2019, (URL-83), (b) 2020 Eylül, (URL-84)

4.4.1.3. Marienplatz Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Marienplatz Meydanı'nın II. Dünya Savaşı ile neredeyse tamamı yıkılmıştır. 1972 yaz olimpiyatlarına hazırlık için, meydan ve çevresi yayalaştırılmış ve metro hattı meydanın altına almıştır. Kaufingerstraase ve devamı olan Neuhauser Strasse'nin başlangıcı olarak

tanımlanan Marienplatz, şehrin coğrafi merkezini oluşturmaktadır. Ulaşım hattının merkezinde bulunması, otobüs ve tramvay hattına yakın olması ile ulaşılabilirliği ve herkes için kapsayıcı olmasını; bisiklet erişimine izin vermesi ve yaya yolunun başlangıcı olması ile alternatif hareketliliği; şehrin merkezini oluşturması nedeniyle meydanın erişilebilirlik ve diğer kamusal alanlarla bağlanabilir olmasını sağlamaktadır. Ayrıca meydanda bulunan simgesel yapılar ve anıtlar ile turistik bir çekim merkezi olmasının yanında, çevresinde bulunan alışveriş- kafe- restoranların varlığı ve meydanda yıl içinde gerçekleştirilen festivallerle yerel halkın vakit geçirdiği önemli bir cazibe noktasıdır. Yukarıda sayılan özellikler kamusal mekan kalite kriterleri açısından meydanın olumlu yönleri olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, meydanın kalıcı bir peyzaja sahip olmaması, konfor ve imaj için olumsuz bir durumdur. Fakat hareketli kent mobilyalarının bulunması, bireylerin sosyal ilişki ve mahremiyet sağlayacakları alanları oluşturmaları konusunda olumlu bulunmuştur. Meydanda hijyenin, nasıl sağlandığı hakkında bir veriye ulaşılamamıştır.

4.5. Alexandriaplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA

Alexanderplatz Meydanı, Berlin'in tarihi merkezinin kuzeydoğu ucunda, Alexanderstrasse/Grunerstrasse, Stadtbahnring/Dircksenstrasse ve Karl-Liebknecht-Strasse arasında, aynı adı taşıyan tren istasyonunun kuzeydoğusunda merkezi bir konuma sahip bir meydandır (URL-96). Başlangıçta meydan, Berlin'in kuzeyindeki orta çağ şehir surlarının dışında, önemli ticaret yollarının kesişim noktasında; trafiğin, ticaretin ve sosyal karşılaşmaların dinamik bir merkezinde bulunmaktaydı. Ancak 19. yüzyılın sonlarına ve 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Alexanderplatz'ın kuzeyindeki bölge alt-proletarya kültürünün egemen olduğu bir ortama sahip olmaya başlamıştır (Kip ve diğ., 2015). 19. yüzyılın ikinci yarısında Alexanderplatz, önemli bir transit kavşak ve alışveriş bölgesine dönüştürülmüştür. Yerüstü demiryolu ağı olan S-Bahn 1882'de, yeraltı demiryolu ağı 1913'te inşa edilmiştir (Arandelovic, 2014). Alexanderplatz, yalnızca önemli bir ulaşım kavşağı değil, aynı zamanda tarihi bir alan olarak da bilinmektedir (Şekil 4.77.). 1848 Mart Devrimi sırasında meydanda sokak çatışmaları yaşanmış ve Berlin Duvarı'nın yıkılmasından hemen önce, Kasım 1989' da Doğu Alman rejimine karşı düzenlenen barışçıl gösteriler burada doruğa ulaşmıştır (URL-97).

Şekil 4. 77. Alexanderplatz Meydanı 1935, yayalaştırılmadan önceki hali (Slaski, 2021)

Meydanın ortamı, yazar Alfred Döblin'in "Berlin Alexanderplatz" romanına konu olmuş; o dönem meydanda bulunan çok sayıda mağaza ve kafe, Berlin'in kuzey ve doğu bölgelerinden gelen işçilerin alış-veriş yaptığı bir eğlence mekanı olarak kullanılmıştır. Meydan, İkinci Dünya Savaşının son günlerinde bombalamalar ve sokak çatışmaları nedeniyle ağır hasar görmüş ve sonrasında meydanda yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur (Radermecker, t.y). Meydanda bulunan iki bina (Berolina-Haus ve Alexanderhaus) dışındaki bütün binalar tamamen yıkılmıştır （Lehmann，2016）. Savaşın bitiminden sonra Sovyet işgal bölgesinde olan meydan; günümüzdeki halini 1960'lı ve 70'li yıllarda yine Sovyet rejimi döneminde almıştır. 1964 baharında "Alexanderplatz'ın yeniden tasarlanması" için bir yarışma duyurusu yapılmış, yarışmanın galibi meydan için iki önemli nokta üzerinde durmuştur: Akan trafikten kurtulmak ve yayaların meydanda zaman geçirme kalitesinin iyileştirilmesi (URL-98).

Berlin Alexanderplatz istasyonu, S-Bahn, U-Bahn, bölgesel trenler, tramvaylar ve otobüsler gibi çeşitli ulaşım alternatiflerine bağlantı sağlayan önemli bir ulaşım merkezidir. Meydan 1850'lere kadar, askeri geçit törenleri ve egzersiz alanı olarak kullanıldığı gibi, yerel çiftçilerin ürünlerini sattığı bir meydan olarak da işlev görmüştür. 1882'de demiryolu istasyonu açıldığında ise, önemli bir ulaşım kavşağı haline gelmiştir. 1886'da merkezi pazar salonunun inşa edilmesi ve 1904 ile 1911 yılları arasında Tietz alışveriş merkezinin yapılması, meydanı şehrin ana alışveriş merkezi haline getirmiştir (URL-97). Savaş sonrası dönemde, bu meydan tipik bir sosyalist şehir meydanı haline gelmiş ve Doğu Berlin'in merkezi olarak kabul edilmiştir. Kasım 1989'da önemli

gösterilerin gerçekleştiği bir yer olmuş; o ay insanlar, ünlü Weltzeituhr[35] altında toplanmışlardır (Arandelovic, 2014). 60'lı yılların sonlarına doğru Alexanderplatz Meydanı, meydanın kültürel ve tarihi önemini artıracak üç yeni simge yapıya kavuşmuştur: 1969 yılında Uraniaweltzeituhr (Tablo 4.5.) (Dünya saati), Fernsehturm,1970 yılında tamamlanan Brunnen der Völkerfreundschaft (İç Dostluk Çeşmesi) (Tablo 4.5.), çeşmesi （Lehmann，2016） . 1993 yılında açılan bir yarışma ile meydanın yeniden tasarlanması üzerine birçok proje geliştirilmiştir. Yarışmayı kazanan Hans Kollhoff ve Helga Timmermann, meydan çevresinde yüksek katlı blok ve kuleler yaparak, meydanın New york silüeti gibi görünmesini （Lukanova，2018）önermişlerdir. Projenin ana fikri; yüksek yoğunluk ve daha fazla avlulu mekan ile Berlin'i odak noktası yapmaktır. Hans Kollhoff ve Helga Timmermann projelerinde Alexanderplatz'ı, bir halk meydanı olarak yeniden düzenlemeyi önermiş (Mansour ve Sayed, t.y.) ve blokların önünü kentsel peyzaj alanı yaparak kamusal alan hizmet etmesine yönelik bir çalışma yaparak birincilik kazanmıştır. Fakat yapım süreci askıya alınmıştır. Covivio France grubu Kollhoff'un master planını referans alarak 130 metre yüksekliğinde bir komplex yapının (kentsel kampüs projesi) (60.000 m2 karma kullanım: Ofis, alışveriş ve konut) inşaatına başlamıştır. Meydanın işleyişini değiştirmesi düşünülen projenin 2025 yılında (Şekil 4.78.) tamamlanacağı düşünülmektedir (URL-99). Meydanda kış aylarında Noel pazarları (URL-97), festivaller, açık hava etkinlikleri yapılmaktadır (Tablo 4.5.).

Şekil 4. 78. Covivio France grubu tarafından tasarlanan Alexanderplatz Meydanı komplex yapı projesi görselleri (URL-99)

[35] 1969'da inşa edilen dünya saatleri olarak bilinen ve dünya şehirlerindeki saatleri gösteren popüler bir buluşma noktası (Arandelovic, 2014).

Tablo 4. 5.Alexanderplatz Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	Şehir / Bölge
Alexanderplatz Meydanı	Berlin
Şehir içindeki konumu	 Alexanderplatz Meydanı konumu, harita gösterimi [36] , 31 Temmuz 2023
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) Alexanderplatz Meydanı (a) dünya saati arkasında televizyon kulesi (URL-98) (b) Milletlerin dostluğu çeşmesi (URL-100)
Etkinlikler	 (a) (b) Alexanderplatz Meydanı (a) Noel Pazarı (URL-101) (b) Oktober festivali (URL-102)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	II. Dünya savaşından sonra 1960'lı yıllarda meydanın yayalaştırılması

[36] Tablo 4.5.'deki Alexanderplatz Meydanı konumu görseli Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

4.5.1. Alexandriaplatz Meydanı' nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.5.1.1. Alexandriaplatz Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

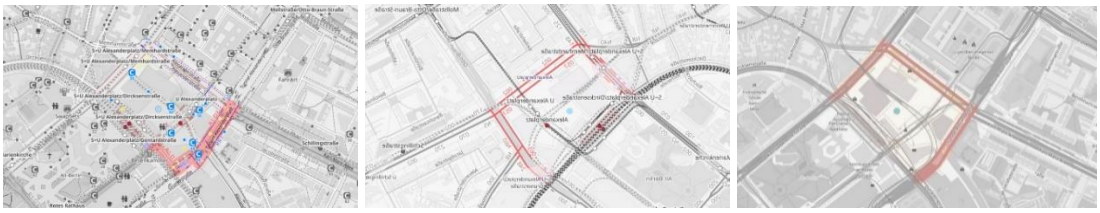
Alexanderplatz Meydanı, 1964 yılında yarışmaya açılmış, kazanan proje ile insanların rahatlıkla dolaşıp keşfedebilecekleri yaya dostu bir alan olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.79) (URL-98). Merkezi konumu, hem bölge sakinleri hem de turistler olmak üzere çok sayıda insan için erişilebilir olmasını sağlamaktadır.

Şekil 4. 79. Alezanderplatz Meydanı'nın havadan görünümü (2021)[37] (URL-96)

2. Ulaşılabilirlik

Berlin'in merkezinde yer alan Alexanderplatz Meydanı, aynı zamanda şehrin ulaşım merkezidir (Şekil 4.80. a-b-c).

(a) (b) (c)

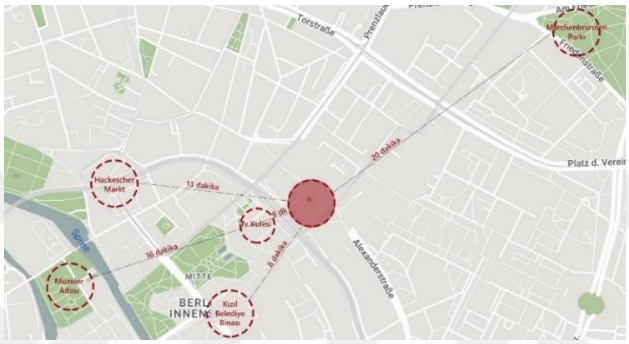
Şekil 4. 80. Alexanderplatz meydanı (a) bisiklet haritası (URL-103), (b) ulaşım haritası (URL-104), (c) yaya haritası (URL-105)

[37] Görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Her yönden gelen yedi S-Bahn ve metro hattı, çok sayıda tramvay ve otobüs hattının yanı sıra, bölgesel trenler de burada durmaktadır (URL-97).

3. Bağlanabilirlik

Meydan, çevresinde bulunan önemli kamusal mekanlar olan müzeler adasına 16 dakika, Hackescher Market'e 13 dakika, Kızıl belediye binasına 8 dakika, Marchenbrunnen parkına 20 dakika engelsiz ve yürüme mesafesinde bulunmaktadır (Şekil 4.81.).

Şekil 4. 81. Alexanderplatz Meydanı çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri[38], 31 Temmuz

4. Yayalaştırma

1964 yılında meydan, yeniden tasarlanmıştır. Kavşak gibi işleyen meydan, trafiğe kapatılarak yayalaştırılmış ve günümüzdeki halini almıştır (Şekil 4.82.).

Şekil 4. 82. Alexanderplatz meydanı üstten görünüm ve yaya kullanımı, (URL-106)

[38] Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

5. Mekânsal Yönlenme

Meydan içinde COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmeler yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat meydandaki kent mobilyaları, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır (Şekil 4.83.).

Şekil 4. 83. Alexanderplatz Meydanı oturma alanları, (URL-106)

6. Alternatif Hareketlilik

Meydanın ulaşım merkezi konumunda olması, tüm metro ağlarının, otobüs ve tren hatlarının meydanın üst ve alt kotunda bulunması meydana erişimi kolaylaştırırken; engelsiz düz bir yapıda olması ve meydan içi bisiklet parklarının bulunması ise meydan içindeki alternatif hareketliliği kolaylaştırmaktadır (Şekil 4.84.).

Şekil 4. 84. Alexanderplatz Meydanı içindeki bisiklet parkları, 2023 (URL-107)

7. Modülerlik

Meydanın geniş bir açıklığa sahip olması festivaller, farklı etkinlikler için kullanımını kolaylaştırmaktadır (Şekil 4.83.).

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

Alezanderplatz Meydanı 60'lı yıllardaki yayalaştırma çalışmalarından sonra, araç trafiğine kapatılmış ve yaya güvenliği sağlanmıştır. Meydan aydınlatmaları, gece kullanımını için yeterli görünmektedir (Şekil 4.85.).

Şekil 4. 85. Alexanderplatz Meydanı gece panoramik görüntüsü (URL-108)

9. Herkes için çevre kapsayıcılık

Alexderplatz Meydanı'nın yaya yolları, bisiklet yolları ve toplu taşıma bağlantıları (Şekil 4. 80. a-b-c) gibi farklı erişim yollarına sahip olması, meydan içi etkinliklerin herkesi kapsaması, meydanın belli bir kullanıcı kitlesine göre tasarlanmamış olması herkes için kapsayıcılık parametresine göre olumlu bulunmuştur (Das ve Chowdhury, 2015).

10. Yeşil alan çalışmaları

Meydanın yeşil alan ve oturma alanları yetersizdir (Şekil 4.86.a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 86. (a) Alexanderplatz Meydanı'nın havadan görünümleri, (b) yeşil alana bina yapılmadan önceki durumu, 2016 （Perez, 2016）1989 yılı (URL-109)

Özellikle meydanın güneşli günlerde daha az kullanıldığı belirtilmektedir (Das ve Chowdhury, 2015) (Şekil 4.87).

Şekil 4. 87. Alexanderplatz Meydanı ve inşaat alanı (Schöbel ve Hermel, 2023).

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

60'lı yıllarda meydanın yeniden tasarlanması ile inşa edilen Dünya Saati, Milletler dostluk çeşmesi ve TV kulesi, Alexanderplatz meydanının kimliğini oluşturan önemli yapılar olmuştur.

12. Cazibe

Meydanın halkın kullanımını teşvik eden çeşitli özellikleri vardır: Ziyaretçilerin vakit geçireceği bir alışveriş merkezi, çok salonlu sinema, mağazalar (URL-97), oteller, çeşitli halka açık etkinlikler, toplantılar (Şekil 4.79. b). Meydan, herhangi bir baskın kullanıcı grubu göz önüne alınarak tasarlanmamıştır. Merkezi konumu nedeniyle, kullanıcıları meydandan başka bir alana geçerken diğer insanlarla etkileşime girebilmektedir. Das ve Chowdhury 'nin yaptığı çalışmaya göre (2015) meydan, seyyar satıcıların el yapımı ürünlerini satmasına imkan vermektedir ve kullanıcılar bu ürünlere bakıp, satın alırken meydanda vakit geçirebilmektedir. Ayrıca meydan, toplu taşıma için önemli bir merkez olduğundan, kullanıcıları için yemek yemek ve alışveriş yapmak için de uygun hale gelmiştir（Das ve Chowdhury, 2015).

4.5.1.2. Alexandriaplatz Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Meydan 60'larda yapılan yayalaştırma çalışmasından sonra, yürümenin güvenli olduğu bir alan haline gelmiştir (Şekil 4.82.). Fakat meydan içi yeterli oturma alanlarının bulunmaması, yeşil alan eksikliği ve peyzaj çalışmalarının yetersizliği meydanın tercih edilmemesine (özellikle güneşli günlerde) sebebiyet vermektedir (Das ve Chowdhury, 2015). Meydanın herkes tarafından ulaşılabilir olması, çevresindeki yapılarda alışveriş, kafe, restoran gibi işlevlerin bulunması, meydanın kullanımını arttıran etkenler arasındadır. Ayrıca içinde bulunan Dünya saati, Milletler dostluk çeşmesi gibi ikonik yapılar, meydanın imajını güçlendirmektedir (Şekil 4.83.). Belirli bir kullanıcı profiline göre tasarlanmamış olması, sosyal etkileşimin yüksek olması, farklı işlevleri içinde barındırması ve şehrin ana ulaşım merkezi oluşu meydanın olumlu yönleri arasında sayılabilir. Covivio France grubunun 2021 yılında inşasına başladığı gökdelen ile; meydan çevresindeki yapılar ve Milletler dostluk çeşmesinin etrafı koruma amaçlı kapatılırken; meydan kullanımı da kısıtlanmıştır (Pietsch, 2022) (Şekil 4.88.).

Şekil 4. 88. Alexanderplatz Meydanı gökdelen inşaatı, Ekim 2022, (Pietsch, 2022)

2. Esneklik

Alexanderplatz Meydanı, kullanıcı ihtiyacına göre modüler bölünebilir bir genişliğe sahiptir. Bu şekilde farklı işlevlerde kullanılabilmektedir. Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın çeşitli etkinliklere göre yeniden planlanmasına olanak tanımaktadır (Şekil 4.89. a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 89. (a) 2023 Alexanderplatz meydanı yılbaşı etkinliği (URL-101) , (b) 2021 Alexanderplatz Meydanı tiyatro festivali için kurulan stantlar (URL-110)

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahelelerde mekânsal anlamda herhangi bir güvenlik önlemi alındığına dair bilgiye rastlanmamıştır.

4. Mekansal Yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlenme yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

5. Bölgesellik, Mahremiyet ve sosyal ilişki

Meydanın içinde yeterli yeşil alan ve kent mobilyasının bulunmaması, bireylerin sosyal ilişki ve mahremiyet sağlayacakları alanları oluşturmasını engellemektedir.

6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Pandemi sürecinde meydanın kullanımı ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

4.5.1.3. Alexandriaplatz Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Alexanderplatz Meydanı'nda 60'lı yıllardaki yayalaştırma çalışmaları yapılmıştır. Meydanın yayalaştırılması, tüm ulaşım hatlarının meydanın altında ve üstünde bulunması, meydanı bir ulaşım merkezi/kavşağı haline getirmiştir. Meydanın belli bir kullanıcı grubu göz önüne alarak tasarlanmaması, herkesi kapsaması farklı sosyal etkileşim ağlarını desteklemektedir. Meydan için 20. Yy boyunca çeşitli yarışmalar açılmış (1964,1993, 2016) ve yeni öneriler geliştirmiştir. 1964 yılında açılan yarışma sonrası meydan günümüzdeki halini almıştır. Meydan içinde bulunan Dünya saati ve Milletler dostluk çeşmesi, turistler için önemli bir çekim merkezidir. Meydan içinde barındırdığı yetersiz yeşil alan, oturma alanı ve peyzaj çalışması ile, yeterli konfor ve imajı sağlamazken; bireylerin kendi mahremiyet alanlarını oluşturmasını da engellemektedir. Meydanın geniş bir alan olarak tasarlanması, herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması, esnek ve modüler olarak mekanın çeşitli etkinliklere

göre yeniden planlanmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca geniş alan, kişilerin pandemi gibi sosyal mesafeyi sağlaması gereken durumlarda, sosyal mesafe sınırını belirleyebilmesine imkan vermektedir. Kent mobilyalarının, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlayabilecekleri şekilde tasarlanmış olması da bunda önemli bir etkendir. Günümüzde meydanın içinde yapılan inşaatlar (Covivio France grubunun 2021 yılında inşasına başladığı gökdelen gibi) meydan kullanımına zarar vermekte ve meydanın eskisi gibi kullanımını engellemektedir. Pandemi sürecinde meydanda uzun ve kısa vadeli herhangi bir müdahale bulunulmadığı tespit edilmiş, meydanın kendi gelişim planının ise meydan kalitesini negatif etkilediği tespit edilmiştir.

4.6. Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK

Meydan, 1860'larda "devlet kurumlarının mimari bir tezahürü" olarak yeniden şekillendirilen, ve Meydan'dan Thames nehrine ve Westminster'daki Parlamento Binası'na kadar yarım kilometreden daha kısa bir mesafe boyunca uzanan, Whitehall'un başında yer almaktadır (Tablo 4.6.) (Cherry, 2006; aktaran Sumartojo, 2011). Rodney Mace “Trafalgar Square: Emblem of Empire” kitabında Trafalgar Meydanı'nın oluşumunun köklerini, on dokuzuncu yüzyılın başlarında, Londra'nın merkezinde yapılan ve şehrin geniş alanlarının gelişimini içeren değişikliklere dayandırmaktadır. Buna göre “West End” yeni caddeler ve manzaralar ile kalabalık ve yoğun kente açılmaktaydı. Planlamacı ve mimar John Nash tarafından önerilen ve geliştirilen bu planlar, alt sınıfların batı Londra'nın daha zengin bölgelerine mekansal erişimini düzenlemekteydi. Nash'in Charing Cross çevresindeki sokak ve binalara ilişkin tasarım değişikliklerini ilk kez önerdiği 1812 yılında, Trafalgar Meydanı bölgesi Londra'da var olan sınıfların kesişme noktasındaydı. Güney ve batıda Hükümet binaları ve üst sınıf evler, kuzeyde ise 'şehrin en fakir ve yoksul insanları' yaşıyordu. 1820 yılında ormanlar, arazi gelirleri, işler ve kamu binaları ofisi (WFLRWPB- The Office of Woods, Forests, Land Revenues, Work and Public Building) mülkleri satın almış ve 1830'da IV. William, Trafalgar Meydanı adını onaylamıştır. 1837 yılında inşa edilen Ulusal Galeri halka açılmış ve Nisan 1840'a kadar mimar Charles Barry, Ulusal Galeri'nin mimarı William Wilkins tarafından hazırlanan planlarla meydanı inşa etmek için görevlendirilmiştir. Nelson Sütunu’nun günümüzde seçildiği şekilde yerleştirilmesi istenmese de, gecikmelere ve zorluklara rağmen 3 Kasım 1843'te Nelson'ın heykeli

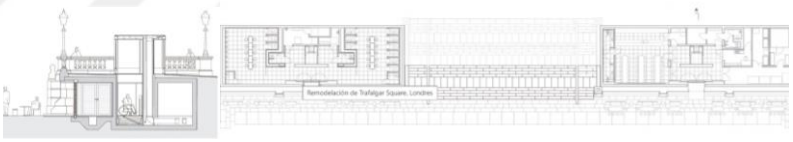
(Tablo 4.6.), sütunun üzerindeki yerini almıştır. Meydanın her köşesinde bir kaide bulunmaktadır (Aktaran, Sumartojo, 2011): 19. yüzyılda yerleştirilmiş olan Kral George IV, General Sir Charles James Napier ve Tümgeneral Sir Henry Havelock'un heykelleri (Tablo 4.6.) (Walfiz, 2022). Trafalgar Meydanı'nın tamamlanan son unsuru olan aslanlar heykeli 1867'de meydana meydan yerleştirilmiştir (Sumartojo, 2011). Meydan tarihi olması sebebiyle turistlerin ziyaret merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Yayalaştırma sonrası yapılan alan incelemesi çalışmasında, halkın parlamento binası ile meydanı bağlayan merdiveni amfi tiyatro olarak kullandığı ve büyük etkinlikleri meydana kurulan dev ekrandan seyrettikleri tespit edilmiştir (Tablo 4.6.). Meydan turistlerin fotoğraf çektiği, çocukların eğlendiği, kutlamaların yapıldığı, eylemlerin gerçekleştirildiği, yürüyüş, eğlence ve festival mekanı olarak tanımlanmıştır (Sumartojo, 2011). 1996 yılında Ulusal hükümet ve Westminister kent konseyi trafiğe hakim ve güvensiz olarak algılanan meydanın kalitesini iyileştirmek için, bir yarışma çağrısına çağrısı yapmıştır. Norman Foster+Partners yarışmayı kazanmış ve meydan 2003 yılında tamamlanmıştır (URL-116). Alanda yapılan büyük bir dönüşümle kuzey terası yayalaştırılmıştır (Tablo 4.6.).

Tablo 4.6.Trafalgar Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	**Şehir / Bölge**
Trafalgar Meydanı	Londra
Şehir içindeki konumu	 Trafalgar meydanı konumu, harita gösterimi [39] , 31 Temmuz 2023

[39] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.6. (Devam)Trafalgar Meydanı kimlik kartı

Trafalgar Meydanı	Londra
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (c) (d) (a) Nelson Sütunu (Barnaby, 2021), (b) Kral Charles I heykeli, (c) General Sir Charles James Napier heykeli (d) Tümgeneral Sir Henry Havelock heykeli (URL-111)
Etkinlikler	 Turistlerin fotoğraf çektiği, çocukların eğlendiği, kutlamaların yapıldığı, eylemlerin gerçekleştirildiği, yürüyüş alanı, eğlence ve festival mekanı (Sumartojo, 2011, s.93)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	 2003 yılında Norman Foster'ın Space Syntax yöntemiyle alanda yaptığı analiz sonucu National Gallery ile Nelson sütunun bulunduğu Trafalgar meydanı arasındaki araç yolunu yayalaştırılması, meydanın engelsiz herkes tarafından ulaşılabilir bir alan olarak kullanılmasının sağlanması (Foster, 2023)

4.6.1. Trafalgar Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.6.1.1. Trafalgar Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

Trafalgar Meydanı, insanların rahatlıkla dolaşıp keşfedebilecekleri yaya dostu bir alandır. Herkesin hareket kabiliyetini sağlamak için yapılan rampalar ve platform

asansörler ile engelli bireyler için de erişilebilirdir (Tablo 4.6.) (Foster,2023). Fakat engelliler için meydan içine erişim sadece asansörle sağlanmaktadır (Şekil 4.90.). Bu durum engelliler için meydan içi hareketliliği zorlaştırmaktadır. Londra'nın merkezinde yer alan meydana, otobüsler ve Londra Metrosu dahil olmak üzere toplu taşıma araçlarıyla kolayca ulaşılabilmektedir. Merkezi konumu hem bölge sakinleri hem de turistler olmak üzere çok sayıda insan için erişilebilir olmasını sağlamaktadır.

Şekil 4. 90. Foster+Partners tarafından düzenlemesi yapılan Trafalgar Meydanı Kuzey terası ve alt meydanındaki asansörlerin meydan içindeki yerleri[40]

Meydanı'nın halkın kullanımını teşvik eden çeşitli özellikleri vardır: Ulusal Galeri, çeşitli halka açık etkinlikler ve toplantılar (Şekil 4.91. a-b-c).

(a) (b) (c)

Şekil 4. 91. Trafalgar meydanı, (a) ulaşım haritası, URL-112, (b) bisiklet haritası, URL-113, ,(c) yaya haritası, URL-114

[40] Görsel yazar tarafından düzenlenerek yeniden oluşturulmuştur

2. Ulaşılabilirlik

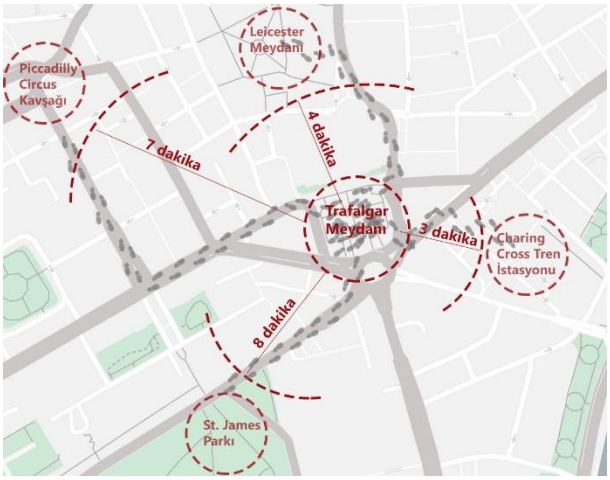
Meydana ulaşım için bisiklet yolları, meydan çevresinde otobüs durakları, metro hatları ve yayalaştırılmış alanlar mevcuttur. Yeni bir yayalaştırma ulaşım çalışması yapılmamıştır (Şekil 4.92.).

Şekil 4. 92. Trafalgar meydanı toplu taşıma haritası (URL-115)

3. Bağlanabilirlik

Foster+ Partners tarafından yapılan ve 2003 yılında tamamlanan yayalaştırma çalışmasıyla, meydana ulaşım güvenli hale getirilmiştir (Foster, 2023).

Şekil 4. 93. Trafalgar Meydanı'nın çevresindeki önemli kamusal mekanlar ile olan ilişkisi [41], 31 Temmuz

[41] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Meydanın çevresindeki Leichester Meydanı, Piccadilly Circus Kavşağı, Charing Cross tren istasyonu, St. James Parkı gibi Londra'nın önemli kamusal mekanları ile yaya erişimi güçlüdür (Şekil 4.93.).

4. Yayalaştırma

Foster+ Partners'in Space Syntax yöntemi ile yaptığı alan çalışması sonucu (URL-116) (Şekil 4.94.), kuzey terasındaki araç yolu trafiğe kapatılarak meydan yayalaştırılmış ve erişim kolaylaştırılmıştır (Şekil 4.95.) (Foster, 2003). COVID-19 pandemisi sürecinde meydan ve çevresinde yayalaştırmaya dair bir çalışma yapılmamıştır.

(a) (b)

Şekil 4. 94. Foster+Partners'in Trafalgar Meydanı'nı Space Syntax yöntemi ile analizi 1, (a) düzenleme öncesi merkezi merdiven ve (b) günümüzde erişilebilirlik (URL-116)

Şekil 4. 95. Foster+Partners'in Trafalgar Meydanı'nı Space Syntax yöntemi ile analizi 2: Yaya hareket izleri (mavi çizgiler) ve sabit aktiviteler (kırmızı noktalar), (URL-116)

5. Mekansal yönlenme

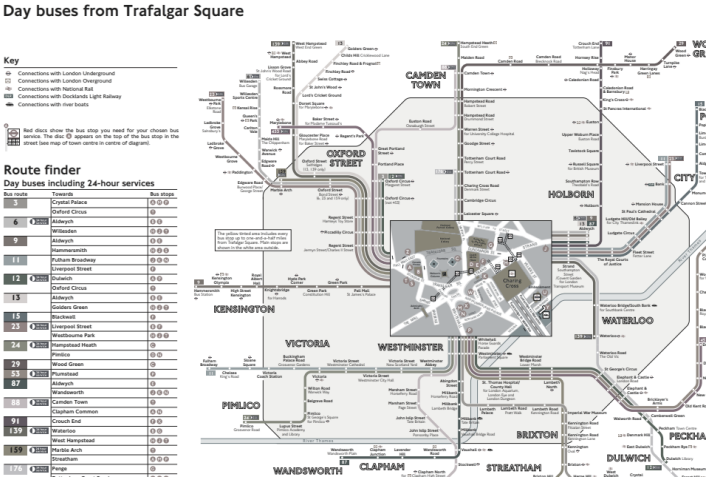
Meydanda yapılacak etkinlik zamanlarında çevreden meydana erişimin sağlandığı rotalarda (Piccadilly Circus, Leicester meydanı, Charing Cross) mekansal yönlenme; yol bulma işaretleri ve GLA (Global London Authorities) gönüllüleri tarafından yapılmaktadır (Jackaman, 2021). Kullanılmaması gereken alanlar için bariyerler çekilmiştir (Şekil 4.96.).

Şekil 4. 96. 2020 yılında Trafalgar Meydanı, meydan içi kullanım alanlarının sınırlandırılması, (URL-117)

6. Alternatif hareketlilik

Alana erişim için gerekli otobüs, bisiklet ve yaya ulaşımı mevcut olduğu Şekil 4.97.'da görülmektedir. Covid-19 pandemisi sırası ve sonrası için alternatif hareketlilik üzerine yeni bir çalışma yapılmadığı görülmüştür.

Şekil 4. 97. Trafalgar Meydanı ulaşım ağı (URL-118)

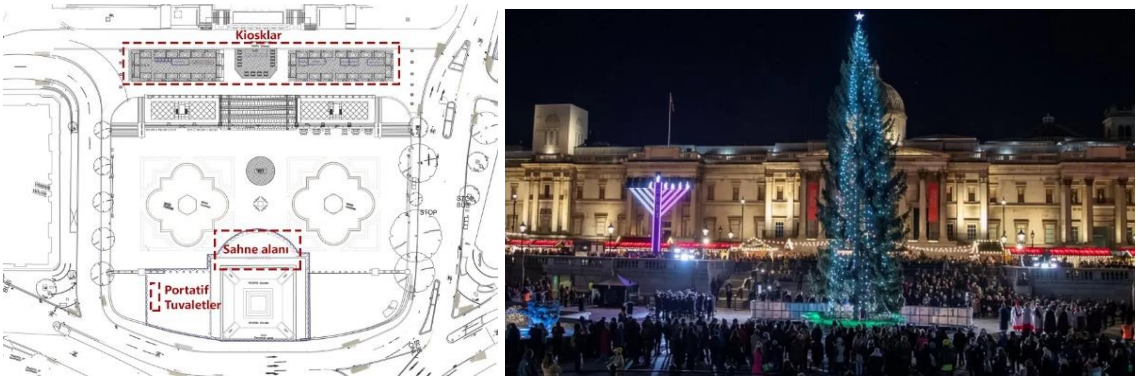
7. Modülerlik

Meydanda COVID-19 salgını sürecinde evsiz insanlara yemek verilen geçici üniteler (Şekil 4.98. a), kuzey terasında yılbaşı etkinlikleri için kiosklar ve portatif umumi tuvaletler (Şekil 4.98.b) kurulurken, Nelson Sütunu'nun önünde sahne kurularak farklı etkinlikler düzenlenmiştir (Jackaman, 2021) (Şekil 4.99. a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 98. (a) 2020 yaz ayında Trafalgar Meydanına kurulan yemek dağıtım alanı [42] (Leonardi, t.y.), (b) Trafalgar meydanı geçici kurulan tuvaletler, Haziran 2021, (URL-119)

(a) (b)

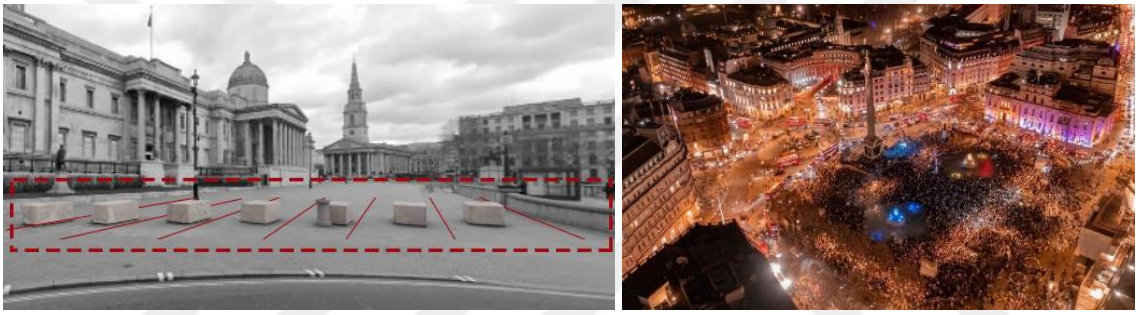
Şekil 4. 99. (a) Trafalgar Meydanı 2021 yılı yılbaşı etkinliği sahne alanı, kiosklar ve portatif tuvaletlerin yerleşimi (Jackaman, 2021), (b) [43] Trafalgar Meydanı 2021 yılı yılbaşı etkinliği, (URL-120)

[42] Görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

2003 yılında tamamlanan yayalaştırma projesi ile meydanın yaya ulaşım ve araç kontrolü trafiği sağlanmış, COVID-19 döneminde bununla ilgili yeni bir çalışma yapılmamıştır. Meydana giriş çıkış kontrolü için, kuzey terasın olduğu bölümde bariyerler kurulmuştur (Şekil 4.100.a). Meydan içi engelli hareketi sadece meydanın kuzey terasında bulunan asansörle sağlanmaktadır (Foster, 2003). Fakat asansörün kullanım dışı olması sebebiyle, engelliler için güvenli bir alan oluşturulamamıştır. Meydandaki aydınlatmanın gece kullanımı için yeterli olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.100.b).

(a) (b)

Şekil 4. 100. (a) Trafalgar Meydanı kuzey terası bariyerleri, 2021[44] (URL-121), (b) Trafalgar Meydanı aydınlatması, (URL-122)

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

Meydan, herkesin engelsiz ulaşabileceği bir konumdadır. Fakat kuzey terastan meydana geçisin sadece merdivenle olması, engelli bireylerin meydan içi hareketini kısıtlamaktadır. Meydanda bulunan mevcut asansör kullanım dışıdır (Şekil 4.101.).

---

[43] GörselWestminster Şehri Lisans politikası raporu (Jackaman, 2021) plan altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

[44] Google Maps üzerinden alınan görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Şekil 4. 101. Trafalgar Meydanı kuzey terasını meydana bağlayan asansör,[45] (URL-123)

10. Yeşil alan çalışmaları

Meydan ve çevresinde var olan yeşil alan dışında yeni bir peyzaj çalışması bulunmamaktadır (Şekil 4.102.).

Şekil 4. 102. Trafalgar Meydanı yeşil alanları[46], (Foster, 2003)

C. Estetik Kalite

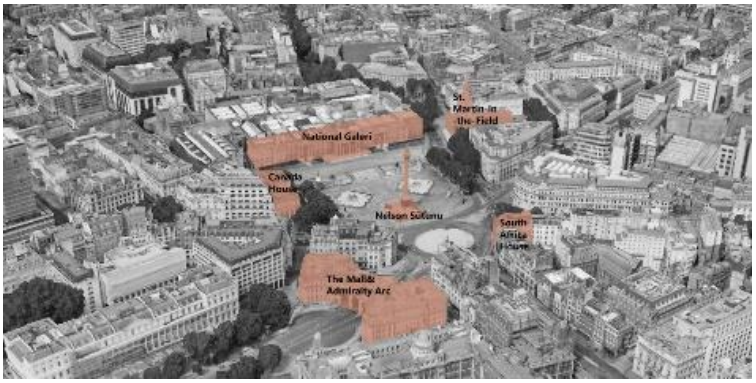
11. Kimlik

Meydanın çevresinde var olan ulusal galeri, St. Martin-in-the-Fiels, Nelson Sütunu, Güney Afrika Evi, alışveriş merkezi, Admiralty Kemeri ve Kanada Evi meydanın

[45] Görsel, Google maps haritası üzerinden yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

[46]Görsel, Nigel Young fotoğrafı üzerinden yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

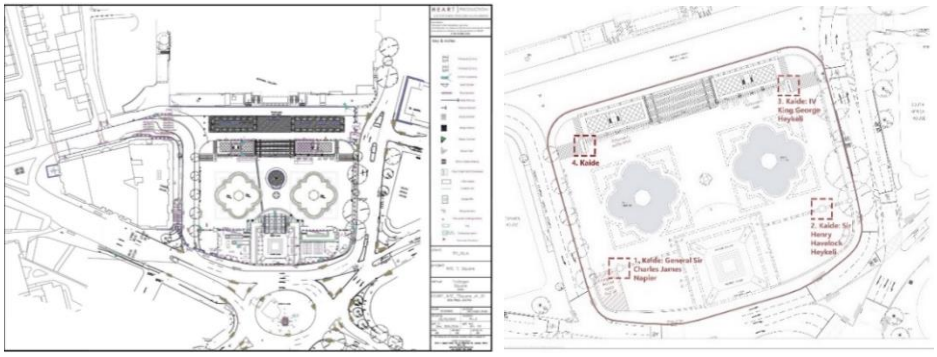
kimliğini oluşturan en önemli yapılardır (Seamon, 2003). COVID-19 pandemisi sonrası meydanın kimliğini etkileyen yapı ya da anıt eklenmemiştir (Şekil 4.103.).

Şekil 4. 103. Trafalgar Meydanı ve çevresindeki önemli tarihi yapılar [47], (URL-124)

12. Cazibe

Samson Kambalu'nun "Antilop" adlı eseri COVID-19 öncesi meydanda yapılan konser vb. etkinlikleri ile bir cazibe merkeziydi. COVID-19 sırasında meydanın kullanılmasını sağlamak ve etkinliklerin devam ettirilmesi için, meydan kullanım şemaları oluşturulmuş, böylece meydan kullanıcı sayısı sınırlandırılarak kullanılabilirliği devam ettirilmiştir (Şekil 4.104.a) (Jackaman, 2021).

(a) (b)

Şekil 4. 104.(a) Westminster Şehri Lisans politikası raporunda Trafalgar Meydanı etkinlik kullanım şeması, (Jackaman, 2021), (b) Sanat eserlerinin konulduğu 4. Kaide ve kalıcı kaidelerin plan üzerinde gösterimi [48]

[47] Google earth üzerinden elde edilen görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Köşesinde bulunan 4. Kaidenin üzerine konan sanat eserleri belirli aralıklarla değişmektedir (Şekil 4.104.b). COVID-19 sürecinde buraya iki farklı sanat eseri konulmuştur.

Bunlardan ilki 2020 yılında Sanatçı Heather Phillipson'ın büyük ölçekli eseri "The End" (Şekil 4.105.a), diğeri ise günümüzde bulunan Samson Kambalu'nun "Antilop" adlı eseridir (Şekil 4.105.b) (Walfisz, 2022).

(a) (b)

Şekil 4. 105. (a) Sanatçı Heather Phillipson'ın büyük ölçekli eseri "The End" (Walfisz, 2022), (b) Samson Kambalu'nun "Antilop" adlı eseri (Walfisz, 2022)

4.6.1.2. Trafalgar Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

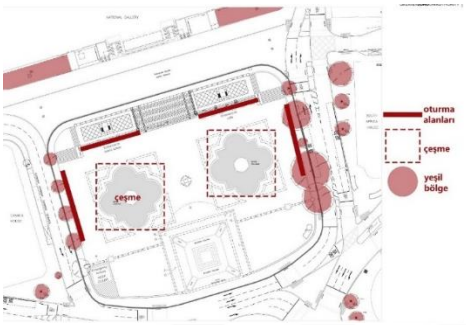
A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

2003 yılında space syntax yöntemiyle kuzey terası ile meydanın merkezi arasının yayalaştırılması Trafalgar Meydanı'nı ziyaretçiler için güvenli ve yürümeyi kolaylaştıran bir alan haline getirmiştir. Meydanın geniş ve bakımlı kaldırımları, yaya akışı için yeterli alan sunarak, ziyaretçilerin kalabalık hissetmeden rahatça hareket etmelerini sağlamakta ve yaya hareketine öncelik vermektedir. Yeterli tabela ve yaya geçitleri, yaya güvenliğini artırmaktadır. Açık tasarım, etkinlikler ve toplantılar sırasında çok sayıda insanı barındırmaktadır. Meydanda, çeşmeler ve çiçek teşhirleri dahil olmak üzere bazı çevre düzenlemesi ve bitkilendirmeler bulunmaktadır. Çok fazla

[48] Şekil 4.104. b, Mayor of London'nın (t.y.) hazırladığı Trafalgar Meydanı plan şeması üzerinden elde edilen görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

yeşil alan içermese de açık alan ve sanatsal enstalasyonlar arasında bir denge sağlanmıştır. Meydanda, banklar ve oturma alanları gibi çeşitli kent mobilyası unsurları sunularak ziyaretçilerin dinlenmelerine ve çevrenin keyfini çıkarmalarına olanak tanınmaktadır. Aydınlatma iyi tasarlandığı tespit edilmiştir (Şekil 4.106.).

Şekil 4. 106. Trafalgar Meydanı içinde bulunan çeşmeler, yeşil alanlar ve oturma alanlarının plan şeması üzerinde gösterimi [49]

2. Esneklik

Trafalgar Meydanı'nın tasarımı, kalıcı anıt olan Nelson Sütunu ve çeşmeler gibi ikonik simge yapılarıyla sabit elemanlara sahiptir. Trafalgar Meydanı'nda yapılan etkinlikler için hazırlanan izin raporunda, meydanın konserler, kültürel festivaller, siyasi toplantılar ve halk kutlamaları gibi çok çeşitli etkinlik ve işlevlerde çok yönlü bir kamusal alan olarak hizmet ettiği gözlenmiştir (Şekil 4.107. a-b).

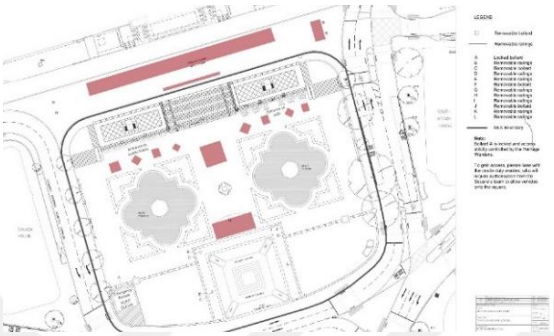

(a) (b)

Şekil 4. 107. Trafalgar Meydanı, (a) BMW'nin düzenlediği Londra senfoni orkestrası konseri, 2021, (URL-125), (b) Diwali ışık festivali, 2023, (URL-126)

[49] Plan Westminster Şehri Lisans politikası raporundan (Jackaman, 2021) alınarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Açık yerleşimi, sınırları içinde farklı işlevlerin yer almasına izin vermektedir. Banklar ve oturma alanları gibi bazı sabit kent mobilyalarına sahiptir. Ancak, belirli etkinlikler sırasında, farklı işlev ve etkinliklere uyum sağlanması için geçici koltuklar ve yapılar eklendiği gözlemlenmiştir (Şekil 4.108.), (Jackaman, 2021).

Şekil 4. 108. Trafalgar Meydanı'nın etkinlikler sırasındaki kiosk ve sahne kullanım alanları[50]

Kapsayıcı olacak ve çok çeşitli katılımcılara açık olacak şekilde tasarlanan meydan; büyüklüğü ve düzeni ile farklı ölçeklerde toplanmalara ve farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına göre düzenlenebilmektedir (Şekil 4.109. a-b).

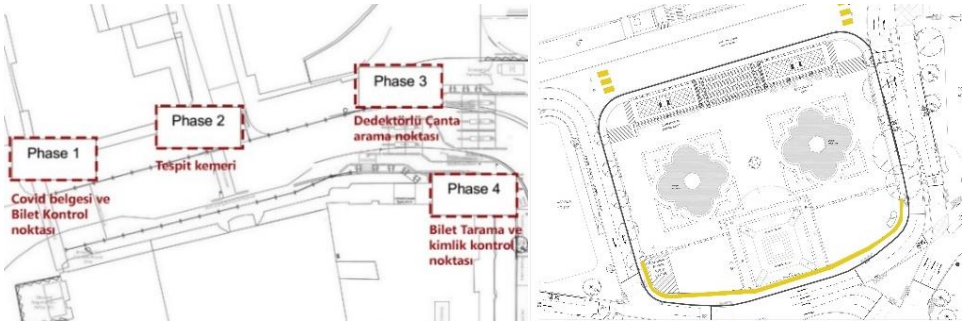
(a) (b)

Şekil 4. 109. Trafalgar Meydanı, (a) Londra Belediye Başkanlığı'nın düzenlediği Ramazan bitiş festivali, 2023, (URL-127), (b) 2023 Ramazan Bayramı, (URL-128)

3. Güvenlik

[50] Plan, Westminster Şehri Lisans politikası raporundan (Jackaman, 2021) alınmış ve görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

COVID-19 sürecinde meydanda düzenlenen etkinlikler için eylem planı oluşturularak güvenlik sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 4.110. a-b). Ayrıca, meydan giriş çıkışları kontrol altında tutularak, kapasite sınırı oluşturulmuştur (Jackaman, 2021).

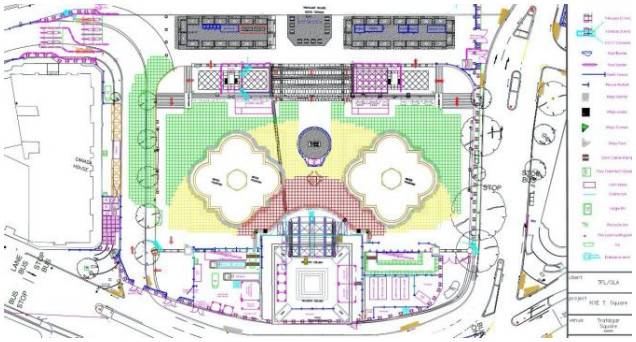

(a) (b)

Şekil 4. 110. (a) Trafalgar Meydanı kuzey terasa giriş, güvenlik fazları (Jackaman,2021) ve (b) etkinlik güvenli giriş alanları[51] (Jackaman, 2021)

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlenme yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat Londra Belediye Başkanlığı tarafından yayınlanan "Westminster Şehri Lisans politikası raporunda" büyük etkinlikler için bir eylem planı oluşturulmuştur (Şekil 4.111.).

Şekil 4. 111. Westminster Şehri Lisans politikası raporunda Trafalgar Meydanı etkinlik şeması- çevresel düzenleme, meydanın giriş çıkış alanları ve portatif tuvalet alanları (Jackaman, 2021)

[51] Plan, Westminster Şehri Lisans politikası raporundan (Jackman, 2021) alınmış ve görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Çevresel düzenleme, meydanın giriş çıkış alanları ve portatif tuvalet alanları'nın da eylem planı içerisinde düzenlendiği görülmüştür (Jackaman, 2021).

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

Meydan; tasarım ve yerleşim olarak, kişilerin kendini güvende hissedeceği alanlara sahiptir. Sabit kent mobilyaları, sosyal mesafeyi sağlayacak uzaklıkta yerleştirilmiştir. Meydanın kuzeydoğu ve güneybatı çeperlerindeki peyzaj alanı ağaçlarla kaplı olup kişilerin kendi mahrem alanlarını oluşturmalarına izin vermektedir (Şekil 4.112.).

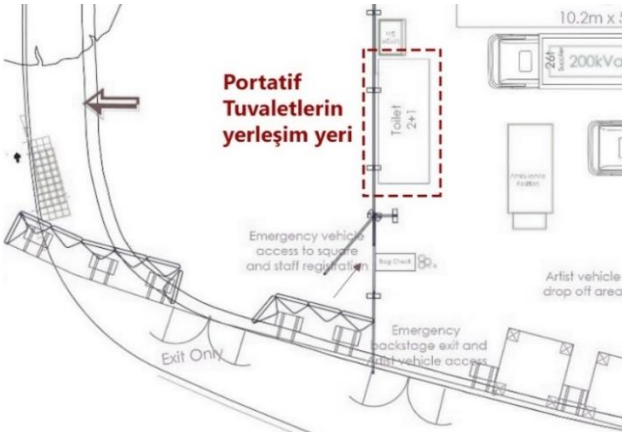

Şekil 4. 112. Trafalgar Meydanı çevresinde, meydanın mahremiyetini sağlayan peyzaj alanı[52] Google Earth, 2023 (URL-129)

6. Hijyen

Umumi tuvaletler, merkezi merdivenin tabanında, meydanın batı tarafında yer almaktadır. Günümüzde her gün 10:00- 18:00 saatleri arasında açıktır （Mayor of London, t.y.）. Kuzey terasın altında bulunan kafe alanı ve çevresinin hijyeninin sağlanması için belediye yıkama çalışmaları yapmıştır (Şekil 4.96.). Fakat Westminster şehri lisans politikası raporunda, meydanda gerçekleşecek etkinliklerde hijyeni sağlamak amacıyla portatif tuvaletlerin meydana kurulumunun gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Şekil 4.113.).

[52] Google earth üzerinden elde edilen görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

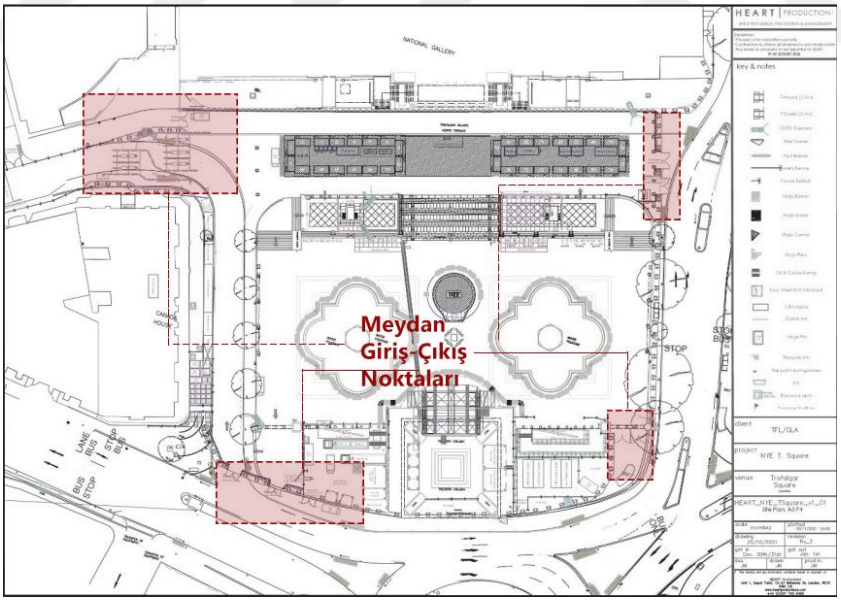

Şekil 4. 113.Trafalgar Meydanı'nda etkinlikler için geçici tuvaletlerin kurulduğu alanı gösteren plan şeması[53]

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

COVID salgını sürecinde Londra için genel güvenlik önlemleri alınmış ve bununla ilgili raporlar hazırlanmıştır (Şekil 4.114.) (City of London, 2021). Ayrıca meydanda sosyal mesafenin korunmasına dair bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Şekil 4. 114. Trafalgar Meydanı etkinlik giriş çıkış kontrol noktaları [54]

[53] Plan, Westminster Şehri Lisans politikası raporundan (Jackaman, 2021) alınmış ve görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur

Etkinliklerde mekanın kontrollü kullanımı için giriş- çıkış alanı belirlenmiş ve kapasite sınırı getirilmiştir (Jackaman, 2021).

4.6.1.3. Trafalgar Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Londra'nın Trafalgar Meydanı'nda, meydan odaklı kamusal mekân kalite parametreleri çerçevesinde yapılan bir değerlendirme sonucunda, uzun vadeli müdahale gerektiren bir durum tespit edilmemiştir. Ancak, kısa vadeli müdahalelerin gerekliliği göz önünde bulundurularak, mekânın tekrar kullanıma açılması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve etkinliklerin devam edebilmesi amacıyla belediye tarafından bir eylem planı hazırlanmıştır. Bu eylem planı kapsamında, meydanın çevresindeki kamusal alanlara erişim hususunda düzenlemeler ele alınmıştır. Ayrıca, meydana giriş noktaları özenle belirlenerek, giriş ve çıkışların etkin bir şekilde kontrol altına alınması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, meydandaki kapasiteyi belirli bir sınırlama ile yönetme fikri de önem taşımaktadır. Böylelikle, meydanın sürdürülebilirliği ve kullanım kalitesi gözetilerek, olası yoğunlukların etkili bir biçimde dengelenmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede, Trafalgar Meydanı'nın gelecekteki kullanımını daha planlı ve stratejik bir yaklaşımla yönetmek adına atılan adımlar, mekânın değerini artırmak ve kentsel yaşam kalitesini yükseltmek amacını taşımaktadır.

4.7. København Rådhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA

Rådhuspladsen Meydanı, Kopenhag'ın önemli meydanlarından biridir ve şehrin merkezi bölgelerinden birinde bulunmaktadır. Bu meydan, ünlü alışveriş caddesi Strøget'in başlangıç noktasında (URL-130) ve şehrin eski saman pazarının bulunduğu alanda yer almaktadır (URL-131). Kopenhag'ın surlarla çevrili batı kesimi, şehrin büyük bir kısmını içine alan ve 19. yüzyılın ortalarına kadar içinde 150 000'e kadar insanı barındıran bir yerdi. Bu yoğun nüfus, hijyen sorunlarına (kolera salgını dahil) yol açmış, bu nedenle yedi yüzyıl sonra surların yıkılması gerekmiştir (URL-132). Rådhuspladsen

---

[54] Plan Westminster Şehri Lisans politikası raporundan (Jackaman, 2021) alınmış ve görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur

Meydanı ilk defa 1900 yılında Martin Nytrop tarafından tasarlanmıştır. Nytrop meydanda, Sienna'daki "Piazza del Campo"dan esinlenmiş; tasarımında, şehrin yeni ulaşım sistemi ile entegrasyon sağlamış[55] ve meydanı dönemin en yeni ulaşım teknolojileri için bir "ağ" merkezi yapmıştır (Şekil 4.115. a).

(a) (b)

Şekil 4. 115. Rådhuspladsen Meydanı (a) 1900'lü yıllar ve ulaşım hatları (Hong, 2019), (b) Kopenhag Belediye Binası (Belediye Meydanı) ve Tivoli Bahçeleri, 2021 (URL-133)

Meydan yıllar içinde birçok kez yeniden tasarlanmıştır (URL-131). Günümüzde, yeniden tasarlanmış meydanda, Dragon Fountain (1904) adlı boğa ve ejderhayı tasvir eden etkileyici bir heykel (Tablo 4.7.) ile hava durumunu gösteren The Weather Girl (Danca: Vejrpigen) (Tablo 4.7.) adlı bir bisikletli kızın altın kaplamalı heykeli bulunmaktadır. Ayrıca, Hans Christian Andersen adlı Danimarkalı yazarı tasvir eden bir heykel (Tablo 4.7.) ve yüksek bir pişmiş toprak sütunun üzerine monte edilmiş iki lur çalan insanı tasvir eden bir bronz heykel de (Tablo 4.7.) bulunmaktadır. İki lur çalan insanı tasvir eden bir bronz heykel, Carlsberg Vakfı tarafından, J. C. Jacobsen'in doğumunun yüzüncü yıldönümü nedeni ile şehre hediye edilmiştir (URL-132). Rådhuspladsen Meydanı, günün farklı saatlerinde farklı atmosferlere sahiptir: Sabahları sessiz ve sakin, öğleden sonra özellikle turistler tarafından ziyaret edilen bir yer, akşamları ise Kopenhag'ın genç insanlarının buluşma noktasıdır. Bu meydan, şehirdeki önemli bir kamusal toplanma alanıdır: Spor başarılarını (Tablo 4.7.) ve Yeni yılı

[55] Meydanın ortasından geçen transit hatlarının yanı sıra meydana dökülen sekiz farklı cadde bulunmaktaydı (Hong, 2019).

kutlama alanı (Tablo 4.7.) (URL-130), Mimarlık ve moda festivali (Hong, 2019), konserler için ve açık hava sergileri, Kopenhag Onur Yürüyüşü etkinliği (URL-131). Günümüzde meydanın kuzey tarafında bir otobüs terminali ve bir metro istasyonu bulunmakta, bu da onu önemli bir toplu taşıma merkezi yapmaktadır (URL-131).

II. Dünya Savaşından sonra Kopenhag'ın pek çok cadde ve meydanı araç trafiğine açıktır ve otopark olarak kullanılmıştır. Ancak bu durum Rådhuspladsen Meydanı'nın başlangıcı olan Strøget Caddesi'nin, 1962'de bir deneme olarak yaya trafiğine kapatılmasıyla değişmeye başlamıştır. Böylece Strøget Caddesi'nden Rådhuspladsen Meydanı'na doğrudan bir yaya akışı gerçekleşmiştir. Yayalaştırma sonrası Strøget Caddesi, ticari ve sosyal olarak popüler bir buluşma noktası haline gelmiştir. 1996 yılında gerçekleştirilen son yeniden düzenleme ile şehir merkezi içinde birleştirici bir yaya ağı oluşturulmuştur ve günümüzde şehir içindeki hareketin % 80'i yaya trafiğine bırakılmıştır (Şekil 4.116.).

(a) (b)

Şekil 4. 116.(a) Rådhuspladsen Meydanı'nın yayalaştırılma yapılmadan önceki hali, 1996 öncesi (Katz, 2011), (b) 1996 sonrası meydanın günümüzdeki metro çıkışlarının bulunduğu yerdeki otobüs terminali (Europen Comission- Directorate General for the Environment, 2004)

1996 yılında Rådhuspladsen Meydanı'nın ortasından geçen cadde kaldırılmış, meydan bütünleştirilmiştir. Meydanın uzak ucuna, ulaşım bilgi pavyonu ve geçici kafeler yerleştirilmiştir. Ayrıca, meydanın yüzeyi yeniden döşenmiş ve şehir meydanına en yakın olan yanlarına banklar eklenmiştir. Günümüzde meydan, yaklaşık olarak 130 000 metrekarelik (3 dönüm) bir alana sahiptir. Meydan, 2010 yılında metro genişletme inşaatının başlaması ile yeniden bir dönüşüm geçirmiştir. Yeraltı metro istasyonu,

meydanın tam ortasına yerleştirilmiştir (Şekil 4.117. a-b). Meydanın geçirdiği dönüşümlere rağmen, köşesinde bulunan tarihi ejderha çeşmesi, hala merkezi bir toplanma noktası olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Toplu taşımanın yoğun olduğu meydan, 2010-2019 yılları arasında, yaya öncelikli bir merkeze dönüştürülmüştür. Bu noktada yeni metro hattı inşaatı, toplu taşımanın kritik öneme sahip olduğunu bir kez daha hatırlatmıştır (Hong, 2019).

(a) (b)

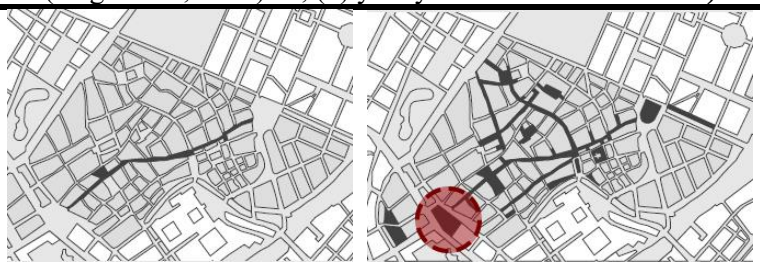
Şekil 4. 117. Rådhuspladsen Meydanı (a) Metro İstasyonu kazı çalışmaları, 2011 (a) (Dahlström ve Ó'Laighin, t.y.) ve , (b) metro giriş-çıkışı

Tablo 4.7. Rådhuspladsen Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	Şehir / Bölge
Rådhuspladsen Meydanı	Kopenhag
Şehir içindeki konumu	 Rådhuspladsen meydanı konumu, harita gösterimi [56] , 27 Eylül 20

[56] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.7. (Devam) Rådhuspladsen Meydanı kimlik kartı

Rådhuspladsen Meydanı	Kopenhag
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (a) Ejderha çeşmesi (URL-134), (b) The Weather Girl (Danca: Vejrpigen) (URL-135) (c) (d) (c) Hans Christian Andersen heykeli, URL-136 (d) Rådhuspladsen Lur çalan iki kişiyi temsil eden bronz heykel (URL-137)
Etkinlikler	 (a) (b) Rådhuspladsen Meydanı (a) bisiklet turnuvası kutlaması (Jorgenssen, 2023) ve, (b) yeni yıl kutlamaları URL-138)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	 (a) (b) (a) Strøget Caddesinin yayalaştırılması, 1962 (b) Strøget Caddesine bağlı sokak ve meydanların yayalaştırılması (Kırmızı alan)57,1996, (URL-139)

[57] Görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

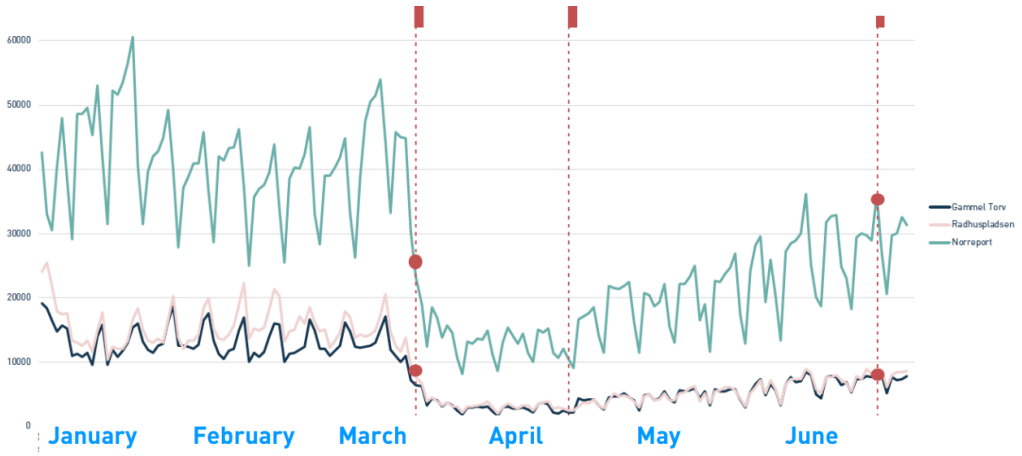
4.7.1. København Rådhuspladsen Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.7.1.1. København Rådhuspladsen Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

1900'lü yıllarda dönemin en yeni ulaşım teknolojileri için bir "ağ" merkezi olarak tasarlanmıştır ve günümüzde kuzey tarafında bir otobüs terminali ve bir metro istasyonu bulunmaktadır (Şekil 4.117.b) (Hong, 2019). Meydan 2010-2019 yılları arasında yaya ağırlıklı olarak düzenlenmiştir. Gehl Architects kentsel tasarım danışmanlığı ve Copenhagen Solutions Lab. İş birliği ile Eylül 2019- Eylül 2020 arasında Radhuspladsen Meydanı'nın hareket modelleri haritalandırılmıştır. Hareket modellerinin haritalandırılması için çevrimiçi anketlerden (Kopenhag vatandaş paneli-1500'den fazla katılımcı), Gehl Architects tarafından toplanan "yaşanmış deneyim" verilerinden (Eylül 2019, Şubat 2020, Eylül 2020), Kopenhag metrosu akış verilerinden, JC Deacux trafik verilerinden (Şekil 4.118.) ve Springboard's sensörlerindeki sayımdan yararlanılmıştır.

Şekil 4. 118. COVID-19 kısıtlamaları öncesi ve sonrası JC Deacux trafik verileri kullanılarak oluşturulan, sırasıyla Norreport, Radhuspladsen ve Gammel Torv meydanları yaya etkinliği şeması, (URL-140)

Elde edilen verilerin sonucuna göre; metro istasyonu açıldıktan sonra, sabah ve öğleden sonra bisikletçilerde belirgin bir yoğunluk yaşandığı, ancak genel olarak Rådhuspladsen

Meydanı'nda yaya sayısının bisikletlilerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çevrimiçi anketlerde de vatandaşlar, Rådhuspladsen Meydanı'na erişimin daha kolay olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 4.119.) (URL-141).

(a) (b)

Şekil 4. 119. Rådhuspladsen Meydanı, (a) 2010 yılında başlanan metro inşaatının öneri planı (URL-142), (b) Metro hattının açılması, 2019 (Stelzer, 2021)

2. Ulaşılabilirlik

Meydanın ilk tasarımında ulaşım ağ merkezi olarak tasarlanması, 1996 yılında meydanın yayalaştırılması ile yaya ve bisiklet erişiminin kolaylaşması ve 2019 yılında meydan ile ilişkili metro hattının açılması, meydanı herkes tarafından daha ulaşılabilir hale getirmiştir (Şekil 4.120.).

(a) (b) (c)

Şekil 4. 120. Rådhuspladsen meydanı (a) bisiklet haritası, (URL-143), (b) Ulaşım haritası (URL-144), (c) Yaya haritası (URL-145)

3. Bağlanabilirlik

Radhuspladsen Meydanı'nın tarihi kent merkezinde ve Stroget Caddesi'nin yürüyüş başlangıç noktasında olması, çevresindeki önemli kamusal alanlarla bağlanabilirliğini kolaylaştırmaktadır (Kjolberg, 2017). Meydan Tivoli Bahçelerine 5dk, Orsteds parkına 8dk., Kopenhag limanına 12 dk, Tren Garına 13 dk., Gammeltorv Meydanına 4 dk.,

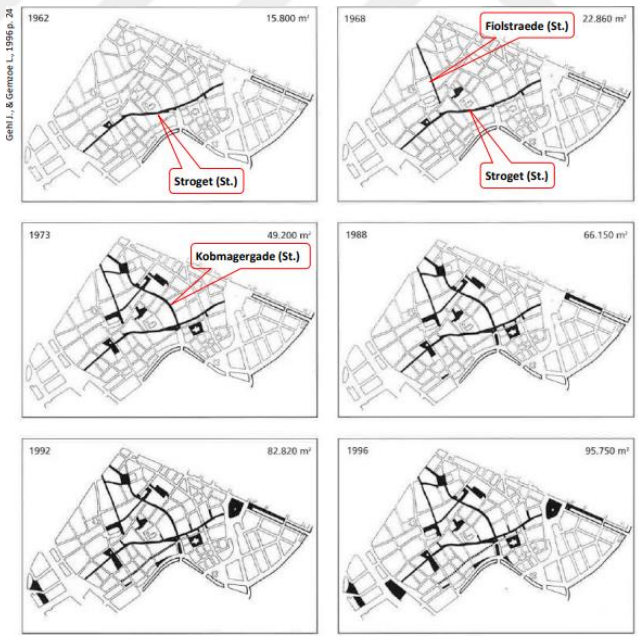
Amagertorv Meydanına 8 dk., Konges Nytorv Meydanına 16 dk. yürüme mesafesindedir (Şekil 4.121.).

Şekil 4. 121. Rådhuspladsen Meydanı bağlanabilirlik[58] haritası, 27 Eylül 2023

4. Yayalaştırma

17 Kasım 1962'de Kopenhag'ın ana caddesi Stroget, yaya bölgesine dönüştürülmüş ve bu dönüşüm o zamanlar yoğun bir şekilde tartışılmıştır (Şekil 4.122.).

Şekil 4. 122. Stroget Caddesi ve çevresi 1962-96 yılları arası yayalaştırma çalışmaları aşamaları, Jan Gehl ve Lars Gemzoe, 1996, (Chiaradi, 2022)

[58] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Danimarka'da yaya bölgesinin işe yaramayacağı iddia edilmiş, gazetelerde, "Biz Danimarkalılarız, İtalyanlar değiliz" ve "Halka açık alan kullanımı, Kuzey Avrupa zihniyetine aykırıdır" gibi genellemeler yapılmıştır. Yapılan çalışmalar, yeni araçsız ortamın, ilk günden itibaren Kopenhaglılar arasında popüler olduğunu göstermiştir (Chiaradi, 2022). 2010 yılında metro genişletme inşaatının başlaması ile meydanın merkezinde bulunan otobüs durağı kaldırılmış ve meydanın diğer yarısıyla olan yaya bağlantısı güçlendirilmiştir (Şekil 4.123. a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 123. (a) Rådhuspladsen Meydanı metro kazısı başlamadan önceki hali, (URL-146) (b) doğu otobüs durağının yerine yapılan metro istasyonu ve meydanın yeni hali (URL-147)

5. Mekânsal Yönlenme

Meydan içinde COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmeler yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır (Şekil 4.124. a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 124.Rådhuspladsen Meydanı (a) oturma alanları URL-148), ve (b) metro inşaatı sonrası yerleşim planı (Wenande, 2016)

Meydanın yerleşim planındaki kent mobilyaları, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır.

6. Alternatif Hareketlilik

Meydanın ulaşım ağı olarak tasarlanması, merkezinde yeraltı metro istasyonunun bulunması ve otobüs duraklarının meydanın çeperine taşınması, meydana erişimi kolaylaştırmıştır. Ayrıca meydanın engelsiz düz bir yapıda olması ve meydan içi bisiklet parklarının bulunması ise, meydan içinde alternatif hareketliliğe olanak sağlamıştır (Şekil 4.125.a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 125. (a) Rådhuspladsen Meydanı bisiklet yolu ve (b) görselin sol kısmında bulunan metro istasyonu asansör kulesi (Keiding, t.y.) ile yaya ve bisiklet sirkülasyonu (Gaarn-Larsen, t.y.)

7. Modülerlik

Meydanın geniş bir açıklığa sahip olması (Şekil 4.123. b), festivaller ve farklı etkinlikler (Şekil 4.124. b) için kullanımını kolaylaştırmaktadır.

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

Radhuspladsen Meydanı, 1996 yılında Strøget Caddesi'ne bağlı sokak ve meydanların yayalaştırılması çalışmaları sırasında araç trafiğine kapatılmış, otobüs durağının olduğu yere metro istasyonu yapılarak yaya güvenliği sağlanmıştır. Meydan aydınlatmaları gece kullanımını için yeterli görünmektedir (Şekil 4.126.).

Şekil 4. 126. Rådhuspladsen Meydanı gece görünümü URL-149)

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

Rådhuspladsen Meydanı'nın yaya yolları, bisiklet yolları (Şekil 4.125. b) ve toplu taşıma bağlantıları gibi farklı erişim yollarına sahip olması (Şekil 4.123.) meydan içi aktivitelerin herkesi kapsaması, meydanın belli bir kullanıcı kitlesine göre tasarlanmamış olması, herkes için kapsayıcılık parametresinde olumlu bulunmuştur.

10. Yeşil alan çalışmaları

Rådhuspladsen Meydanı'ndaki metro çalışmalarından sonra belediye binasının tam karşısına, yaklaşık 60 ağaç dikilmiş ve meydanın bazı kısımlarına yeni ağaçlar eklenmiştir (Wenande, 2016). Şekil 4.127.'da görünen turuncu ve açık yeşil ağaçlar, meydana eklenen yeni ağaçları temsil etmektedir.

(a) (b)

Şekil 4. 127. Rådhuspladsen Meydanı, (a) yerleşim ve eklenen ağaçlar (Wenande, 2016) ve (b) yeşil alanların havadan görünümü59 (URL-147)

[59] Görseller yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

1900 yılında tasarlanan Radhuspladsen Belediye Binası ile Dragon Fountain (1904), The Weather Girl (Danca: Vejrpigen), Hans Christian Andersen ve iki lur çalanı insanı tasvir eden heykeller (Tablo 4.7.) meydanın kimliğini oluşturan önemli anıt ve yapılardır.

12. Cazibe

Meydanın geniş açıklığa sahip ve Stroget yaya caddesinin başlangıç noktası olması, yeni metro ağının eklenmesi ile herkesin erişimini kolaylaştırması, yeni meydan düzeni, kentin eski tarihi kent merkezinde bulunması, kullanıcıların vakit geçireceği alanlara sahip olması (Şekil 4.128.) özellikleri meydanı turistler ve yerel kullanıcılar için bir çekim noktası haline getirmektedir.

Şekil 4. 128. Radhuspladsen IDY2022 kutlamaları URL-150

4.7.1.2. København Rådhuspladsen Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Rådhuspladsen Meydanı'nda 1996 yılında yapılan yayalaştırma çalışmalarından sonra, yayaların güvenliği için daha iyi bir hale dönüşmüştür. Meydana yapılan en son müdahale, 2019 yılında tamamlanan metro inşaatıdır (URL-151). Metro hattının tamamlanmasından kısa bir süre sonra pandemi ortaya çıkmış, yapılan kısıtlamaların meydanın kullanımını arttırdığı gözlemlenmiştir. Meydan düzenlenmesinde ağaçlandırma çalışmaları yapılmış hem ağaç altlarında hem meydanın farklı

noktalarında çeşitli oturma ve dinlenme alanları oluşturulmuştur. Kafe ve restoranlar gibi işletmeler, ziyaretçilere rahat bir şekilde oturma ve dinlenme fırsatı sunmaktadır. Meydanın gece aydınlatmasının yeterli olması, Meydan içinde yapılan metro çalışması sırasında, kullanıcıların güvenliğinin sağlandığı ve meydan kullanımının devam ettiği tespit edilmiştir (Norgard, 2018) (Şekil 4.129.).

Şekil 4. 129. Radhuspladsen Meydanı metro şantiyesi ve meydan kullanımının devam etmesi (Norgaard, 2018)

Radhuspladsen Meydanı, çevresindeki tarihi binalar ve anıtlarla çevrili olup, estetik açıdan önemli bir mekandır. Yeni yapılan ağaçlandırma çalışması ile, meydanın yeşil ve doğal bir görünüme sahip olması sağlanmıştır. Meydan, çeşitli etkinliklere ve sergilere de ev sahipliği yapmaktadır (Spor başarıları ve yeni yıl kutlama alanı, mimarlık ve moda festivali, konserler için ve açık hava sergileri, Kopenhag Onur Yürüyüşü etkinliği vb.). Meydan, tarihi kent merkezindeki diğer yapı ve meydanlarla birlikte, Kopenhag şehri kimliği açısından büyük önem taşımaktadır (Şekil 4.127. a).

2. Esneklik

Radhuspladsen Meydanı kullanıcı ihtiyacına göre modüler bölünebilir bir genişliğe sahiptir. Bu şekilde farklı etkinlikler için kullanılabilmektedir. Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın etkinliklere göre yeniden planlanmasına olanak tanımaktadır.

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahalelerde mekânsal anlamda herhangi bir güvenlik önlemi alındığı tespit edilememiştir.

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlenme yapıldığına dair bir bulguya ulaşılamamıştır.

5. Bölgesellik mahremiyet ve sosyal ilişki

Meydana yapılan metro inşaatı sonrası ağaçlandırma çalışmalarının yapılması ve oturma alanlarının tasarlanması, kişilerin kendi mahremiyetlerini sağlayacak alanlar yaratmasına olanak sağlamaktadır (Şekil 4.130.).

(a) (b)

Şekil 4. 130.. Radhuspladsen Meydanı ağaçlandırması (Keiding, t.y.) ve oturma alanları (URL-148) ile kişilerin kendi mahremiyetlerini sağlayacak alanlar [60](a-b)

6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Pandemi sürecinde meydanın kullanımı ile ilgili düzenlemeye dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

[60] Görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

4.7.1.3. Kgaøbenhavn Rådhuspladsen Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Kopenhag'ta yayalaştırma çalışmalarına 1962 yılında başlanmış ve 1996 yılında meydanın bulunduğu bölgeyi de içine alarak devam edilmiştir. 2019 yılında metro inşaat çalışmalarının bitmesinden hemen sonra, COVID 19 salgınının ortaya çıkmasının öncesi ve sürecinde (Eylül 2019- Eylül 2020) Gehl Architects kentsel tasarım danışmanlığı ve Copenhagen Solutions Lab. iş birliği ile Rdhuspladsen Meydanı'nın hareket modelleri haritalanarak çıkarılmıştır. Haritalandırılma sırasında elde edilen veriler, yayalar açısından pandemi sürecinde de meydana erişimin kolay olduğunu göstermiştir. Şehir yönetiminin genel politikası doğrultusunda, kentsel kamusal mekanın kalitesine önem verilmesi ve yaya odaklı yaklaşımı, pandemi sürecinde meydandaki yaya hareketini %120 oranında arttırmıştır (URL-141). Kentsel gelişim planı kapsamında meydan içi yapılan çalışmaların, pandemi sürecinde meydan için pozitif bir etki yarattığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda Meydan uzun ve kısa vadeli meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.

4.8. Rynek Glowny Meydanı, Krakow /POLONYA

Rynek Glowny Meydanı, Polonya'nın Küçük Polonya bölgesinde bulunan eski şehir merkezinin ana meydanıdır. Bu meydan, 13. yüzyıla kadar uzanan zengin bir tarihe sahiptir ve 3.79 hektarlık alanıyla Avrupa'daki en büyük Orta çağ şehir meydanlarından birisidir (URL-152). Yüzyıllardır şehrin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamının merkezi olmuştur. Meydanın dört tarafı tarihi şehir evleri, kiliseler ve diğer önemli binalarla çevrilidir. En belirgin bina, 1555 yılında yeniden inşa edilen Rönesans tarzındaki Sukiennice Binası'dır (Tablo 4.8.) (URL-152). Bina, tarih boyunca tekstil ticaretinin merkezi olarak kullanılmıştır. Günümüzde çeşitli ürünlerin satıldığı dükkanlar ve tezgahlarla doludur. Satılan ürünler arasında geleneksel Polonya el sanatları ve hediyelik eşyalar da bulunmaktadır (URL-153). Sukiennice Binası'nın yanında (Meydanın batı tarafında) eski Kraków'da 13. ve 14. Yüzyılın başlarında inşa edilen ve birbirine bitişik birkaç binadan oluşan Belediye Binasının tek kalan parçası olan Belediye kulesi yer almaktadır (Tablo 4.8.) (URL-152, URL-154). Kulenin en üst katından, Krakow şehri panaromik olarak izlenebilmektedir ve ziyaretçiler için popüler

bir cazibe merkezidir (URL-154). Sukiennice Binası'nın karşısında, 11. yüzyılda inşa edilmiş Aziz Adalbert Kilisesi (Tablo 4.8.) (Lehçe'de Św. Wojciech olarak bilinir) bulunur (URL-152). Bu Romanesk kilise, Kraków'un en eski taş kiliselerinden biri olup, meydanın tarihi ve mimari çekiciliğine katkıda bulunmaktadır (URL-155). Meydanın ortasında, epik şiirleri ve dramaları ile tanınan ve "Polonya romantizm edebiyatının babası" olarak da bilinen edebiyatçı Adam Mickiewicz''in doğumunun yüzüncü yılı anısına 1898 yılında Teodor Rygier tarafından yapılan Adam Mickiewicz Anıtı yerleştirilmiştir (Tablo 4.8.) (URL-156). Meydan, gösterişli ikiz kuleleriyle Aziz Meryem Bazilikası'nın (Lehçe'de Kościół Mariacki) etrafını sarmalamaktadır (Tablo 4.8.) (URL-152). Bu Gotik kilise, Alman heykeltraş Veit Stoss tarafından 1489 yılında tamamlanan ahşap sunağı ile ünlüdür (URL-157). Kamusal Mekanlar için proje şirketi (PPS- Project for Public Spaces) tarafından yapılan çalışmada Rynek Glowny Meydanı, canlı ve misafirperver atmosferi nedeniyle Avrupa'nın en iyi kamusal alanlarından biri olarak tanımlamıştır (URL-152).

Meydan inşa edildiği tarihten itibaren hem bir ticaret merkezi, hem de kongreler (Krakow kongresi: 1364), diplomatik sorunların tartışıldığı yer, ziyafetler (Tüccar Nicolaus Wierzynek ziyafeti), zafer kutlama alanı, protestolara ev sahipliği yapan bir yer olarak tarihe geçmiştir. Günümüzde meydan çevresindeki binalarda birçok kafe, restoran, müze, kültür merkezi bulunmaktadır. Ana Meydan aynı zamanda Krakow'daki şehir etkinliklerinin ana mekanıdır (Tablo 4.8.). Krakow Noel pazarı, Yılbaşı şenlikleri, yaz konserleri, festivaller vb. gibi (URL-158) (Tablo 4.8.).

Tablo 4.8. Rynek Glowny Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	**Şehir / Bölge**
Rynek Glowny Meydanı	Polonya
Şehir içindeki konumu	 Rynek Glowny meydanı konumu, harita gösterimi [61] , 7 Ekim 2023

[61] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.8. (Devam) Rynek Glowny Meydanı kimlik kartı

Rynek Glowny Meydanı	Polonya
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (a) Sukiennice Binası (Kumaşçılar Çarşısı), (URL-153) , (b) Belediye Binası kulesi (URL-154) (c) (d) (c) Aziz Adalbert Kilisesi, (URL-155) (d) (URL-156) (e) Aziz Meryem Bazilikası (URL-157)
Etkinlikler	 Yeni yıl fuarı (26 aralık 2019-6 Ocak 2020) URL-159)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	Covid 19 öncesi meydan ve çevresine herhangi bir müdahale yapılmamıştır.

4.8.1. Rynek Glowny Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.8.1.1. Rynek Glowny Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

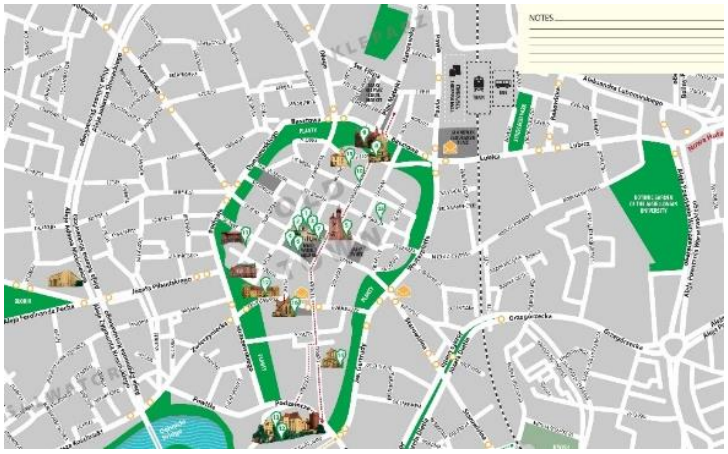
Krakow'un tarihi ana meydanı olan Rynek Glowny'e, 11 cadde ve iki geçit aracılığıyla ulaşılabilmektedir ve merkezi bir nokta olarak hizmet vermektedir (Sobiecki, 2017). 1962-64 yıllarından sonra meydanın modernizasyonu sırasında, tramway rayları ve park yerleri kaldırılmış ve araç trafiği kısıtlanmıştır (Şekil 4.131.a-b-c) (URL-160).

(a) (b) (c)

Şekil 4. 131. Rynek Glowny Meydanı (a) bisiklet haritası, (URL-161), (b) yaya haritası, (URL-162), (c) ulaşım haritası, (URL-163)

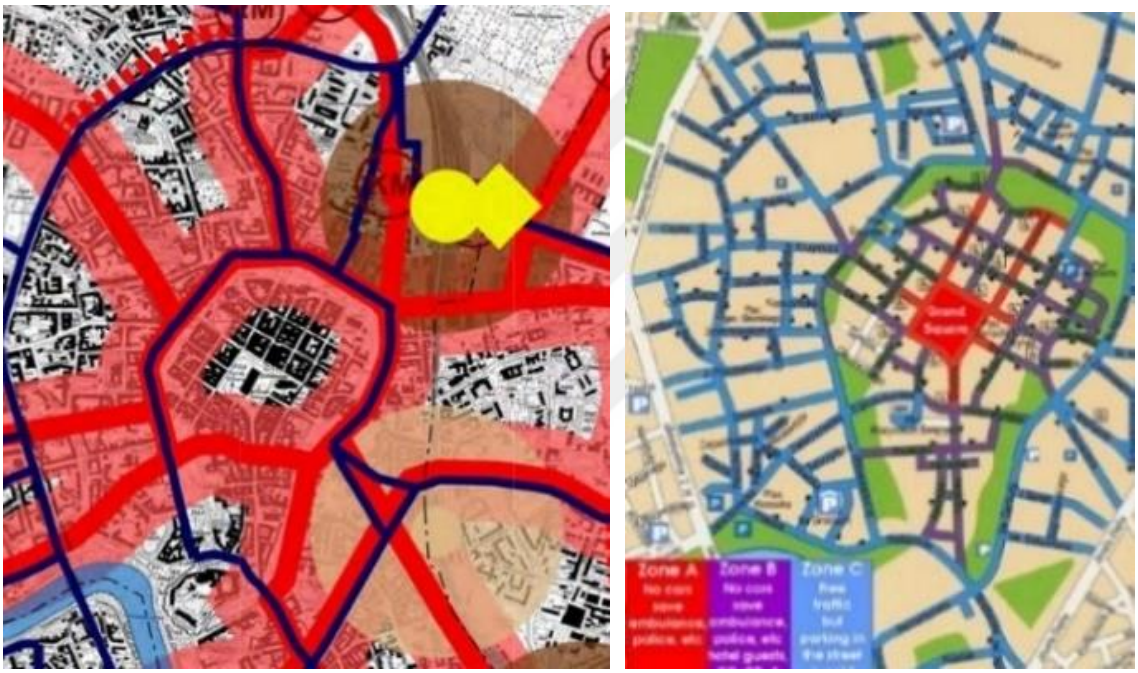
Yaya ve bisikletliler için daha uygun erişime sahip meydan, herkes tarafından erişilebilirdir (Şekil 4.132.) ve şehir sakinleri için kullanışlı bir alan olmuştur (Sobiecki, 2019).

Şekil 4. 132. Krakow eski şehir haritası ve ilgi çekici mekanları (URL-164)

2. Ulaşılabilirlik

Meydana ulaşım; meydan çevresinde bulunan 19. Yy'da yıkılarak bitki parkı olarak tasarlanan parkın (URL-165) çevresindeki toplu taşıma araçlarıyla sağlanmaktadır. Meydanın çevresindeki toplu taşıma haritasına bakıldığında (Şekil 4.133. a) (kırmızı ile belirtilen tramvay, lacivert ile belirtilen otobüs hattı, sarı olarak belirtilen yer tren garı ve otobüs terminali), bütün ulaşım hatlarının merkezinde olduğu görülebilmektedir (Şekil 4.133.b). Meydan içi ve çevresi yaya ve bisikletliler için güvenli ulaşım ağına sahiptir. COVID-19 sürecinde yeni bir yayalaştırma ve ulaşım çalışması yapılmamıştır.

(a) (b)

Şekil 4. 133. (a) Rynek Glowny Meydanı çevresi toplu taşıma haritası, (URL-166) (b) Rynek Glowny Meydan ve çevresi trafik haritası, (URL-167)

3. Bağlanabilirlik

Meydan çevresindeki önemli kamusal alanlar, tarihi alanlar, yeşil alanlar ve ulaşım araçlarına yürüme mesafesindedir. Bitki parkına 6 dk., Wavel kalesine 12 dk., Ulusal müzeye 15 dk., Tarihi sokaklar ve botanik parkına 21 dk. ve Krakow tren garına 24 dk. (Şekil 4.134.).

Şekil 4. 134. Rynek Glowny Meydanı ve çevresindeki kamusal alanlarla olan ilişkisi [62] , 7 Ekim 2023

4. Yayalaştırma

1882 yılında Rynek Glowny Meydanı'nın doğu tarafından geçerek Podgórski Köprüsü'ne bağlanan ilk tramvay hattı hizmete girmiştir. Bu tarihten itibaren 80 yıllık süreç içinde meydandaki tramvay bağlantıları ve yoğun araç trafiği de düzenlenmiştir. Ancak, 1962-1964 yılları arasındaki son modernizasyon döneminde tramvay rayları ve otoparklar kaldırılmış, araç trafiği ise kısıtlanmıştır (Şekil 4.135.a-b) (URL-160).

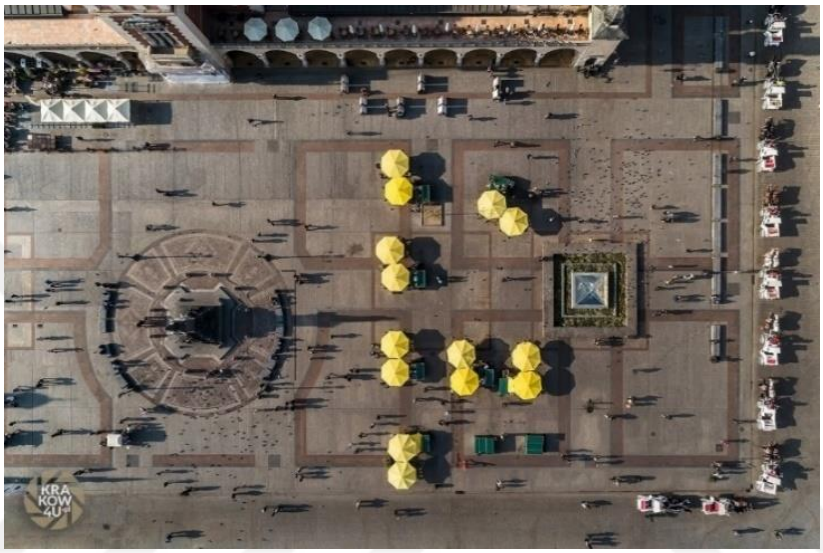
(a) (b)

Şekil 4. 135. Rynek Glowny Meydanı 12 Mayıs 1935 öncesi (a) ve 1917-1923 arası (b) fotoğrafları (URL-168)

[62] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

5. Mekânsal Yönlenme

Meydan içinde COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonunu düzenleyen yönlendirmeler yapıldığına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat meydanın yerleşim planı ve kent mobilyaları, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır (Şekil 4.136.).

Şekil 4. 136. Rynek Glowny Meydanı oturma alanları (URL-169)

6. Alternatif Hareketlilik

Meydanın engelsiz düz bir yapıda olması meydan içi bisiklet parklarının bulunması, elektrikli arabalar ile gezilebilmesi (URL-164) meydan içinde alternatif hareketliliği kolaylaştırmaktadır (Şekil 4.137.).

Şekil 4. 137. Rynek Glowny Meydanı alternatif hareketlilik (URL-170)

7. Modülerlik

Ana Meydan, Krakow Noel pazarı, yılbaşı şenlikleri, yaz konserleri, festivaller (URL-158) gibi birçok etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 4.138.a-b). Bu alan, çok çeşitli kullanım alanlarına sahip olduğu için farklı sosyal grupların ilgisini çekmektedir (Sobiecki, 2019).

(a) (b)

Şekil 4. 138. (a) Rynek Glowny Meydanı yılbaşı etkinliği (URL-172) ve (b) Pazar alanı (Lussiana, 2021)

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

Bu alanda bulunan polis karakolu, ziyaretçilerin güvenliğinden sorumludur ve araçlara erişim izni verilmemektedir (Sobiecki, 2017). Meydandaki aydınlatmanın gece kullanımı için yeterli olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.139.).

Şekil 4. 139. Rynek Glowny Meydanı gece görünümü (URL-173)

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

Kamusal Mekanlar için proje şirketi (PPS- Project for Public Spaces) tarafından yapılan araştırmaya göre meydan ve çevresinde çok sayıda müze, üniversite tesisi, kilise, tiyatro, sinema, galeri, kulüp ve bazı önemli kamu tesislerinin bulunması ve kullanım alanlarının çokluğu nedenleri ile tüm sosyal gruplara hitap etmektedir (Şekil 4.140.) (Sobiecki, 2017). Canlı ve misafirperver atmosferi nedeniyle Avrupa'nın en iyi kamusal alanı olarak belirlemiştir (URL-174).

Şekil 4. 140. Rynek Glowny Meydanı yaya ve bisiklet kullanımı (URL-153)

10. Yeşil alan çalışmaları

Meydan ve çevresinde var olan yeşil alan dışında yeni bir peyzaj çalışması bulunmamaktadır (Şekil 4.141.).

Şekil 4. 141. Rynek Glowny Meydanı yeşil alanları [63] (URL-175)

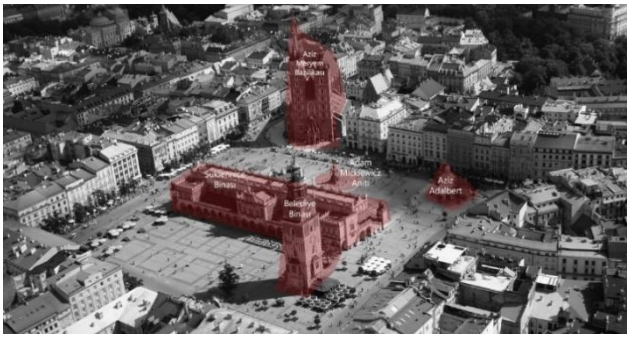
C. Estetik Kalite

11. Kimlik

Meydanın çevresinde var olan Sukiennice Binası (Kumaşçılar Çarşısı), Belediye Kulesi, Aziz Adalbert Kilisesi, Adam Mickiewicz Anıtı, Aziz Meryem Bazilikası COVID-19

[63] Görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

öncesi meydanın meydanın kimliğini oluşturan en önemli yapılardır (Şekil 4.142.). COVID-19 sürecinda meydanın kimliğini etkileyen yapı ya da anıt eklenmemiştir.

Şekil 4. 142. Rynek Glowny Meydanı kimliğini oluşturan önemli yapılar ve anıtlar [64] (URL-170)

12. Cazibe

Meydanın geniş açıklığa sahip olması, çevresindeki önemli kamusal alanlar, tarihi alanlar, yeşil alanlar ve ulaşım araçlarına yürünebilir mesafede olması, kentin eski tarihi kent merkezinde bulunması, kullanıcıların vakit geçireceği alanlara sahip olması meydanın turistler ve yerel kullanıcılar için bir cazibe çekim noktası olmasını sağlamaktadır (Şekil 4. 137. a-b).

4.8.1.2. Rynek Glowny Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Meydanın çevresinde yer alan banklar ve kafeler, ziyaretçilere oturma imkanı sunmakta (Şekil 4.143. a) ve düzenli olarak bakımı yapılmaktadır. Ziyaretçiler, alışveriş yapabilir veya binaların farklı katlarındaki kafelerde zaman geçirebilmektedirler. Ayrıca sıcak hava koşullarında açık hava alanlarında da vakit geçirme imkanı bulunmaktadır (Şekil 4.143.b). Meydanın merkezinde bulunan heykeller, ağaçlar ve yapı köşelerinde bulunan oturma alanları sayesinde bireylere, dinlenirken meydanı daha iyi gözlemleyeceği alanlar sunulmaktadır. Yürümenin güvenli ve kolay olması, araç trafiği olmaması,

[64] Görsel, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

bitkilendirme ve ağaçlandırma ile kent mobilyalarının bulunması (Şekil 4.143. c), gece aydınlatmalarının iyi sağlanması, sosyal mesafenin sağlanabilmesi ve çevre temizliği için birçok çöp kovasının bulunması özellikleri ile meydanda kullanıcılara iyi bir fiziksel çevre oluşturulmaya çalışılmıştır.

(a) (b) (c)

Şekil 4. 143.(a) Rynek Glowny Meydanı Adam Mickiewicz Anıtı çevresindeki oturma alanları (URL-171) (Ziyaret tarihi: 5 Kasım 2023), (b) (c) Rynek Glowny Meydanı'ndaki farklı oturma alanları (URL-170)

2. Esneklik

Rynek Glowny Meydanı, değişen ihtiyaçlara göre modüler bir şekilde bölünebilen geniş bir alana sahiptir. Farklı amaçlar için kullanılabilmesi herkes tarafından kolayca erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın etkinliklere uygun olarak yeniden düzenlenmesine imkan tanımaktadır (Şekil 4.144.).

Şekil 4. 144. Rynek Glowny Meydanı gece, havadan görünüm ve kullanım alanları (URL-176)

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahelelerde, mekânsal anlamda güvenlik önlemi alındığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlenme yapıldığına dair bir bulguya ulaşılamamıştır.

5. Bölgesellik (Mahremiyet ve sosyal ilişki)

Meydanın içinde yeşil alan ve kent mobilyasının bulunması, yapı ve anıt kenarlarında oturma alanlarının olması; bireylere sosyal ilişki kurabilecekleri, kendi mahremiyetlerini sağlayabilecekleri, gözlem yapabilecekleri dinlenme ve beklenme noktaları sağlamaktadır (Şekil 4.145.).

Şekil 4. 145. Rynek Glowny Belediye kulesi çevresi oturma alanları, (URL-176)

6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Pandemi sürecinde meydanın kullanımı ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

4.8.1.3. Rynek Glowny Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Rynek Glowny Meydanı için, meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri çerçevesinde yapılan bir değerlendirme sonucunda, uzun ve kısa vadeli müdahale gerektiren bir durum tespit edilmemiştir. 1962-64 yılından sonra tramway rayları ve

park yerlerinin kaldırılması ve araç trafiğinin kısıtlanması ile meydan daha güvenli ve erişilebilir bir yaya bölgesi haline getirilmiştir. Meydan içinde bulunan tarihi yapı ve anıtlar (Sukiennice: Kumaşçılar Çarşısı, Belediye Kulesi, Aziz Adalbert Kilisesi, Adam Mickiewicz Anıtı, Aziz Meryem Bazilikası, tarihi şehir evleri) kent kimliğinin önemli bir unsuru iken; çevresindeki yapıların işlevsel çeşitliliği, meydanın peyzajı, oturma alanları, yayalar için engelsiz erişime sahip olması, kullanıcıların konfor ve imaj kriterlerine sahip olmasını ve kendi mahremiyet alanlarını oluşturmasını sağlamaktadır. Kamusal Mekanlar için proje şirketi (PPS- Project for Public Spaces) tarafından yapılan bir araştırma sonucu meydan çevresinde çok sayıda müze, üniversite tesisi, kilise, tiyatro, sinema, galeri, kulüp ve bazı önemli kamu tesislerinin bulunması, kullanım alanlarının çokluğu, canlı ve misafirperver olması kriterleri ile en iyi kamusal mekan ünvanını almıştır. Meydanın çevresindeki önemli kamusal alanlar, tarihi alanlar ve yeşil alanlara yürünebilir mesafede olması, tren istasyonuna yakın olması hem yerel kullanıcılara hem de turistlere erişim kolaylığı sağlamaktadır. Meydan içi oturma alanlarının meydana dağınık şekilde yerleştirildiği gözlenmiştir. Bu durumun Pandemi döneminde sosyal mesafe sağlanmasında olumlu etkisi olduğu düşünülmektedir. Meydanın hijyeninin nasıl sağlandığı hakkında bir veriye ulaşılamamıştır.

4.9. George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK

Günümüzde Glasgow'da bulunan ve George Meydanı olarak bilinen bölge, 1770'lerde bataklık bir alandan oluşmaktaydı. Alan bu dönemde, merkezinde özel bahçeler bulunan büyük bir konut meydanı için uygun bir yer olarak belirlenmişti. Tasarlanan planın uygulanması yaklaşık on yıl sürmüş, III. George'un onuruna George Meydanı olarak adlandırılmış ve 1787 yılında resmi olarak açılmıştır. Başlangıçta, Meydan'ın ana girişi ve ekseni kuzeyden güneye, Hanover Caddesi üzerinden uzanmaktaydı (Tablo 4.9.). Ancak zaman içinde bu düzen değişmiş ve girişler meydanın köşelerine kaymıştır. Günümüzde meydan içi yaya yolları, Glasgow halkının mekân içindeki hareketleri gözlenerek oluşturulmuştur. Yıllar içinde, bir dizi heykel ve anıt, George Meydanı'nda yerini almıştır: Cenotaph anıtı, 1837-1875 yılları arasında yerleştirilmiş on iki heykel (1.Yazar Sir Walter Scotti 2.Kraliçe Victoria'nın bilinen tek atlı heykeli; 3.Prens Albert, 4. Şair Robert Burns, 5. Şair Thomas Campbell, 6. Mucit James Watt, 7. Kimyager Thomas Graham, 8. General Sir John Moore, 9. Field Marshall Colin Clyde, 10.

Siyasetçi William Ewart Gladstone, 11. Siyasetçi Robert Peel, 12. Siyasetçi James Oswald'ın heykelleri) (Tablo 4.9.). Mevcut düzen, Cenotaph Anıtı'nın 1924 yılında tamamlanmasından beri aynıdır (URL-177).

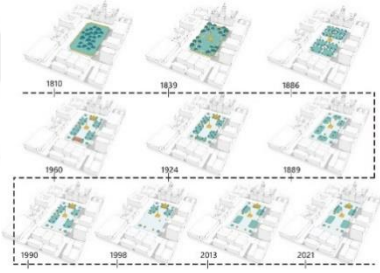
Meydandaki önemli yapılardan biri Şehir Meclisi (The City Chambers) binasıdır (Tablo 4.9.) (Glasgow City Council, Land and Environmental Services, t.y.). Şehir Meclisi (1882-90, William Young), George Meydanı'nın doğu ucunda yer almaktadır ve yerel yönetimin merkezi olarak hizmet vermektedir. Meclis binası, Glasgow'un 'İmparatorluğun ikinci şehri' olmasını yansıtacak şekilde inşa edilmiş olup, mimarisi ile şehrin on dokuzuncu yüzyılın sonlarındaki refahını da göstermektedir (Williams, t.y.). Meydan çevresinde, 1957 yılında tüberküloz vakalarının artışına karşı mücadeleyi hedefleyen bir X-ışını merkezi, 1962 yılında bir bilgi büfesi kurulmuştur. George Meydanı 1990 yılında, kapsamlı kamusal etkinliklere ev sahipliği yapacak şekilde düzenlenmiştir (Kültür Şehri olarak düzenlenen etkinliklerden biri olan "The Big Day" etkinliği). 250 000 kişinin şehirde toplandığı "Big Day" etkinliğinde, Texas ve Wet Wet Wet gibi birçok sanatçı şehrin çeşitli yerlerinde sahne almıştır. George Meydanı hala müzik etkinlikleri, ışık şovları, törenler, spor kutlamaları, siyasi toplantılar ve protestolar, geçit törenleri ve buluşmalar için bir kamusal mekan olmaya devam etmektedir (URL-177). Meydan pandemi öncesi belirli aralıklarla peyzaj düzenlemesi ile değişikliğe uğramıştır (Tablo 4.9.).

Tablo 4.9. George Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	**Şehir / Bölge**
George Meydanı	Glasgow
Şehir içindeki konumu	 Glasgow meydanı konumu, harita gösterimi [65] , 12 Ekim 2023

[65] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.9. (Devam) George Meydanı kimlik kartı

George Meydanı	Glasgow
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (a) Meydan içinde bulunan heykellerin bir kısmı (URL-178), (b) George Meydanı Şehir Meclisi Binası (Ruız, 2021)
Etkinlikler	 (a) (b) (a) 2018 Avrupa Şampiyonası hazırlığı, (URL-179) (b) Hogmaney partisi (URL-180)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	Meydan Pandemi öncesi belirli aralıklarla peyzaj düzenlemesi ile değişikliğe uğramıştır George Meydanının yıllara göre değişimi (URL-177)

4.9.1. George Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde Meydan ''Odaklı Kamusal'' Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

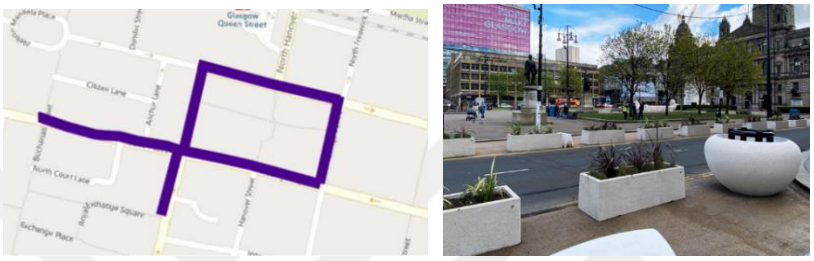
4.9.1.1. George Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

Meydan, Glasgow'un kozmopolit Şehir Merkezi'nin kalbinde bulunmaktadır ve bir dizi komşu caddeye meydandan erişilebilmektedir: Kuzey Hanover Caddesi, Kuzey Frederick Caddesi, Güney Frederick Caddesi, George Caddesi, Cochrane Caddesi, Miller Caddesi, Queen Caddesi ve St Vincent Place gibi (Glasgow City Council, Land

and Environmental Services, t.y.). Glasgow Şehir Meclisi, 2020 ve 2021 yılları arasında "İnsanlar için mekanlar (Spaces for people)" programını yürürlüğe koymuştur. Bu program COVID-19 salgını sırasında fiziksel mesafeyi koruyarak insanların yürümesini, tekerlekli sandalyeye veya bisiklete binmesini daha güvenli hale getiren geçici değişiklikler yapmasına olanak sağlayan ulusal bir programdır (Şekil 4.146.a). Programın uygulanması sonrasında, yapılan müdahalelerin yarattığı etkiye dair veriler de toplanmıştır. Müdahaleler kapsamında George Meydanı içine ve çevresine taş saksılar, bitkiler ve yeni oturma yerleri konulmuştur (Şekil 4.146.b).

(a) (b)

Şekil 4. 146. (a) George Meydanı kaldırım genişletme işlemi, yol kapatmaları ve (Glasgow City Council, 2021) (b) yeşillendirme çalışması (URL-181)

George Meydanı'na hemen bitişik caddelerin zeminlerine yeni kaplamaların uygulanması yanında, St Vincent Place ve Queen Caddesi etrafında ilave çalışmalar yapılmıştır. Kaldırımın genişletilmesi ve iş yerleri için yer oluşturulması, park bölümlerinin zeminlerinin kaplanması ve bitki dikimi yapılması yolu ile elde edilmiştir (Glasgow City Council, 2021). "İnsanlar için mekanlar (Spaces for people)" programı kapsamında şehir merkezinin ana meydanı olan George Meydanı'ndaki yol alanının, yürüyüş, engelli ulaşımı ve bisiklet kullanımına yeniden dönüştürülmesini amaçlayan planlar hazırlanmış ve su dolu bariyerler kullanılmıştır (Şekil 4.147. a-b).

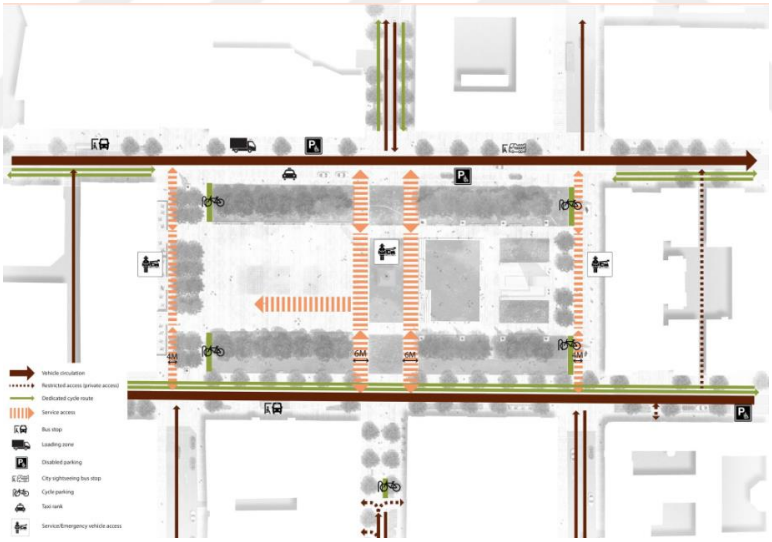

Şekil 4. 147. George Meydanı yayalaştırma ve yeşillendirme çalışmaları (Glasgow City Council, 2021).

Bu önlemlerin yakın bir gelecekte, bitki saksıları, oturma alanları ve diğer kent mobilyaları ile değiştirilmesi düşünülmektedir (Glasgow City Council ve Environment, Sustainability and Carbon Reduction City Policy Committee, 2021).

2. Ulaşılabilirlik

Glasgow Şehir Meclisi, George Meydanı ve çevresindeki caddeleri yeniden düzenlemek için John McAslan & Partners liderliğindeki bir ekibi görevlendirmiştir. Tasarım ekibi kapsamlı alan analizleri yapmış, paydaşlar ve yerel halkla yapılan dijital anketler sonucunda alan için tasarım önerileri geliştirmiştir. Bu öneri planlama için, kent kullanıcılarına meydanda ne gibi aktiviteler istedikleri sorulmuştur. Çalışma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda meydan çevresine bisiklet yolu ve park alanları eklenmiş, toplu taşıma alt yapısı (otobüs ve taksi durakları) oluşturulmuştur (Şekil 4.148.). Servis girişleri, bisiklet yolları, bisiklet park yeri, taksi durağı, servis- acil araç girişi yerleri kullanıcıların ihtiyaçları dikkate alınarak geliştirilmiştir (URL-182).

Şekil 4. 148. George Meydanı'ndaki yayalar, bisikletliler ve araçlar için önemli ulaşımı, hareket konseptlerini, ana yolları gösteren ve acil durum hizmetleri için erişim yollarını vurgulayan diyagram plan (URL-182)

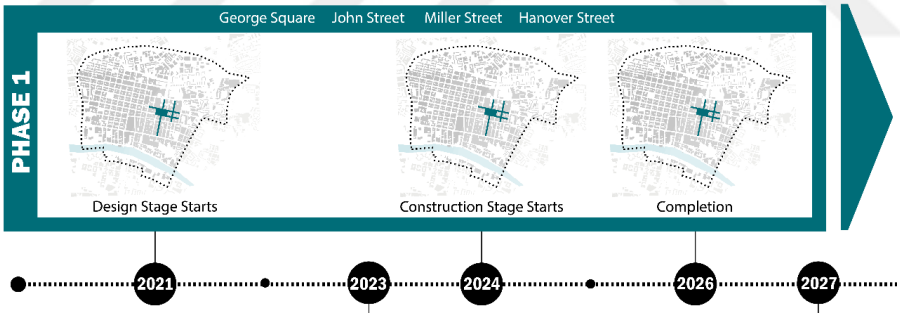
3. Bağlanabilirlik

George Meydanı, çevresinde bulunan şehir üniversiteleri, tiyatro, şehir merkezinde bulunan küçük meydanlar ve nehir kıyısına yürüme mesafesinde bulunmaktadır (Şekil 4.149.).

Şekil 4. 149.George Meydanı çevresindeki önemli kamusal mekanlara yaya erişim mesafeleri[66], 12 Ekim 2023

George Meydanı'nın, "İnsanlar için mekanlar (Spaces for people)" programı kapsamında Glasgow Şehir Yönetimi Komitesi tarafından Ocak 2020 yılında onaylanan yayalaştırma projesinin ilk aşamasının 2026 yılına kadar tamamlanması planlanmaktadır. Proje kapsamında meydan ve çevresindeki alanların trafik alt yapısının değiştirilmesi, yeşil ve akıllı alt yapının geliştirilmesi, yaya ve bisiklet ağlarının iyileştirilmesi ile şehir genelinde bağlanabilirliği iyileştirmek hedeflenmiştir (Şekil 4.150) (URL-183.).

Şekil 4. 150. George Meydanı ve çevresi insana yönelik alanlar projesi süreci (URL-183)

4. Yayalaştırma

Pandemi döneminde sosyal mesafenin sağlanabilmesi için şehir içi otopark alanları azaltılmış, bu alanlar su dolu bariyerlerle çevrilmiş ve yayalar için yeniden düzenlenmiştir (Dwyer, 2020) (Şekil 4.151. a-b).

[66] Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

(a) (b)

Şekil 4. 151. George Meydanı Şehir Meclisi binası önü 2019 pandemi öncesi (a), (URL-184) ve 2020 pandemi sonrası bariyerler, (URL-18)

Yayalaştırmanın belli bir kısmı kalıcı hale getirilmiştir. Bu alanlar Şehir Meclisi Binası önü, kuzey ve güney Frederick Caddesi arasında kalan alan ile Queen caddesi ve George Caddesi arasında kalan alanlardır (Şekil 4.152.a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 152. (a) George Meydanı yayalaştırılmış alan (URL-186), (b) yaya alanı haritası (URL-187)

5. Mekânsal Yönlenme

Pandemi döneminde George Meydanı'ndaki insan hareketlerini kolaylaştırmak, yönlendirmek ve sosyal mesafeyi sağlamak için, meydan ve çevresine bariyerler ve bitkiler yerleştirilmiştir. (URL-188) (Şekil 4.153.).

Şekil 4. 153. George Meydanı'nda pandemi sürecinde mekansal yönlenme için bariyer ve bitkilerin kullanılması, (URL-188)

6. Alternatif Hareketlilik

Meydana ulaşım, çevresinde bulunan otobüs durakları ile sağlanırken, pandemi döneminde meydan ve çevresine bisiklet yolları ve parkları eklenmiş ve alternatif hareketlilik oluşturulmuştur (BBC News, 2020) (Şekil 4.154.a-b).

Şekil 4. 154. (a) George Meydanı yayalaştırma plan şeması (BBC News, 2020) ve (b) bisiklet haritası (URL-189)

7. Modülerlik

Meydanın geniş bir açıklığa sahip olması; yılbaşı kutlamaları, müzik etkinlikleri, ışık şovları, törenler, spor kutlamaları, siyasi toplantılar ve protestolar, geçit törenleri ve buluşmalar gibi farklı etkinlikler için kullanımını kolaylaştırmaktadır (Şekil 4.155.a-b).

(a) (b)

Şekil 4. 155. (a) George Meydanı 2023 yılı bisiklet yarışları için düzenlenmesi (URL-190) ve (b)Yılbaşı kutlamaları (URL-177)

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

George Meydanının, “İnsanlar için mekanlar (Spaces for people)” programı kapsamında Glasgow Şehir Yönetimi Komitesi tarafından Ocak 2020 yılında onaylanan

yayalaştırma projesinde, meydanın belirli bir kısmı önce bariyerlerle, daha sonra zemin değişikliği yapılarak araç trafiğine kapatılmış ve yaya güvenliği oluşturulmuştur (Şekil 4.151.b). Meydan aydınlatmaları gece kullanımını için yeterli görünmektedir (Şekil 4.156.).

Şekil 4. 156. George Meydanı gece aydınlatması (URL-191)

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

George Meydanı'nda pandemi döneminde fiziksel mesafe gibi halk sağlığı önlemlerine yardımcı olmak amacıyla; yürüyen ve tekerlekli sandalye kullanan insanlar için meydan çevresinde yaya yolu genişletme çalışmaları yapılmıştır. 2021 yılı sonuna doğru yaya ve bisiklet yolları kalıcı hale getirilmiştir (Şekil 4.157.a-b-c). (URL-192). Yayalaştırma çalışmaları, zemin değişiklikleri, bisiklet yollarının eklenmesi, herkes için kapsayıcılık parametresinde olumlu bulunmuştur.

(a) (b) (c)

Şekil 4. 157. (a) George Meydanı güney yolu araba parklarının kalıcı yola dönüşümü, 2023 yılı (URL-193), (b) güney yolu bariyerlerle otopark alanlarının kısıtlanması, 2020 pandemi dönemi (URL-194), ve (c) güney yolu 2018 Otopark alanı (URL-195)

10. Yeşil alan çalışmaları

Pandemi sürecinde meydana eklenen saksılarla, yaya alanları için estetik bir peyzaj alanı sunulmuştur (Şekil 4.158.a). John McAslan & Partners liderliğindeki tasarım ekibi

George Meydanı için sel riskini azaltan, çökeltileri ve kirleticileri filtrelemeye yardımcı olan yağmur suyunu tutmak için yağmur bahçeleri ile renk, doku, hareket ve koku katan duyusal bitkilendirme önerilerini geliştirmişlerdir (Şekil 4.158.b) (URL-182).

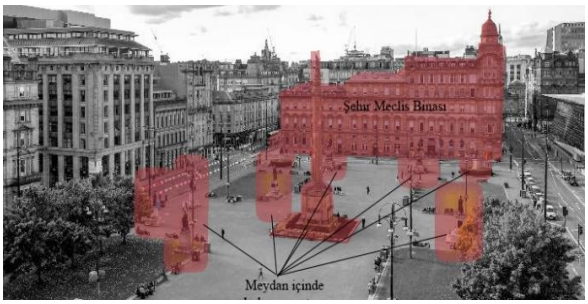
(a) (b)

Şekil 4. 158. (a) John McAslan & Partners'ın George Meydanı öneri peyzaj planlaması ve (b) kuzey tarafı için önerdikleri yağmur bahçeleri (URL-182)

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

Meydanın kimliğini oluşturan en önemli heykeller 1837-1875 yılında yapılmıştır ve 12 adettir. Bu heykeller 5 ana gruba ayrılabilir: Kraliyet ailesi (Victoria ve Albert); politikacılar (William Ewart Gladstone, Robert Peel, James Oswald), edebiyatçılar (Yazar Sir Walter Scott, Şair Robert Burns ve Thomas Campbell); askerler (General Sir John Moore, Field Marshall Colin Clyde); bilim insanları (Mucit James Watt, kimyager Thomas Graham) (URL-178). (Şekil 4.159.)

Şekil 4. 159. George Meydanı kimliğini oluşturan önemli anıtlar ve Şehir Meclisi[67] (URL-196)

[67] Görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Ayrıca Birinci Dünya Savaşında öldürülen Glasgow'lular için "Centotaph" anıtı 1924 yılında Field Marshall Earl Haig tarafından açılmıştır. Meydanın en önemli binalarından biri günümüzde Strathclyde Üniversitesinin bir parçası olan kraliyet koleji, diğeri ise Şehir Meclisidir (The City Chambers) (URL-177).

12. Cazibe

George Meydanı pandemi öncesi yapılan etkinliklerle bir cazibe merkezi olmasına rağmen, Şehir Meclisi COVID-19 salgını sırasında meydan ve çevresindeki caddelerde fiziksel mesafeyi koruyarak insanların yürümesini, tekerlekli sandalyeye veya bisiklete binmesini daha güvenli hale getiren yayalaştırma çalışmalarını başlatmış; böylelikle pandemi sonrası yapılması planlanan etkinlik ve festivaller için meydan kullanımının arttırılması planlanmıştır (Şekil 4.160.).

(a) (b)

Şekil 4. 160. (a) George Meydanı Noel pazarı (URL-197), (b) (URL-198)

4.9.1.2. George Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Glasgow Şehir Meclisinin, George Meydanı ve çevresindeki caddeleri yeniden düzenlemek (Şekil 4.161.) için atadığı John McAslan & Partners liderliğindeki ekip tarafından paydaşlar ve yerel halkla yapılan dijital anket çalışması sonuçları, aşağıdaki başlıkları içermektedir. Meydanın yayalaştırma tasarımı, elde edilen sonuçlar üzerinden yapılmıştır:

- Daha fazla biyoçeşitlilik içeren bitki ve yeşillik eklenmesi,

- Yaya, bisiklet ve motorlu araç şeritlerinin tamamen ayrılmış olması,
- Sosyal, samimi ve açık oturma seçeneklerini içeren daha geniş yelpazede oturma mekanları,
- Heykeller ve kamu sanatına daha çok yer ayrılması,
- Yaya alanının daha radikal bir yaklaşımla araç trafiğine kapatılması- özel araçların kaldırılması,
- Meydana bir su öğesi eklenmesi (Glasgow City Council, 2023)

Şekil 4. 161. George Meydanı oturma alanları (URL-199)

2. Esneklik

George Meydanı, değişen ihtiyaçlara göre modüler bir şekilde bölünebilen geniş bir alana sahiptir. Meydanın farklı amaçlar için kullanılabilir, herkes tarafından kolayca erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın çeşitli etkinliklere uygun olarak yeniden düzenlenmesine imkan tanımaktadır (Şekil 4.162.).

(a) (b)

Şekil 4. 162. (a) George Meydanı Noel pazarı için düzenleme ve (b) Noel kutlamaları buz pateni etkinlikleri (URL-199)

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde meydan kullanımında sosyal mesafeyi korumak ve yaya hareketini kolaylaştırmak için meydan ve çevresi yayalaştırılmış, otopark alanları yayalara açılmıştır (Şekil 4.153.). Belirli noktalara güvenlik için levhalar asılmıştır (URL-200).

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

COVID-19 pandemisi ilk tecrit döneminde, George Meydanı çevresi yaya yolları pandemi sırasında yürüme ve bisiklete binme için daha fazla alan sağlamak amacıyla geçici olarak kurulan su dolu bariyerler ile genişletilmiştir (Şekil 4. 153.). Bu bariyerler pandeminin ilerleyen dönemleri için estetik bir peyzaj tasarımı yapılarak kalıcı hale getirilmiştir (Şekil 4.163.) (Dwyer, 2020).

Şekil 4. 163. George Meydanı kalıcı hale getirilen meydan peyzajı (URL-201)

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

Pandemi sürecinde bireylerin meydanda sosyal mesafelerini sağlayabilmeleri amacıyla yaya alanlarının genişletildiği, yeni bitkilendirme yapıldığı ve oturma alanlarının eklendiği tespit edilmiştir (Şekil 4.164.).

Şekil 4. 164. George Meydanı pandemi sonrası eklenen oturma alanları ve bitkilendirme (URL-202)

6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Glasgow Şehri'nde, sosyal mesafeyi sağlamak amacıyla kent içi otopark alanları 3'te 1 oranında azaltılarak yayaların güvenli bir mesafede hareket etmesi sağlanmıştır (Şekil 4.165.a-b) (URL-203). Meydan ve çevresine yeni oturma alanları yerleştirilmiştir (URL-204).

(a) (b)

Şekil 4. 165. (a) George Meydanı çevresi otopark alanlarının kaldırılarak yayalaştırılması (URL-203), (b) Sosyal mesafe önlemi, önerilen caddeler[68] (URL-200)

4.9.1.3. İskoçya George Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

George Meydanı, COVID-19 pandemisi sırasında, kamusal alanın düzenlenmesi amacıyla alınan geçici önlemlerle ilgili olarak değerlendirilebilecek bir dizi müdahaleye sahne olmuştur. Bu müdahaleler, pandeminin getirdiği sosyal mesafe ve halk sağlığı önlemlerini desteklemek, açık hava kullanımını teşvik etmek ve insanların yürümesini, tekerlekli sandalyeye veya bisiklete binmesini daha güvenli hale getirmek için

[68] Görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

gerçekleştirilmiştir (İnsanlar için mekanlar programı). Bu önlemler arasında geçici su dolu bariyerler konumlandırılması, saksılarla yolların bölünmesi, meydan ve çevresindeki alanların trafik alt yapısının değiştirilmesi, yeşil ve akıllı alt yapının geliştirilmesi, yaya ve bisiklet ağlarının iyileştirilmesi uygulamaları, yeni kent mobilyaları bulunmaktadır. Özellikle pandemi koşullarında alınan bu önlemler, insanların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamış ve toplum halk sağlığına katkıda bulunulmuştur. Pandemi sonrası, meydanın çevresindeki bazı alanlar kalıcı olarak değiştirilerek yayalaştırılmıştır (Şehir Meclisi Binası önü, kuzey ve güney Frederick Caddesi arasında kalan alan ile Queen caddesi ve George Caddesi arasında kalan alanlar). Bu tür bir önlem, kamusal alanın kullanımını yeniden düzenleyerek, açık hava etkinliklerini ve insanların güvenli bir şekilde hareket etmelerini teşvik etmiştir. Pandemi sırasında meydanın yenilenmesi için paydaşlar ve yerel halkla dijital anketler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler üzerinden tasarım önerileri geliştirilmiştir. Anket sonuçlarına göre, George Meydanı'nın yeniden tasarlanması sürecinde katılımcıların çeşitli görüşleri ve önerileri bulunmaktadır. Yayalaştırma çalışmalarında, bisikletliler, yayalar ve motorlu araç şeritlerinin tamamen ayrılmış olmasının önemi üzerinde durulmuş, biyoçeşitlilik içeren bitki ve yeşil alan eklenmesi önerisi geliştirilmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı meydana su öğesi eklenmesini desteklemiştir. Bu kapsamda yapılan tasarımda da yağmur bahçeleri, kalıcı bitkilendirme önerileri geliştirilmiş ve uygulamaya da başlanmıştır. Bunların dışında George Meydanı'nın önemli kamusal mekanlara, üniversitelere yakın olması, yeterli güvenlik önlemlerinin alınması, kent kimliğine katkı veren heykelleri ve binalarının bulunması meydanın mekansal kalite parametreleri açısından olumlu taraflarıdır.

4.10. Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK

Skanderbeg Meydanı, Arnavutluk'un başkenti Tiran'ın merkezinde bulunan ve ülkenin en önemli binaları ile çevrelenmiş ana meydandır (Tablo 4.10.). Meydanın toplam alanı yaklaşık olarak 40. 000 metrekaredir. Skanderbeg Meydanı için 1920 yılından sonra pek çok Nazım İmar Planı yapılmıştır. 1929-1938 döneminde meydanın çevresinde Florestano Di Fausto tarafından Arnavutluk Bankası ve diğer birçok kültürel, sosyal ve idari yapının bulunduğu Bakanlıklar Kompleksi inşa edilmiştir. 1936'da yine Florestano Di Fausto tarafından dairesel çeşme ve alt bahçe tasarlanmıştır (Nepravishta, 2018).

Meydana 1937 yılında, Arnavut ulusal kahramanı Gjergj Kastrioti Skënderbeu'nun adı verilmiştir (URL-205).

Meydan'da bulunan önemli yapılar; 1822 yılında inşa edilen bir çan kulesi, 18. ve 19. yüzyıllarda Tiran'da inşa edilen 8 camiden biri olan Ethem Bey Cami, temelleri 18.yüzyılda Molla Bey tarafından yaptırılan ve 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde oğlu Ethem Bey tarafından bitirilen türbe, Skanderbeg heykeli, 1920'li yıllarda İtalyan mimar Vittorio Ballio Morpurgo tarafından inşa edilen Arnavutluk Bankası , 1959 yılında Tiran eski çarşısının yerine inşa edilen Kültür sarayı , 1981 yılında tamamlanan ve açılışı yapılan Ulusal Tarih Müzesi'dir (Tablo 4.10.) (URL-205).

1939-1943 yılları arasında, İtalyan 'ların Arnavutluk'u işgali sırasında, Mimar Gherardo Bossio tarafından yeniden düzenlenen meydan planında; Bassio'nun planındaki Cami, Bakanlıklar ve Arnavutluk Ulusal Bankası korunmuş, fakat eski Pazar binası yıkılarak, Rasyonalist tarzdaki yeni binalar yapılmıştır. Fausto'nun planı ise, Belediye Binasının yıkılması ve yapılması planlanan Müze binasının silinmesi ile yeniden düzenlenmiştir. 1945-1990 arasındaki Komünist rejim döneminde, meydan düzeni pek çok kez değiştirilmiştir. 1957 ve 1990 arasında yapılan düzenleme planları ile meydanın şekli değiştirilmiş, ancak çok boyutlu karakteri korunmuştur. 1960 yılında Kültür Sarayı'nın inşasıyla Skanderbeg Meydanı'nın modernizasyonunun ilk aşaması başlamış, daha sonra, 1979'da Otel Tiran'ın inşası sırasında eski Tiran'ın tarihi bir bölümü ve Ortadoks kilisesi dahil olmak üzere yıkılmıştır. 1980'lerde, eski Belediye Binası yıkılarak Ulusal Müze ve Arnavutluk Dikilitaş'ına yer açılmıştır. Geçiş döneminde (1990-2017), 2004-2016 yılları arasında, Skanderbeg Meydanı'nın modernizasyonu için farklı planlar geliştirilmiştir. 2004'te Tiran kent Merkezi için Stüdyo- Paris Atölyesi tarafından tasarlanan "Fransız Nazım İmar Planı" ve 51N4E tarafından tasarlanan "Belçika Planı" uluslararası yarışmalar sonucunda seçilmiş projelerdir (Tablo 4.10.) (Nepravishta, 2018).

2008 yılında meydana sadece yayalar ve toplu taşıma araçlarının girmesini sağlamak için yeni bir tasarım planlanmış; ancak tasarım iptal edilmiştir. 2016'da tekrar ele alınan öneride üç ana hedef belirlemiştir: 1. Yaya bölgesi oluşturulması ve araçların yer altı otoparkına alınması, 2. Meydanın etrafındaki tüm önemli binaların ön plana çıkarılması, 3. Daha fazla yeşil alan oluşturulması (URL-206). 2008 yılında

Skandenberg Meydanı için açılan yarışmayı kazanan, Brüksel merkezli mimarlık firması 51N4E, Arnavut sanatçı Anri Sala, Belçika'lı çevre tasarım ofisi Plant en Houtgoed ve Arnavut proje yönetimi şirketi IRİ işbirliği ile geliştirilen proje 2010 yılında uygulanmaya başlanmış (Bauer ve diğ.2020) ve 2017 yılında tamamlanmıştır (51N4E, t.y.; URL-206).

51N4E Mimarlık ofisi meydanı, geometrik, ticari olmayan bir kamusal alan olarak tasarlamış ve bu alanı kamusal binalar ve geçirgen yeşil kuşaklarla çevrelemiştir. Oluşturulan yeşil alanlar, aynı zamanda araç trafiği, çevredeki kamusal binalar ve meydan arasında bir tampon görevi de görmektedir (Bauer ve diğ.2020). Meydanın etrafındaki yeşil kuşak, her biri meydanı çevreleyen bir veya daha fazla kamu veya özel kuruluşa bağlı 12 bahçeden oluşmaktadır. 51N4E ve Plant en Houtgoed ekibi mekansal ve ekolojik yaklaşımı birleştirerek "Kent ekosistem konseptini" ortaklaşa geliştirmiştir. Uygulama detayları yerel çözümlere uygun hale getirilmiş ve meydan Arnavutluk'un dört bir yanından getirilen 129.600 karo taşla döşenmiştir (Sala, 2019). Geliştirilen yaklaşımı sayesinde Meydan, iki yılda bir düzenlenen "European Prize for Urban Public Space- 2018" ödülünü kazanmıştır (URL-206).

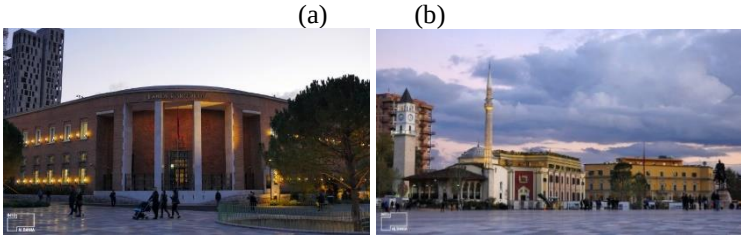
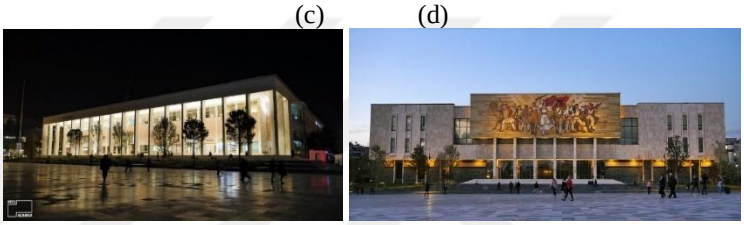
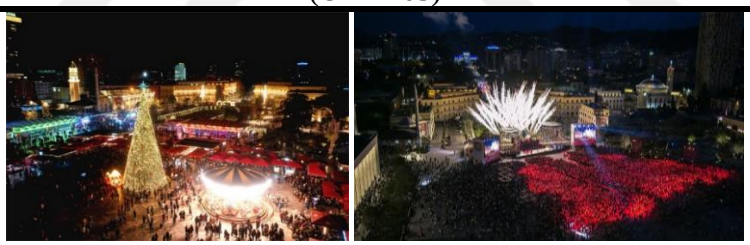
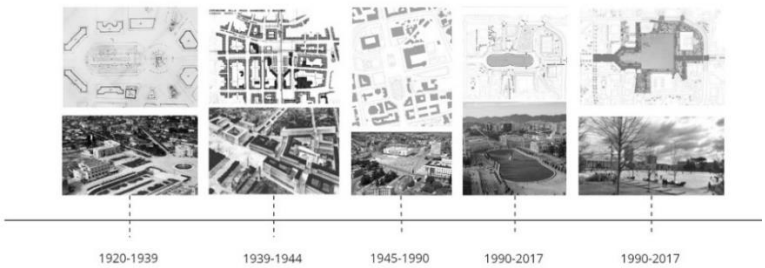
Meydan sunduğu geniş ve açık alanla, konserler, yılbaşı etkinlikleri, pazar alanı ve günlük ziyaretler ve kullanım için şehrin önemli bir kamusal alanı haline dönüşmüştür (Public Space, 2023) (Tablo 4.10.).

Tablo 4.10. Skanderbeg Meydanı kimlik kartı

Meydan Adı:	**Şehir / Bölge**
Skanderbeg Meydanı	Tiran
Şehir içindeki konumu	 Skanderbeg Meydanı konumu, harita üzerinde gösterimi [69] , 30 Ekim 2023

[69] Görsel Snazzy map altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 4.10. (Devam) Skanderbeg Meydanı kimlik kartı

Skanderbeg Meydanı	Tiran
Meydanda bulunan anıtlar	 (a) (b) (c) (d) (e) (f) (a) Skanderbeg Meydanı; saat kulesi, (b) Skanderbeg anıtı , (c) Arnavutluk Bankası , (d) Ethem Bey Cami , (e) Kültür Sarayı , (f) Ulusal Tarih Müzesi (URL-205)
Etkinlikler	 (a) (b) Skanderbeg Meydanı etkinlikleri (a) yılbaşı kutlamaları, 2022 (URL-207) (b) Beyaz gece (Nata e Bardhë) etkinlikleri konseri (URL-208)
Covid-19 öncesi meydana yapılan Müdahaleler	 Skanderbeg Meydanı yapılan müdaheleler ve plan şemaları70 (Nepravishta, 2018).

[70] Şekil yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

4.10.1. Skanderbeg Meydanı'nın COVID-19 Sürecinde ''Meydan Odaklı'' Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Üzerinden Analizi

4.10.1.1. Skanderbeg Meydanı- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik

2000'li yıllarda bir trafik adası olan meydanın düzenlenmesi konusunda, 2015 yılında 51N4E Mimarlık ofisinin projesi tekrar uygulanmadan önce, vatandaşlara danışılmış ve elde edilen istekler 51N4E Mimarlık ofisinin projesine dahil edilmiştir. 2017'de tamamlanan proje ile meydanda on hektardan fazla bir alan, yalnızca yayaların kullanımına açık bir kamusal alana dönüştürülmüştür (Şekil 4.166.a-b.) (URL-209). Oluşturulan yaya ve bisiklet yolları da toplu taşıma ağına bağlanmıştır (Nepravishta, 2019).

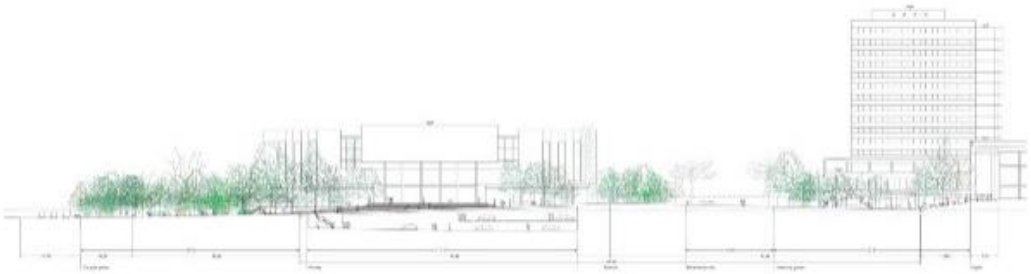
(a)

(b)

Şekil 4. 166. (a) Skanderbeg Meydanı 2017 yılı yayalaştırma öncesi plan ve havadan görünüm ve (b) 51N4E Mimarlık Ofisi'nin uygulama projesi sonrası plan ve havadan görünüm (Nepravishta, 2019).

Meydan trafiğinin kaldırılması ve araçların yer altı otoparkı oluşturularak meydan altına alınması, yayalar için geniş bir alan yaratmıştır (Şekil 4.167.a).

(a)

(b)

Şekil 4. 167. (a) Skanderbeg Meydanı için 51N4E Mimarlık ofisinin oluşturduğu tasarımda yer altı otoparkı kesiti (b) ve zemin eğimini gösteren kesit (Pintos, 2019)

2. Ulaşılabilirlik

51N4E Mimarlık Ofisi'nin meydan tasarımını revizyonu sürecinde, meydandaki hareketlilikle ilgili sorunlara ve meydanın yakın ve geniş bağlamına yönelik yatırımlara önem verilmiştir. Şehrin ulaşım hizmetleriyle entegre edilen çok amaçlı bir yeraltı otoparkı oluşturulmuştur (Şekil 4.168.a-b-c.). Ayrıca yaya ve bisiklet yollarının toplu taşıma ağına bağlantıları kurulmuştur (Pintos, 2019)

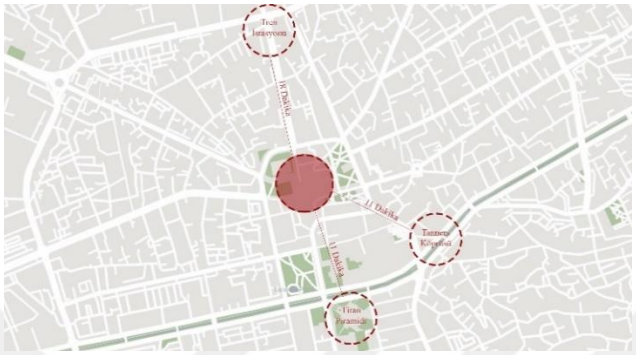

(a) (b) (c)

Şekil 4. 168. Skanderbeg meydanı (a) ulaşım haritası (URL-210), (b) bisiklet haritası (URL-211), (c) yaya haritası (URL-212)

3. Bağlanabilirlik

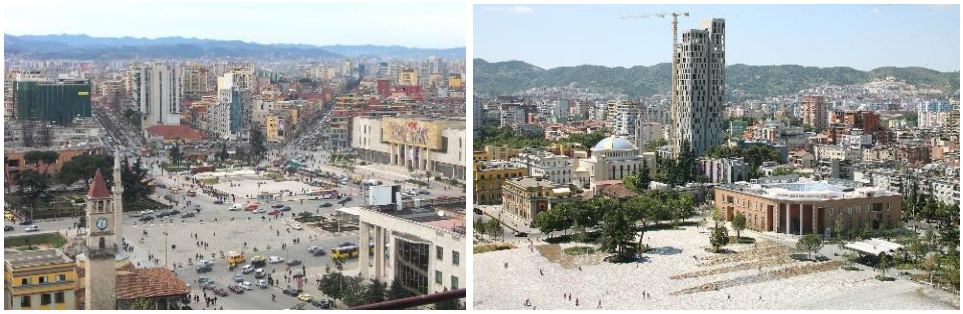
Arnavutluk'ta henüz yeterli kamusal alan bulunmamasıve kamusal alanlara arası bağlantının zayıf olması sebebiyle bağlanabilirliğinin zayıf olduğu görülebilmektedir (Şekil 4.169.) (URL-209).

Şekil 4. 169. Skanderbeg Meydanı yakın çevresindeki önemli kamusal alanlara yaya erişim mesafeleri[71] , 30 Ekim 2023

4. Yayalaştırma

51N4E Mimarlık ofisinin yeniden tasarladığı meydanda araç trafiği ortadan kaldırılmış ve şehrin ulaşım hizmetleriyle entegre edilen çok amaçlı bir yeraltı otoparkı düzenlenmiştir (Şekil 4.170.). Bu sayede yaya kullanımına özel geniş bir alan yaratılmıştır (on hektardan fazla bir alan) (URL-209).

(a) (b)

Şekil 4. 170. Skanderbeg Meydanı'nın (a) yayalaştırılmadan önceki ve (b) yayalaştırma çalışmasından sonraki durumu (URL-209)

[71] Görsel Snazzy map harita altlığı kullanılarak, yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

5. Mekânsal Yönlenme

Meydan içinde COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler ve alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmelere ait bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat meydanın yerleşim planı ve kent mobilyaları, kişilerin sosyal mesafelerini ayarlayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır (Şekil 4.171.).

Şekil 4. 171. Skanderbeg Meydanı hareketli mobilyalar ve kullanıcıları (Pintos, 2019)

6. Alternatif Hareketlilik

Meydanın yayalaştırılması ve bisiklet bağlantı yollarının oluşturulması, meydan altı otoparkı ve çevresinde otobüs hatlarının bulunması, meydana erişimde alternatif hareketlilik sunarken; meydanın hafif eğimli olması, meydan içi engelli hareketini kolaylaştırmaktadır. Pandemi sürecinde yeni bir müdahale yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır (Şekil 4.172.).

Şekil 4. 172. 51N4E Mimarlık ofisinin tasarladığı Skanderbeg Meydanı'nda bisiklet ve yaya kullanıcıları (URL-213)

7. Modülerlik

Meydanın geniş bir açıklığa sahip olması festivaller, farklı etkinlikler için kullanımını kolaylaştırmaktadır (Şekil 4.173.).

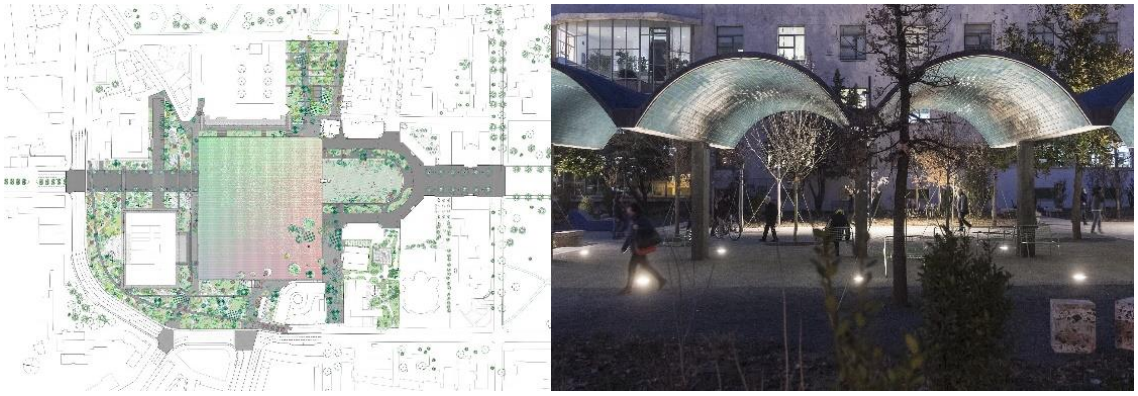
(a) (b)

Şekil 4. 173. (a) Skanderbeg Meydanı yılbaşı kutlamaları, 2022 (URL-207), (b) Skanderbeg Meydanı'nda Arnavutluk'un Nazi güçlerinden kurtuluşu anısına, Beyaz gece (Nata e Bardhë) etkinlikleri kapsamında düzenlenen bir konser (URL-208)

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

Skanderbeg Meydanı 2017 yılında yayalaştırma (Şekil 4.174. a) çalışmalarından sonra, araç trafiğine kapatılmıştır. Meydan aydınlatmaları gece kullanımını için yeterli görünmektedir (Şekil 4.174.b).

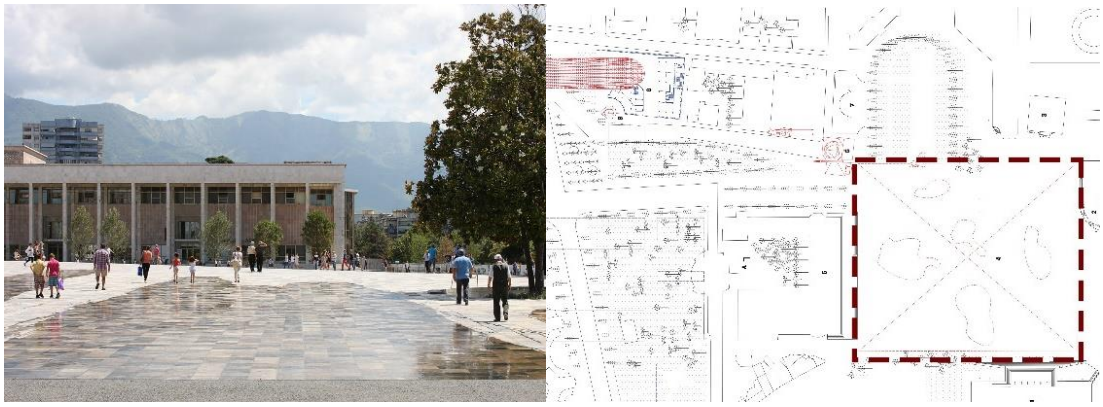

(a) (b)

Şekil 4. 174. Skanderbeg Meydanı (a) yaya genel planı (URL-214) ve (b) gece panoramik görüntüsü

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

2017 yılında tamamlanan çalışmalar, Skanderbeg Meydanı'nı yalnızca yayaların kullanımına açık on hektardan fazla bir kamusal alana dönüştürmüştür ve meydanın ortasında yaklaşık 40.000 metrekarelik açık bir yürüyüş alanı bulunmaktadır. Gezinti yeri düz olmaktan ziyade, %2,5 eğim ve ucunda iki metre yüksekliğe sahip, dört kenarlı bir Roma piramidi şeklindedir (Şekil 4.175. a-b.) (URL-209). Bu durumun meydan içi engelli hareketini de kolaylaştırdığı düşünülmektedir. 51N4E Mimarlık ofisi meydanın çevresinde bir veya daha fazla kamu veya özel kuruluşa bağlı oluşturduğu 12 bahçe ile, meydanı tüm kullanıcılara açık hale getirmiştir.

(a) (b)

Şekil 4. 175. (a) Skanderbeg Meydanı %2.5 eğimle tasarlanan merkez piramit alanı (Pintos, 2019) ve (b) piramit düzenlemesi (Kodra, 2018)

10. Yeşil alan çalışmaları

Meydan peyzaj çalışması yapılırken, meydan içinde bulunan birbirinden farklı yapıların cepheleri yeşil alanlar yardımı ile birleştirerek bir bütünlük sağlanmış; 12 farklı bahçe tasarımı yapılmıştır. Peyzaj, park sınırındaki merkezi yürüyüş alanının çekici hale getirilmesi hedeflenerek oluşturulmuş ve kamusal alan ile yarı kamusal alan arasında bir eşik görevi üstlenmiştir (Şekil 4.176).

Peyzaj için seçilen bitkilerin yerel bitki örtüsünden oluşması, bitkilerin adaptasyon ve bakım ihtiyacını azaltarak, sürdürülebilir bir tasarımı desteklemiştir. Meydanda orman benzeri yeşil alan oluşturularak, gelecekte şehir merkezinde daha fazla yeşil alan oluşturulması düşünülmektedir (URL-209).

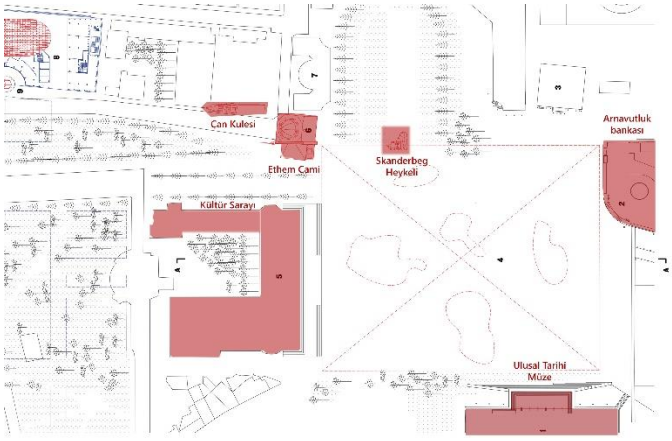

Şekil 4. 176. Skanderbeg Meydanı için 51N4E Mimarlık Ofisi tarafından yapılan yenileme projesi peyzaj düzenlemesi (Pintos, 2019)

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

1920'li yıllarda Tiran'ın başkent olması ile meydan, birçok kez değişikliğe uğramıştır. Meydanın içinde bulunan saat kulesi, Ethem cami, Arnavutluk'un ilk parlamento binası, yeni yapılan hükümet kompleksi (bakanlıklar, Belediye Binası ve Ulusal Banka gibi hükümet binaları) Tiran'ın kent planını etkilemiş, meydandan şehrin farklı yönlerine doğru ışınsal caddelerin oluşturulmasına yol açmış ve meydanın çok katmanlı kimliğini oluşturmuştur (Şekil 4.177.) (Shehu, 2018).

Şekil 4. 177. Skanderbeg Meydanı'nın kimliğini oluşturan önemli yapılar[72] (Kodra, 2018)

[72] Görsel yazar tarafından düzenlenerek oluşturulmuştur.

2017 yılındaki Skanderbeg Meydanı düzenlemelerinde, dikdörtgen bir zemin tasarımı kullanılarak çevredeki mimari tarza zıt olarak piramit şeklinde bir yapı oluşturulmuştur. Bu tasarım, kullanıcıların kendilerini meydanın geçmişteki otoriter mimari yapısına karşı ve daha eşit hissetmeleri için planlanmıştır. Piramidin en alt noktası ve en üst noktası arasında 2 m mesafe bulunmaktadır ve böylece "net hakimiyet" anlayışına karşı "eşitlik" kavramı oluşturulmaya çalışılmıştır (URL-213).

12. Cazibe

Meydanın geniş bir açıklığa sahip olması ve yayalaştırılması, içinde barındırdığı kimliğini oluşturan yapı ve anıtlar, meydan içinde yapılan yılbaşı konserleri, kentin en önemli yeşil merkezi olması, yaz aylarında meydanın merkezindeki su öğesi meydanı bir çekim merkezi haline dönüştürmektedir (Şekil 4.178.).

Şekil 4. 178. Skanderbeg Meydanı piramit su çeşmeleri planı ve görünümü (Pintos, 2019)

4.10.1.2. Skanderbeg Meydanı- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Skanderbeg Meydanı, sunduğu dinlenme imkanları ile ziyaretçilere rahat bir deneyim sunmaktadır. Meydanın merkezinde yer alan heykeller, ağaçlar ve yapı köşelerinde bulunan oturma alanları, bu açıdan önemli bir konfor unsuru olarak görülebilir (Şekil 4.179.a-b). Aynı zamanda, meydanda bitkilendirme ve ağaçlandırma çalışmaları sayesinde yeşil bir çevre oluşturulması da mekâna görsel çekicilik katmaktadır. Meydan, gece aydınlatmasının iyi sağlandığı bir alan olup, bu özelliği hem gece kullanımını arttırarak meydan güvenliğini sağlamaktadır (Şekil 4.179.c).

(a) (b) (c)

Şekil 4. 179. Skanderbeg Meydanı, sabit (a) ve hareketli (b) kent mobilyalarının kullanım biçimleri (URL-214), (c) Skanderbeg Meydanı gece kullanımı (URL-213).

Meydanın çok geniş ve büyük bir alan olması yaz aylarında kent içi ısı adası oluşturmasını tetikleyen önemli bir faktör olmuştur. Bu sorun, piramit şeklinde tasarlanan zemine, su öğesi yerleştirilerek çözümlenmiştir. Böylece hem meydan kullanıcılarına ferahlık sağlanmış hem de suyun hareketi ile zemindeki taşların renk ve dokusu ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca meydanda kullanılan kent mobilyalarının boyutları ve hareketli olmaları, pandemi gibi sosyal mesafe korunması gibi önemli durumlarda, kullanıcılar için güven ve konfor sunmaktadır (URL-213). Bu unsurlar, mekânda konforu artırmanın yanı sıra, görsel estetiği desteklemekte ve Skanderbeg Meydanı'nın imajını olumlu bir şekilde etkilemektedir.

2. Esneklik

Skanderbeg Meydanı kullanıcı ihtiyacına göre modüler bölünebilir bir genişliğe sahiptir (Şekil 4.180.).

Şekil 4. 180. Skanderbeg Meydanı konser ve yılbaşı etkinlikleri (URL-215)

Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması, mekanın etkinliklere göre yeniden planlanmasına olanak tanımaktadır.

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahalelerde mekânsal anlamda herhangi bir güvenlik önlemi alındığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Pandemi süreci içinde mekansal yönlendirme yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

2017 yılında meydanın tamamlanmasından sonra, yerel bitkilerden oluşan peyzaj çalışması, oturma alanlarının tasarlanması, kişilerin kendi mahremiyetlerini sağlayacak alanlar yaratmasına olanak sağlamıştır (Şekil 4.181.).

Şekil 4. 181. Skanderbeg Meydanı'nda tasarlanan bahçeler (URL-209).

6. Hijyen

Pandemi sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Meydanda bulunan hareketli mobilyalar, kişilerin kendi sosyal mesafelerini ayarlamasına olanak sağlamaktadır. Pandemi sürecinde meydanın kullanımı ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır (Şekil 4.182.).

Şekil 4. 182. Skanderbeg Meydanı hareketli kent mobilyaları (Shehu, 2018)

4.10.1.3. Skanderbeg Meydanı, Uzun ve Kısa Vadeli Müdahaleler- Genel Değerlendirme

Skanderburg Meydanı'nda pandemi sürecinde uzun veya kısa vadeli bir müdahale yapılmadığı tespit edilmiştir. Fakat pandemiden çok kısa bir zaman önce yeniden tasarlanan meydan, çevresindeki araç trafiğinden arındırılmış ve yayalaştırılmıştır. Meydana erişim ve bağlantılar, bisiklet yolları, otobüs yolları ve meydan altı otopark yapılarak düzenlenmiştir. Tiran Şehri'nin kentsel planlamasında kamusal alanların yetersizliği, var olanların birbirleri ile bağlantılarının zayıf olması, meydanın kamusal mekanlar arası bağlanabilirliğini zayıflatmaktadır. Peyzaj düzenlemesi, yayalaştırma, meydanın hafif eğimli (% 2,5) yapılması alternatif hareketlilik için imkân sunarken; meydanda bulunan su öğeleri, gölgelik alanlar ve tasarlanan 12 bahçe, meydanı herkes için kapsayıcı kılmaktadır. Meydanın peyzaj tasarımında kullanılan bitkilerin, yerel bitkilerden seçilmesi hem meydanın kent ekosistemine dahil olmasını sağlamakta, hem de bitkilerin bakımını kolaylaştırmaktadır. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumlu karşılanmıştır. Yapılan bahçe tasarımlarının, gelecekte kentsel yeşil alan gelişiminin başlangıcı olacağı düşünülmektedir. Meydan içi tercih edilen mobilyaların sabit ve hareketli olarak tasarlanması, kişilerin pandemi gibi afet durumlarında, sosyal mesafelerini koruyabilmelerini ve kendi mahrem alanlarını yaratmalarını sağlamaktadır. Meydan içi aydınlatmalarının yeterli olması, gece boyunca da kullanılmasına olanak vermektedir. Sonuç olarak, meydanın geniş bir açıklığa sahip olması, çevre peyzaj unsurlarının ve kent mobilyalarının iyi tasarlanmış olması, pandemi sürecinde mekâna müdahale gerektirmediğini düşündürmektedir.

5. SEÇİLEN MEYDANLARIN UZUN VADELİ MÜDAHALELER- ‘’MEYDAN ODAKLI’’ KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ AÇISINDAN BULGULARI ve DEGERLENDİRMESİ

Bu bölümde 4. Bölümde uzun vadeli müdahaleler için işlevsel, çevresel ve estetik kalite parametreleri açısından analizi yapılan meydanlardaki bulgular karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuş ve değerlendirmeleri yapılmıştır.

5.1. Uzun Vadeli Müdahaleler- İşlevsel Kalite Bulguları

Analizi yapılan 10 meydanın hepsinin oluşturulan uzun vadeli işlevsel kalite parametrelerine ait bilgiler aşağıda bir araya getirilmiş ve bulgular ortaya konulmuştur.

1. Erişilebilirlik

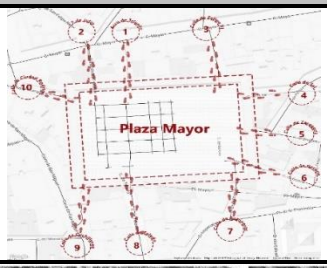
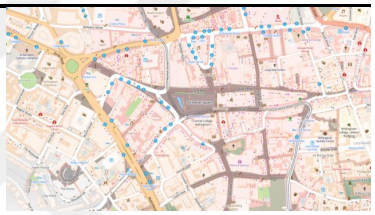
Tablo 5.1.’e göre, analiz edilen meydanların erişilebilirlik bulguları aşağıdadır:

- 9 (Dokuz) meydan tarihi kent merkezindedir (Place de la Bastille Meydanı hariç, Paris’in doğu ucunda).
- Bütün meydanlar herkes için erişilebilir özelliğine sahiptir.
- 2 (iki) meydanda (Plaza Mayor Meydanı, Skanderbeg Meydanı) meydan altı otopark yapılmıştır.
- 8 (Sekiz) meydan Pandemi öncesinde tamamen yayalaştırılmıştır: Plaza Mayor Meydanı, Place de la Bastille Meydanı, Alexanderplatz Meydanı, Trafalgar Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, Rynek Glowny Meydanı, George Meydanı, Skanderbeg Meydanı
- 2 (İki) meydan Pandemi öncesi kısmen yayalaştırılmıştır: Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Marienplatz Meydanı
- Bütün meydanlara farklı noktalardan erişilebilmektedir.
- 1 (Bir) meydanda (Trafalgar Meydanı) platform asansörler kullanılmıştır.

Tablo 5.1. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- erişilebilirlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Madrid Tarihi Kent merkezinde Tekerlekli sandalye veya yürüme yardımcısı kullananlar da dahil olmak üzere herkes için erişilebilir	

Tablo 5.1. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- erişilebilirlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydan altına yapılan otopark ile tamamen yayalara ayrılmış kamusal mekan • 10 giriş kapısı ile, farklı noktalardan erişim • Geniş yerleşim planına sahip	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Paris'in doğu ucunda • Yayalaştırılarak Doğu-batı bağlantısının oluşturulması • Bulvardan Arsenal limanına doğru yeşil yürüyüş yolunun genişletilmesi • Yaya geçitlerinin kısaltılıp, genişletilmesi	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Nottingham şehir merkezinde • Dört önemli belirleyici bağlantı noktası arasında • Herkes için erişilebilir • Meclis binası ve yanındaki iki caddenin yayalaştırılması • Motorlu taşıtların da erişilebileceği gibi tasarlanması	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Münih Merkezinde • Herkes için erişilebilir • Meydanın ve meydanı besleyen önemli iki ticari aksın (Kaufingerstrasse ve Neuhauser Strassenin) de yayalaştırılması	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Berlin Merkezinde • Herkes için erişilebilir • Yayalaştırılmış	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Londra'nın merkezinde • Herkes için erişilebilir • Rampalar ve platform asansörlerin bulunması	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Kopenhag tarihi kent merkezinde • 1900'lü yıllarda bir ağ merkezi • 2010-2019 yılları arasında yaya ağırlıklı olarak düzenlenmesi • Herkes için erişilebilir • Meydan hareket modellerinin haritalandırılması ve meydana erişimin daha kolay olduğu sonucu	

Tablo 5.1. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- erişilebilirlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Krakow tarihi kent Merkezinde • Herkes için erişilebilir • Yayalaştırılmış • Bisikletliler için uygun	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Glasgow kent Merkezinde • Herkes için erişilebilir • Yayalaştırılmış • Bisikletliler ve tekerlekli sandalyeliler için uygun • Kaldırımların genişletilmesi	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ARNAVUTLUK	• Tiran kent Merkezinde • Herkes için erişilebilir • Yayalaştırılmış • Bisikletliler ve tekerlekli sandalyeliler için uygun • Yer altı otaparkı yapılması	

2. Ulaşılabilirlik

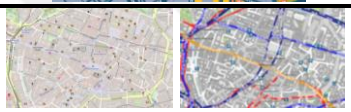
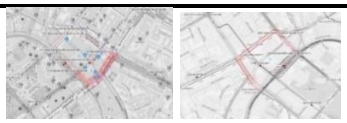
Tablo 5.2.'e göre, analiz edilen meydanların ulaşılabilirlik bulguları aşağıdadır:

- 6 (altı) meydana metro ile ulaşılabilmektedir (Plaza Mayor Meydanı, Place De La Bastille Meydanı, Marienplatz Meydanı, Alexanderplatz Meydanı, Trafalgar Meydanı, Radhuspladsen Meydanı).
- 4 (Dört) meydana erişim tramvay ile sağlanabilmektedir (Nottingham Meydanı, Marienplatz Meydanı , Alexanderplatz Meydanı , Rynek Glowny Meydanı).

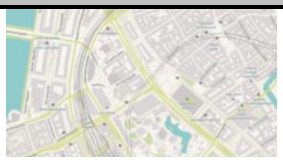
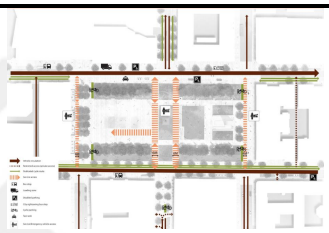
2 (iki) meydana hem metro, hem de tramway hatları ile ulaşım sağlanabilmektedir (Marienplatz Meydanı, Alexanderplatz Meydanı).

- 10 meydan da otobüs, bisiklet ve yaya yolları ile ulaşıma sahiptir.
- Sadece George Meydanı'nda pandemi sürecinde meydan ve çevresindeki ulaşım kolaylığını sağlamak amacıyla, bisiklet ve yaya yolu yolları genişletme çalışmaları yapılmıştır. Diğer bütün meydanlarda yayalaştırma ve ulaşım çalışmaları COVID-19 pandemisi öncesi tamamlanmıştır.

Tablo 5.2. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-ulaşılabilirlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Merkezi konumu nedeni ile otobüs ve metro hatları ile ulaşım • Çevresindeki caddelerde bisiklet şeritleri, meydanda bisikletli ziyaretçilerin güvenli park alanları, çevre dostu ulaşım seçeneğini teşvik eden planlama • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir yayalaştırma ulaşım çalışması yapılmamıştır	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Eklenen bisiklet şeritleri ile meydana alternatif ulaşım olanağı, ziyaretçilere güvenli park alanları, çevre dostu ulaşım seçeneğini teşvik eden planlama • Metro ve otobüs hatları ile ulaşım • Doğu-batı yaya aksının güçlendirilmesi • Metro hattının Arsenal limanı ile doğrudan bağlantı kurmasının sağlanması (engelsiz ulaşım)	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydanın merkezinden geçen tramvay hattının ve duraklarının bulunması • Yaya ve bisikletle ulaşım	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Metro, otobüs, tren ve tramvay hatları ile ulaşım • Yakın çevresinde bisiklet park yerleri • Ulaşım merkezi	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Metro, otobüs, tren ve tramvay hatları ile ulaşım • Ulaşım merkezi	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydana ulaşım için bisiklet yolları, meydan çevresinde otobüs durakları, metro hatları ve yayalaştırılmış alanların bulunması • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir yayalaştırma ulaşım çalışması yapılmamıştır	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Meydanın ilk tasarımında ulaşım ağ merkezi olarak tasarlanması, 1996 yılında meydanın yayalaştırılması ile yaya ve bisiklet erişiminin kolaylaşması ve 2019 yılında meydan ile ilişkili metro hattının açılması • Meydana ulaşım için bisiklet yolları, meydan çevresinde otobüs durakları, metro hatları ve yayalaştırılmış alanların bulunması	

Tablo 5.2. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-ulaşılabilirlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Covid- 19 pandemisinde hemen önce sırasında yeni bir yayalaştırma ulaşım çalışması yapılmıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Meydana ulaşım için bisiklet yolları, meydan çevresinde otobüs durakları, tramvay hattı ve yayalaştırılmış alanların bulunması • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir yayalaştırma ulaşım çalışması yapılmamıştır	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Servis girişleri, bisiklet yolları, bisiklet park yeri, taksi durağı, servis-acil araç girişi yerlerinin yeniden planlanması • Pandemi sürecinde araç trafiğinin azaltılması • Yaya yollarının genişletilmesi • Bisiklet yolları ve park alanlarının eklenmesi • Toplu taşıma alt yapısının (otobüs ve taksi durakları) oluşturulması • Otopark alanlarının azaltılması	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Meydana ulaşım için bisiklet yolları, meydan çevresinde otobüs durakları, yayalaştırılmış alanların bulunması • Yeraltı otoparkı bulunması • Yaya ve bisiklet yollarının toplu taşıma ağına bağlantısının kurulması • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir yayalaştırma ulaşım çalışması yapılmamıştır	

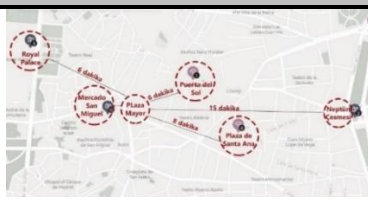
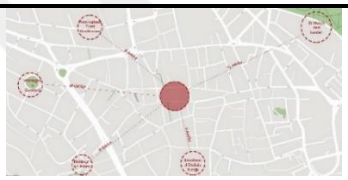
3. Bağlanabilirlik

Tablo 5.3.'e göre, analiz edilen meydanların bağlanabilirlik bulguları aşağıdadır:

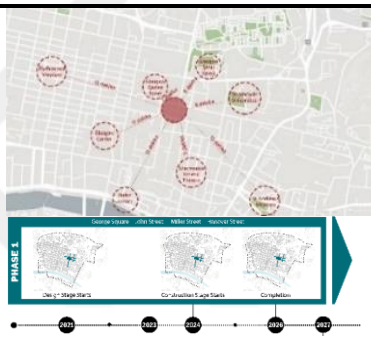
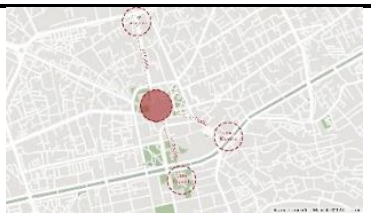
- 9 (Dokuz) meydan, çevresinde bulunan diğer kamusal mekanlarla yürünebilir mesafededir ve bağlantı yolları da düzenlenmiştir.
- 1 (Bir) meydanın (Skandenberg Meydanı), bulunduğu kentin yeterli kamusal alana sahip olmaması nedeniyle, yakın çevresinde az sayıda kamusal alan bulunmaktadır ve var olan kamusal alanlarla da bağlantısı zayıftır. 1 (Bir) meydanda (George meydanı) pandemi döneminde kamusal mekan bağlantılarını güçlendirmek için, yayalaştırma ve geçici bisiklet yolu oluşturma çalışması yapılmıştır.

- 3 (üç) meydan pandemi öncesi çevresindeki kamusal alanlarla bağ kuracak şekilde yeniden planlanmıştır (Trafalgar Meydanı, Place de la Bastille Meydanı, Nottingham Meydanı).

Tablo 5. 3.Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-bağlanabilirlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydan ve çevresinde yayalaştırılmış sokaklar • Çevresindeki önemli kamusal mekanlarla yürünebilir alana sahip olması • Engelsiz yaya geçitleri • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir düzenleme yapılmamıştır	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• 4.-11.-12. Bölgelerin kesişim noktası • Bisiklet parkurlarının eklenmesi • Çevresindeki önemli kamusal mekanlara yürünebilir mesafede sahip olması • Engelsiz yaya alanları • Yayalaştırılmış bağlantılı sokakların bulunması	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Çevresindeki önemli kamusal mekanlara yürünebilir mesafede sahip olması • Yeni meydan tasarımında çevresindeki işlek alışveriş bölgeleri ve kültürel bölgelere olan bağlantılarının düşünülmesi	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Çevresindeki önemli kamusal mekanlara yürünebilir mesafede sahip olması •	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Çevresindeki önemli kamusal mekanlara yürünebilir mesafede sahip olması • Engelsiz yaya alanları	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• 2003'te Foster+ Partners tarafından gerçekleştirilen yayalaştırma çalışmasıyla Trafalgar Meydanı'nın çevresindeki önemli kamusal mekanlara erişiminin kolaylaştırılması • COVID salgını sürecinde ek bir düzenleme yapılmamıştır.	

Tablo 5. 3. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-bağlanabilirlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Tarihi kent merkezinde ve Stroget caddesinin yürüyüş başlangıç noktasında olması • Çevresindeki önemli kamusal mekanlara yürünebilir mesafede sahip olması • Engelsiz yaya alanları	
8	Rynek Glowny Meydanı,Krakow/ POLONYA	• Çevresindeki önemli kamusal alanlar, tarihi alanlar, yeşil alanlar ve ulaşım araçlarına yürünebilir mesafede sahip olması •	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Çevresindeki önemli kamusal alanlar, tarihi alanlar, yeşil alanlar ve ulaşım araçlarına yürünebilir mesafede sahip olması • Pandemi sonrası şehir bağlantısını güçlendirmek için planlama yapılması	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Şehrin gelişmiş bir kamusal alan sistemi bulunmaması • Yakın çevresinde az sayıda kamusal alan bulunması ve bunlar arasındaki ilişkinin de zayıf olması	

4. Yayalaştırma

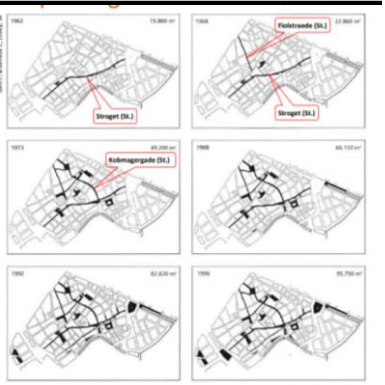
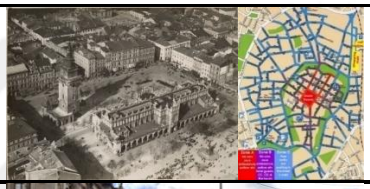
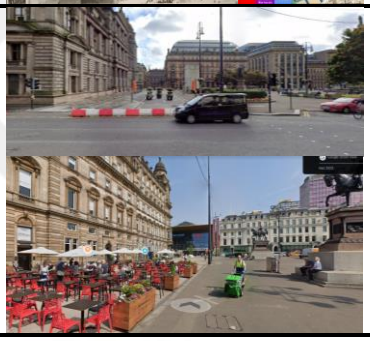
Tablo 5.4.'e göre, analiz edilen meydanların yayalaştırma bulguları aşağıdadır:

- Analizi yapılan 10 meydanın 8 (sekiz) 'inde pandemi öncesi yayalaştırma çalışmaları başlatılmış ve tamamlanmıştır.
- 2 (İki) meydanın yayalaştırılma çalışması pandemi öncesinde planlanmış, fakat pandemi döneminde tamamlanmıştır (Place de la Bastille Meydanı).
- 1 (Bir) meydanda (George Meydanı), pandemi sebebiyle belirli alanlar yayalaştırılmıştır.

Tablo 5.4. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-yayalaştırma bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• 1960 yılında meydana yer altı otoparkı yapılması, meydan ve çevresinin trafiğe kapatılması • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir düzenleme yapılmamıştır	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• 2021 yılında Arsenal limanı ile temmuz sütunu arası yayalaştırma projesi • Metro hattının altından doğrudan Arsenal limanına erişim • Erişim rampası ile, hareket kabiliyeti kısıtlı bireyler için de meydanın erişilebilir hale getirilmesi	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• 2007 yılında meydan ve çevresindeki caddelerin trafiğe kapatılarak yayalaştırılması • COVID- 19 pandemisi sırasında yeni bir düzenleme yapılmamıştır	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• 1972 yılında meydan ve çevresindeki caddelerin trafiğe kapatılarak yayalaştırılması • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir düzenleme yapılmamıştır	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• 1964 yılında meydanın trafiğe kapatılarak yayalaştırılması • Covid- 19 pandemisi sırasında yeni bir düzenleme yapılmamıştır	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Foster+ Partners'in 2003'te Space Syntax yöntemi kullanarak gerçekleştirdiği alan çalışmasında kuzey terasındaki araç yolu trafiğinin kapatılarak Meydan'ın yayalaştırılması • COVID-19 pandemisi sürecinde yayalaştırmaya yönelik herhangi bir ek çalışma yapılmamıştır.	

Tablo 5.4. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-yayalaştırma bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• 1962'de Ana cadde olan Stroget'in yaya bölgesine dönüştürülmesi ve meydanın da bu durumdan etkilenmesi • 2010 yılında metro genişletme inşaatının başlaması ile meydan merkezinde bulunan otobüs durağının kaldırılması ve meydanın diğer yarısıyla bütünleştirilmesi • COVID-19 pandemisi sürecinde yayalaştırmaya yönelik herhangi bir ek çalışma yapılmamıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• 19662-64 sonrası araç trafiğinin sınırlandırılması ve yayalaştırma çalışmaları	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Pandemi sürecinde geçici olarak şehir içi otopark alanları azaltılması ve bu alanların yayalaştırılması • Zemin değişiklikleri, yaya alanlarının kalıcı hale getirilmesi	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• 2017 trafiğinin araç trafiğinin ortadan kaldırılması, yer altı otaparkı yapılması ve yayalaştırma çalışmaları	

5. Mekansal yönlenme

Tablo 5.5.'e göre, analiz edilen meydanların mekânsal yönlenme bulguları aşağıdadır:

- 7 (Yedi) meydanda, COVID-19 sürecinde herhangi bir mekânsal yönlenme müdahalesinde bulunulduğuna dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Mevcut yayalaştırma ve oturma düzeni sosyal mesafeyi koruyacak şekilde tasarlanmıştır.
- 2 (İki) meydanda (Nottingham Meydanı ve Trafalgar Meydanı), etkinlik kapsamında sosyal mesafeyi koruyacak yönlendirme ve uyarıcı levhalar, güvenlik alanları, ek oturma alanları ve bitkilendirme yapılmıştır.

- 1 (Bir) meydanda (George Meydanı), su bariyerleri gibi sınırlayıcılar, saksılar eklenerek mekânsal yönlenme sağlanmıştır.

Tablo 5.5. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-mekansal yönlenme bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydana 10 giriş noktası mekânsal yönlenme sağlamakta • COVID-19 sürecinde meydana herhangi bir mekânsal yönlenme müdahelesinde bulunulmamıştır	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Meydana hareketli mobilyalar yerleştirilmesi • COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmeler yapılmamıştır	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydanda kotlarla oluşturulan oturma alanları ve bitki düzenlemeleri ile • COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, dikkat çekici renk veya işaretler, alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmeler yapılmıştır.	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• COVID-19 sürecinde meydana herhangi bir mekânsal yönlenme müdahelesinde bulunulmamıştır	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• COVID-19 sürecinde meydana herhangi bir mekânsal yönlenme müdahelesinde bulunulmamıştır	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Yapılan etkinliklerde meyana erişimi kolaylaştırmak için mekânsal yönlenmenin GLA (Global London Authorities) gönüllüleri ve yol bulma işaretleri ile yapılması • Kullanılmaması gereken bölgeler için bariyerlerin kullanılması	

Tablo 5.5. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-mekansal yönlenme bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• COVID-19 sürecinde meydana herhangi bir mekânsal yönlenme müdahelesinde bulunulmamıştır • Mevcut yayalaştırma ve oturma düzeni sosyal mesafeyi koruyacak şekilde tasarlanmıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• COVID-19 sürecinde meydana herhangi bir mekânsal yönlenme müdahelesinde bulunulmamıştır • Mevcut yayalaştırma ve oturma düzeni sosyal mesafeyi koruyacak şekilde tasarlanmıştır.	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Pandemi sürecinde meydan ve çevresine su dolu bariyerler ve bitkilendirme kullanılarak yaya ve trafik yönlendirmeleri yapılması	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• COVID-19 sürecinde uyarıcı yönlendirme levhaları, sosyal mesafe halkaları, dikkat çekici renk veya işaretler ve alan içi sosyal mesafeyi sağlayacak şekilde sirkülasyonu düzenleyen yönlendirmelere ait bir bilgiye rastlanmamıştır.	

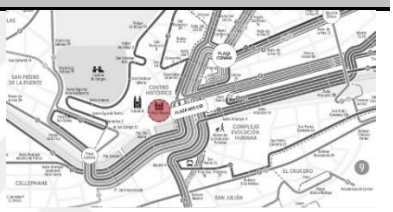
6. Alternatif hareketlilik

Tablo 5.6.'e göre, analiz edilen meydanların alternatif hareketlilik bulguları aşağıdadır:

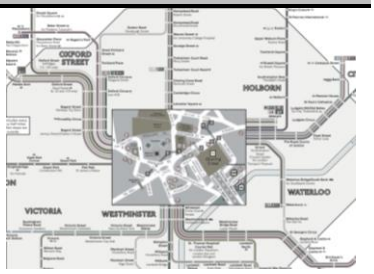
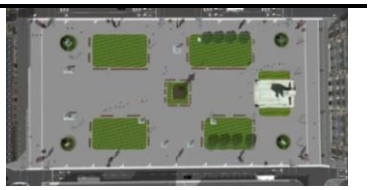
- 10 meydanın hepsinde otobüs, bisiklet ve yaya erişimi ile doğrudan ulaşım sağlanmaktadır. Bunlara ek olarak 6 (altı) meydanda metro (Plaza Mayor Meydanı, Place De La Bastille Meydanı, Marienplatz Meydanı, Alexanderplatz Meydanı, Trafalgar Meydanı, Radhuspladsen Meydanı) ve 4 (Dört) meydanda da tramvay alternatifleri bulunmaktadır (Nottingham Meydanı , Marienplatz Meydanı , Alexanderplatz Meydanı , Rynek Glowny Meydanı)

- 1 (Bir) meydan (Plaza Mayor Meydanı) içinde, sadece yaya hareketi sağlanmaktadır ve zemin malzemesi engelli erişimini zorlaştırmaktadır.
- Pandemi öncesi tasarlanan 2 (İki) meydanda engelli erişimi düşünülmüştür. Place de la bastille Meydanı'nda zemin eğimli tasarlanırken, Nottingham Meydanı'nda meydan içi kot farkları rampa ile çözülerek engelli erişimi kolaylaştırılmıştır. 1 (Bir) meydanda (George Meydanı), pandemi sürecinde yayalaştırma ve bisiklet yolu çalışmaları yapılmış, böylece meydana erişimde alternatif hareketlilik sağlanmıştır.

Tablo 5.6. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-alternatif hareketlilik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydan çevresine erişim için; otobüs, bisiklet ve yaya ulaşımı seçenekleri bulunmakta • Bisiklet park alanları mevcut • Meydan içi yalnız yaya hareketi mevcut • Meydan içi zemin yapısı (Arnavut kaldırımı) engelli erişimini zorlaştırmakta	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Bisiklet parkurlarının eklenmesi • Yaya ulaşımı seçenekleri • Arsenal havzasında nehir ulaşımı • Arsenal limanı ile doğrudan bağlantı • Meydan içi zemin tasarımının engelli bireyler düşünülerek tasarlanması	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydanın içindeki kot farkının, rampalar tasarlanarak çözülmesi, engelsiz tasarım anlayışı • Bisiklet park alanlarının bulunması • Yaya ulaşımı seçenekleri • Tramvay ve otobüs ring hattı durağının bulunması	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Bisiklet park alanlarının bulunması • Yaya ulaşımı seçenekleri • Tüm ulaşım hatları ile doğrudan bağlantı	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Bisiklet park alanlarının bulunması • Yaya ulaşımı seçenekleri • Tüm ulaşım hatları ile doğrudan bağlantı	

Tablo 5.6 (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-alternatif hareketlilik bulguları

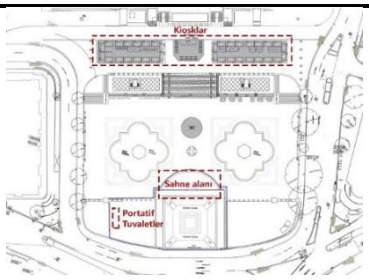
	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Alana erişim için otobüs, bisiklet ve yaya ulaşımı seçenekleri bulunmakta	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Ulaşım ağı olarak tasarlanması • Bisiklet park alanlarının bulunması • Merkezinde yeraltı metro istasyonunun bulunması alanlarının bulunması • Yaya ulaşımı seçenekleri • Tüm ulaşım hatları ile doğrudan bağlantı • Engelsiz düz bir yapıda olması	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Bisiklet park alanlarının bulunması • Yaya ulaşımı seçenekleri • Engelsiz düz bir yapıda olması • Elektrikli araçlarla gezilebilmesi •	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Pandemi sürecinde meydan yaya ve bisiklet yolları iyileştirme çalışmaları	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ARNAVUTLUK	• Alana erişim için otobüs, bisiklet ve yaya ulaşımı seçenekleri bulunmakta • Meydan içi engelsiz erişim	

7. Modülerlik

Tablo 5.7.'e göre, analiz edilen meydanların modülerlik bulguları aşağıdadır:

- 10 meydan da yılbaşı etkinlikleri, festivaller, kutlamalar gibi faaliyetler için yeterli açıklığa sahiptir.

Tablo 5.7. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-modülerlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Yılbaşı etkinliği için kiosklar • Çeşitli sanatsal etkinlikler için geçici donatıların yerleştirilmesine imkan veren mekan (Işık festivali vb.)	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Meydanın Arsenal limanı ile temmuz sütunu arasında bağlantı ve geniş açıklık oluşturularak, farklı etkinliklere imkan verilmesi	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Çeşitli etkinlikler için uygun açıklığa sahip bir meydan • Oluşturulan granit yüzeyin; etkinliklerin düzenlenmesi, pazarın kurulması ve çeşitli performanslar için gerekli malzemenin taşınması, Meydana motorlu taşıtların erişebilmesine de imkan vermesi	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Çeşitli etkinlikler için uygun açıklığa sahip bir meydan	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Çeşitli etkinlikler için uygun açıklığa sahip bir meydan	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Evsiz insanlara yemek verilen geçici üniteler • Kuzey terasında yılbaşı etkinlikleri için kiosklar • Portatif umumi tuvaletler • Nelson sütununun önünde etkinlikler için sahne kurulması	

Tablo 5.7. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite-modülerlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Çeşitli etkinlikler için uygun açıklığa sahip bir meydan	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Çeşitli etkinlikler için uygun açıklığa sahip bir meydan (Krakow Noel pazarı, Yılbaşı şenlikleri, yaz konserleri, festivaller)	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Çeşitli etkinlikler için uygun açıklığa sahip bir olması (yılbaşı kutlamaları, müzik etkinlikleri, ışık şovları, törenler, spor kutlamaları, siyasi toplantılar ve protestolar, geçit törenleri ve buluşmalar)	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Çeşitli etkinlikler için uygun açıklığa sahip bir meydan (Yılbaşı şenlikleri, yaz konserleri, festivaller, buz pateni)	

5.2. Uzun Vadeli Müdahaleler -Çevresel Kalite Bulguları

Analizi yapılan 10 meydanın hepsinin oluşturulan uzun vadeli- çevresel kalite parametrelerine ait bilgiler aşağıda bir araya getirilmiş ve bulgular ortaya konulmuştur.

8. Güvenlik

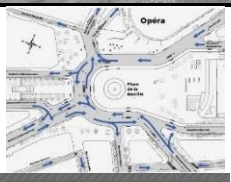
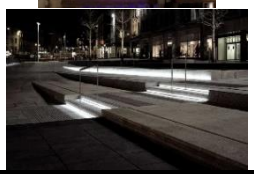
Tablo 5.8.'e göre, analiz edilen meydanların güvenlik bulguları aşağıdadır:

- Pandemi döneminde 3 (Üç) meydanda yaya güvenliği için önlemler alınmıştır. Plaza Mayor Meydanı çevresine yeni trafik lambaları ve kaldırımlar eklenerek yaya güvenliği arttırılmıştır. Trafalgar Meydanı'na yapılması planlanan etkinlikler için

güvenlik bariyerleri eklenmiştir. George Meydanı'nda su bariyerleri ile yaya ve bisiklet sınırları genişletilmiş, araç trafiği azaltılmış, yaya güvenliği sağlanmıştır.

- Pandemi dönemine yakın tarihli yeniden planlanan 3 (üç) meydan (Place de la Bastille Meydanı- 2021, Radhuspladsen Meydanı 2019, Skanderbeg Meydanı-2017) araç trafiğine kapatılarak, trafik kontrol altına alınmış; yaya erişimleri ve aydınlatmaya önem verilerek yaya güvenliği arttırılmıştır.
- 10 meydanda yeterli aydınlatmanın sağlandığı gözlemlenmiştir.
- 7 (Sekiz) meydanın tasarımında ve kullanılan malzemelerde engelli hareketi güvenliği oluşturulmuştur (Place de la Bastille Meydanı, Nottingham Meydanı, Marienplatz Meydanı, Alexanderplatz Meydanı, Trafalgar Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, George Meydanı, Skanderbeg Meydanı).
- 1 (Bir) meydanda (Trafalgar Meydanı) engelliler için tasarlanan meydan içi asansörler pandemi döneminde kullanıma kapatılmış ve engelli erişim güvenliği sağlanamamıştır.

Tablo 5.8. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- güvenlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydan çevresi kaldırım ve yol çalışmaları yapılması ile yayalar için güvenli • Trafik lambaları eklenmesi (Rodrigo girişi)	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Meydanın araç trafiği düzenlenmesinin yapılması • Yaya geçitlerinin düzenlenmesi • Bisiklet parkurlarının eklenmesi • Çevre aydınlatmalarının yapılması • Acil durumlar için, hastanelerin meydana yürüme mesafesinde olması	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Optik fiber aydınlatmalar, meydanın güney kısmında, dört direk üzerine yerleştirilen reflektörler • Yayalar için engelsiz ve güvenli erişim • Rampa tasarımı	

Tablo 5.8. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- güvenlik bulguları

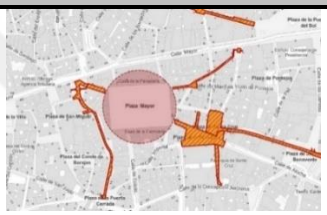
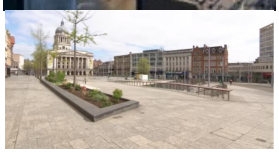
	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Yeterli aydınlatmaya sahip • Yayalar için engelsiz ve güvenli erişim	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Yeterli aydınlatmaya sahip • Yayalar için engelsiz ve güvenli erişim	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• 2003'teki yayalaştırma projesiyle meydanın yaya ulaşımı ve araç trafiği düzenlenmesi • COVID-19 döneminde ek bir çalışma yapılmamıştır • Kuzey terasında giriş çıkış kontrolü için bariyerler konulması • Engelli erişiminin asansörle sağlanabilmesi, ancak COVID- 19 sürecinde asansör kullanımının olmaması nedeniyle engelliler için güvenli bir alan sağlanamaması • Yeterli aydınlatmaya sahip	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• 1996 yılında Strøget Caddesine bağlı sokak ve meydanların yayalaştırılması çalışmaları sırasında araç trafiğine kapatılması • Otobüs durağının olduğu yere metro istasyonu yapılması • Meydan aydınlatmaları gece kullanımını için yeterli • Yaya güvenliği için zaman içinde gerekli düzenlemelerin yapılması	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Güvenliğin bulunması • Trafiğe kapalı alan olması • Yeterli aydınlatmaya sahip olması	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydanın bariyerlerle, daha sonra zemin değişikliği yapılarak araç trafiğinin azaltılması ve yaya güvenliğinin sağlanması • Yeterli aydınlatmanın bulunması	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ARNAVUTLUK	• Araç trafiğe kapalı alan olması • Yayalar için engelsiz ve güvenli erişim • Yeterli aydınlatmaya sahip olması	

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

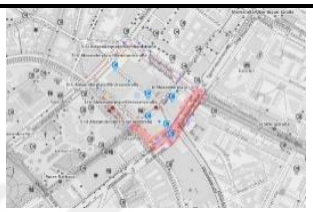
Tablo 5.9.'e göre, analiz edilen meydanların herkes için çevre bulguları aşağıdadır:

- Pandemi döneminde 1 (George Meydanı), meydanda zemin değişikliği yapılmıştır.
- Pandemi öncesi 1 (Bir) meydanda (Plaza Mayor Meydanı), engelliler için güvenli zemin alanı oluşturulamamıştır. Pandemi sonrası 1 (Bir) meydanda (Trafalgar Meydanı) meydan içi kot farkı sebebiyle asansörle sağlanan engelli erişimi, asansörün kullanım dışı kalması sebebiyle kullanıcıları sınırlamıştır.
- Pandemi döneminde tamamlanan Place de la Bastille Meydanı engelsiz tasarım dikkate alınarak tasarlanmıştır.
- 10 meydanın da yayalaştırılması ile, herkes için erişim imkanı sağlanmıştır.

Tablo 5.9. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- herkes için çevre (kapsayıcılık) bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Tarihi kent merkezinde herkesin erişebileceği bir konumda bulunması, • Calle de Cuchilleros girişi merdivene sahip, Meydan içi zemin yapısı (Arnavut kaldırımı) engelli erişimini zorlaştırması • Kaldırım ve yol çalışmaları ile herkes için erişim	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Meydanın yayalaştırılması • Bisiklet parkurlarının eklenmesi • Metro ve otobüs hat güzergahlarının düzenlenmesi • Engellilere uygun zemin tasarımının yapılması • Hareket kabiliyeti kısıtlı bireyler için zeminin hafif eğimli tasarlanması	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydanın yayalaştırılması ile herkes için erişim imkanı • Rampa tasarımı	

Tablo 5.9. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- herkes için çevre (kapsayıcılık) bulguları

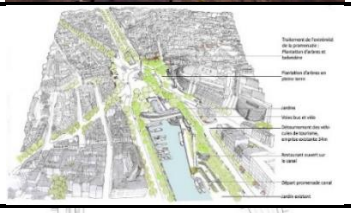
	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Meydanın yayalaştırılması • Metro, tren, otobüs ve tramvay hat güzergahlarına sahip olması • Etkinliklerin herkesi kapsaması •	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Meydanın yayalaştırılması • Metro, tren, otobüs ve tramvay hat güzergahlarına sahip olması • Etkinliklerin herkesi kapsaması •	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Herkesin kolayca erişebileceği konumda bulunması • Kuzey terastan meydana geçişin sadece merdivenle mümkün olması nedeni ile engelli bireylerin meydan içindeki hareketinin sınırlandırılması •	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Meydanın yayalaştırılması • Metro, tren, otobüs ve tramvay hat güzergahlarına sahip olması • Etkinliklerin herkesi kapsaması • Belli bir kullanıcı kitlesine göre tasarlanmamış olması	
8	Rynek Glowny Meydanı,Krakow/ POLONYA	• Çevresindeki mekanların işlevsel çeşitliliği • Kullanım alanlarının çokluğu • Canlı ve misafirperver atmosfer	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydana erişimin kolaylaştırılması • Zemin değişikliği yapılması • Engelsiz meydan tasarımı • Meydan çevresindeki yaya yollarının genişletilmesi	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ARNAVUTLUK	• Meydana erişimin kolaylaştırılması, yayalaştırma • Engelsiz meydan tasarımı • Yapılan peyzaj düzenlemesinin herkese hitap etmesi	

10. Yeşil alan çalışmaları

Tablo 5.10.'e göre, analiz edilen meydanların yeşil alan çalışmaları bulguları aşağıdadır:

- Pandemi öncesi yeniden tasarlanan 3 (üç) meydanda peyzaj çalışmaları yapılmıştır (Place de la Bastille Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, Skanderbeg Meydanı).
- Pandemi sonrası 1 (Bir) meydanda (George Meydanı), peyzaj tasarımı yapılmış, yağmur bahçeleri ve duyusal bitkilendirme önerileri geliştirilmiştir.
- 2 (İki) meydanın yetersiz yeşil alana sahip olduğu tespit edilmiştir (Plaza Mayor Meydanı, Alexanderplatz Meydanı).
- Pandemi döneminde 3 (üç) meydan dışındaki (Place de la bastille Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, Skanderbeg Meydanı) meydanlarda, yeşil alan oluşturma çalışması yapılmamıştır. 3 (üç) meydanda (Nottingham Meydanı, Marienplatz Meydanı, George Meydanı) yapılan peyzaj çalışmaları ise geçicidir.
- 2 (İki) meydanda (Trafalgar Meydanı, Rynek Glowny Meydanı), daha önce yapılan yeşil alan çalışmalarına ek, herhangi bir yeşil alan çalışması yapılmamıştır.

Tablo 5.10. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- yeşil alan çalışmaları bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• 1960'da yapılan yer altı otoparkı sonrası var olan yeşil alan, çeşme ve kent mobilyalarının kaldırılması • Geçmiş yıllarda yapılan enstelasyonlar dışında meydan da yeni yeşil alan çalışması bulunmamaktadır.	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Opera binası ve Richard Lenard Bulvarı arası ağaçlandırma çalışmalarının yapılması	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydanın yenilenme sürecinde yapılan bitkilendirme ve peyzaj çalışmalarından sonra kalıcı bir başka çalışma yapılmamıştır.	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Değişen peyzaj düzeni	

Tablo 5.10. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler -çevresel kalite- yeşil alan çalışmaları bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Meydanda ilk tasarlandığı zamandan beri yetersiz yeşil alan bulunması	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydan ve çevresinde var olan yeşil alan dışında yeni bir peyzaj çalışması bulunmamaktadır	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• 2019 yılı metro inşaatı çalışmasından sonra 60+16 ağaç dikimi gerçekleştirilmesi	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Meydan ve çevresinde var olan yeşil alan dışında yeni bir peyzaj çalışması bulunmamaktadır	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Pandemi süreci saksı bitkileri eklenmesi • Pandemi sonrası halk katılımlı meydan yenilenmesi • Yağmur bahçeleri ve duyusal bitkilendirme önerileri	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ARNAVUTLUK	• 2017 yılında yapılan peyzaj tasarımı ile meydanın şehrin gelecekteki yeşil başlangıç merkezi olarak tasarlanması • 12 faklı bahçe tasarımı • Peyzaj çalışmasında yere bitki türlerinin kullanılması, sürdürülebilir tasarım	

5.3. Uzun Vadeli Müdahaleler- Estetik Kalite Bulguları

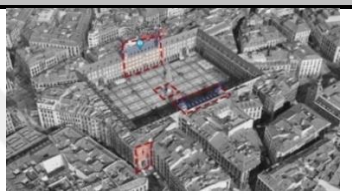
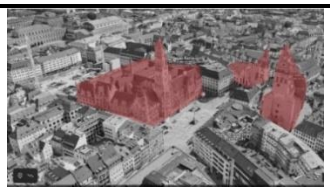
Analizi yapılan 10 meydanın hepsinin oluşturulan uzun vadeli estetik kalite parametrelerine ait bilgiler aşağıda bir araya getirilmiş ve bulgular ortaya konulmuştur.

11. Kimlik

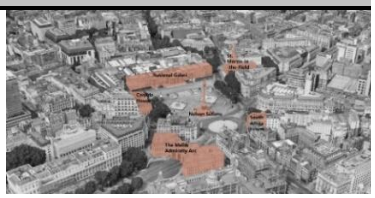
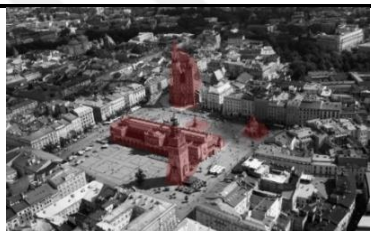
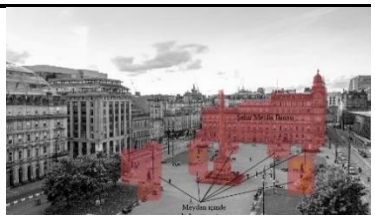
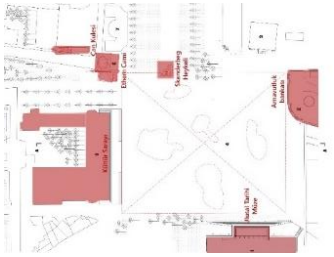
Tablo 5.11.'e göre, analiz edilen meydanların kimlik bulguları aşağıdadır:

- 10 meydanda da Pandemi sonrası kimlik oluşturacak yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.
- Pandemi öncesi tasarlanan 2 (iki) meydan (Place de la Bastille Meydanı ve Skanderbeg Meydanı) tarihlerine atıfta bulunan bir zemin tasarımı yapılmıştır.

Tablo 5.11. Uzun vadeli müdahaleler -estetik kalite- kimlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• 1790 yangınından sonra, yeniden yapılandırmada Casa de la Panaderia üslubu örnek alınarak yeni meydan kimliği inşası • COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• 1789 'da yapılan temmuz sütunu ve sütunun yayalaştırma çalışmalarında ön plana çıkarılması • Zeminde meydanın tarihine atıfta bulunan özel karo tasarımı	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Eski ve yeni belediye binaları, St. Peter Kilisesi • COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• 1960 'larda yapılan yayalaştırma çalışmalarından sonra, meydanın kimliğini oluşturan milletler dosluk çeşmesi, dünya saati, Tv kulesinin inşası • COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	

Tablo 5.11.(Devam) Uzun vadeli müdahaleler -estetik kalite- kimlik bulguları

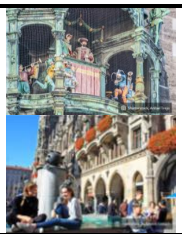
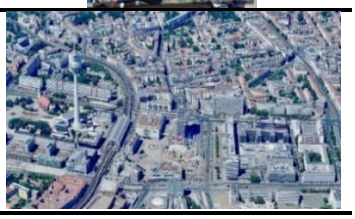
	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• 1900 yılında tasarlanan Radhuspladsen belediye binası • Dragon Fountain (1904), The Weather Girl (Danca: Vejrpigen), Hans Christian Andersen ve iki lur çalanı insanı tasvir eden heykelleri • COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Çevresinde var olan Sukiennice (Kumaşçılar Çarşısı), Belediye Kulesi, Aziz Adalbert Kilisesi, Adam Mickiewicz Anıtı, Aziz Meryem Bazilikası • COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydan içinde bulunan 12 heykel, Cenotaph Anıtı, Şehir meclisi binası, Strathclyde Üniversitesinin bir parçası olan kraliyet koleji • COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Çevresinde var olan Çan kulesi, Ethem Bey cami, ulusal tarih müzesi, kültür sarayı, Arnavutluk bankası, Skanderbeg heykeli • 2017 yılında yeniden düzenlenen meydanın merkezindeki piramid şeklindeki zemin • COVID-19 süreci meydana yeni bir yapı veya anıt eklenmemiştir.	

12. Cazibe

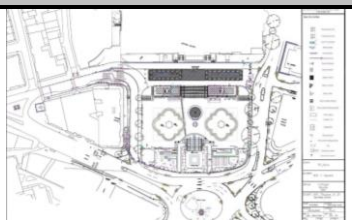
Tablo 5.12.'e göre, analiz edilen meydanların cazibe bulguları aşağıdadır:

- 10 meydan da etkinlik ve festivaller için uygun geniş açıklığa ve kullanıcılarının vakit geçireceği alanlara sahip olmaları, çevrelerinde tarihi yapı ve anıtları barındırmaları ve merkezi konumda olmaları nedenleri ile cazibe merkezidir.

Tablo 5.12. Uzun vadeli müdahaleler -estetik kalite- cazibe bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydan, COVID-19 öncesi konserler ve etkinlikler için bir cazibe merkezi • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Temmuz sütununun zemininde meydanın tarihine atıfta bulunan özel karo tasarımı • Meydanın ağaçlandırılması ile eğlence ve dinlenme olanakları sağlayan bir alana dönüştürülmesi • Opera gösterileri sonrası erişimin kolay olması • Arsenal limanına engelsiz erişimin rampa aracılığı ile sağlanması • Metro hattının ve liman erişiminin olması	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydan, COVID-19 öncesi yapılan tasarım ile yerel halk, turistler için cazibe merkezi • Yeterli açıklığa sahip olması ve COVID-19 öncesi yapılan tasarım ve çevresindeki kamusal alanlar ile bağlanabilirliği • Etkinlikler için bir cazibe merkezi • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Meydan, COVID-19 öncesi önemli yapıları (Glockenspiel Çanı, Fischbrunnen- Balık Çeşmesi) festivaller ve etkinlikler için bir cazibe merkezi, alışveriş caddesine bağlı olması • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Meydan, COVID-19 öncesi alış-veriş, sinema, festivaller ve etkinlikler için bir cazibe merkezi • Merkezi konumu nedeniyle, ana geçiş güzergahında bulunması • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	

Tablo 5.12. (Devam) Uzun vadeli müdahaleler -estetik kalite- cazibe bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydan, COVID-19 öncesi konserler ve etkinlikler için bir cazibe merkezi • COVID-19 süreci, meydanın kullanımını yeniden sağlamak için kullanım şemaları oluşturulması ve kullanıcı sayısının sınırlandırılması	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Meydan, COVID-19 öncesi festivaller ve etkinlikler için bir cazibe merkezi • Meydanın geniş açıklığa sahip ve Stroget yaya caddesinin başlangıç noktası olması, yeni metro ağının eklenmesi ile herkesin erişimini kolaylaştırması, yeni meydan düzeni, kentin eski tarihi kent merkezinde bulunması, kullanıcıların vakit geçireceği alanlara sahip olması • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Meydanın geniş açıklığa sahip olması, • Çevresindeki önemli kamusal alanlar, tarihi alanlar, yeşil alanlar ve ulaşım araçlarına yürünebilir mesafeye sahip olması • Kentin eski tarihi kent merkezinde bulunması, • Kullanıcıların vakit geçireceği alanlara sahip olması • COVID-19 öncesi etkinlik ve festivaller • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Meydanın geniş açıklığa sahip olması, • Kullanıcıların vakit geçireceği alanlara sahip olması • Yayalaştırma çalışmaları • COVID-19 öncesi etkinlik ve festivaller • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Meydanın geniş açıklığa sahip olması, • Kimliğini oluşturan yapı ve anıtlar, • Kullanıcıların vakit geçireceği alanlara sahip olması • Yayalaştırma çalışmaları • Yapılan peyzaj çalışmaları • COVID-19 öncesi etkinlik ve festivaller • COVID 19 sonrası etkinlik ve festivallerin devamlılığı	

5.4. Uzun Vadeli Müdahaleler- Meydan Odaklı Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Değerlendirmesi

Bu bölümde meydan odaklı geliştirilen uzun vadeli müdahaleler işlevsel-çevresel ve estetik kalite parametreleri örnekler üzerinden 5'li likert ölçeği kullanılarak yazar tarafından değerlendirilmiştir (Tablo 5.13.). Değerlendirmede puanlar aşağıdaki sıfatları ifade etmektedir: 1- Çok Kötü 2-Kötü, 3-Orta , 4-İyi , 5- Çok İyi

Tablo 5. 13. Seçilen tarihi kent meydanlarının, oluşturulan uzun vadeli müdahaleler-meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerine göre değerlendirilmesi

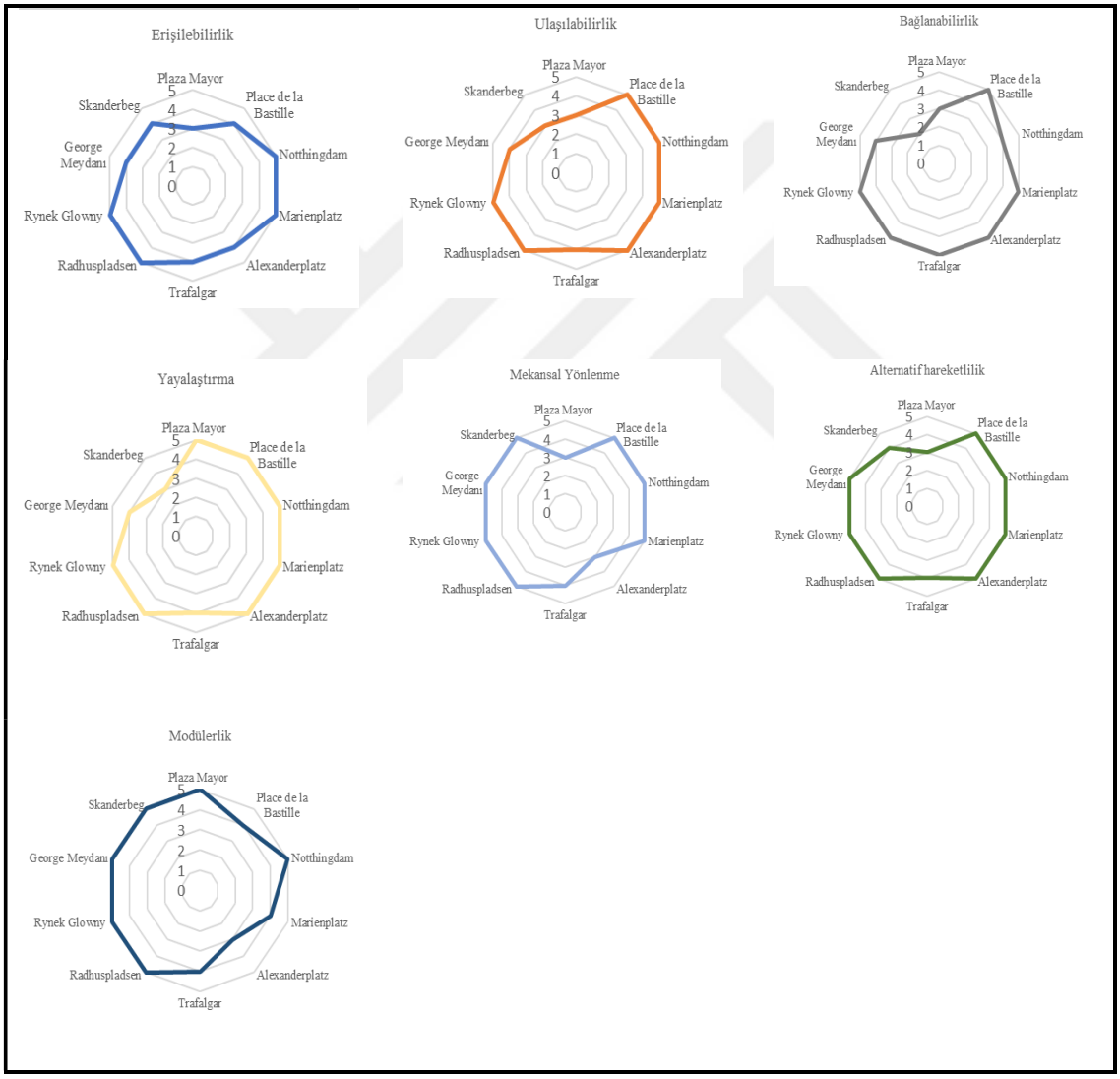
	UZUN VADELİ MÜDAHALELER											
	İŞLEVSEL KALİTE							ÇEVRESEL KALİTE			ESTETİK KALİTE	
Meydanlar	Erişilebilirlik	Ulaşılabilirlik	Bağlanabilirlik	Yayalaştırma	Mekansal Yönlenme	Alternatif hareketlilik	Modülerlik	Güvenlik	Herkes için çevre (Kapsayıcılık)	Yeşil alan çalışmaları	Kimlik	Cazibe
Plaza Mayor	3	3	3	5	3	3	5	3	3	1	5	3
Place de la Bastille	4	5	5	5	5	5	4	4	5	4	4	4
Notthingdam	5	5	4	5	5	5	5	5	5	4	4	5
Marienplatz	5	5	5	5	5	5	4	4	5	3	4	5
Alexanderplatz	4	5	5	5	3	5	3	3	3	1	1	2
Trafalgar	4	4	5	4	4	4	4	5	5	5	2	4
Radhuspladsen	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	2	4
Rynek Glowny	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	4
George Meydanı	4	4	4	4	5	5	5	4	5	5	2	4
Skanderbeg	4	3	2	3	5	4	5	3	5	5	3	4

Tablo 5.13., Şekil 5.1. ve Şekil 5.2.'deki verilere göre, uzun vadeli işlevsel kalite parametreleri değerlendirme sonucu aşağıdaki gibidir:

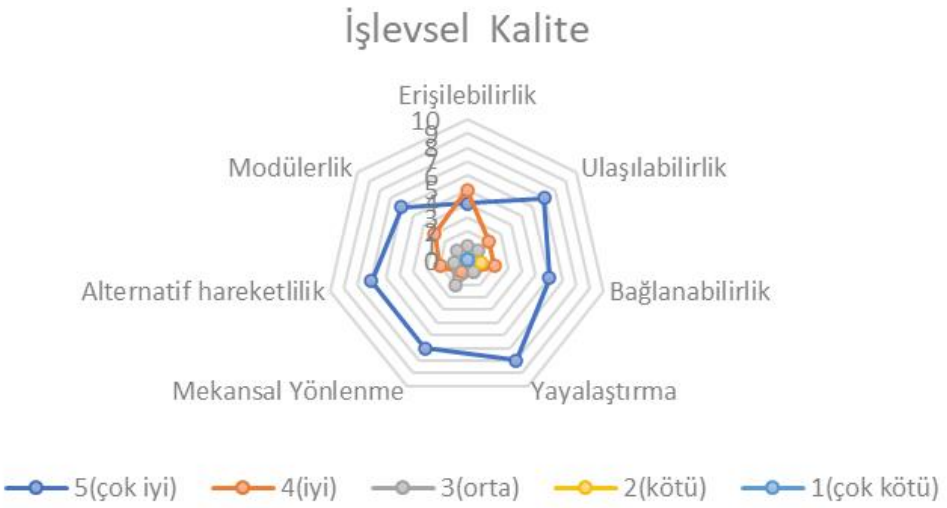
- Erişilebilirlik parametresinde; 4 meydan 5 (çok iyi), 5 meydan 4 (iyi), 1 meydan 3 (orta) puan almıştır.
- Ulaşılabilirlik parametresinde; 7 meydan 5 (çok iyi), 2 meydan 4 (iyi), 1 meydanın 3 (orta) puan almıştır.
- Bağlanabilirlik parametresinde; 6 meydan 5(çok iyi), 2 meydan 4(iyi), 2 meydan 2(kötü), 1 meydan 1(çok kötü) puan almıştır.
- Yayalaştırma parametresinde; 8 meydanda 5(çok iyi), 1 meydan 4(iyi), 1 meydanda 3(orta) puan almıştır.
- Mekânsal yönlenme parametresinde; 7 meydan 5(çok iyi), 1 meydan 4(iyi), 2 meydan 3(orta) puan almıştır.

- Alternatif hareketlilik parametresinde; 7 meydan 5(çok iyi), 2 meydan 4(iyi),1 meydanda 3(orta) puan almıştır.
- Modülerlik parametresinde; 6 meydan 5(çok iyi), 3 meydan 4(iyi), 1 meydan 3(orta) puan almıştır.

Çok iyiye göre bir sıralama yapıldığı zaman ‘’yayalaştırma’’ parametresinin bütün meydanlar için ön plana çıktığı görülmüştür. En az öne çıkan parametre ise erişilebilirlik parametresi olmuştur.

Şekil 5. 1. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite içindeki bütün parametrelerin (Erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, bağlanabilirlik, yayalaştırma, mekânsal yönlenme, alternatif hareketlilik, modülerlik) ayrı ayrı seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikleri

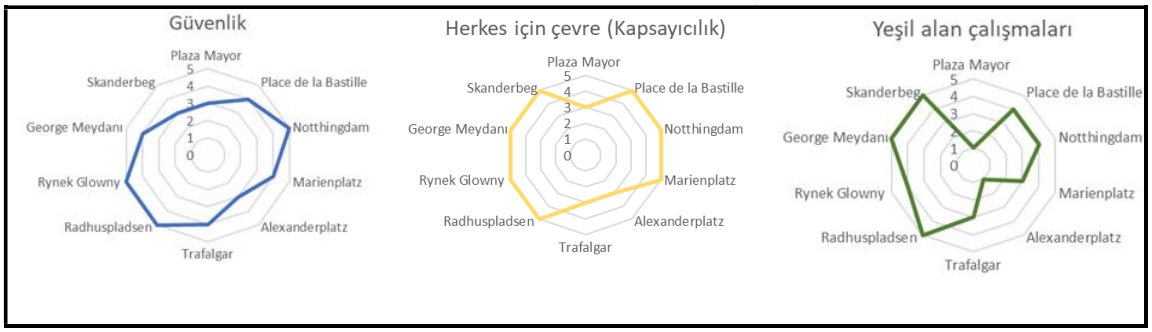

Şekil 5. 2. Uzun vadeli müdahaleler- işlevsel kalite parametrelerinin meydanlar üzerinden değerlendirildiği radar grafiği

Tablo 5. 133., Şekil 5.3. ve Şekil 5.5. 'deki verilere göre, uzun vadeli çevresel kalite parametreleri değerlendirme sonucu aşağıdaki gibidir:

- Güvenlik parametresinde; 3 meydan 5(çok iyi), 4 meydan 4(iyi), 3 meydan 3(orta) puan almıştır.
- Herkes için çevre (kapsayıcılık) parametresinde, 7 meydan 5(çok iyi), 3 meydan 3(orta) puan almıştır.
- Yeşil alan çalışmaları parametresinde, 3 meydan 5(çok iyi), 3 meydan 4(iyi), 2 meydan 3(orta), 2 meydan 1(çok kötü) puan almıştır.

Çok iyiye göre bir sıralama yapıldığı zaman herkes için çevre (kapsayıcılık) parametresinin bütün meydanlar için ön plana çıktığı görülmüştür.

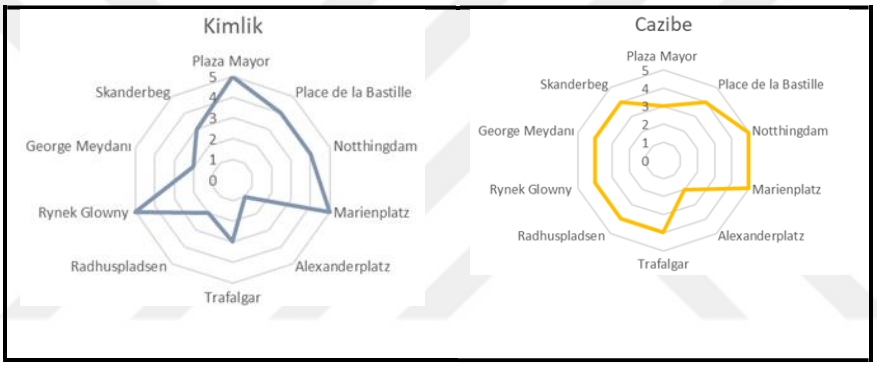

Şekil 5. 3. Uzun vadeli müdahaleler- Çevresel kalite içindeki bütün parametrelerin (Güvenlik, herkes için çevre- kapsayıcılık, yeşil alan çalışmaları) ayrı ayrı, seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikleri

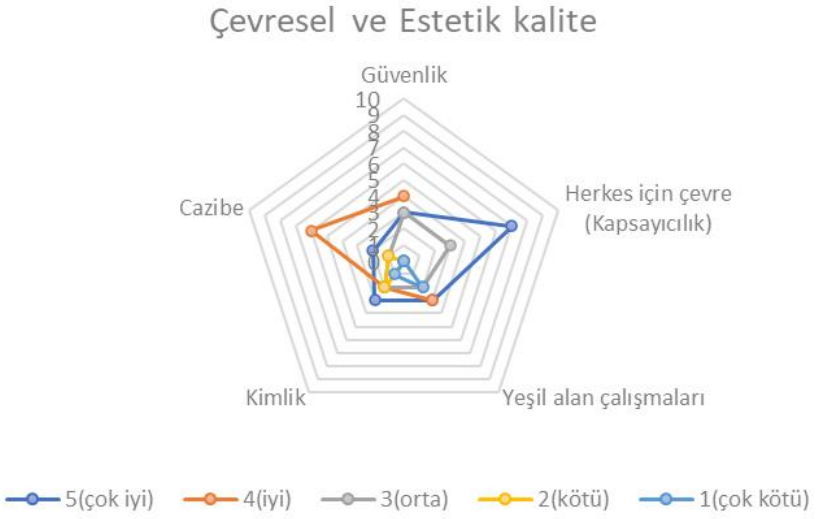
Tablo 5.13., Şekil 5.4. ve Şekil 5.5.'deki verilere göre, uzun vadeli estetik kalite parametreleri değerlendirme sonucu aşağıdaki gibidir:

- Kimlik parametresinde 3 meydan 5(çok iyi), 2 meydan 4(iyi), 2 meydan 3(orta), 2 meydan 2 (kötü), 1 meydan için 1(çok kötü) puan almıştır.
- Cazibe parametresinde 2 meydan 5(çok iyi), 6 meydan 4(iyi), 1 meydan 3(orta), 1 meydan 2(kötü) puan almıştır.

Çok iyiye göre bir sıralama yapıldığı zaman cazibe parametresinin bütün meydanlar için ön plana çıktığı görülmüştür

Şekil 5. 4. Uzun vadeli müdahaleler- estetik kalite içindeki bütün parametrelerin (kimlik, cazibe) seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikleri

Şekil 5. 5. Uzun vadeli müdahaleler -çevresel ve estetik kalite parametrelerinin, hep birlikte meydanlar üzerinden değerlendirildiği radar grafiği

6. SEÇİLEN MEYDANLARIN KISA VADELİ MÜDAHALELER- ‘’MEYDAN ODAKLI’’ KAMUSAL MEKAN KALİTE PARAMETRELERİ AÇISINDAN BULGULARI ve DEGERLENDİRMESİ

Bu bölümde 4. Bölümde kısa vadeli müdahaleler için işlevsel ve çevresel kalite parametreleri açısından analizi yapılan meydanlardaki bulgular karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuş ve değerlendirme yapılmıştır.

6.1. Kısa Vadeli Müdahaleler- İşlevsel Kalite Bulguları

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Tablo 6.1.’e göre, analiz edilen meydanların konfor ve imaj bulguları aşağıdadır:

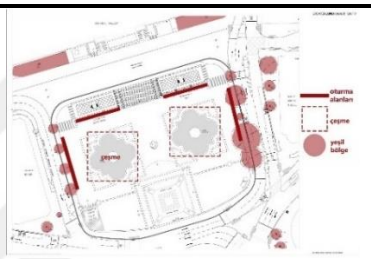
- 10 meydan da ziyaretçiler için güvenli, yeterli aydınlatmaya sahip, yayalaştırılmış, farklı etkinlikler ve işlevlere imkan veren geniş açıklığa sahiptir.
- 2 (iki) meydan yetersiz çevre düzenlemesi, kent mobilyası ve peyzaja sahiptir (Plaza mayor Meydanı ve Alexanderplatz Meydanı).
- 2 (İki) meydanda çevre temizliği için birçok çöp kovası/ çöp konteynırı yerleştirilmiştir (Place de la Bastille Meydanı ve Rynek Glowny Meydanı).
- 2 (İki) meydan engelliler için uygun zemine sahip değildir (Plaza Mayor Meydanı ve Trafalgar Meydanı).
- Pandemi öncesi yakın tarihli yeniden tasarlanan 3 (üç) meydanda ağaçlandırma yapılmış, kent mobilyaları eklenmiş ve çevreyle ilişkisi düşünülerek ihtiyaca göre planlanmıştır (Place de la Bastille Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, Skanderbeg meydanı).
- 2 (iki) meydan 2000’li yılların başında space syntax yöntemi ile mekanın konfor ve imaj değerleri göz önünde bulundurularak yeniden tasarlanmıştır (Notthingdam Meydanı ve Trafalgar Meydanı).
- 5 (Beş) meydanda kullanıcıların oturup vakit geçirebileceği kafe ve restoran alanlarının bulunmaktadır (Plaza Mayor Meydanı, Notthingdam Meydanı, Marienplatz Meydanı, Alexanderplatz Meydanı, Rynek Glowny Meydanı).
- Pandemi sürecinde 1 (Bir) meydanda peyzaj çalışmasının yapılmıştır (George Meydanı).

- Pandemi sürecinde 3 (üç) meydan sosyal mesafe önlem ve uyarı levhaları ekleyerek, kapasite sınırı getirerek meydanın kullanım sürekliliğini arttırmıştır (Notthingdam Meydanı, Trafalgar Meydanı, George Meydanı).

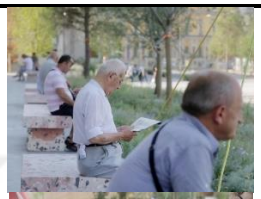
Tablo 6.1. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- konfor ve imaj (fiziksel çevrenin iyi olması) bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Ziyaretçiler için güvenli • Kolay yürümeyi kolaylaştıran geniş açıklık • Arnavut kaldırımlı engelli için problemli • Yaya öncelikli • Çevre düzenlemesi ve bitkilendirme eksikliği • Kent mobilya sayısı yetersiz • Yeterli aydınlatma • Çevresinde alışveriş, kafe, restoran gibi işlevlerin bulunması	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Ziyaretçiler için güvenli ulaşım • Meydana dikilen ağaçlar ve peyzaj düzenlemeleri • Yaya dostu alanların tasarımı • Kolay yürümeyi sağlayan geniş açıklık • Hareketli kent mobilyaları • Temiz tuvaletlerin ve çöp konteynerlerinin bulunması • Engelliler için hafif eğimli zemin • Yeterli aydınlatma	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Ziyaretçiler için güvenli • Şehrin coğrafi merkezi • Yaya öncelikli • Yeterli aydınlatma • Çevresindeki sokak ve caddelerde alışveriş, kafe, restoran gibi işlevlerin bulunması • Sosyal mesafenin sağlanabildiği • Farklı işlevler, etkinlikler, kutlamalar ve festivalleri barındırması • Space syntax yöntemiyle yeniden tasarlanması	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Ziyaretçiler için güvenli • Şehrin coğrafi merkezi • Yaya öncelikli • Yeterli aydınlatma • Çevresindeki yapılarda alışveriş, kafe, restoran gibi işlevlerin bulunması • Hareketli kent mobilyaları • Mevsimsel peyzaj değişikliği • Farklı işlevler, etkinlikler, kutlamalar ve festivalleri barındırması	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Kolay yürümeyi kolaylaştıran geniş açıklık • Çevresindeki yapılarda alışveriş, kafe, restoran gibi işlevlerinin bulunması	

Tablo 6.1 (Devam) Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- konfor ve imaj (fiziksel çevrenin iyi olması) bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Ziyaretçiler için güvenli • Yaya öncelikli • Yeterli aydınlatma • İçinde bulunan dünya saati, milletler dostluk çeşmesi gibi ikonik yapıların, meydanın imajını güçlendirmesi • Yeşil alan, ve peyzaj düzenlemesi eksikliği • Kent mobilya sayısının azlığı • Covivo France grubunun gökdelen inşası ile Meydan kullanımının kısıtlanması	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Ziyaretçiler için güvenli • Kolay yürümeyi kolaylaştıran geniş ve bakımlı kaldırımlar • Yaya öncelikli • Yeterli tabela ve yaya geçitleri bulunması • Çevre düzenlemesi ve bitkilendirme • Kent mobilyaları içermesi • Yeterli aydınlatma • Space syntax yöntemiyle yeniden tasarlanması	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Ziyaretçiler için güvenli • Çevresindeki tarihi binalar ve anıtlarla çevrili olması, estetik açıdan önemli • Çeşitli etkinliklere ve sergilere de ev sahipliği • Şehrin coğrafi merkezi • Yaya öncelikli • Çevresindeki yapılarda alışveriş, kafe, restoran gibi işlevlerinin bulunması • Hareketli kent mobilyaları • Yeşil alanların arttırılması • Yeterli aydınlatmaya sahip	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Ziyaretçiler için güvenli • Merkezinde bulunan heykeller, ağaçlar ve yapı köşelerinde bulunan oturma alanları sayesinde ziyaretçilere dinlenme imkanı • Bitkilendirme ve ağaçlandırmaya sahip • Gece aydınlatmalarının iyi sağlandığı • Yaya öncelikli • Sosyal mesafenin sağlanabildiği • Çevre temizliği için birçok çöp kovasının bulunması • Kafe, restoran alanlarının bulunması	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Ziyaretçiler için güvenli • Bitkilendirme ve ağaçlandırma çalışmaları • Gece aydınlatmaları yeterli • Yaya öncelikli	

Tablo 6.1 (Devam) Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- konfor ve imaj (fiziksel çevrenin iyi olması) bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Sosyal mesafenin sağlanabildiği • Biyo-çeşitlililik içeren bitki ve yeşil alan önerileri • Yeni kent mobilyası önerileri	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Ziyaretçiler için güvenli • Merkezinde bulunan heykeller, ağaçlar ve yapı köşelerinde bulunan oturma alanları sayesinde ziyaretçilere dinlenme imkanı • Yeterli bitkilendirme ve ağaçlandırmaya sahip • Gece aydınlatmalarının iyi olması • Yaya öncelikli • Sosyal mesafenin sağlanabildiği oturma alanları • Hareketli kent mobilyaları • Zemindeki su öğesi	

2. Esneklik

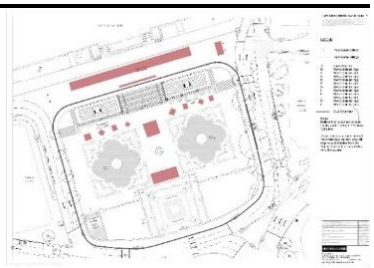
Tablo 6.2.'e göre, analiz edilen meydanların esneklik bulguları aşağıdadır:

- 10 meydan da farklı etkinliklere uygun geniş bir tasarıma sahiptir.
- 10 meydan da büyüklüğü ve düzeni ile farklı ölçeklerde toplanmalara ve farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesine imkan vermektedir.

Tablo 6.2. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- esneklik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Farklı etkinlikler için geçici yapılar ve kent mobilyaları eklenmesi • Meydanın büyük açık tasarımının önemli etkinliklere imkan verecek esnek mekan sağlaması	

Tablo 6.2. (Devam) Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- esneklik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Farklı etkinliklere uygun geniş bir meydan tasarımı • Geniş ve engelsiz bir açıklığa sahip olması	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması nedeni ile mekanın çeşitli etkinliklere göre yeniden düzenlenebilmesi • Geniş ve engelsiz bir açıklığa sahip olması	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Farklı etkinliklere uygun geniş bir meydan tasarımı • Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması nedeni ile mekanın çeşitli etkinliklere göre yeniden planlanması	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Farklı etkinliklere uygun geniş bir meydan tasarımı • Geniş ve engelsiz bir açıklığa sahip olması nedeni ile modüler bölünebilir • Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması nedeni ile mekanın çeşitli etkinliklere göre yeniden planlanması	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Farklı etkinlikler için geçici yapılar ve kent mobilyaları eklenmesi • Büyüklüğü ve düzeninin farklı ölçeklerde toplanmalara ve farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesine imkan vermesi	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Farklı etkinliklere uygun geniş bir meydan tasarımı • Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması nedeni ile mekanın çeşitli etkinliklere göre yeniden planlanması	

Tablo 6.2. (Devam) Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- esneklik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Farklı etkinliklere uygun geniş bir meydan tasarımı • Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması nedeni ile mekanın çeşitli etkinliklere göre yeniden planlanması	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Farklı etkinliklere uygun geniş bir meydan tasarımı • Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması nedeni ile mekanın çeşitli etkinliklere göre yeniden planlanması	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Farklı etkinliklere uygun geniş bir meydan tasarımı • Herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması nedeni ile meydanın çeşitli etkinliklere göre yeniden planlanabilmesi	

3. Güvenlik

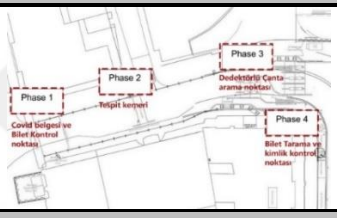
Tablo 6.3.'e göre, analiz edilen meydanların güvenlik bulguları aşağıdadır:

- "Sadece 4 (dört) meydanda pandemi döneminde mekanın kullanımına dair önlemler alınmıştır (Nottinghdam Meydanı, Marienplatz Meydanı, Trafalgar Meydanı, ve George Meydanı).

Tablo 6.3. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- güvenlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	

Tablo 6.3 (Devam) Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- güvenlik bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Hijyen önlemleri alınması • Dezenfektan istasyonları kurulması • Uyarıcı levhalar, bariyerler ve bitkilerle yönlendirmeler yapılması	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Yapılması planlanan etkinlikler güvenlik açısından iptal edilmiştir. • COVID-19 sürecinde herhangi bir önlem alınmamıştır.	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• COVID-19 sürecinde herhangi bir önlem alınmamıştır.	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• COVID-19 sürecinde eylem planı oluşturulması • Düzenlenen etkinlikler için güvenlik sağlamak amacıyla giriş ve çıkışların kontrol edilmesi, kapasite sınırı getirilmesi	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• COVID-19 sürecinde herhangi bir önlem alınmamıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• COVID-19 sürecinde herhangi bir önlem alınmamıştır.	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Pandemi süreci su dolu bariyerlerle yönlendirme • Sosyal mesafe için bitkilendirme ve oturma alanları • Araç trafiğinin azaltılması, yayalaştırma	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• COVID-19 sürecinde herhangi bir önlem alınmamıştır.	

4. Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretler)

Tablo 6.4.'e göre, analiz edilen meydanların mekânsal yönlenme bulguları aşağıdadır:

- Sadece 2 (iki) meydanda pandemi döneminde mekanın kullanımına dair bitki ve bariyerlerle mekânsal yönlenme önlemleri alınmış (Nottinghdam Meydanı ve George Meydanı; 1 (Bir) meydanda ise (Trafalgar Meydanı), büyük etkinlikler için eylem planında mekânsal yönlendirmenin nasıl yapılacağı belirtilmiştir.

Tablo 6.4. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- mekansal yönlenme (yönlendirme ve işaretler) bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• COVID-19 sürecinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• COVID-19 sürecinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Sosyal mesafeyi sağlayacak bir dizi uyarı levhaları, metal bariyerler ve saksıların kullanılması	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• COVID-19 sürecinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• COVID-19 sürecinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Pandemi sürecinde mekansal yönlendirme yapılmamıştır • Londra Belediye Başkanlığı tarafından düzenlenen raporda, büyük etkinlikler için çevresel düzenleme, meydan giriş çıkış alanları ve portatif tuvalet alanlarının belirlendiği bir eylem planı önerisi	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• COVID-19 sürecinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• COVID-19 sürecinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Geçici su dolu bariyerler, bitki saksıları ve bilgilendirme panolarının yerleştirilmesi	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• COVID-19 sürecinde mekansal yönlenmeye dair bir yönlendirme çalışmasına rastlanmamıştır.	

5. Bölgesellik (Mahremiyet ve sosyal ilişki)

Tablo 6.5.'e göre, analiz edilen meydanların bölgesellik bulguları aşağıdadır:

- 7 (Yedi) meydanda pandemi döneminde ek bir çalışma yapılmamıştır (Plaza Mayor Meydanı, Place de la Bastille Meydanı, Alexanderplatz Meydanı, Trafalgar Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, Rynek Glowny Meydanı, Skanderbeg Meydanı).
- 3 (üç) meydanın kullanıma devam edebilmesi için hareketli kent mobilyaları ve geçici bitkilendirme yerleştirilmiş ve kendi alanlarını oluşturacak alanlar tasarlanmıştır (Nottinghdam Meydanı, Marienplatz Meydanı, George Meydanı).
- Pandemiye yakın zamanda yeniden tasarlanan 3 (üç) meydanda yapılan bitkilendirme ve hareketli mobilya tasarımı ile insanların pandemi sürecinde kendi bölgesel alanlarını oluşturmasına yardımcı olunmuştur (Place de la Bastille Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, Skanderbeg Meydanı).

Tablo 6.5. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- bölgesellik (mahremiyet ve sosyal ilişki) bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydan tasarımının revaklı yapısının, kişilerin kendini güvende hissedeceği alanları yaratması • Sabit kent mobilyalarının bulunmaması • Yeşil alan bulunmaması • Bireyler için sosyal ilişki ve mahremiyet imkanı vermemesi • COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Ağaçlandırma yapılması • Hareketli kent mobilyalarının yerleştirilmesi • COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Kullanıcıların sosyal mesafelerini koruyabilecekleri yeni bitkilendirme ve oturma alanlarının eklenmesi	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Ek peyzaj, yeşil alan ilaveleri Hareketli kent mobilyalarının yerleştirilmesi	

Tablo 6.5. (Devam) Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- bölgesellik (mahremiyet ve sosyal ilişki) bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• Yeterli yeşil alan ve kent mobilyasının bulunmaması nedeni ile, bireylerin sosyal ilişki ve mahremiyet sağlayacakları alanları oluşturmasını engellemesi • COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Sabit kent mobilyaları sosyal mesafeyi koruyacak şekilde • Meydanın kuzeydoğu ve güneybatı çeperlerindeki peyzaj alanı ağaçlarla kaplı olması ve kişilerin kendi mahrem alanlarını oluşturmalarına izin vermesi • COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• Ağaçlandırma yapılması • Hareketli kent mobilyalarının yerleştirilmesi • COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• Sabit kent mobilyaları sosyal mesafeyi koruyacak şekilde • Yeşil gölgelik alanların bulunması • Yapı kenar ve köşelerinde, anıt ve heykel yanlarında dinlenme alanları bulunması • COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Kullanıcıların sosyal mesafelerini koruyabilecekleri yeni bitkilendirme ve oturma alanlarının eklenmesi • Yaya alanlarının genişletilmesi	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ ARNAVUTLUK	• Sabit kent mobilyaları sosyal mesafeyi koruyacak şekilde • Hareketli kent mobilyalarının yerleştirilmesi • Yeşil gölgelik alanların bulunması • COVID-19 sürecinde bir önlem alınmamıştır.	

6. Hijyen

Tablo 6.6.'e göre, analiz edilen meydanların hijyen bulguları aşağıdadır:

- 8 (Sekiz) meydanda, COVID-19 sürecinde hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

- 1 (Bir) meydanda (Notthingdam Eski Pazar Meydanı) uygun temizlik rejimleri ve el dezenfektanı istasyonlarıkurulmuş; 1 (Bir) meydan da ise, kafe alanı ve çevresi, tuvaletler düzenli temizlenmiş, etkinliklerde geçici tuvaletler kurulmuştur (Trafalgar Meydanı).

Tablo 6.6. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite- hijyen bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• COVID-19 sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Paris genelinde yapılan temizlik çalışmaları • COVID-19 sürecinde farklı bir önlem alınmamıştır.	
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Uygun temizlik rejimleri ve el dezenfektanı istasyonlarının kurulması	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• COVID-19 sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• COVID-19 sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Kafe alanı ve çevresinin düzenli temizlenmesi • Kalabalık etkinliklerde portatif tuvaletler kurulması • Tuvaletlerin düzenli temizlenmesi	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• COVID-19 sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• COVID-19 sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• COVID-19 sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ARNAVUTLUK	• COVID-19 sürecinde meydanda hijyen çalışması yapıldığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.	

6.2. Kısa Vadeli Müdahaleler- Çevresel Kalite Bulguları

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

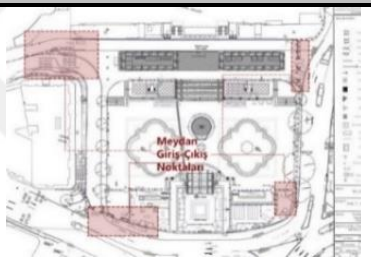
Tablo 6.7.'e göre, analiz edilen meydanların sosyal mesafe bulguları aşağıdadır:

- 4 (Dört) meydanda, pandemi sürecinde sosyal mesafeye dair belli bir çalışma yapılmamıştır (Alexanderplatz Meydanı, Radhuspladsen Meydanı, Rynek Glowny Meydanı , Skanderbeg Meydanı).
- 2 (İki) meydanın kullanımında kapasite sınırı getirilmiştir (Plaza Mayor Meydanı ve Trafalgar Meydanı).
- 3 (üç) meydanda sosyal mesafenin korunmasını sağlayacak şekilde hareketli kent mobilyaları eklemiştir (Place de la Bastille Meydanı, Notthingdam Meydanı ve George Meydanı).
- Pandemi döneminde sosyal mesafe korunabilmesi için 1 (Bir) meydanda (George Meydanı) otopark sayısı azaltılmış, bisiklet ve yaya yolları genişletilmiştir.
- Yakın tarihli yeniden tasarlanan 3 (üç) meydanda (Place de la Bastille MeyTablo 2.danı- 2021, Radhuspladsen Meydanı 2019, Skanderbeg Meydanı-2017) hareketli kent mobilyalarının bulunması, kişilerin sosyal mesafeyi koruyacak şekilde meydan da vakit geçirmesi sağlanmıştır.
- 1 (Bir) meydanda (Marienplatz Meydanı), oturma alanları azaltılarak sosyal mesafe korunmaya çalışılmıştır.
- 1 meydanda pandemi sürecinde düzenlenen etkinlikler için meydan planlaması tasarlanmıştır (Trafalgar Meydanı).

Tablo 6.7. Kısa vadeli müdahaleler- çevresel kalite- sosyal mesafe düzenlemeleri bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
1	Plaza Mayor Meydanı, Madrid/İSPANYA	• Meydan için yapılan sosyal mesafe koruması için bir çalışma bulunmamaktadır • COVID-19 sırasında meydan kullanımı kapasite sınırının getirilmesi • COVID-19 süreci geçici tezgahların tekrar arttırılması	
2	Place de la Bastille Meydanı, Paris/ FRANSA	• Meydanda hareketli kent mobilyaların kullanılması • Pandemi sürecinde yeni bir çalışma yapılmamıştır.	

Tablo 6.7. (Devam) Kısa vadeli müdahaleler- çevresel kalite- sosyal mesafe düzenlemeleri bulguları

	Meydan Adı	Açıklama	Görseller
3	Notthingdam Eski Pazar Meydanı, Nottingham / İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Yeni oturma alanlarının eklenmesi	
4	Marienplatz Meydanı, Münih/ ALMANYA	• Belli bir alanda bulunan hareketli mobilya sayısı azaltılarak sosyal mesafe oluşturulmuştur.	
5	Alexanderplatz Meydanı, Berlin/ALMANYA	• COVID-19 sürecinde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.	
6	Trafalgar Meydanı, Londra/ İNGİLTERE/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Trafalgar meydanı için yapılan sosyal mesafe koruması için bir çalışma bulunmamaktadır. • Etkinliklerde mekanın kontrollü kullanımı için giriş- çıkış alanı belirlenerek kapasite sınırı getirilmesi	
7	Radhuspladsen Meydanı, Kopenhag/ DANİMARKA	• COVID-19 sürecinde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.	
8	Rynek Glowny Meydanı, Krakow/ POLONYA	• COVID-19 sürecinde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.	
9	George Meydanı, Glasgow/ İSKOÇYA/ BİRLEŞİK KRALLIK	• Otopark alanlarının kapatılması • Bisiklet ve yaya yollarının genişletilmesi • Yeni oturma alanlarının eklenmesi	
10	Skanderbeg Meydanı, Tiran/ARNAVUTLUK	• COVID-19 sürecinde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.	

6.3. Kısa Vadeli Müdahaleler- Meydan Odaklı Kamusal Mekan Kalite Parametreleri Değerlendirmesi

Bu bölümde meydan odaklı geliştirilen kısa vadeli müdahaleler işlevsel ve çevresel kalite parametreleri, örnekler üzerinden 5'li likert ölçeği kullanılarak yazar tarafından değerlendirilmiştir (Tablo 6. 8.). Değerlendirmede puanlar aşağıdaki sıfatları ifade etmektedir.

1- Çok Kötü, 2-Kötü , 3-Orta , 4-İyi , 5- Çok İyii

Tablo 6. 8. Seçilen tarihi kent meydanlarının, oluşturulan kısa vadeli müdahaleler-meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerine göre değerlendirilmesi

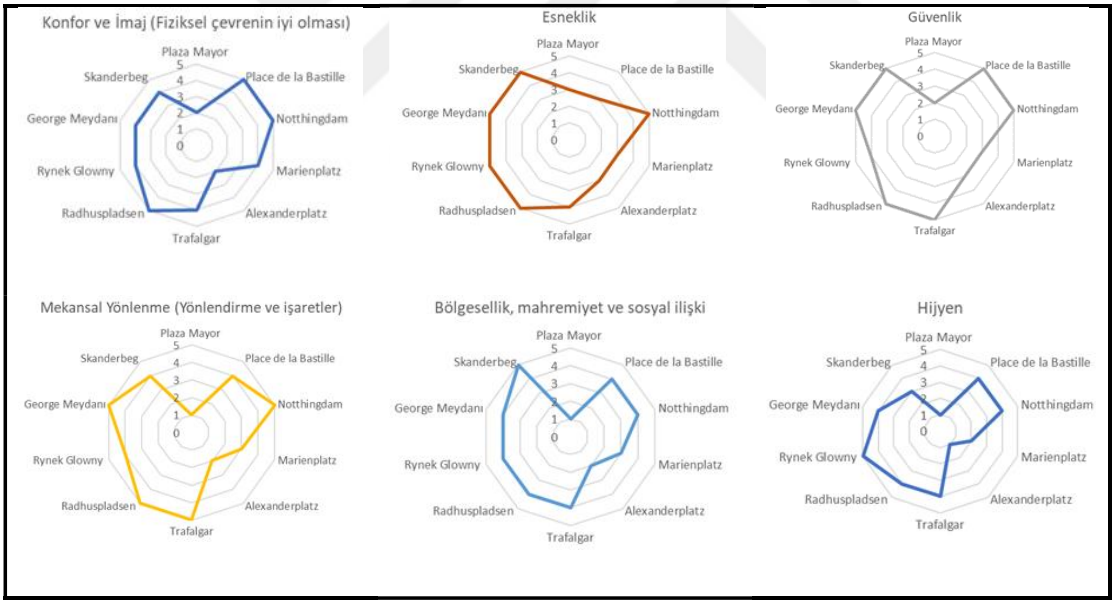
	KISA VADELİ MÜDAHALELER						
	İŞLEVSEL KALİTE						ÇEVRESEL KALİTE
Meydanlar	Konfor ve İmaj	Esneklik	Güvenlik	Mekansal Yönlenme (Yönlendirme ve işaretlemeler)	Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki	Hijyen	Sosyal mesafe
Plaza Mayor	2	3	2	1	1	1	2
Place de la Bastille	5	3	5	4	4	4	4
Notthingdam	5	5	5	5	4	4	5
Marienplatz	4	3	3	3	3	2	3
Alexanderplatz	2	3	3	2	2	1	2
Trafalgar	4	4	5	5	4	4	5
Radhuspladsen	5	5	5	5	4	4	5
Rynek Glowny	4	5	4	4	4	5	5
George Meydanı	4	5	5	5	4	4	5
Skanderbeg	4	5	5	4	5	3	5

Tablo 6.8., Şekil 6.1. ve Şekil 6.3.'deki verilere göre, kısa vadeli işlevsel kalite parametreleri değerlendirme sonucu aşağıdaki gibidir:

- Konfor ve imaj parametresinde 3 meydan 5(çok iyi), 5 meydan 4(iyi), 2 meydan 2(kötü) puan almıştır.
- Esneklik parametresinde 5 meydan 5(çok iyi), 1 meydan 4(iyi), 4 meydan 3(orta) puan almıştır.

- Güvenlik parametresinde 6 meydan 5(çok iyi), 1 meydan 4(iyi), 2 meydan 3(orta), 1 meydan 2(kötü) puan almıştır.
- Mekansal yönlenme (Yönlendirme ve işaretlemeler) parametresinde 4 meydan 5(çok iyi), 3 meydan 4(iyi), 1 meydan 3(orta), 1 meydan 2(kötü), 1 meydan 1 (çok kötü) puan almıştır.
- Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki parametresinin, 1 meydan 5(çok iyi), 6 meydan 4(iyi), 1 meydan 3(orta), 1 meydan 2(kötü), 1 meydan 1(çok kötü) puan almıştır.
- Hijyen parametresinde 1 meydan 5(çok iyi), 5 meydan 4(iyi), 1 meydan 3(orta), 1 meydan 2(kötü), 2 meydan 1(çok kötü) puan almıştır.

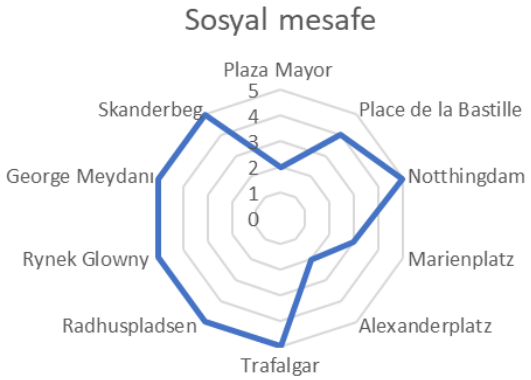
Çok iyiye göre bir sıralama yapıldığı zaman güvenlik parametresinin bütün meydanlar için ön plana çıktığı görülmüştür. En az öne çıkan parametre ise hijyen parametresi olmuştur.

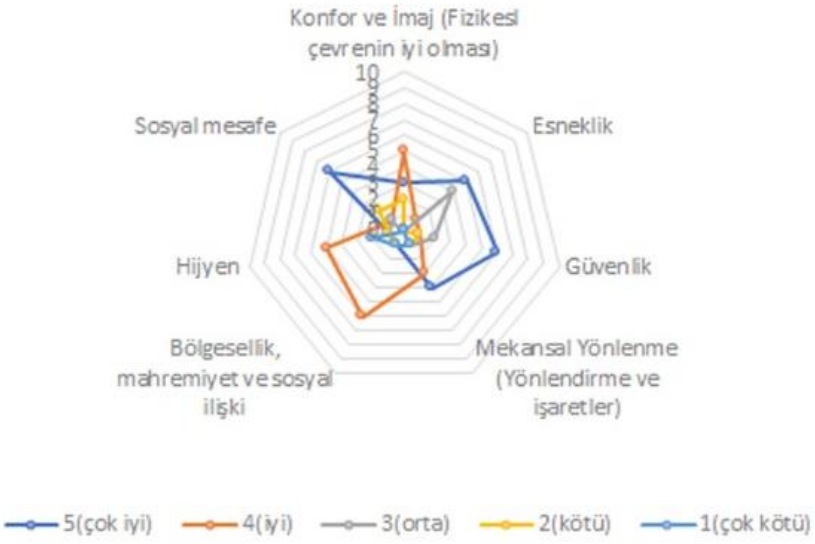
Şekil 6. 1. Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel kalite içindeki bütün parametrelerin (Konfor ve imaj- fiziksel çevrenin iyi olması, esneklik, güvenlik, mekansal yönlenme-yönlendirme ve işaretler, bölgesellik- mahremiyet ve sosyal ilişki, hijyen) ayrı ayrı seçilen meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafikler

Tablo 6.8., Şekil 6.2. ve Şekil 6.3. 'deki verilere göre, Kısa vadeli çevresel kalite parametreleri değerlendirme sonucu aşağıdaki gibidir:

- Sosyal mesafe parametresinde, 6 meydan 5(çok iyi), 1 meydan 4(iyi), 1 meydan 3(orta), 2 meydan 2(kötü) puan almıştır.

Şekil 6. 2. Kısa vadeli müdahaleler- çevresel kalite içindeki "sosyal mesafe" parametresinin meydanlar özelinde değerlendirildiği radar grafiği

Şekil 6. 3.Kısa vadeli müdahaleler- işlevsel ve çevresel kalite parametrelerinin meydanlar üzerinden değerlendirildiği radar grafiği

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın giriş bölümünde belirtilen "COVID-19 öncesi ve sürecindeki kamusal mekan kalitesi üzerine yapılan çalışmalar üzerinden, kamusal mekan kalite parametrelerindeki farklılıkların tespiti ve salgından en çok etkilenen kamusal mekanlar olan meydanlar için kalite parametrelerinin geliştirilmesi" amacı doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve aşağıdaki araştırma soruları cevaplanmıştır:

1.COVID- 19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan kalitesinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda, hangi kamusal mekan kalite parametreleri kullanılmıştır? Bunlar arasında ortak olan ve öne çıkan parametreler hangileridir?

Tez çalışmasında COVID-19 öncesi ve süreci içinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalardan çıkarılan bir çok parametre arasından, öne çıkan ve ortak olan işlevsel, çevresel ve estetik kalite parametreleri aşağıda belirtilmiştir.

- İşlevsel kalite parametreleri açısından ortak olan ve öne çıkan parametreler;

COVID-19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda işlevsel kalite başlığı altında tespit edilen bazı kamusal mekan kalite parametrelerinin ortak olduğu gözlenmiştir: Erişilebilirlik, esneklik, herkes için çevre, ekonomik olma. Fakat pandemi sürecinde, erişilebilirlik, alternatif hareketlilik (yaya ve bisiklet), mikro hareketlilik, yayalaştırma, ekonomik fırsatların yaratılması, kamusal alanlarla bağlanabilirlik, farklı yaş gruplarına hitap etmesi, sürekli kullanım alanları, kamusal mekanın şehir içindeki eşit dağılımı, eşitlik, kent içi hareketlilik, sosyal mesafenin sağlanması ve dolaşım işaretleri parametreleri ise ön plana çıkmıştır.

- Çevresel kalite parametreleri açısından ortak olan ve öne çıkan parametreler;

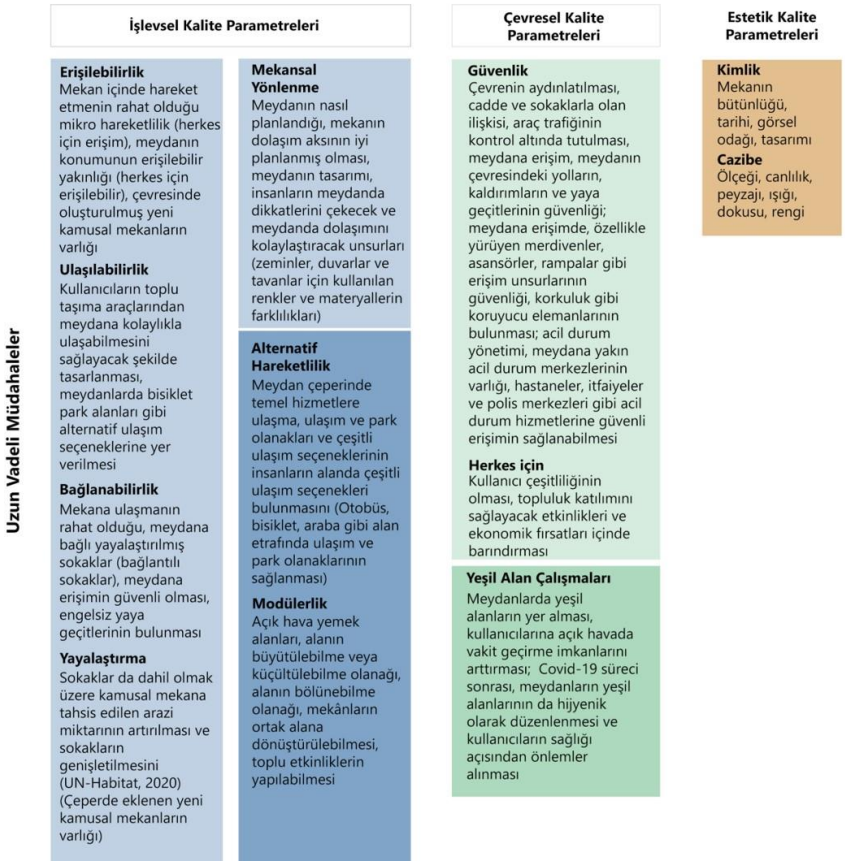
COVID-19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda çevresel kalite başlığı altında ortak olduğu tespit edilen kamusal mekan kalite parametreleri güven, yaşanabilirlik, herkes için çevre (kapsayıcılık)'dir. Yeşil alanların varlığı, bireysel toplumsal refahın sağlanması, yeni kamusal alanların eklenmesi, herkesi kapsayıcı olması, güvenli erişim ise pandemi süreci çalışmalarında öne çıkan parametreler olmuştur.

- Estetik kalite parametreleri açısından ortak olan ve öne çıkan parametreler;

COVID-19 öncesi ve sürecinde kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalarda estetik kalite başlığı altındaki ortak kamusal mekan kalite parametrelerinin meydanın tarihi, kimliği ve genel tasarım olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 sürecindeki çalışmalarda estetik kalite başlığı altında yeni bir parametre eklenmemiştir.

2.a. COVID-19 sürecinden etkilenen açık kamusal alanlardan biri olan ‘’meydanlar’’, hangi kalite parametreleri üzerinden değerlendirilebilir?

COVID-19 sürecinden etkilenen meydanlar için geliştirilen parametreler, Avrupa’daki tarihi 10 kent meydanı üzerinde denenmiştir. Bu parametreler ve tanımları Şekil 7.2. ve Şekil 7.2.’de gösterildiği gibi, uzun vadeli (İşlevsel, çevresel ve estetik kalite parametreleri) ve kısa vadeli müdahaleler (işlevsel ve çevresel kalite parametreleri) başlıkları altında geliştirilmiştir.

Şekil 7.1. COVID-19 sürecinde seçilen meydanların analizi için geliştirilen uzun vadeli müdahaleler meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri ve tanımları

Şekil 7.2. COVID-19 sürecinde seçilen meydanların analizi için geliştirilen kısa vadeli müdahaleler meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri ve tanımları

2 b. Bu değerlendirme sonucunda meydanlarda gözlenen değişiklikler nelerdir?

Tez çalışmasında geliştirilen “meydan odaklı” kamusal mekan kalite parametrelerinin seçilen Avrupa kent meydanları üzerinde incelenmesi sonucunda, uzun vadeli (işlevsel, çevresel, estetik) ve kısa vadeli müdahaleler (İşlevsel ve çevresel) başlıkları altında elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiştir:

- Uzun Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Erişilebilirlik:

Pandemi sürecinde alınan karantina önlemleri, kapalı alanlara olan ilginin azalması, açık alanların daha fazla tercih edilmesi insanları açık hava alanlarına yönlendirmiştir.

Seçilen meydanların hepsinin, pandemi öncesinde uzun vadeli müdahaleler kapsamında, farklı noktalardan herkes için erişilebilir özelliklere sahip olması, bu meydanların COVID-19 pandemisi sürecinde de kullanımını kolaylaştırmıştır. Bu kapsamda mevcut kamusal mekanlarda benzer bir salgın ya da afet durumu beklenmeden "erişilebilirlik" özelliğinin sağlanması önemlidir.

2. Ulaşılabilirlik:

Pandemi sürecinde yaşanan açık hava alanlarının az olması ve var olan alanlara ulaşımın zor olması sebebiyle, bireylerin toplumsal bağlar için önemli olan açık kamusal alanları daha az kullandıkları görülmüştür. Bu durum yapılan çalışmalarla da tespit edilmiştir. Tez çalışmasına konu olan 9 (Dokuz) meydana pandemi öncesi dönemde uzun vadeli müdahalelerde metro ve tramway gibi toplu taşıma araçları ile ulaşılması, pandeminin normalleşme sürecinde de bu meydanların kullanılabilirliğini sağlamıştır. Bu kapsamda mevcut kamusal mekanlarda bir salgın ya da afet durumu beklenmeden "ulaşılabilirlik" özelliğinin sağlanması önemlidir.

3. Bağlanabilirlik:

Pandemi sürecinde kent içi açık mekanların birbirleri ile bağlanabilirliğinin önemli olduğu bir kez daha ön plana çıkmıştır. Seçilen meydanlardan 9 (Dokuz)'unun pandemi öncesinde uzun vadeli müdahaleler kapsamında, çevrelerindeki diğer kamusal mekanlarla bağlantı yolları düzenlenmiştir. Kamusal mekanların bağlanabilirliği, mekana erişimi de güvenli hale getirmektedir.

4. Yayalaştırma:

Seçilen meydanların hepsi belirli zaman dilimlerinde yayalaştırılmıştır. Uzun vadeli müdahaleler kapsamında pandemi öncesi yapılan yayalaştırma çalışmaları, meydanların çevrelerindeki kamusal mekanlarla bağlanabilirliğini güçlendirmiş; fiziksel aktivitenin kısıtlı olduğu pandemi döneminde ise meydanları insanların sosyal mesafelerini koruyabildiği ve günlük ritmin devam edebildiği alanlara dönüştürmüştür

5. Mekânsal Yönlenme:

Seçilen 7 (yedi) meydanda pandemi öncesi uzun vadeli müdahaleler kapsamında yapılan mevcut yayalaştırma ve oturma düzeni sosyal mesafenin korunmasını sağlamış, bu nedenle herhangi bir mekânsal yönlenme yapılmamıştır. 3 (üç) Meydanda pandemi

sürecinde kısa vadeli müdahaleler kapsamında uyarıcı levhalar, güvenlik alanları, ek oturma alanları bitkilendirme, su bariyerleri gibi sınırlayıcılar ve saksılarla mekânsal yönlenme sağlanmıştır. Böylece insanların sosyal mesafelerini koruması kolaylaştırılmış ve mekanın güvenli şekilde kullanmasına yardımcı olunmuştur.

6. Alternatif Hareketlilik:

Seçilen meydanların hepsine otobüs, bisiklet ve yaya olarak doğrudan ulaşım sağlanmaktadır. Uzun vadeli müdahaleler kapsamında bisiklet ve yaya yollarının oluşturulması, bireylerin mekana erişimini güvenli hale getirmektedir.

7. Modülerlik:

Seçilen meydanların hepsinin geniş açıklığa sahip olarak tasarlandığı görülmüştür. Pandemi süreci normalleşme dönemlerinde de geniş açıklıkların olması, sosyal mesafe kurallarına göre düzenleme yapılmasını kolaylaştırmıştır. Bu kapsamda mevcut kamusal mekanlarda bir salgın ya da afet durumunda etkinlikler, festivaller, kutlamalar gibi faaliyetlerin devamlılığı için modülerliğin önemli bir parametre olduğu tespit edilmiştir.

B. Çevresel Kalite

8. Güvenlik

Meydanlarda uzun vadeli müdahaleler kapsamında trafik lambaları ve kaldırım eklemeleri, kısa vadeli müdahaleler kapsamında yapılan etkinlikler sırasında güvenlik bariyerleri konulması, su bariyerleri, bisiklet alanı sınırlarının genişletilmesi, araç trafiğinin azaltılması, engelli hareketi ve yaya güvenliği önlemleri ile güvenlik parametresi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bütün meydanlarda yeterli aydınlatmanın bulunması, güvenlik için önemli tedbirlerdendir.

9. Herkes için çevre (Kapsayıcılık)

Meydanlarda uzun vadeli müdahaleler kapsamında, yayalaştırılarak herkese uygun bir çevre oluşturulmuş ve bu durum kullanıcı çeşitliliği sağlanmıştır.

10. Yeşil alan çalışmaları:

Meydanlarda pandemi öncesi uzun vadeli müdahaleler kapsamında peyzaj çalışmaları yapılan meydanlar dışında kalıcı peyzaj çalışmaları olmadığı tespit edilmiştir. 3 (üç) meydanda ise pandemi döneminde geçici peyzaj çalışmaları yapılmıştır.

C. Estetik Kalite

11. Kimlik

Pandemi döneminde seçilen meydanlarda kimlik oluşturulmasına dair uzun vadeli müdahaleler kapsamında, herhangi bir yeni yapı veya anıt eklenmediği tespit edilmiştir. 2 meydanda yapılan zemin kaplamalarında meydan tarihine atıfta bulunulmuştur.

12. Cazibe:

Seçilen meydanların hepsi, pandemi öncesinde olduğu gibi, pandemi sürecinde de etkinlik ve festivaller için uygun geniş açıklığa sahip olmaları, kullanıcılarının vakit geçireceği alanlar sağlamaları, çevrelerinde tarihi yapı ve anıtlar bulundurmaları ve merkezi konumda olmaları nedenleri ile cazibe noktasıdırlar.

- Kısa Vadeli Müdahaleler

A. İşlevsel Kalite

1. Konfor ve imaj (Fiziksel çevrenin iyi olması)

Seçilen meydanların bazılarında ziyaretçiler için güvenli, yayalaştırılmış, farklı etkinlikler ve işlevlere imkan veren geniş açıklığa sahip olmaları açılarından konfor ve imaj parametresini sağlamaktadırlar. Bunun dışında meydan ve çevresinde kafe ve restoranların bulunması, pandemi sürecinde sosyal mesafe önlem ve uyarı levhaları eklenerek kapasite sınırı getirilmesi, meydanların konfor ve imajını arttıran unsurlar olarak tespit edilmiştir.

2. Esneklik

Seçilen meydanların hepsinin uygun genişliklere sahip olmaları, büyüklüğü ve düzeni ile farklı ölçeklerde toplanmalara ve farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesine imkan vermektedir. Salgın veya afet durumlarında esneklik

parametresinin sağlanmasının, kamusal mekanlarda kısa vadeli müdahalelerde önemli olduğu anlaşılmıştır.

3. Güvenlik

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahalelerde, seçilen meydanlar arasından sadece 4 (dört) meydanda önlemler alınmıştır. Kısa vadeli müdahale önlemleri olarak; hijyen önlemleri alınması, uyarıcı levhalar, bariyerler ve bitkilerle yönlendirmeler yapılması, COVID-19 sürecinde eylem planı oluşturulması, etkinlikler için güvenlik sağlamak amacıyla giriş ve çıkışların kontrol edilmesi, kapasite sınırı getirilmesi, su dolu bariyerlerle yönlendirme yapılması, sosyal mesafe için bitkilendirme ve oturma alanlarının düzenlenmesi, araç trafiğinin azaltılması ve yayalaştırma verilebilir.

4. Mekansal yönlenme, Yönlendirme ve işaretler

Seçilen meydanların bazılarında kısa vadeli müdahaleler kapsamında mekansal yönlendirmede bitki ve bariyerler kullanılması ile büyük etkinlikler için eylem planlarının yapılması tespit edilmiştir.

5. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki

Seçilen meydanlarda COVID-19 öncesi ve sürecinde bitkilendirme çalışmalarının yapılması ve hareketli mobilyaların kullanılması, kullanıcıların meydan içinde istedikleri alanda, sosyal mesafelerini koruyarak, güvenli bir şekilde bulunabilmelerini sağlanmıştır.

6. Hijyen

Meydan kullanımlarında hijyene dair yeterli çalışma yapılmadığı anlaşılmıştır. Hijyen açısından yapılan kısa vadeli müdahaleler, el dezenfektanı istasyonları, kafe alanı ve çevresinin düzenli temizlenmesi ve etkinliklerde geçici tuvaletlerin kurulmasıdır.

B. Çevresel Kalite

7. Sosyal mesafe düzenlemeleri

Pandemi sürecinde kısa vadeli müdahalelerde sosyal mesafe düzenlemelerinin; meydanlara girişte kapasite sınırı getirilmesi, hareketli kent mobilyaları eklenmesi, otopark sayısının azaltılması, bisiklet ve yaya yollarının genişletilmesi olduğu tespit edilmiştir.

Ancak COVID-19 kısıtlamaları, seyahat sorunları nedeniyle seçilen meydanlara ait verilere dijital kaynaklar üzerinden erişim sağlanabilmiştir. Bulguların değerlendirilmesi bu kısıtlamalar dahilinde yapılmıştır. Sonuç verilerinin, yerinde yapılacak gözlem veya anketlere göre değişiklik gösterebileceği düşünülmektedir.

Meydanların oluşturulan kamusal mekan kalite parametreleri üzerinden değerlendirmesi sonucu, bazı parametrelerin ön plana çıktığı, bazı parametrelerin ortalamanın üstünde olduğu, bazılarının ise geri planda kaldığı tespit edilmiştir. Meydan analizinde önerilen meydan odaklı kamusal mekan kalite parametreleri arasında uzun vadeli müdahaleler işlevsel kalite parametrelerinde ‘’yayalaştırma’’; çevresel kalite parametrelerinde ‘’herkes için çevre (kapsayıcılık)’’; estetik kalite parametresi altında ise ‘’cazibe’’ parametresinin öne çıktığı görülmüştür. Kısa vadeli müdahalelerde işlevsel kalite parametrelerinde ‘’güvenlik’’ parametresi öne çıkmıştır. Çevresel kalite parametresi başlığı altında sadece sosyal mesafe parametresi bulunmasına rağmen bu parametrenin de kamusal mekan kalitesi için önemli olduğu görülmüştür. Ancak oluşturulan tüm meydan odaklı kamusal mekan kalite parametrelerinin, salgın ya da afet durumundan önce mutlaka, mevcut meydanların değerlendirilmesinde ve yeni tasarlanan meydanlarda dikkate alınması önerilmektedir.

Literatür taramasında pandemi sürecinde çevresel kalite başlığı altında kullanıcılar için önemi vurgulanan yeşil alan çalışmalarının (Moutaridis, 2021b; Florian, 2022; El Khateeb ve Shawket, 2022; Legeby ve diğerleri,2022; Gongadze ve Maassen, 2023) ve güvenlik parametrelerinin (HM Government, 2020; Knight Foundation, 2021; Gongadze ve Maassen, 2023; Cuba, 2021; El Khateeb ve Shawket, 2022) meydan analizlerinde elde edilen bulgular sonucu geri planda kaldığı görülmüştür. Fakat bu parametrenin toplum güvenliğinin sağlanması, bireylerin fiziksel ve mental sağlıklarını koruyabilmesi için, kamusal mekanlarda dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. COVID-19 sürecinde bulaş riskinin en aza indirgenmesi için sosyal mesafe ve hijyen (Un-Habitat,2020; HM Government, 2020; Knight Foundation, 2021; El Khateeb ve

Shawket, 2022) önemli kavramlar olarak ortaya çıkmış, fakat hijyen parametresinin meydan analizlerinde elde edilen bulgular sonucu geri planda kaldığı görülmüştür. Bu nedenle hijyen parametresinin salgın veya afet durumlarında özellikle dikkat alınması gereken bir parametre olduğu anlaşılmıştır.

Uzun ve kısa vadedeki müdahaleler kamusal mekanlara göre farklılık gösterebilmektedir. Bu çalışmada oluşturulan "meydan odaklı" kamusal mekan kalite parametreleri farklı kamusal mekanlar (parklar, bahçeler, çocuk oyun alanları, kamu plajları, nehir ve deniz kıyıları) için yapılacak değerlendirmelerde altlık olarak kullanılabilir ve her bir kamusal mekan için bu parametrelere yeni parametreler eklenebilir. Bu nitelikteki çalışmalar çoğaldıkça ve yerel yönetimler tarafından bu veriler kullanıldıkça, güçlü kamusal mekan ağları kurulabilecek ve afetlere dirençli kentlerin oluşumu da desteklenecektir.

Bu çalışmadan kamusal açık mekanlar üzerine çalışan araştırmacılar, akademisyenler, kent planlamacılar yararlanabilir. Özellikle belediyeler bünyesinde yapılacak kamusal açık mekan planlaması ve/veya değerlendirmesinde kullanılabilir.

KAYNAKLAR

Acheson, E. (2020, 20 Mayıs). Mapping COVID-19: GIS resources around the world. The University of British Columbia, Department of Geograpy, https://geog.ubc.ca/news/mapping-covid-19-gis-resources-around-the-world/, (Ziyaret tarihi: 2 Aralık 2023)

Allen, N., Correno, B. (2020). *Spain's Labour Market Improves Despite New COVID-19 Wave.* Reuters, https://www.reuters.com/article/uk-spain-economy-unemployed-idUKKBN26N152, (Ziyaret Tarihi: 25 Ağustos 2023)

Amin, A., Thrift, N. (2002). *Cities: Reimagining The Urban*. Cambridge: Blackwell Publishers Inc.

Angadi, N. (t.y.). *Place de la Bastille; 15 Interesting Facts and History*. Snippets of Paris, https://snippetsofparis.com/place-de-la-bastille/, (Ziyaret tarihi: 29 Temmuz 2023)

AoU, F. N. (2020). *Old Market Square, Nottingham.* The Academy of Urbanism, https://www.theaou.org/resources/11-old-market-square-nottingham , (Ziyaret tarihi: 21 Ekim 2023)

Appleton, J. (1988). Prospect and Refuges. Nasar, J. L. (Ed.), *Environmental Aesthetics: Theory, Research, and Application* içinde (s. 27-44) (e-book). New York: Cambridge University Press. https://books.google.cd/books?id=sS8rLMA6C5AC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, (Ziyaret tarihi: 29 Ocak 2023)

Appleyard, D., Jacobs, A. (1982). *Toward An Urban Design Manifesto.* Berkeley: University of California.

Arandelovic, B. (2014). Berlin Mitte: Alexanderplatz and Friedrichstaße: Urban and Historical Images. *Spatium*, 31, 51-56. DOI: 10.2298/SPAT1431051AArendt, H. (1994). *İnsanlık Durumu.* İstanbul: İletişim Yayınları.Arıcan, I. (2013, 13 Nisan). *Bir Şeyler Biliyorsun John Snow*. Açık Bilim, http://www.acikbilim.com/2013/04/dosyalar/bir-seyler-biliyorsun-john-snow.html, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Asuar, B. (2020). *España entra en cuarentena.* Publico, https://www.publico.es/politica/crisis-coronavirus-espana-entra-cuarentena.html , (Ziyaret tarihi: 27 Ağustos 2023)

Atabek, E.M. (1977). *Orta çağ Tababeti*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrah Paşa Tıp Fakültesi Yayını.

Bag, M, Sade, G. (2020, 4 Mayıs). *Dünyada Covid-19: İlk 4 Ayında Neler Yaşandı*?. Euronews, https://tr.euronews.com/2020/05/04/dunyada-covid-19-salg-n-n-ilk-

100-gununde-yasananlar-ilk-nerede-ortaya-c-kt-nas-l-yay-ld, (Ziyaret tarihi: 10 Ocak 2023).

Barnaby, J. (2021). *A Guide to Trafalgar Square: History, Sights + Tips for Visiting London's Iconic Landmark.* London x London, https://www.londonxlondon.com/trafalgar-square-london/ , (Ziyaret tarihi: 8 Ağustos 2023).

Bates, K. (2013). *Making Pedestrian Malls Work: Key Elements of Successful Pedestrian Malls in the US and Europe*. Terminal Project, https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/13018/Bates_final_project_2013.pdf?sequence=4&isAllowed=y, (Ziyaret tarihi: 19 Eylül 2023).

Bauer, S., Schwab, E., Degros, A. (2020). *Changing Tirana.* Archined, https://www.archined.nl/2020/03/changing-tirana/ , (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

BBC News. (2020). *Two Roads Around George Square to be Pedestrianised.* BBC News. https://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-51406537, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023)

BBC News Türkçe (2020, 13 Mart). *Koronavirüs (Covid-19): Salgına karşı hangi ülke, ne tür önlemler aldı.* New BBC Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51864424, (Ziyaret tarihi: 6 Aralık 2022)

Bilic, D. (2022). Daniel Rodriga's Lazaretto in Split and Ottoman Caravanserais in Bosnia- The Transcultural Transfer of an Architectonic Model. *The Land between Two Seas: Art on the Move in the Mediterranean and the Black Sea 1300–1700* içinde (s. 59–78), E- Book:Brill Publisher, https://brill.com/edcollchap-oa/book/9789004515468/BP000013.xml?body=pdf-60830, (Ziyaret tarihi: 7 Ocak 2023).

Bingham, K. G. (2008). AIDS and Architecture- The Study of an Interaction : Architectural Responses to The Development of the HIV/AIDS Epidemic in Kwazulu-Natal. Master of Architecture in the Faculty of Humanities, Development and Social Science, University of KwaZuluNatal, Durban, South Africa, https://ukzn-dspace.ukzn.ac.za/bitstream/handle/10413/237/Bingham%2c%20Kevin%20Gary%20thesis%202008.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (Ziyaret tarihi: 6 Aralık 2022).

Blake, K. (2023*). Work to Build Nottingham Beach Underway in Old Market Square - with Huge Water Slide Planned*. Notthingamshire Live, https://www.nottinghampost.com/news/gallery/work-build-nottingham-beach-underway-8588071, (Ziyaret tarihi:19 Ekim 2023)

Bonaiuto, M., Fornara, F., Bonnes, M. (2003). Indexes Of Perceived Residentialenvironment Quality And Neighbourhood Attachment in Urbanenvironments: A Confirmation Study On The City Of Rome. *Landscape and Urban Planning*, 2003,65, 41–52,

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204602002360 (Ziyaret tarihi: 27 Ocak 2023).

Bourdieu, P. (1995). *Pratik Nedenler*. Tufan, H. (Çev.). İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Bower, B. (2020, 18 Mayıs). *Past Plagues Offer Lessons for Society After the Coronavirus Pandemic*. ScienceNews, https://www.sciencenews.org/article/coronavirus-covid-19-ancient plagues-pandemics-lessons-society, (Ziyaret tarihi: 22 Aralık 2022).

Bron, A. (2015, 26 Eylül). *"Le monde d'en-bas" : les lieux du roman*. https://alainbron.ublog.com/alain_bron_auteur/2015/09/le-monde-den-bas-les-lieux-du-roman.html, (Ziyaret tarihi : 7 Ocak 2023).

Brunel, I. (1870). *The Life Of Isambard Kıngdom Brunel, Civil Engineer (1870)*. London: Longmans, Green, And Co. Civil Engineer, The Project Gutenberg EBook of The life of Isambard Kingdom Brunel, 2012 [EBook #41210], https://www.gutenberg.org/files/41210/41210-h/41210-h.htm, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Butler, B.D. (2022). *Life Lingers On Blank Pages.* Travel Between The Pages. https://travelbetweenthepages.com/2022/02/07/life-lingers-on-blank-pages/ , (Ziyaret tarihi: 27 Ağustos 2023)

CABE ve ODPM (2002). *Paving the Way, How We Achieve Clean, Safe and Attractive Streets*. Tonbridge: Thomas Telford.

CABE ve DETR (2000). *By Design: Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice*. Design Council, https://www.designcouncil.org.uk/fileadmin/uploads/dc/Documents/by-design_0.pdf, (ziyaret tarihi: 22 Kasım 2023)

Calhoun, C. (1992). *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge, Massachusetts, London: MIT Press.

Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G., Stone, M. A. (1992). *Public Space*. Cambridge: Cambridge University Press.

Castillo, A.D. (2021). *Conoces todas las fases que ha atravesado la plaza Mayor*?. Madrid Secreto, https://madridsecreto.co/fases-plaza-mayor/ , (Ziyaret tarihi: 27 Ağustos 2023).

Cattaneo, D. (2009). *Old Market Square*. Arketipo Magazine, https://www.arketipomagazine.it/old-market-square/ , (Ziyaret tarihi:22 Ekim 2023).

Chang, V. (2020, 19 Nisan). *The Post-Pandemic Style.* Slate, https://slate.com/business/2020/04/coronavirus-architecture-1918-flu-cholera-modernism.html, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Cheshmehzangi, A., Heath, T. (2012). Urban Identities: Influences on Socio-Environmental Values and Spatial Inter-Relations Notthingam. *Procedia - Social and Behavioral Sciences,* 36, 253–264, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812004958?via%3Dihub, (Ziyaret tarihi: 25 Ekim 2023).

Chiaradi, A. (2022). *Copenhagen Public Space Public Life.* A Quantitative Review, https://www.academia.edu/83294056/Copenhagen_Public_space_public_life_a_quantitative_reviewntitative_review, (Ziyaret tarihi: 28 Eylül 2023).

City of London (2021). COVID-19 Effects on the City of London's Built Environment – Final Report, *City of London Corporation*, 1-28, https://democracy.cityoflondon.gov.uk/documents/s151138/Appendix%201%20City%20of%20London%20-%20Covid-19%20Scenarios%20Report.pdf, (1 Aralık 2023).

Cooper, S. (2023). *Nottingham Christmas Winter Wonderland Details Confirmed As Its Return Nears*. Nottingham Post, https://www.nottinghampost.com/whats-on/family-kids/nottingham-christmas-winter-wonderland-details-8748031, (Ziyaret tarihi:24 Ekim 2023).

Communities and Local Government (2007). *How to Improve Residential Areas.* Wetherby, West Yorkshire.

Cosgrove, D. (1989). Geography is Everywhere: Culture and Symbolism in Human Landscapes Horizons in Human Geography. Derek, G., Walford R. (Ed.), *Horizons in Human Geography* içinde (118-135). London: Macmillan Press.

Collinson, A. (2019, 26 Mart). *How Bazalgette Built London's First Super-Sewer*. *Museum of London,* https://www.museumoflondon.org.uk/discover/how-bazalgette-built-londons-first-super-sewer, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Constable, H. (2020, 4 Mayıs). *Koronavirüs: Salgın Hastalıklara Karşı Nasıl Şehirler İnşa Edilebilir?* BBC News Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52531299, (Ziyaret tarihi: 4 aralık, 2022).

Cuba, J. (2021). *Brooklyn Bridge Cycling is Soaring Thanks to New Lane.* Streetsblognyc, https://nyc.streetsblog.org/2021/11/08/cycling-on-the-brooklyn-bridge-is-soaring-since-city-built-a-dedicated-bike-lane/?utm_medium=website&utm_source=archdaily.com , (Ziyaret tarihi: 28 Şubat 2023).

Çelikyay, H.S. (2017). Kent İmgelerinin Kamusal Mekanı Tariflemedeki Rolü. Çelikyay, H.S. (Ed.), Kamusal Mekanların Mekansal Organizasyonu içinde, (19-40). Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları.

Dahlström, H., Ó'Laighin, E. (t.y.). Cultural Historical Report, Metro Cityring Excavation, *Københavns Museum / Museum Of Copenhagen*, KBM 3827, 1-185, https://www.academia.edu/31118117/R%C3%A5dhuspladsen_KBM_3827_Cultural_Historical_Report_Metro_Cityring_Excavation, (Ziyaret tarihi: 28 Eylül 2023)

Das, A., Chowdhury, U. (2015). Urban Renewal Strategy for a Commercial Area: Case Study- Agrabad Commercial Area, Chittagong. *Today's Ideas-Tomorrow's Technologies*, 4 (1), 1-15. DOI: 10.15415/jotitt.2016.41003

De Certeau, M. (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi 1: Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları.* Özcan Arslan, L. (Çev.) Ankara Dost Kitapevi.

DHAAP - DAC - Mairie de Paris (t.y.). Place de la Bastille (4e, 11e et 12e arr.) Historique, *Direction des Affaires Culturelle- Sous-Direction du Patrimoine et de l'Histoire- Département Histoire de l'Architecture et Archéologie de Paris*, 1-31, https://cdn.paris.fr/paris/2020/09/16/5323005bdfd96b99c244afae43592865.pdf, (Ziyaret tarihi: 05 Eylül 2023)

Dijital Medya (2020). *Nottingham Beach and Riverside Festival Cancelled for Summer 2020*. Notthingam Local News, https://nottinghamlocalnews.com/88650-2/, (Ziyaret tarihi:19 Ekim 2023)

Dijital Medya (2022). *Nottingham Beach returns to Old Market Square*. Notthingham Local News, https://nottinghamlocalnews.com/nottingham-beach-returns-to-old-market-square/ , (Ziyaret tarihi:19 Ekim 2023)

Dowd, V. (2020, Nisan 22). *What Can We Learn From Robinson Crusoe Writer's 1722 Plague Book?*. BBC News, https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-52353832, (Ziyaret tarihi: 7.01.2022).

Dwyer, C. (2020). *Road Closures As Pedestrianisation of George Square Starts Tomorrow*. Glasgowist, https://www.glasgowist.com/road-closures-as-pedestrianisation-of-george-square-starts-tomorrow/ , (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

Edmonds, L. (2021). *Covid 19: Germany Considers Making Vaccines Compulsory As Infections Soar*. Evening& Standart, https://www.standard.co.uk/news/world/covid-19-germany-considers-vaccines-compulsory-b967450.html , (Ziyaret tarihi 17 Eylül 2023).

El Khateeb, S., Shawket, I. M. (2022). A New Perception; Generating Well-Being Urban Public Spaces After The Era Of Pandemics. *Developments in the Built Environment, 9, (*1-9), https://doi.org/10.1016/j.dibe.2021.100065, (Ziyaret tarihi: 1 Aralık 2023)

English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007). *The Urban Design Compendium.* London: Llewelyn-Davies.

Erdönmez, M. E., Akı, A. (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri. *Megaron- YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi, 1*(1), 67-87. https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-21939-ARTICLE-ERDONMEZ.pdf, (Ziyaret tarihi: 3 Aralık 2022).

Erkan, P. (2021). Salgın Hastalıklar Kent ve Modernizm. *Yapı Dergisi,* 11 (471), https://yapidergisi.com/salgin-hastaliklar-kent-ve-modernizm/ , (Ziyaret tarihi: 29 Aralık 2022).

Ersoy, T. (1996). *Tıp, Tarih, Metafor.* Ankara: Öteki Yayınevi.

Europen Comission- Directorate General for the Environment. (2004). Reclaiming city streets for people Chaos or quality of life? Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Florian, M. C. (2022, 25 Temmuz). *Carlo Ratti Associati Joins Manifesta 14 to Design Urban Interventions in Prishtina, Kosovo*. Archdaily. *https://www.archdaily.com/985888/carlo-ratti-associati-joins-manifesta-14-to-design-urban-interventions-in-prishtina-kosovo,* (Ziyaret tarihi: 28 Ocak).

Forsyth, A. (Mart 19, 2020). *What role do planning and design play in a pandemic? Ann Forsyth reflects on COVID-19's impact on the future of urban life.* Harvard Graduate School of Design, https://www.gsd.harvard.edu/2020/03/what-role-do-planning-and-design-play-in-a-pandemic-ann-forsyth-reflects-on-covid-19s-impact-on-the-future-of-urban-life/, (Ziyaret tarihi: 29 Aralık 2022).

Foster, N. (2003). *Trafalgar Square Redevelopment, London.* Arquitectura Viva, https://arquitecturaviva.com/works/remodelacion-de-trafalgar-square-2, (Ziyaret Tarihi: 28 Temmuz 2023).

Gaarn- Larsen, C.O. (t.y.). *Let Us Fight for the Future and Reach Our Goals – Together*. Sustain Europe, https://www.sustaineurope.com/clean-denmark-s-paramount-clean-cluster-21072017.html, (Ziyaret tarihi 27 Eylül 2023).

Garcia, E. (2020, 24 Mart). *How to Mitigate The Impact of an Epidemic and Prevent The Spread of the Next Viral Disease: A Guide For Designers*. Harvard Universty Graduate School of Design, https://www.gsd.harvard.edu/2020/03/how-to-mitigate-the-impact-of-an-epidemic-and-prevent-the-spread-of-viral-diseases-a-guide-for-designers/, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Geekıejan, P. (2018, 19 Ocak). *How Natural Products were Used in The Medieval Times to Protect Against the Disease*. Hubpages, https://discover.hubpages.com/education/The-Plague-a-liitle-story-of-essential-oil-power, (Ziyaret tarihi: 7.01.2023)

Gehl, J. (2011). *Life Between Building Using Public Spaces.* Koc, J. (Trans.), Washington, Covelo, London: Island Press.

Gehl, J. (2019). *İnsan İçin Kentler* (Cilt 1). Erten, E. (Çev.) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Gehl Firm (2020a). *Public Space& Public Life During COVID-19.* Gehl People, https://covid19.gehlpeople.com/files/report.pdf, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 20).

Gehl Firm (2020b). *Public Space, Public Life, and COVID-19 Re-Opening*. Gehl People, https://covid19.gehlpeople.com/, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 2023)

Geuss, R. (2005). *Kamusal Şeyler Özel Şeyler.* Koçak, G. (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Glasgow City Council. (2021). Spaces for People Project Review & Assessment Report, Glasgow City Council, 203647-SWE-ATT-S7-R-D-0001, 1-71, https://www.glasgow.gov.uk/CHttpHandler.ashx?id=54720&p=0, (Ziyaret tarihi: 14 Ekim 2023).

Glasgow City Council (2023). New Practice- 21014_George Square and The Avenues - Stage Two Public Summary - Issue, Glasgow City Council, 1-12.

Glasgow City Council, Environment, Sustainability and Carbon Reduction City Policy Committee (2021). COVID-19 – Measures To Enable Physıcal Dıstancıng: Spaces For People, Glasgow City Council, Environment, Sustainability and Carbon Reduction City Policy, Item4, 78086, 1-12,

Glasgow City Council, Land and Environmental Services (t.y.). George Square Heritage Trail, Glasgow City Council, Land and Environmental Services, 1-63, https://www.glasgow.gov.uk/CHttpHandler.ashx?id=32315&p=0, (Ziyaret tarihi: 14 Ekim 2023).

Gongadze, S., Maassen, A. (2023). *Paris' Vision for a '15-Minute City' Sparks a Global Movement*. World Resources Institute- The Fiz City. https://www.wri.org/insights/paris-15-minute-city, (25 Şubat 2023).

Gorman, R. (2021). *How St George's Day 2021 Compared to Last Year in Nottingham*. Notthingham Shire Live, https://www.nottinghampost.com/news/nottingham-news/gallery/how-st-georges-day-2021-5336343 , (Ziyaret tarihi:23 Ekim 2023).

Gökgür, P. (2017). Kamusal Mekanın Değişimini ve Dönüşümünü Etkileyen Faktörler. Çelikyay, H. S (Ed.) *Kamusal Mekanların Mekan Organizasyonu* İçinde (1-17) Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları.

Greene, S. (1992). Cityshape: Communication and Evaluating Community Design. *Journal of the American Planning Association, 2*(58), 177-189.

https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01944369208975792?needAccess=true&role=button, (Ziyaret tarihi: 27 Ocak 2023).

Gustafson Porter+Bowman. (2007). *Old Market Square.* https://www.gp-b.com/old-market-square, (Ziyaret tarihi:19 Ekim 2023).

Güdücü, B. (2015). Özel Alan, Kamusal mekan, Kent ve İnsan. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 1(1) 59–67. https://dergipark.org.tr/tr/pub/aitdergi/issue/43370/528328, (Ziyaret tarihi: 3 Aralık 2022).

Gürallar, N. (2009). Kamusal mekan, Kamu- Kamusal mekan- Kamu Yapıları - Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması. *Mimarlık Dergisi,* 350 (Kasım- Aralık), 52-55. http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=364&RecID=2230, (Ziyaret tarihi: 3 Aralık 2022).

Habermas, J. (2004). Kamusal Mekan, Özbek, M. (Ed.), Özbey, M. (Çev.), *Kamusal Mekan* içinde (s. 95-102). İstanbul: Hill Yayın.

Hansen, M. (2004). Yirmi Yılın Ardından Negt ve Kluge'un Kamusal Mekan Tecrübesi: Değişken Karışımlar ve Genişlemiş Alanlar. Özbek, M. (Ed.), Özbey, M. (Çev.), *Kamusal Mekan* içinde (s. 141-177). İstanbul: Hill Yayın.

Harris, M. (1994). *Yamyamlar ve Krallar Kültürlerin Kökenleri.* Gümüş, M. F. (Çev.). Ankara: İmge Kitapevi.

Harrouk, C. (2020). *Shift Architecture Urbanism Creates Hyperlocal Micro Markets that Operate During COVID-19 Shutdowns*. ArchDaily, https://www.archdaily.com/936856/shift-architecture-urbanism-creates-hyperlocal-micro-markets-that-operate-during-covid-19-shutdowns, (Ziyaret tarihi: 12 Mayıs 2023).

Hartman, D. (2019). *Copenhagen City Hall Tour.* Everything Copenhagen, https://everythingcopenhagen.com/copenhagen-city-hall/, (Ziyaret tarihi 26 Eylül 2023).

Heidkamp, H., Katz, K., Hofstetter, C. (2006). Enlargement Of The Marienplatz Metro Station — A Complex Tunnel Project Beneath Munich City Hall. *The Structural Engineer*, 4 (3), https://www.istructe.org/journal/volumes/volume-84-(published-in-2006)/issue-3/enlargement-of-the-marienplatz-metro-station/, (Ziyaret tarihi 15 Eylül 2023).

HM Government. (2020). *COVID-19 Secure: Safer Public Places –Urban Centres and Green Spaces*, London: Ministry of Housing. Communities. Local Government . *https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5fa31272d3bf7f03acd139fc/201102_PDF_ready_CO_updates_Guidance_Safer_Public_Places_During_Covid_v7.7.pdf,* (Ziyaret tarihi: 3 Mart 2023).

Hong, A. (2019). People, Politics, and Plazas: A Comparative Analysis of Dallas (CityHall Plaza) and Copenhagen (Rådhuspladsen). *SMU Journal of Undergraduate Research*, 2, s.43-56. https://doi.org/10.25172/jour.4.1.11, (Ziyaret tarihi: 28 Eylül 2023).

Iddon, C., (2015, Mayıs). Florence Nightingale: Nurse and Building Engineer. *ICIBSE Journal*, https://www.cibsejournal.com/general/florence-nightingale-nurse-and-building-engineer/, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

İnceoğlu, M. (2007). Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının incelenmesi. Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, YÖK Referans No: 213542

İnceoğlu, M., Aytuğ, A. (2009). Kentsel Mekanda Kalite Kavramı, *Megaron,* Vol 4, (131-146).

İşler, D. (2019). Dünyanın En Eski Karantina Adası: "Lazzaretto Vecchio." *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 97-107, https://doi.org/10.33537/sobild.2019.10.2.9, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Jackaman, K., (2021). Open Space At Trafalgar Square London, City of Westminster Statement of Licensing Policy, 21/11109/LIPN -, 4-48.

Jacobs, J. (2011). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı. Doğan, B. (Çev.), (1.Basım) İstanbul: Metis Yayınları.

Jørgenssen, S. A. (2023). Vingegaards gule triumftog fortsatte gennem København,. Jyllands-Posten, https://jyllands-posten.dk/indland/ECE16310569/vingegaards-gule-triumftog-fortsatte-gennem-koebenhavn/ , (Ziyaret tarihi: 05 Kasım 2023).

Juan, A.G.D, Mınaya, J. (2018). *Cesped in Plaza Mayor by SPY*. Metalocus, https://www.metalocus.es/en/news/cesped-plaza-mayor-spy ,(Ziyaret tarihi: 27 Ağustos 2023).

Kahraman, D. (2014). İnsan İhtiyaçları ve Mekansal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılırlık Olgusu ve Mekansal Kalite. *Planlama*, 24(2), 74-84. https://jag.journalagent.com/planlama/pdfs/PLAN-29591-REVIEW-DEMIR_KAHRAMAN.pdf, (Ziyaret tarihi: 27 Ocak 2023).

Karimi, K., (2012). A Configurational Approach to Analytical Urban Design: 'Space syntax' Methodology, *Urban Design International*, 17, 297–318, https://link.springer.com/article/10.1057/udi.2012.19, (Ziyaret tarihi: 25 Ekim 2023).

Katz, M. (2011). *A Boulevard in Moscow vs a Boulevard in Copenhagen*. LiveJournal, https://maxkatz2.livejournal.com/, (Ziyaret tarihi: 28 Eylül 2023).

Keiding, M. (t.y.). *Metro Radhuspladsen.* Arkitekten, https://arkitektforeningen.dk/arkitekten/metro-radhuspladsen/, (Ziyaret tarihi 27 Eylül 2023).

Kekeç, M. H. (2020, 14 Mart). Korona'nın hatırlattığı: Veba Salgınları. *Lacivert*, Sayı:66, https://www.lacivertdergi.com/dosya/2020/03/14/koronanin-hatirlattigi-veba-salginlari, (Ziyaret tarihi: 24.11.2012).

Kip, M., Young, D., Drummond, L. (2015). Socialist Modernism at Alexanderplatz. *Europa Regional*, 22.2014(1-2), 13-26, https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-456862, (Ziyaret tarihi: 12 Eylül 2023).

Kjølberg, T. (2017). *The Medivial City of Copenhagen.* Daily Scandinavian, https://www.dailyscandinavian.com/medieval-city-copenhagen/ , (Ziyaret tarihi 23 Eylül 2023).

Knight Foundation (2021). *Knight Report: Public Spaces That Put Residents First Were More Equitable And Thrived During The Pandemic*. Knight Foundation, https://knightfoundation.org/press/releases/knight-report-public-spaces-that-put-residents-first-were-more-equitable-and-thrived-during-the-pandemic/, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 2023).

Knight Foundation ve Gehl Firm (2021). *Adaptive Public Space- Places for People in the Pandemic and Beyond.* Knight Foundation, https://knightfoundation.org/reports/adaptive-public-space-places-for-people-in-the-pandemic-and-beyond/, (Ziyaret tarihi: 29 Ocak 2023).

Kodra, R. (2018). *Square Dance: Skanderbeg Square and TID Tower in Tirana, Albania, by 51N4E*. The Architectural Review, https://www.architectural-review.com/buildings/square-dance-skanderbeg-square-and-tid-tower-in-tirana-albania-by-51n4e , (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

Kurowski, J. (2018, 20 Aralık). *Re-Smelling London's Great Stink Of 1858*. Ati, https://allthatsinteresting.com/great-stink-london, (Ziyaret tarihi : 4 Aralık 2022)

Lang, J. (1994). *Urban Design: The American Experience.* New York, Chichester, Weinheim, Brisbane, Singapore, Toronto: Jon Wiley &Sons Inc. https://books.google.com.tr/books?id=Rp8ISlY4DBsC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, (Ziyaret tarihi: 29 Ocak 2023).

Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat.* Gürbüz, I. (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Legeby, A., Koch, D., Duarte,F.,Heine, C., Benson, T., Fugiglando, U., Ratt,, C. (2022). New Urban Habits in Stockholm Following COVID-19. *Urban Studies*, 0(0), 1-17, https://doi.org/10.1177/00420980211070677, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 2023).

Lehmann, F. (2016). 10 *Astonishing Historical Facts About Alexanderplatz*. Culture Trip, https://theculturetrip.com/europe/germany/articles/10-astonishing-historical-facts-about-alexanderplatz , (Ziyaret tarihi: 9 Eylül 2023).

Leonardi, D. (t.y.) *Trafalgar Square in the Time of COVID*. https://www.analog.cafe/r/trafalgar-square-in-the-time-of-covid-zvmi , (Ziyaret tarihi: 12 Ağustos 2023).

Li, M. (2003). Urban Regeneration Through Public Space: A Case Study in Squares in Dalian,China. Master of Arts in Geography, University of Waterloo, Waterloo, Ontario, Canada.

Lofrano, G., Brown, J., De Feo, G. (2012). Water Pathways Through the Ages: From Early Aqueducts to Next Generation of Wastewater Treatment Plants. Sharma, S. K., Sanghi, R. (Ed.), *Advances in Water Treatment and Pollution Prevention* içinde (s. 37-54). Dordrecht Heidelberg New York London: Springer, https://docplayer.net/151921580-Advances-in-water-treatment-and-pollution-prevention.html, (Ziyaret tarihi: 14.01.2022) .

Luis, F.F, Abigail, S.Alexander, B.L., Diana, M.Y. (2018). Plaza Mayor De Madrid. Universitad Alas Peruanas, s.1-2.

Lukanova, S.(2018). *Alexanderplatz in Berlin to have a Makeover*. The Mayor eu., https://www.themayor.eu/en/a/view/alexanderplatz-in-berlin-to-have-a-makeover-252 , (Ziyaret tarihi: 8 Eylül 2023).

Lussiana, M. (2021). *What to do in Kraków, for Everyone from Art Lovers to History Buffs*. The Telegraph, https://www.pps.org/places/rynek-glowny-main-square , (Ziyaret Tarihi: 8 Ekim 2023).

Lynch, K. (1981). *A Theory of Good* City Form. MA: The MIT Press.

Mairie de Paris (2015). *Réinventons nos Places Séminaire.* Mairie de Paris, Brochure_seminaire_places_29mai2015_0, (Ziyaret tarihi 5 Eylül 2023).

Mansour, H., Sayed, N. (t.y.). *Town and House- Daniel Libeskind*. Brandenburg Unıversıty Of Technology, https://www.academia.edu/36880630/Alexanderplatz_proposal_by_Daniel_Libeskind, (Ziyaret tarihi: 12 Eylül 2023).

Mapelli, B. (2017). *Un Paseo Por Los Cuatro Siglos De Historia De La Plaza Mayor De Madrid*. Efe: Agro, https://efeagro.com/plaza-mayor-madrid/ , (Ziyaret tarihi: 25 Ağustos 2023).

Marquez, A. (2020). *El Coronavirus Vacía La Plaza Mayor De Madrid.* Lavanguardia, https://www.lavanguardia.com/politica/20201121/49577538976/el-coronavirus-vacia-la-plaza-mayor-de-madrid.html , (Ziyaret tarihi: 26 Ağustos 2023).

Mayor of London (t.y.). *Visiting Trafalgar Square*. https://www.london.gov.uk/who-we-are/city-halls-buildings-and-squares/trafalgar-square/visiting-trafalgar-square (Ziyaret tarihi: 25 Temmuz 2023).

McNalty, S. (2020, 9 Ekim). *During COVID-19, There's an Environmental Case for Taking the Stairs*. CBC News, https://www.cbc.ca/news/science/what-on-earth-covid-19-stairs-elevators-1.5755520, (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

Merridew, C. G. (2014). I. K. Brunel's Crimean War Hospital. *Anaesth Intensive* Care, 42, 13–20, Https://Journals.Sagepub.Com/Doi/Pdf/10.1177/0310057x1404201s02, (Ziyaret Tarihi: 4 Aralık 2022).

Mouratidis, K. (2021a). Urban Planning and Quality Of Life: A Review of Pathways Linking the Built Environment to Subjective Well-Being. *Cities*, 115, 1-12, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264275121001293, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 2023).

Mouratidis, K. (2021b). How COVID-19 Reshaped Quality of Life in Cities: A Synthesis and İmplications for Urban Planning. *Land Use Policy*, 111, 1-10, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837721004956?via%3Dihub, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 2023).

Murolas, L.S. (2020). *The History of Plaza Mayor - And My History With It*. Ferrovial Blog, https://blog.ferrovial.com/en/2020/12/the-history-of-plaza-mayor-and-my-history-with-it/ , (Ziyaret tarihi: 21 Ağustos 2023).

Murphy, M. (2015). In Search of the Water Pump_ Architecture and Cholera. *Harvard Design Magazine*,40, https://www.harvarddesignmagazine.org/issues/40/in-search-of-the-water-pump-architecture-and-cholera, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Nasar, J. L. (1989). Perception,Cognition and Evaluation of Urban Places. Irwin, A. ve Zube, E. H. (Ed.), *Public Places and Spaces: Human Behavior and Environment* içinde (s. 31-56). New York: Plenum Press.

Nepravishta, F. (2018). The Fragility Of Cultural Heritage in the Era Of Globalization: Skanderbeg Square Modernızation, *IFAU 2018- 2nd International Forum on Architecture and Urbanism Fragile Territories: Dipartimento di Architettura*, Italy, November, 8-9-10 2018.

Nepravishta, F. (2019). Square Rehabilitation And Modernization On The Inner City of Tirana, Capestro, A. (Ed.), *Piazze Minori Nel Centro Storico Di Firenze Atti Del Convegno İnternazionale* içinde (s. 94-109), Italy, 19-26 Mayıs 2018.

Nikiforuk, A. (2000). *Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi.* Yener, O. Gen, E. (Ed.), S. Erkanlı, S. (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Norgaard, H. (2018). *Metro-Hegn Forsvinder:* Der skal plantes skov på Rådhuspladsen. Kosmopol. Https://Www.Tv2kosmopol.Dk/Kobenhavn/Metro-Hegn-Forsvinder-Der-Skal-Plantes-Skov-Pa-Radhuspladsen ,(Ziyaret tarihi 27 Eylül 2023).

Nottingham City Council (NCC) (2005). Nottingham City Centre Masterplan 2005-2015. Nottingham City Council.

Null, S. Smith, H. (2020, 20 Mart). *COVID-19 Could Affect Cities for Years: Here Are 4 Ways They're Coping Now*. World Resources Institute, https://www.wri.org/insights/covid-19-could-affect-cities-years-here-are-4-ways-theyre-coping-now, (Ziyaret tarihi: 6 Aralık 2022).

Oktay, D. (2002). The Quest For Urban Identity in The Changing Context of the City Northern Cyprus. *Pergamon*, 19 (4), 261-271, https://www.researchgate.net/publication/223329752_The_quest_for_urban_identity_in_the_changing_context_of_the_city_Northern_Cyprus, (Ziyaret tarihi: 26 Mayıs 2023).

Oldenburg, R. (1999). *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Book Stores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart Of a Community*. Cambridge: Da Capo Press.

Oliver, H. Apperly, E.. (2023). *Where to stay in Munich: Your Essential Guide to the Best Areas*. Time Out, https://www.timeout.com/munich/hotels/where-to-stay-munich, (Ziyaret tarihi 17 Eylül 2023).

Onat, N. (2013). *Kamusal mekan ve Sınırları*, *Hannah Arenth ve Jürgen Habermas'ın Yaklaşımları*. İstanbul: Uluslararası Akım Tanıtım Yayıncılık.

O'Sullivan, F. (2016). *More Trees, Fewer Cars for the Central Squares of Paris.* Bloomberg (1 Nisan 2016), https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-04-01/paris-s-famous-public-squares-will-get-a-pedestrian-friendly-makeover, (Ziyaret tarihi: 30 Ağustos 2023).

Özden, K., Özmat, M. (2014). Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa'da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları. *İdealkent*, 5(12), 60–87, https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/36690/417681, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Özmat, M. (2020). 1348 Veba Salgınının Avrupa'da Toplumsal Yaşama Etkileri ve Yerel Yönetimlerin Aldığı Tedbirler. *Adalı Dergisi*, 179 (Mayıs), https://arsiv.adalidergisi.com/cms/2020-2029/2020/sayi-179-mayis-2020/makale/2980/1348-veba-salgininin-avrupa-da-toplumsal-yasama-etkileri-ve-yerel-yonetimlerin-aldigi-tedbirler, 4 Aralık 2022).

Parker-Pope, T. (2020, 13 Mayıs). Can I Get Coronavirus from Riding an Elevator?. *The New York Times*, https://www.nytimes.com/2020/05/13/well/live/can-i-get-coronavirus-from-riding-an-elevator.html, (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

Perez, B. E. (2016). *Berolınahaus at Alexanderplatz By Peter Behrens*. Metalocus, https://www.metalocus.es/en/news/berolinahaus-alexanderplatz-peter-behrens , (Ziyaret tarihi: 8 Eylül 2023).

Pietsch, C. (2022). *Der Alexanderplatz İst Einer Der Hässlichsten Orte Der Hauptstadt".* Berliner-Kurier, https://www.berliner-kurier.de/kolumnen/der-alexanderplatz-ist-einer-der-haesslichsten-orte-der-hauptstadt-li.282325, (Ziyaret tarihi: 11 Eylül 2023).

Pintos, P. (2019). *Skanderbeg Square / 51N4E.* Archdaily, https://www.archdaily.com/911980/skanderbeg-square-51n4e, (Ziyaret tarihi: 1 Kasım 2023).

PPS (t.y.). *What Makes a Successful Place?* Project for Public Spaces, https://www.pps.org/article/grplacefeat, (Ziyaret tarihi: 27 Ocak 2023).

Radermecker, R. (t.y.). *Alexanderplatz in Berlin: History, Places & Monuments to See.* Berlin Poche, https://berlinpoche.de/en/alexanderplatz-berlin ,(Ziyaret tarihi: 9 Eylül 2023).

Rapoport, A. (1990). The Meaning of The Built Environment: A Nonverbal Communication Approach. Tucson: The University of Arizona Press.

Rivero Bueno, M. (2017). *How an Old Market Square Became the New "It" Spot*. Landscape Architecture Network, https://land8.com/how-an-old-market-square-became-the-new-it-spot/,(Ziyaret tarihi:23 Ekim 2023).

Roberts, B. (t.y.). *Sir Joseph Bazalgette and London's Interceptıng Sewer System.* CIBSE Heritage Group, http://www.hevac-heritage.org/built_environment/pioneers_revisited/surnames_a-o/bazalgette.pdf, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Rodrigo, B. (2019). *La centenaria Casa de la Carnicería de la Plaza Mayor resucita como hotel de lujo*. ABC Madrid, Https://Www.Abc.Es/Espana/Madrid/Abci-Centenaria-Casa-Carniceria-Plaza-Mayor-Resucita-Como-Hotel-Lujo-201905190107_Noticia.Html ,(Ziyaret tarihi: 22 Ağustos 2023).

Ruız, M. A. (2021). *Glasgow's Gorgeous City Chambers Boast 'More Marble Than The Vatican.* Secret Glasgow, https://secretglasgow.com/glasgow-city-chambers/, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

Sala, A. (2019). *Skanderbeg Square by 51N4E.* Architect Magazine, https://www.architectmagazine.com/project-gallery/skanderbeg-square_o, (Ziyaret tarihi: 1 Kasım 2023).

Sanchez, G. H. (2020, 16 Mart). *Here's What NYC Looks Like During The Coronavirus Pandemic.* Buzzfeed.News, https://www.buzzfeednews.com/article/gabrielsanchez/new-york-city-landmarks-coronavirus-quarantine-photos, (Ziyaret tarihi: 6 Aralık 2022).

Sarıbay, A. Y. (2020). *Kamusal mekan, Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Schöbel, S., Hermel, B. (2023). *Zement-Einspritzung soll U2-Tunnel am Alex retten*. RBB, https://www.rbb24.de/panorama/beitrag/2023/02/u2-covivio-alexanderplatz-beton-lanzen-tunnel-baugrube.html ,(Ziyaret tarihi: 7 Eylül 2023).

Seamon, D., (t.y.), *Space Syntax: Lecture 4-Redesigning London's Trafalgar Square.* https://www.academia.edu/42801207/Space_Syntax_Lecture_4_Redesigning_Londons_Trafalgar_SquareSennett, R. (2010). *Kamusal İnsanın Çöküşü.* Durak, S., Abdullah, Y. (Ed.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sepe, M. (2021). COVID-19 Pandemic and Public Spaces: Improving Quality and Fexibility for Healthier Places. *URBAN DESIGN International*, 26, 159–173, https://link.springer.com/article/10.1057/s41289-021-00153-x#Sec3, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 2023).

Shehu, B. (2018). *the Square, the Power, the Citizenship.* Public Space, https://www.publicspace.org/multimedia/-/post/the-square-the-power-the-citizenship (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

Sherman, I.W. (2020). *Dünyamızı Değiştiren On iki Hastalık* (4. Basım). Tümbay, E., Küçüker M. (Çev.) İstanbul: Türkiye İş bankası Yayınları.

Slaski, J. (2021). *Berlin Alexanderplatz: Fotografische Zeitreise ins turbulente Zentrum der Stadt.* tipBerlin, https://www.tip-berlin.de/stadtleben/geschichte/berlin-alexanderplatz-fotos-historisch-bis-heute/ , (Ziyaret tarihi: 9 Eylül 2023).

Sobiecki, L. (2017). *Case Studies, Great Public Spaces: Rynek Glowny Main Square*. Project for Public Spaces, https://www.pps.org/places/rynek-glowny-main-squar, e, (Ziyaret Tarihi: 5 Ekim 2023).

Space Syntax. (2004). *Nottingham Old Market Square*. Space Syntax. https://spacesyntax.com/project/nottingham-old-market-square/, (Ziyaret tarihi:21 Ekim 2023).

Stanbridge, N. (2016, 9 Eylül). *Londra'daki Büyük Veba Salgını' nın Nedeni Kesinleştirildi*. BBC News Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-37305732, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Stelzer, K.S. (2021). *Ændrede Bevægelsesmønstre På Rådhuspladsen Efter Åbning Af Metroringen Og COVID-19.* Copenhagen Solution Lab, https://cphsolutionslab.dk/news/kortlaegning-viser-aendrede-bevaegelsesmoenstre-paa-raadhuspladsen-efter-aabning-af-metroringen-og-covid-19 ,(Ziyaret tarihi 27 Eylül 2023).

Sullivan, H. S. (1953). *The Interpersonal Theory Of Psychiatry (e-book).*New York: Norton.

Sumartojo, E., (2011). Re-imagining the national community in public place: Trafalgar Square, 1906-2010. Doktora Tezi, The Australian National University, Canberra. Avustralya.

Tanilli, S. (1986). *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, İnsanlık Tarihine Giriş, II. Ortaçağ.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Technical University of Munich (2021). *COVID-19: Perspectives on Current Research, Campus News (4 Eylül 2021).* Technical University of Munich https://www.tum.de/en/news-and-events/all-news/press-releases/details/translate-to-en-covid-19-perspektiven-auf-die-aktuelle-forschung, (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

The Bartlett School of Planning, Office of the Deputy Prime Minister (2004). Living Places: Caring *for Quality*. London: Queen's Printer and Controller of Her Majesty's Stationery Office.

The Ministry of Local Government and Modernisation (2019). *Network Of Publıc Spaces Ideas, An Idea Handbook, Ideas Strategıes Examples.* Norwey, Oslo: Ministry of Local Goverment and Modernisation.

Thompson, J. D., Goldin, G. (1975). *The Hospital: A Socıal And Archıtectural Hıstory*. New Haven, London:Yale University Press.

Tonnelat, S. (2010). *The Sociology of Urban Public Spaces*. http://stephane.tonnelat.free.fr/Welcome_files/SFURP-Tonnelat-published.pdf, (Ziyaret tarihi: 3 Aralık 2022).

UN-Habitat (2015). Global Public Space Toolkit from Global Principles to Local Policies and Practice. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme. UN-Habitat, http://unhabitat.org/wp-content/uploads/2015/10/Global%20Public%20Space%20Toolkit.pdf (Ziyaret tarihi: 5 Ağustos 2016).

UN-Habitat (2020). *UN-Habitat Key Message on COVID-19 and Public Space- Covid-19 Responce*, Nairobi, Kenya: United Nations Urban Settlement Programme, https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/05/unh_covid-19_ps_key_message.pdf, (Ziyaret tarihi: 4 Mart 2023).

URL-1: https://arkeofili.com/karantina-ne-zaman-ve-nasil-ortaya-cikti/, (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

URL-2:https://lazzarettiveneziani.it/en/lazzaretti/history-lazzaretto-vecchio, (Ziyaret tarihi: 24.12.2022).

URL-3:https://www.bl.uk/collection-items/father-thames-introducing-his-offspring-to-the-fair-city-of-london-from-punch , (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

URL-4: https://healthdataviz.com/2011/08/19/pie-chart-of-procrastination/, (Ziyaret tarihi: 7 Ocak 2023).

URL-5:https://www.amazon.com.tr/Notes-Hospitals-Florence-Nightingale/dp/048679458X, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

URL-6:https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-10-30/what-architecture-learned-from-tb-hospitals, (Ziyaret tarihi: 20 Şubat 2024).

URL-7: https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html , (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

URL-8:https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sokaga-cikma-kisitlamasinda-cadde-ve-sokaklar-bos-kaldi/2066484 , (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

URL-9: https://tr.euronews.com/video/2020/03/28/dunya-genelinde-koronavirus-salg-n-nedeniyle-bosalan-cadde-ve-sokaklar-n-havadan-goruntule , (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

URL-10: https://www.continental.com/en/press/press-releases/mobility-study-private-transportation/ , (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

URL-11 https://www.madrid-guide-spain.com/plaza-mayor.html, (Ziyaret tarihi: 20 Ağustos 2023).

URL-12: https://www.secretosdemadrid.es/el-incendio-de-la-plaza-mayor-de-madrid-de-1790/ , (Ziyaret tarihi: 22 Ağustos 2023).

URL- 13: https://patrimonioypaisaje.madrid.es/portales/monumenta/es/Monumentos-y-Edificios-Singulares/Edificios-singulares/Plaza-Mayor/?vgnextfmt=default&vgnextoid=2528f7d9560a4510f7d9560a45102e085a0aRCRD&vgnextchannel=83bc3cb702aa4510VgnVCM1000008a4a900aRCRD , (Ziyaret tarihi: 20 Ağustos 2023).

URL-14:https://artsandculture.google.com/story/the-plaza-mayor-in madrid/0gUhPKgSCOESKg, (Ziyaret tarihi: 22 Ağustos 2023)

URL- 15: https://www.introducingmadrid.com/plaza-mayor, (Ziyaret tarihi: 21 Ağustos 2023).

URL- 16: https://www.esmadrid.com/en/tourist-information/casa-de-la-carniceria, (Ziyaret tarihi: 21 Ağustos 2023).

URL 17: https://tr.wikipedia.org/wiki/Plaza_Mayor,_Madrid, (Ziyaret tarihi: 22 Ağustos 2023).

URL-18: https://www.urbipedia.org/hoja/Plaza_Mayor_de_Madrid, (Ziyaret tarihi: 20 Ağustos 2023).

URL-19: https://www.discoverwalks.com/blog/madrid/top-10-facts-about-plaza-mayor-in-madrid/ , (Ziyaret tarihi: 25 Ağustos 2023).

URL-20: https://viajeraymochilero.com/la-plaza-mayor-de-madrid/, (Ziyaret tarihi: 25 Ağustos 2023).

URL-21: https://geoportal.madrid.es/IDEAM_WBGEOPORTAL/visor_ide.iam?ArcGIS=https://sigma.madrid.es/hosted/rest/services/OBRAS/ACCESIBILIDAD_ACERAS_2020/MapServer, (Ziyaret Tarihi: 25 Ağustos 2023).

URL-22: https://www.openstreetmap.org/#map=18/40.41535/-3.70767&layers=TN, (Ziyaret Tarihi: 25 Ağustos 2023).

URL-23: https://www.google.com/maps/@40.4149629,-3.7061246,3a,75y,231.48h,87.91t/data=!3m6!1e1!3m4!1sRoUxpJe4KBW7h76BtgGvHw!2e0!7i16384!8i8192?entry=ttu, (Ziyaret Tarihi: 27 Ağustos 2023).

URL-24: https://www.tribunavalladolid.com/noticias/215117/de-como-fue-la-construccion-del-aparcamiento-de-la-plaza-mayor-de-valladolid-en-1971 , (Ziyaret tarihi: 27 Ağustos 2023).

URL-25: Plaza Mayor ve çevresi yaya haritası, https://www.openstreetmap.org/#map=18/40.41542/-3.70779&layers=N, (Ziyaret tarihi: 27 Ağustos 2023).

URL 26: https://decide.madrid.es/presupuestos/presupuestos-participativos-2018/proyecto/11072 , (Ziyaret tarihi: 26 Ağustos 2023).

URL- 27: Plaza Mayor otobüs güzergah haritası https://www.aytoburgos.es/mapabuses.pdf, (Ziyaret Tarihi :26 Ağustos 2023).

URL-28: https://geoportal.madrid.es/IDEAM_WBGEOPORTAL/visor_ide.iam?ArcGIS=https://sigma.madrid.es/hosted/rest/services/OBRAS/INFRAESTRUCTURA_CICLISTA/MapServer, (Ziyaret Tarihi :27 Ağustos 2023).

URL-29: https://www.esmadrid.com/en/whats-on/plaza-mayor-christmas-market, (Ziyaret tarihi: 22 Ağustos 2023).

URL-30: https://madridsecreto.co/jardin-plaza-mayor/ , (Ziyaret tarihi: 26 Ağustos 2023).

URL-31: https://spy-urbanart.com/work/cesped/ , (Ziyaret tarihi: 26 Ağustos 2023).

URL-32: https://www.elconfidencial.com/espana/madrid/2017-09-29/plaza-mayor-ayuntamiento-madrid-cesped-manuela-carmena_1452158/ , (Ziyaret tarihi: 26 Ağustos 2023).

URL-33: https://www.telemadrid.es/navidad-en-telemadrid/Navidad-puestos-tradicionales-Plaza-Mayor-9-2291560832--20201130123147.html , (Ziyaret tarihi: 28 Ağustos 2023).

URL-34:https://www.paris-walking-tours.com/colonnedejuillet.html#:~:text=In%20the%20center%20of%20Place,It%20was%20inaugurated%20in%201840, (Ziyaret tarihi: 3 Eylül 2023).

URL- 35: https://parisjetaime.com/eng/culture/opera-national-de-paris-opera-bastille-p3565, (Ziyaret Tarihi: 1 Eylül 2023).

URL-36: https://en.convention.parisinfo.com/events/guides/By-district/Spotlight-on-the-Bastille-district) , (Ziyaret Tarihi: 4 Kasım 2023).

URL- 37: https://www.paris.fr/pages/bientot-une-nouvelle-place-de-la-bastille-6093 , (Ziyaret tarihi: 30 Ağustos 2023).

URL-38: https://www.unjourdeplusaparis.com/en/paris-insolite/colonne-de-juillet-bastille (Ziyaret tarihi: 1 Eylül 2023).

URL-39: atelier cap paysage urbanisme ofisinin Place de la Bastille Meydanı yayalaştırma projesi http://www.atelier-cap.fr/place-de-bastille/, (Ziyaret tarihi: 30 Ağustos 2023).

URL-40: https://capgeo.sig.paris.fr/Apps/ParisPieton/ (Ziyaret tarihi : 1 Eylül 2023).

URL-41: Place de la Bastille çevresi bisiklet ağı haritası https://opendata.paris.fr/explore/dataset/reseau-cyclable/map/?disjunctive.typologie_simple&disjunctive.bidirectionnel&disjunctive.statut&disjunctive.sens_velo&disjunctive.voie&disjunctive.arrdt&disjunctive.bois&disjunctive.position&disjunctive.circulation&disjunctive.piste&disjunctive.couloir_bus&disjunctive.type_continuite&disjunctive.reseau&basemap=jawg.dark&location=16,48.85198,2.36843, (Ziyaret tarihi: 2 Eylül 2023).

URL-42: (b) Place de la Bastille ve çevresi bisiklet durakları https://opendata.paris.fr/explore/dataset/velib-disponibilite-en-temps-reel/map/?disjunctive.name&disjunctive.is_installed&disjunctive.is_renting&disjunctive.is_returning&disjunctive.nom_arrondissement_communes&basemap=jawg.dark&location=16,48.85157,2.36794, (Ziyaret tarihi: 2 Eylül 2023).

URL-43: Place de la Bastille meydanı 3 bölgenin tam ortası https://opendata.paris.fr/explore/dataset/sectorisation-embellir-votre-quartier/map/?disjunctive.secteur_adm&basemap=jawg.dark&location=16,48.8518,2.36936, (Ziyaret tarihi: 2 Eylül 2023).

URL-44: Meydan eğlence alanı https://www.instagram.com/p/CXqvLlwqW5U/?utm_source=ig_web_copy_link&igshid=MzRlODBiNWFlZA==, (Ziyaret tarihi: 4 Eylül 2023).

URL-45: (b) 2024 Paralimpik olimpiyatları baastille meydanı yerleşim modeli https://www.paralympic.org/news/paralympic-day-take-over-place-de-la-bastille-october-8, (Ziyaret tarihi: 3 Eylül 2023).

URL-46: https://www.paris.fr/pages/bastille-un-nouveau-sens-de-circulation-pour-la-place-6851, (Ziyaret tarihi: 2 Eylül 2023).

URL-47: http://parisfutur.com/projets/nouvelle-place-de-bastille/, (Ziyaret tarihi : 1 Eylül 2021).

URL-48: https://www.paris.fr/pages/les-pietons-reprennent-la-place-de-la-bastille-7252, (Ziyaret tarihi: 2 Eylül 2023).

URL-49: Place de la Bastille ve çevresi halka açık tuvaletler https://opendata.paris.fr/explore/dataset/sanisettesparis/map/?disjunctive.type&disjunctive.statut&disjunctive.arrondissement&disjunctive.horaire&disjunctive.acces_pmr&disjunctive.relais_bebe&basemap=jawg.dark&location=16,48.85147,2.36884, (Ziyaret tarihi: 2 Eylül 2023).

URL-50: spor faaliyetleri https://www.paris.fr/evenements/paris-sport-dimanches-place-de-la-bastille-20556, (Ziyaret tarihi: 2 Eylül 2023).

URL-51: https://www.paris.fr/pages/la-proprete-239 , (Ziyaret tarihi: 3 Eylül 2023).

URL-52: https://www.whatsoninnottingham.com/old-market-square/ , (Ziyaret tarihi: 19 Ekim 2023).

URL-53: https://www.gpsmycity.com/attractions/old-market-square-48771.html, (Ziyaret tarihi: 19 Ekim 2023).

URL-54: https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/things-to-do/nottingham-market-wall-p835081, (Ziyaret tarihi: 23 Ekim 2023).

URL-55: https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/things-to-do/the-left-lion-p586061, (Ziyaret tarihi: 23 Ekim 2023).

URL-56: https://landezine.com/new-old-market-square-nottingham/ , (Ziyaret tarihi: 19 Ekim 2023).

URL-57: https://www.nctx.co.uk/old-market-square, (Ziyaret tarihi: 19 Ekim 2023).

URL-58: https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/things-to-do/nottingham-council-house-p626231, (Ziyaret tarihi: 23 Ekim 2023).

URL-59: https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/whats-on/nottingham-international-market-p754341, (Ziyaret tarihi: 24 Ekim 2023).

URL-60: https://nottinghambeach.co.uk/, (Ziyaret tarihi: 24 Ekim 2023).

URL-61: https://www.openstreetmap.org/#map=17/52.95330/-1.14974&layers=P, (Ziyaret tarihi: 22 Ekim 2023).

URL-62: https://www.openstreetmap.org/#map=17/52.95330/-1.14974&layers=T, (Ziyaret tarihi: 22 Ekim 2023).

URL-63: https://www.facebook.com/photo/?fbid=10159799176173755&set=a.178586973754, (Ziyaret tarihi: 24 Ekim 2023).

URL-64: https://www.expedia.co.uk/Old-Market-Square-Nottingham-City-Centre.d6087701.Attraction?gallery-dialog=gallery-open, (Ziyaret tarihi: 23 Ekim 2023).

URL-65: https://www.visit-nottinghamshire.co.uk/whats-on/old-market-square-outdoor-dining-area-summer-2020-p802011, (Ziyaret tarihi: 23 Ekim 2023).

URL-66: https://www.veggies.org.uk/venue/old-market-square/, (Ziyaret tarihi:24 Ekim 2023).

URL-67: https://www.transportnottingham.com/explore-the-city-by-tram/ , (Ziyaret tarihi:24 Ekim 2023).

URL-68: https://twitter.com/cradle_charity/status/1315201279988248576/photo/1, (Ziyaret tarihi: 24 Ekim 2023).

URL-69: https://www.itv.com/news/central/2020-07-28/nottingham-city-centre-pop-up-outdoor-dining-area-announced, (Ziyaret tarihi: 23 Ekim 2023).

URL-70: https://leftlion.co.uk/features/2020/07/alfresco-dining-in-nottinghams-market-square/, (Ziyaret tarihi:23 Ekim 2023).

URL-71: https://westbridgfordwire.com/pictures-nottinghams-old-market-square-prepares-for-alfresco-dining-experience/, (Ziyaret tarihi: 23 Ekim 2023).

URL-72: https://www.munich.travel/en/pois/urban-districts/marienplatz#/ , (Ziyaret tarihi: 13 Eylül 2023).

URL-73: https://www.muenchen.de/en/sights/attractions/marienplatz-munichs-old-town, (Ziyaret tarihi: 13 Eylül 2023).

URL-74: https://prosemenov.ru/tr/ploshchad-marian-myunhen-marienplac---cerdce-myunhena-opisanie-istoriya-i/ , (Ziyaret tarihi: 13 Eylül 2023).

URL-75: https://www.marienplatz-muenchen.de/historische-entwicklung/#:~:text=Als%20im%2012.,wurden%20auf%20dem%20Markplatz%20gehandelt , (Ziyaret tarihi: 13 Eylül 2023).

URL-76: https://www.muenchen.de/en/events/munich-christkindlmarkt-info-about-christmas-market, (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

URL-77: https://www.abendzeitung-muenchen.de/muenchen/fasching-in-muenchen-2023-termine-und-veranstaltungen-im-ueberblick-art-879236, (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

URL-78: https://t24hs.com/the-history-of-marienplatz-in-one-minute-germany/, (Ziyaret tarihi 13 Eylül 2023).

URL-79: https://www.munich.travel/en/pois/shopping-design/fussgaengerzone-munich), (Ziyaret tarihi 17 Eylül 2023).

URL-80: Marienplatz meydanı yaya haritası (a) https://www.openstreetmap.org/search?query=marienplatz#map=18/48.13703/11.57581, (Ziyaret tarihi: 15 Eylül 2023).

URL-81: (b)https://www.openstreetmap.org/#map=16/48.1381/11.5744&layers=O, (Ziyaret tarihi: 15 Eylül 2023).

URL-82: https://www.trambahn.de/marienplatz, (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

URL-83: https://www.google.com/maps/@48.1371012,11.5756652,3a,90y,1.68h,89.99t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipOrGB45krOP015IZPfwOYMQe5kk5KAW6voUN5Ce!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOrGB45krOP015IZPfwOYMQe5kk5KAW6voUN5Ce%3Dw203-h100-k-no-pi3.2142153-ya357.17078-ro0.3685512-fo100!7i5760!8i2880?hl=tr&entry=ttu , (Ziyaret tarihi: 18 Eylül 2023).

URL-84: https://www.google.com/maps/@48.1371127,11.5756039,3a,74.8y,50.78h,98.68t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipNaRtWoqOH-J08YII5KxRbR4a6z9cfrOMlgGNHj!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNaRtWoqOH-J08YII5KxRbR4a6z9cfrOMlgGNHj%3Dw203-h100-k-no-pi0-ya5.2347236-ro-0-fo100!7i11264!8i5632?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 18 Eylül 2023).

URL-85: https://www.muenchen.de/veranstaltungen/stadtgruendungsfest, (Ziyaret tarihi: 18 Eylül 2023).

URL-86: https://www.flickr.com/photos/carlosalk/40472829150, (Ziyaret tarihi: 18 Eylül 2023).

URL-87: https://geoportal.bayern.de/bayernatlas/?lang=de&topic=ba&catalogNodes=11&bgLayer=atkis&E=691453.63&N=5334889.27&zoom=12 , (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

URL-88 (b) https://t24hs.com/the-history-of-marienplatz-in-one-minute-2/, (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

URL-89:
https://earth.google.com/web/@48.13735848,11.57604905,517.61080526a,318.27446992d,35y,75.8365303h,64.53800363t,0r , (Ziyaret tarihi: 18 Eylül 2023).

URL-90:
https://www.google.com/maps/@48.1371011,11.5755353,3a,90y,30.99h,110.14t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipPNRKYsTPvCHsHV7JryVg2cciY_PTuVYpUhlkh_!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPNRKYsTPvCHsHV7JryVg2cciY_PTuVYpUhlkh_%3Dw203-h100-k-no-pi-0-ya35.090305-ro-0-fo100!7i8704!8i4352?hl=tr&entry=ttu , (Ziyaret tarihi: 18 Eylül 2023).

URL-91:
https://www.google.com/maps/@48.1372336,11.5753224,3a,75y,44.5h,99.14t/data=!3m7!1e1!3m5!1sAF1QipO2WUAxvEDU1PJ-ZEAwoXsy0TLM8OuZYc1zDRRt!2e10!3e11!7i7680!8i3840?hl=tr&entry=ttu, (Ziyaret tarihi :18 Eylül 2023).

URL-92:
https://www.google.com/maps/@48.1371545,11.5759945,3a,90y,332.42h,85.27t/data=!3m7!1e1!3m5!1sAF1QipPPToP5MdCbhu2pjuj49lVhdyaqxMZme2MuvuZk!2e10!3e11!7i7680!8i3840?hl=tr&entry=ttu , (Ziyaret tarihi :18 Eylül 2023).

URL-93: https://www.muenchen.de/aktuell/christkindlmarkt-muenchen-2021-wird-abgesagt, (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

URL-94: https://stadt.muenchen.de/infos/corona-infoportal-muenchen.html, (Ziyaret tarihi: 17 Eylül 2023).

URL-95:
https://www.google.com/maps/@48.1371127,11.5756039,3a,52.6y,252.8h,97.23t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipNaRtWoqOH-J08YII5KxRbR4a6z9cfrOMlgGNHj!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNaRtWoqOH-J08YII5KxRbR4a6z9cfrOMlgGNHj%3Dw203-h100-k-no-pi0-ya5.2347236-ro-0-fo100!7i11264!8i5632?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 18 Eylül 2023).

URL-96: https://www.berlin.de/sen/stadtentwicklung/staedtebau/berliner-mitte/alexanderplatz/ , (Ziyaret tarihi: 7 Eylül 2023).

URL-97: https://www.visitberlin.de/en/alexanderplatz , (Ziyaret tarihi: 7 Eylül 2023).

URL-98: https://www.berlin.de/sehenswuerdigkeiten/3560109-3558930-alexanderplatz.html , (Ziyaret tarihi: 9 Eylül 2023).

URL-99: https://www.berlin-info.com/en/high-rise-buildings-on-alexanderplatz/ , (Ziyaret tarihi: 5 Kasım 2023).

URL-100: https://bildhauerei-in-berlin.de/bildwerk/brunnen-der-voelkerfreundschaft-5365/ , (Ziyaret tarihi: 08 Eylül 2023).

URL-101: https://www.berlin.de/en/christmas-markets/3240090-3230598-christmas-market-at-alexanderplatz.en.html, (Ziyaret tarihi: 08 Eylül 2023).

URL-102: https://www.berlin.de/events/2698409-2229501-oktoberfest-auf-dem-alexanderplatz.html, (Ziyaret tarihi: 08 Eylül 2023).

URL-103: (a) https://www.openstreetmap.org/#map=16/52.5216/13.4143&layers=C , (Ziyaret Tarihi: 08 Eylül 2023).

URL-104 (b) https://www.openstreetmap.org/way/783052052#map=16/52.5216/13.4154&layers=T, (Ziyaret Tarihi: 08 Eylül 2023).

URL-105: (c) https://www.openstreetmap.org/#map=16/52.5216/13.4143&layers=H, (Ziyaret Tarihi: 08 Eylül 2023).

URL-106: https://www.world-architects.com/en/wes-landschaftsarchitektur-hamburg/project/alexanderplatz, (Ziyaret tarihi: 11 Eylül 2023).

URL-107: https://www.google.com/maps/@52.5221219,13.4123538,3a,75y,215.7h,87.93t/data=!3m6!1e1!3m4!1sAF1QipOXN0joi7cAUiqY7jV9KZSipV8PbJfZTkhbffPB!2e10!7i5888!8i2944?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 10 Eylül 2023).

URL-108:https://www.fotocommunity.de/photo/berlin-alexanderplatz-night-marcus-kuenzel/13330229, (Ziyaret tarihi: 11 Eylül 2023).

URL-109: https://www.ddrbildarchiv.de/info/ddr-fotos/der-alexanderplatz-oben-betrachtet-berlin-ehemaligen-hauptstadt-ddr-deutsche-demokratische-republik-61693.html (Ziyaret tarihi: 11 Eylül 2023).

URL-110: https://thesilvervoyager.com/berlin-lacht-youll-love-this-quirky-german-street-festival/ , (Ziyaret tarihi: 11 Eylül 2023).

URL-111: https://doktorungezirehberi.com/?p=10496 , (Ziyaret Tarihi: 01 Ağustos 2023).

URL- 112: https://www.openstreetmap.org/#map=17/51.50795/-0.12957&layers=TN , (Ziyaret tarihi: 10 Ağustos 2023).

URL-113: https://www.openstreetmap.org/#map=17/51.50795/-0.12957&layers=CN , (Ziyaret tarihi: 10 Ağustos 2023).

URL-114: https://www.openstreetmap.org/#map=17/51.50795/-0.12957&layers=HN, (Ziyaret tarihi: 10 Ağustos 2023).

URL-115: https://www.openstreetmap.org/#map=17/51.50795/-0.12957&layers=ON, (Ziyaret tarihi: 10 Ağustos 2023).

URL-116: https://spacesyntax.com/project/trafalgar-square/, (Ziyaret Tarihi: 12 Ağustos 2023).

URL-117: https://www.google.com/maps/@51.5082852,0.1276545,3a,75y,337.87h,75.75t/data=!3m6!1e1!3m4!1sFN2qOWtPaQauXHgtdvcDeA!2e0!7i16384!8i8192?entry=ttu , (Ziyaret tarihi: 1 Ağustos 2023).

URL-118: https://content.tfl.gov.uk/bus-route-maps/trafalgar-square-290314.pdf , (Ziyaret Tarihi: 12 Ağustos 2023).

URL-119: https://www.alamy.com/rows-of-portable-toilets-installed-in-front-of-national-gallery-euro020-uefa-football-festival-trafalgar-square-london-england-image432517960.html (Ziyaret tarihi: 12 Ağustos 2023).

URL-120: https://www.bbc.co.uk/newsround/59518394, (Ziyaret Tarihi: 12 Ağustos 2023).

URL-121: https://www.google.com/maps/@51.5082681,0.129118,3a,75y,46.48h,84.13t/data=!3m7!1e1!3m5!1syd3Xgq3Jm41O7qWQZosgcw!2e0!5s20210101T000000!7i16384!8i8192?entry=ttu (Ziyaret Tarihi: 2 Ağustos 2023).

URL-122: https://twitter.com/CraigHope_DM/status/1629631071175188480/photo/1, (Ziyaret Tarihi: 2 Ağustos 2023).

URL-123: https://www.google.com/maps/@51.5084708,0.1284767,3a,75y,201.61h,89.56t/data=!3m9!1e1!3m7!1sISi11XSLwXLd8w0iRaAOEQ!2e0!7i16384!8i8192!9m2!1b1!2i45?entry=ttu (Ziyaret Tarihi: 02 Ağustos 2023).

URL-124: https://earth.google.com/web/@51.50935018,0.12867508,30.71505149a,326.62035261d,90y,2.26333361h,74.63808726t,359.99999993r , (Ziyaret Tarihi: 14 Ağustos 2023).

URL-125: https://twitter.com/londonsymphony/status/1410547292734623749?s=20, (Ziyaret tarihi: 29 Temmuz 2023).

URL-126: https://www.london.gov.uk/events/diwali-square-2023, (Ziyaret tarihi: 5 Kasım 2023).

URL- 127: https://www.london.gov.uk/events/eid-square-2023, (Ziyaret tarihi: 13 Ağustos 2023).

URL- 128: https://www.londonworld.com/whats-on/things-to-do/open-iftar-ramadan-event-finale-returning-to-trafalgar-square-4102452 , (Ziyaret tarihi: 13 Ağustos 2023).

URL- 129: https://earth.google.com/web/@51.50935018,-0.12867508,30.71505149a,326.62035261d,90y,2.26333361h,74.63808726t,359.99999999r (Ziyaret Tarihi: 14 Ağustos 2023).

URL-130: https://m.dk/stationer/raadhuspladsen/ (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-131: https://www.visitcopenhagen.com/copenhagen/planning/city-hall-square-gdk414247, (Ziyaret Tarihi: 26 Eylül 2023).

URL-132: https://www.gpsmycity.com/attractions/city-hall-square-(radhuspladsen)-29392.html, (Ziyaret tarihi: 26 Eylül 2023).

URL-133: https://audiovisual.ec.europa.eu/en/photo/P-051259~2F00-01, (Ziyaret tarihi: 26 Eylül 2023).

URL-134: http://danishdesignreview.com/kbhnotes/2020/11/2/the-dragon-fountain-is-on-the-move, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-135: https://www.atlasobscura.com/places/vejrpigerne, (Ziyaret tarihi 27 Eylül 2023).

URL-136: https://www.visitcopenhagen.dk/koebenhavn/planlaeg-din-tur/hc-andersen-statuen-paa-raadhuspladsen-gdk825755, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-137https://www.visitcopenhagen.dk/koebenhavn/planlaeg-din-tur/lurblaeserne-gdk410613, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-138: https://www.visitcopenhagen.se/node/1461, (Ziyaret tarihi: 28 Eylül 2023).

URL-139:https://slowstreets.files.wordpress.com/2015/07/copenhagen-stroget-zone-map-1996.png, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-140: https://cphsolutionslab.dk/cph-flow-status-aug-31.pdf, (Ziyaret Tarihi: 28 Eylül 2023).

URL-141:https://nscn.eu/Copenhagen/MappingFlowCityHallSquare, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-142: https://m.dk/media/h1go2u52/rhp-skitsetegning.pdf , (Ziyaret tarihi: 5 Kasım 2023).

URL-143: https://www.openstreetmap.org/#map=16/55.6762/12.5649&layers=C , (Ziyaret Tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-144: https://www.openstreetmap.org/#map=16/55.6762/12.5676&layers=O , (Ziyaret Tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-145: https://www.openstreetmap.org/#map=16/55.6751/12.5684&layers=H (Ziyaret Tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-146: https://jyllands-posten.dk/indland/ECE3458129/K%C3%B8benhavn-kan-f%C3%A5-ny-r%C3%A5dhusplads/, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-147: https://www.skyscrapercity.com/threads/city-circle-harbour-line-m3-m4-metro.992675/page-120, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 20230).

URL-148: https://kortegaard.dk/referencer/metrostation-kobenhavns-radhusplads/, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-149: http://dsphotographic.com/photos/copenhagen/ (Ziyaret tarihi: 5 Kasım 2023).

URL-150: https://www.indianembassycopenhagen.gov.in/event_detail/?eventid=141 (Ziyaret tarihi: 28 Eylül 2023).

URL-151: https://www.webuildvalue.com/en/stories-behind-projects/cityringen-the-new-metro-line-delivered-to-the-city.html, (Ziyaret tarihi: 27 Eylül 2023).

URL-152: https://artsandculture.google.com/entity/g11bc57sk02, (Ziyaret Tarihi: 5 Ekim 2023).

URL-153: https://krakow.travel/54-krakow-sukiennice, (Ziyaret tarihi: 6 Ekim 2023).

URL-154: https://krakow.wiki/town-hall-tower/, (Ziyaret tarihi: 6 Ekim 2023).

URL-155: https://krakow.wiki/st-adalbert-church/ , (Ziyaret tarihi: 6 Ekim 2023).

URL-156: https://www.inyourpocket.com/krakow/adam-mickiewicz-monument_31309v, (Ziyaret tarihi: 6 Ekim 2023).

URL-157: https://visitkrakow.com/st-marys-basilica/ , (Ziyaret tarihi: 6 Ekim 2023).

URL-158: https://krakow.wiki/main-square/, (Ziyaret tarihi: 5 Ekim 2023).

URL-159: https://www.inyourpocket.com/krakow/new-years-fair-on-the-market-square_24155e (Ziyaret tarihi: 6 Ekim 2023).

URL-160: http://www.krakow4u.pl/Rynek_Glowny_w_Krakowie.html, (Ziyaret tarihi: 8 Ekim 2023).

URL-161: https://www.openstreetmap.org/#map=16/50.0625/19.9373&layers=C, (Ziyaret tarihi: 7 Ekim 2023).

URL-162: https://www.openstreetmap.org/#map=16/50.0625/19.9373&layers=H, (Ziyaret tarihi: 7 Ekim 2023).

URL-163: https://www.openstreetmap.org/#map=16/50.0625/19.9373&layers=T, (Ziyaret tarihi: 7 Ekim 2023).

URL-164: https://krakowdirect.com/krakow-map/, (Ziyaret Tarihi: 5 Ekim 2023).

URL-165: https://www.gpsmycity.com/attractions/planty-park-18065.html (Ziyaret tarihi: 6 Kasım 2023).

URL-166: https://www.bip.krakow.pl/?id=48, (Ziyaret tarihi: 8 Ekim 2023).

URL-167: http://www.krakow-info.com/driving.htm, (Ziyaret Tarihi: 5 Ekim 2023).

URL-168: https://polona.pl/item-view/, (Ziyaret tarihi: 7 Ekim 2023.)

URL-169:http://www.krakow4u.pl/inne/rynek_glowny/html_foto/rynek_glowny_087.html, (Ziyaret tarihi: 7 Ekim 2023).

URL-170: https://krakow.travel/en/55-krakow-rynek-glowny, (Ziyaret tarihi: 8 Ekim 2023).

URL-171:https://www.expedia.com/Main-Market-Square-Krakow-Old-Town.d6066483.Vacation-Attraction?gallery-dialog=gallery-open, (Ziyaret tarihi: 5 Kasım 2023).

URL-172: http://www.krakow4u.pl/inne/rynek_glowny/html_foto/rynek_glowny_081.html, (Ziyaret tarihi: 8 Ekim 2023).

URL-173:http://www.krakow4u.pl/inne/rynek_glowny/html_foto/rynek_glowny_086.html, (Ziyaret tarihi:7 Ekim 2023).

URL-174: https://goout.net/en/rynek-glowny-w-krakowie/vzenfd/ ,(Ziyaret tarihi: 05 Ekim 2023).

URL-175: https://krakow.travel/55-krakow-rynek-glowny (Ziyaret tarihi: 7 Ekim 2023).

URL-176: https://www.inyourpocket.com/krakow/town-hall-tower_17118v#&gid=1&pid=5, (Ziyaret tarihi: 5 Kasım 2023).

URL-177: https://www.ourplaceglasgow.com/the-story-so-far, (Ziyaret tarihi: 11 Ekim 2023).

URL-178: https://www.history.org.uk/getinvolved/resource/9580/the-george-square-statues, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-179: https://www.urbanrealm.com/news/7585/George_Square_to_serve_as_Glasgow_2018_hub.html, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-180: https://www.glasgowlive.co.uk/whats-on/ten-events-around-glasgow-look-25211553, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-181: https://www.glasgow.gov.uk/26075, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-182: https://www.ourplaceglasgow.com/get-involved/george-square, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-183: https://www.ourplaceglasgow.com/, (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2023).

URL-184:https://www.google.com/maps/@55.8614785,-4.2489013,3a,75y,193.02h,91.06t/data=!3m7!1e1!3m5!1sB2EsxueePMfEzbmnFChnhg!2e0!5s20190601T000000!7i16384!8i8192?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2023).

URL-185:https://www.google.com/maps/@55.8614984,-4.2488717,3a,75y,193.02h,91.06t/data=!3m6!1e1!3m4!1svhKukSAcYjwLX_Dtu6HAvA!2e0!7i16384!8i8192?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2023).

URL-186:https://www.google.com/maps/@55.861069,-4.2513246,3a,75y,351.04h,90.42t/data=!3m6!1e1!3m4!1sW4c8bLCCVTSZbkgJ_YWGHA!2e0!7i16384!8i8192?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2023).

URL-187: https://www.openstreetmap.org/#map=18/55.86117/-4.25041&layers=H, (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2023).

URL-188:https://www.reglasgow.com/in-pictures-the-new-normal-for-the-roads-around-george-square/ , (Ziyaret tarihi 12 Ekim 2023).

URL-189: https://www.openstreetmap.org/#map=17/55.86132/-4.25016&layers=Y, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-190: https://www.glasgowlife.org.uk/sport/go-live-glasgow/go-live-at-george-square, (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2023).

URL-191: https://www.expedia.com/George-Square-City-Centre-Glasgow.d6081463.Vacation-Attraction, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-192: https://www.ourplaceglasgow.com/previous-engagement, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-193: https://www.google.com/maps/@55.860686,-4.2492021,3a,75y,272.17h,90.11t/data=!3m6!1e1!3m4!1s3EGch5DyTQbMyzhjNo5LIw!2e0!7i16384!8i8192?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-194: https://www.google.com/maps/@55.8605972,-4.2488612,3a,75y,286.67h,89.67t/data=!3m7!1e1!3m5!1sAF1QipNwaeRY0W8QHTSd6NbROIBzSciFY14D30mjwbt6!2e10!5s20200702T000000!7i11000!8i5500?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-195: https://www.google.com/maps/@55.8606236,-4.2492205,3a,90y,282.09h,86t/data=!3m7!1e1!3m5!1s2IKjGBEv4KPa3di9meRb9g!2e0!5s20180501T000000!7i16384!8i8192?entry=ttu, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-196: https://www.whatsonglasgow.co.uk/listings/george-square/, (Ziyaret Tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-197: https://www.dgwgo.com/entertainment/glasgow-christmas-market/ , (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-198: https://www.thescottishsun.co.uk/news/9736463/shake-up-christmas-glasgow/, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-199: https://www.expedia.com/George-Square-City-Centre-Glasgow.d6081463.Vacation-Attraction?gallery-dialog=gallery-open (Ziyaret tarihi: 13 Ekim 2023).

URL-200: https://www.reglasgow.com/miles-of-city-centre-road-space-to-become-people-friendly-including-one-third-of-street-parking-bays/, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-201: https://glasgow.gov.uk/index.aspx?articleid=27013 (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-202: https://twitter.com/reglasgow_web/status/1384961441921392644?s=48&t=2d-W-r8HtF9U45TtFkSTaw, (Ziyaret 13 Ekim 2023).

URL-203: https://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-52921978, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

URL-204: https://www.glasgow.gov.uk/spacesforpeople, (Ziyaret tarihi:12 Ekim 2023).

URL-205: https://www.intoalbania.com/skanderbeg-square-in-tirana/, (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

URL-206: https://ruby-press.com/skanderbeg-square-by-51n4e-and-anri-sala-wins-european-prize-for-urban-public-space/#:~:text=Space%20%3ARuby%20Press-,Skanderbeg%20Square%20by%2051N4E%20and%20Anri%20Sala%20wins%20European%20Prize,and%20squares%20in%20European%20cities , (Ziyaret tarihi: 1 Kasım 2023).

URL-207: http://www.visit-tirana.com/it/notizie/view/430/What_to_do_in_Tirana_in_December_2022 , (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

URL-208: https://worldarchitecture.org/architecture-news/cvmvh/tiranais-nuit-blanche-institutions-open-doors-to-public-for-the-105th-anniversary-of-independence.html, (Ziyaret tarihi: 1 Kasım 2023).

URL-209: https://www.publicspace.org/works/-/project/k056-skanderbeg-square, (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

URL-210: https://www.openstreetmap.org/#map=16/41.3282/19.8179&layers=T , (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

URL-211: https://www.openstreetmap.org/#map=16/41.3282/19.8189&layers=C, (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

URL-212: https://www.openstreetmap.org/#map=16/41.3282/19.8189&layers=H, (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

URL-213: https://e-zeppelin.ro/en/skanderbeg-square-tirana/, (Ziyaret tarihi: 31 Ekim 2023).

URL-214: https://divisare.com/projects/432593-51n4e-filip-dujardin-blerta-kambo-skanderbeg-square, (Ziyaret tarihi: 31 Ekim 2023).

URL-215: https://expatsinalbania.com/living-in-albania/tirana/kids-entertainment/, (Ziyaret tarihi: 30 Ekim 2023).

Uzgören, G., Erdönmez , M. E. (2017). Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme . *Megaron*, 12(1), 41-56, https://megaronjournal.com/tr/jvi.aspx?pdir=megaron&plng=tur&un=MEGARON-42650, (Ziyaret tarihi: 27 Ocak 2023).

Vandy, K. (2020, 2 Ekim). *Coronavirus: How Pandemic Sparked European Cycling Revolution*. BBC News, https://www.bbc.com/news/world-europe-54353914, (Ziyaret tarihi: 14.01.2023).

Van der Voort, T.J.M., Van Wegen, H.B.R. (2005). A*rchitecture in use: An Introduction to the Programming, Design and Evalution of Buildings*. Netherlands: Architectural Press.

Walfisz, J., (2022). *Trafalgar Square Celebrating a Malawian Icon, Euronews*. Culture, https://www.euronews.com/culture/2022/09/29/a-new-fourth-plinth-statue-has-arrived-in- (Ziyaret Tarihi: 1 Ağustos 2023).

Weber, M., (2010). *Şehir : Modern Kentin Oluşumu,* Ceylan, M. (Çev.) . İstanbul: Yarın.

Wenande, C. (2016). *Final Plan For New City Hall Square Revealed*. CPH Post, https://cphpost.dk/2016-11-23/news/final-plan-for-new-city-hall-square-revealed/ ,(Ziyaret tarihi 27 Eylül 2023).

Williams, D. (t.y.). *Glasgow City Champer*. The Scotland Guide, http://www.scotland-guide.co.uk/ALL_AREAS_IN_SCOTLAND/Glasgow/Areas/Centre/City_Chambers.htm, (Ziyaret tarihi: 12 Ekim 2023).

Woodman, E., (2016, 17 Kasım). *Revisit: 'Aalto's Paimio Sanatorium Continues To Radiate A Profound Sense Of Human Empathy*. The Architectural Review, https://www.architectural-review.com/buildings/revisit-aaltos-paimio-sanatorium-

continues-to-radiate-a-profound-sense-of-human-empathy, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

Wordsworth, N. (2020, 12 Mayıs). *What Links Florence Nightingale and Isambard Kingdom Brunel.*_ RailInsider, https://railinsider.co.uk/2020/05/12/what-links-florence-nightingale-and-isambard-kingdom-brunel/, (Ziyaret tarihi: 4 Aralık 2022).

World Health Organization (t.y.) (a). *Ebola Virus Disease*. https://www.who.int/health-topics/ebola#tab=tab_1, (Ziyaret tarihi: 23.12.2022).

World Health Organization (t.y.) (b). *Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS*). https://www.who.int/health-topics/severe-acute-respiratory-syndrome#tab=tab_1, (Ziyaret tarihi: 23.12.2022).

World Health Organization (2021, 23 Aralık). *Coronavirus Disease (COVID-19): How is It Transmitted?* World Health Organization, https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-covid-19-how-is-it-transmitted, (Ziyaret tarihi: 10.01.2023).

Xie, J., Luo, S., Furuya , K. , Sun, D. (2020). Urban Parks As Green Buffers During The COVID-19 Pandemic. *Sustainability*, *12*(17), 6751, https://www.mdpi.com/2071-1050/12/17/6751, (Ziyaret tarihi: 28 Ocak 2023).

Yüksel, N. (2022). Pandeminin Kamusal Mekan Tasarım İlkelerine Etkilerinin Araştırılması: Kadıköy-Beşiktaş-Üsküdar Meydanları Örnekleri. Y. Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 749929.

Zeballos, C. (2010). *La Plaza Mayor De Madrid*. Mi Moleskine Arquitectonico, http://moleskinearquitectonico.blogspot.com/2010/01/la-plaza-mayor-de-madrid.html ,(Ziyaret tarihi: 22 Ağustos 2023).

Ziegler, P. (1969). *The Black Death*. Sutton, A. (Gloucestershire, Ed.). Alan Sutton Pub. Ltd, New York, HagerStown, San Francisco, London: Harper&Row Publishers. https://books.google.com.tr/books?id=tbUTAAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=mouse&f=false, (Ziyaret tarihi: 7.01.2022).

51N4E. (t.y.). *Skanderbeg Square*. 51N4E Architects, https://www.51n4e.com/projects/skanderbeg-square, (Ziyaret tarihi: 1 Kasım 2023).

EKLER

EK-A

Tablo A. 1. Norveç "Yerel Yönetimler ve Yenileştirme Bakanlığı kamusal mekan sınıflandırması (The Ministry of Local Government and Modernisation , 2019)

GRİ ALANLAR	**Sokaklar, meydanlar ve pazar yerleri:** Bunlar, çoğunlukla taş, asfalt ve beton yüzeylere sahip **"sert yerler" veya "gri kamusal mekanlardır".** Büyük ya da küçük olabilirler ve alışveriş, hareket, oyun, temsil ve sosyal karşılaşmalar için çekicidirler.	• Pazar yerleri • Meydanlar • Kaldırımlı sokaklar • Sokak köşeleri • Yaya bölgeleri • Köprüler • Alt geçitler • Oyun alanları • Dükkân önlerindeki alanlar
YEŞİL ALANLAR	**Parklar, boş arsalar ve yeşil alanlar:** Bunlar rekreasyon ve dinlenmeyi teşvik eden yumuşak kamusal mekanlardır. Aynı zamanda sosyal buluşma yerleri ve oyun ve aktivite alanlarıdır. Parklar, boş arsalar ve yeşil alanlar çoğunlukla çim, çakıl, ahşap veya orman zemini ile kaplıdır. **Yeşil kamusal mekanlar**, çiçeklerle ve su özellikleriyle ekili parklardan, patikaları veya yolları olan vahşi doğa alanlarına kadar çeşitlilik gösterir. Bu tür yerler büyük deneyimsel niteliklere ve rekreasyonel değerlere sahip olabilir.	• Parklar • Cep Parkları • Yeşil Alanlar • Çocuklar İçin Küçük Pastoral Alanlar • Yeşil Açık Alanlar • Ortak Alanlar • Nehir Kenarı Yolları • Hobi bahçeleri • Kentsel Ekim • Rekreasyon Alanları • Oyun Alanları • Aktivite Alanları • Boş Arsalar • Mezarlıklar • Çimenlik Alanlar • Yeşil Koridorlar
MAVİ ALANLAR	**Sulu kamusal mekanlar**: Suyun baskın unsur olduğu **mavi kamusal mekanlar**, farklı bir karakter sağlayabilir ve birkaç farklı kamusal mekanı tek bir kimlikte birleştirebilir. Hatta yağmur ve sel sularını çekerek hem altyapı hem de bir özellik olarak işlev görebilirler.	• Plaj kenarları • Rıhtım yanındaki alanlar • Yapay su ve fıskiyeli kamusal mekanlar • Deniz, nehir, göl ve akarsu kenarındaki kamusal mekanlar • Yağmur suyu ve selleri çeken ve yavaşlatan kamusal mekanlar • Plajlar ve yüzme tesisleri
ARTERLER	**Bağlantılar- yaya ve bisikletliler için** : Yaya ve bisiklet bağlantıları bir yerin **atardamarıdır.** Bu **b**ağlantılar bir yeri bir arada tutar.	• Caddeler • Kaldırımlı caddeler • Yollar • Kısayollar • Merdivenler • Boşluklar ve geçitler • Bisiklet yolları • Yollar • Köprüler • Alt geçitler • Rıhtım alanları • Deniz kenarları • Nehir kenarındaki yollar • Tekne ve feribot güzergahları • Teleferikler

Tablo A.2. COVID-19 öncesi kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar

Appleton(1988)	**Olasılık ve koruma teorisi, Bireyin kendini güvende hissetmesi, Etrafını gözlemleyeceği alanlar**
Nasar (1989)	Doğallık, bakım, açıklık ve tanımlanmış mekan, tarihsel önem/içerik, düzen
Rapoport (1990)	Mekanın tasarımı ve planlanmasının, ölçek farketmeksizin, mekanı kullanan kişilerin ihtiyaçlarına, amaçlarına, farklı kullanımlara izin veren biçimde tasarlanması
Lang (1994)	Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar: Fizyolojik, emniyet ve güvenlik, bağlılık, itibar ve varoluş (kendini gerçekleştirme)
UN-Habitat (2015)	Sokaklar için yeterli alan ve etkin bir sokak ağı, yüksek yoğunluk, karma arazi kullanımı, sosyal karma, sınırlı arazi kullanımı uzmanlaşması
CABE ve DETR (2000)	Karakter (kendi kimliği olan bir yer), Süreklilik ve koruma (Kamusal ve özel alanların net bir şekilde ayırt edildiği bir yer), Kamusal mekanın kalitesi (çekici ve başarılı açık alanlara sahip bir yer), Hareket kolaylığı, Okunabilirlik (Net bir imaja sahip ve anlaşılması kolay bir yer), Uyarlanabilirlik (Kolayca değişebilen bir yer), Çeşitlilik (Çeşitlilik ve seçenek sunan bir yer)
English Parnerships The National Regeneration Agency ve The Housing Coorparation (2007)	İnsanlar için mekanlar, var olanı zenginleştirme, bağlantılar kurma, karışık kullanımlar ve formlar, peyzaj ile çalışma yatırımı yönetme, değişim için tasarım
Communities and Local Government, 2007 (yaşam kalitesi)	Yerel çevrenin daha iyi yönetilmesi, Artan toplum güvenliği, İyileştirilmiş konut stoku, Gençlerle çalışmak, İstihdam fırsatlarının teşvik edilmesi
The Bartlett School of Planning and Office of the Deputy Prime Minister (2004)	Temizlik, erişilebilirlik, çekicilik, konfor, kapsayıcılık, canlılık ve yaşanabilirlik, işlevsellik, ayırt edicilik, emniyet ve güvenlik, sağlamlık
Bonaiuto, M., Fornara, F., Bonnes, M. (2003)	Mekânsal özellikler (mimari-planlama alanı, yollar ve erişilebilirliğin organizasyonu ve yeşil alanlar), insani özellikler (insanlar ve sosyal ilişkiler), işlevsel özellikler (refah, eğlence- dinlenme, ticaret, ulaşım hizmetleri), bağlamsal özellikler (yaşam hızı, çevre sağlığı, bakım), mahalleye bağlılık
Greene (1992)	işlev, düzen, kimlik ve cazibe/çekim
Lennard, Ungern-Sternberg, Lennard (1997) (aktaran Kahraman, 2014)	İnsan öncelikli çevre, farklı bakış açılarına sahip insanların karşılaşabildiği, güvenlikli, farklı işlev ve aktivite, her yaştan insanlara farklı deneyimler ve sosyalleşme imkanı sunan
Van der Voort ve Van Wegen (2005)	İşlevsel kalite, estetik kalite, ekonomik kalite, teknik kalite

Tablo A.2. (Devam) COVID- 19 öncesi incelenen araştırmacı ve kurumların mekan kalite parametreleri

İnceoğlu (2007)	**İşlevsel kalite, estetik kalite, yapım kalitesi , bakım ve hizmet kalitesi**
The Ministry of Local Government and Modernisation (2019)	Kullanılabilirlik, yakınlık, bağlantı, kalite, kentsel doğa
PPS (t.y)	Erişim ve bağlantılar, kullanım ve aktiviteler, konfor ve imaj, sosyallik
Lynch (1981)	Çevresel ölçütleri canlılık (sağlıklı bir çevre), duyu (mekan veya kimlik hissi), uygunluk (bir yerin adapte olabilme yeteneği), erişim (insanlara, aktivitelere, kaynaklara, hizmetlere, bilgiye), kontrol (çevrenin sorumluluk içinde kontrolü), adalet, verimlilik.
Appleyard ve Jacobs (1982)	Yaşanabilirlik, kimlik ve kontrol, fırsat hayal ve keyfe giriş, gerçeklik ve anlam, toplum ve kamu hayatı, kentsel özgüven, herkes için olan bir çevre
Gehl (2011)	Gerekli aktiviteler, seçmeli aktiviteler, sosyal aktiviteler; koruma, konfor, zevk
Gehl "İnsan için kentler" kitabı (2019),	Kamusal mekanda vakit geçiren kişi sayısı, mekanın kalitesi ile doğru orantılı; kompakt, dolaysız mantıklı güzergahların oluşturulması, insan ölçeğine uygun iyi planlanmış kentler, yürüme ve vakit geçirme eylemlerinin ikisini de barındıran meydanların tasarlanması
CABE ve DETR (2000)	Sert peyzaj, bitkilendirme, sokak mobilyaları, afiş ve tabelalar ,aydınlatma, kamusal sanat ve özellikler , vitrinler, özel uygulamalar ve koşullar , emniyet ve güvenlik, trafik ve karayolları tesisatları , kamusal mekan kullanımı ve yönetimi

Tablo A.3. COVID-19 baskısı altında şehirler, yaşam kalitesi, kent planlama ve politikaları için potansiyel çıkarımlar (Mouratidis, 2021b)

	COVID-19 baskısı altında şehirler ve yaşam kalitesi	**COVID-19 ve gelecekteki pandemiler için kent planlama ve politikalar**
Kentsel mavi-yeşil alanlar ve yakın doğa	• Kentsel mavi-yeşil alan ve yakındaki doğa, daha düşük enfeksiyon riski ile fiziksel aktiviteler, sosyal aktiviteler ve kültürel aktiviteler gerçekleştirmek için gerekli alanı sağlamıştır • Özel açık alanlar, daha düşük enfeksiyon riski ile bahçecilik ve sosyal etkileşim gibi boş zaman aktivitelerini teşvik etmiş olabilir • Seyahat kısıtlamaları nedeniyle, yerel mavi-yeşil alanlara erişim, olumlu duygusal tepkilerin tetiklenmesinde daha da önemli bir rol oynamış olabilir • Özel bahçeler ve balkonlar gibi özel yeşil alanların yanı sıra konuttan mavi-yeşil alan manzarası, özellikle sıkı tecrit tedbirleri uygulandığında stres azaltıcı ve onarıcı faydalar sağlamış olabilir • Mavi ve yeşil alanların duygusal esenlik ve ruh sağlığı için önemli faydaları olduğu bildirilmiştir • Daha düşük enfeksiyon riski ile fiziksel aktiviteler, sosyal aktiviteler ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli alan sağlanmalıdır.	• Kentsel mavi-yeşil alan, ağaçlar ve diğer bitki örtüsü türlerini geliştirmek/ korumak • Yakındaki doğayı korumak • Kentsel mavi-yeşil alana ve yakındaki doğaya iyi erişim sağlamak • Konuta bağlı özel veya ortak yeşil alan geliştirmek/ korumak • Erişilebilir, kapsayıcı açık kamusal mekanlar geliştirmek/bakımını sağlamak
Kamusal açık alanlar (meydanlar, yürüyüş yolları, caddeler) İmkanlar ve servisler	• Uygun sağlık tesislerine ve hizmetlerine erişim, pandemi sırasında sağlık ve refah için çok önemliydi • Daha büyük şehirlerin, hastalığın yönetilmesine yardımcı olabilecek daha fazla sağlık altyapısı ve hizmeti sağlaması muhtemeldir • Kompakt kentsel form, sağlık tesislerine ve hizmetlerine daha kolay erişim sağlamış olabilir • Hareket kısıtlamaları ve toplu taşıma araçlarıyla seyahat ederken enfeksiyon riski nedeniyle, boş zaman faaliyetleri için kullanılabilecek yerel tesisler, boş zaman ve konut refahı için önemliydi • Kafeler, restoranlar, mağazalar, kültürel alanlar ve kütüphaneler gibi "üçüncü yerler", erişilebilir ve açık olduğunda, pandemi sırasında sosyal etkileşim ve yeni sosyal bağların oluşması için fırsatlar sağlamış olabilir • Açık alanlara sahip üçüncü yerler de daha düşük enfeksiyon riski ile sosyal etkileşim için alan sağlamıştır	• Sağlık altyapısına ve hizmetlerine iyi erişimin sağlanması • Çeşitli yerel tesislere ve üçüncü yerlere yürünebilir erişim sağlamak için, karma konut ve ticari arazi kullanımları ve yerel mahalle merkezlerinin geliştirilmesi • Özellikle en hassas mahallelerde test tesislerinin kurulması

Tablo A.4. İngiltere Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri ile ilgili rehbere göre, kamusal mekanlar ve müdehale yöntemleri (HM Government, 2020).

Kent Merkezleri	Müdehale Yöntemleri	Parametreler
1.Ana caddeler ve şehir merkezleri	1. Taşıt yolunu kullanarak yaya yollarını genişletin 2. Trafiği sakinleştirme önlemlerini kullanarak trafik hızlarını azaltın 3. Yayalaştırın ve trafik hareketi üzerindeki etkisini göz önünde bulundurun 4. Diğer önlemleri kolaylaştırmak için cadde üzeri park alanlarının geçici olarak durdurun 5. Güvenlik ve engelli kişiler ile yaşlı kişilerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak sıkışma noktalarını en aza indirin 6. Güvenli, hemzemin geçiş noktaları 7. Engelli ve yaşlı insanlar için oturma alanları 8. Bisiklet yollarını tanımlayın 9. Yükleme alanlarındaki teslimat süreleri aşamaları 10. Uygun olan yerlerde bina cephesi boyunca sıralara odaklanan yaya alanlarındaki sıra işaretleme göstergeleri 11. Özellikle kavşaklar ve geçitler gibi çatışma noktalarında sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri 12. Yaya akışını etkilememek için işaretmede mevcut sokak mobilyalarını (örn. elektrik direkleri) kullanın 13. Birden fazla sıranın birleştiği yerde boşluk bırakın 14. Sıra uzunluğunu sınırlayan işaretler, birden çok kuyruğun ve yaya akışının yönetilmesine yardımcı olur 15. Sıraları ve yaya akışlarını yönetmeye yardımcı olacak görevliler 16. Engelli kişilerin, yaşlıların ihtiyaçlarını ve güvenlik değerlendimelerini dikkate alarak bina girişlerini ve kaldırımları temiz tutun 17. Erişimi en üst düzeye çıkarın ve tek yönlü giriş ve çıkış noktaları belirleyin 18. Durak bekleme alanlarında kullanıcılara sosyal mesafeyi hatırlatan tabelalar kullanın 19. Ek temizlik düzeni ve bakım 20. Umumi tuvaletlerde sıraya girme, sosyal mesafe ve otomatik temizleme için işaretler	Yaya yollarının genişletilmesi Trafiğin düzenlenmesi Daha çok yaya alanı Herkes için erişim Herkes için oturma alanları Alternatif hareketlilik (yaya ve bisiklet yolları) İşlevlerin esnekliği İşaretleme göstergeleri sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri Sosyal mesafe düzenlemesi Güvenlik görevlileri Temizlik, bakım ve yönetim Erişilebilirlik Temel hizmetler
2.Kapalı ve yarı açık perakende satış alanları	1. Ana giriş dışındaki sıra işaretleme göstergeleri ve bariyerler 2. Erişimi en üst düzeye çıkarın ve tek yönlü giriş ve çıkış noktaları tanıtın 3. Giriş ve açılış sürelerinin aşamalı olarak düzenlenmesi 4. Bina girişlerini temiz tutun 5. Bekleme bölgelerini belirleyin 6. Yükleme alanlarındaki teslimat süreleri aşamaları 7. Sosyal mesafe ve dolaşım ile ilgili işaretler 8. Sokak pazarları için tek yönlü sirkülasyon 9. Sokak tezgahları için sıra işaretleri 10. Pazarların genişletilmiş giriş ve çıkış noktalarında sağlanan işaretler ve bilgilendirmeler	İşlevlerin esnekliği İşaretleme göstergeleri Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar Erişilebilirlik
3.Ticari binaların çevresindeki kamusal mekanlar	1. Ofis girişlerinin dışında sıra işaretleme göstergeleri 2. Erişimi en üst düzeye çıkarın ve tek yönlü giriş ve çıkış noktaları oluşturun 3. Giriş ve açılış sürelerinin aşamalı olarak düzenlenmesi 4. Bina girişlerini temiz tutun 5. Taşıt yolunu kullanarak yaya yollarını genişletin 6. Yükleme alanlarındaki teslimat süreleri aşamaları	İşlevlerin esnekliği Erişilebilirlik İşaretleme göstergeleri Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri Temizlik, bakım ve yönetim Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar
4. Ulaşım merkezlerinin çevresindeki kamusal mekanlar,	1. İstasyon merkezi için varış noktalarını, çatışma bölgelerini ve istenen hatları vurgulayan bir bölge planı geliştirin 2. Ana giriş dışındaki kuyruk işaretleme göstergeleri ve bariyerler 3. Erişimi en üst düzeye çıkarın ve tek yönlü giriş ve çıkış noktaları tanıtın 4. Birden fazla kuyruğun birleştiği yerde boşluk bırakın 5. Bekleme bölgelerini belirleyin 6. Sosyal mesafe ve dolaşıma ilişkin işaretler 7. Belirlenmiş güzergahlara sahip Taksi, otobüs, bisiklet ve yolcu alma araçları için bekleme alanları 8. Değişim için daha fazla alan sağlamak üzere istasyon ön avlusunun yeniden kullanımının değerlendirilmesi 9. İnsanların ulaşım merkezlerine giriş ve çıkışlarını yönetmeye yardımcı olmak için görevli atanması konusunu değerlendirin	Bölge planı İşlevlerin esnekliği Erişilebilirlik İşaretleme göstergeleri Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri Ulaşım araçları için belirlenmiş alanlar Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar Güvenlik görevlileri

Tablo A.4. (Devam) İngiltere Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri ile ilgili rehbere göre, kamusal mekanlar ve müdehale yöntemleri (HM Government, 2020).

Kent Merkezleri	Müdehale Yöntemleri	Parametreler
5.Açık hava tezgahları, açık hava oturma yerleri ve pazar yerleri	1. Erişimi en üst düzeye çıkarın ve net tek yönlü giriş ve çıkış noktaları oluşturun 2. Bekleme bölgeleri olan kuyruk işaretçileri sağlayın 3. Giriş ve açılış sürelerinin aşamalı olarak düzenlenmesi 4. Bitişik bina girişlerini açık tutun 5. Kamusal mekan üzerindeki etkiyi en aza indirmek için pazar kurulumu ve işyeri açılış saatlerinin ve teslimatlarının zamanlamalarının düşünülmesi 6. Sosyal mesafe ve dolaşıma ilişkin işaretlerPazarınızın düzenini mevcut alana göre değiştirmeyi düşünün, örneğin arka arkaya tezgahlar veya kademeli tezgahlar gibi 7. Mümkünse ilave yayalaştırılmış alanlara yatırım yaparak Pazar alanını genişletmeyi düşünün 8. Sokak pazarları için tek yönlü sirkülasyon. 9. Pazarlar için genişletilmiş giriş ve çıkış noktalarında sağlanan işaretler ve bilgiler 10. Yeterli alanın olduğu yerlerde, işletmeler açık hava tezgahları ve/veya oturma yerleri sağlamayı düşünebilir 11. Oturma yerlerinin ve/veya tezgahların dışarıya yerleştirilmesi düşünülürken, engellilerin, tekerlekli sandalye kullanıcılarının, kör veya az gören kişilerin veya diğer engellilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak kaldırımların engellenmemesini sağlamak 12. Dışarıya oturma yerleri ve/veya tezgahlar yerleştirmeyi düşünürken, bunların yerleşiminin diğer kuyrukları, sokak mobilyalarını veya yayaları sosyal mesafeyi önleyecek şekilde etkilemediğinden veya engellemediğinden emin olun 13. Sıra uzunluklarını sınırlandırmak için işaretlerin kullanımını değerlendirin 14. Yayalar ve müşteriler arasındaki mesafeyi korumak için fiziksel bariyerler ve kaldırım işaretleri gibi geçici önlemler kullanarak oturma alanları belirlemeyi düşünün 15. Açık havada oturma yerleri ve masalar sağlanmışsa, farklı hanelerden gelen müşteriler arasında sosyal mesafeyi korumak için yeterli alan olduğundan emin olun 16. Ticari faaliyetlerle ilişkili diğer sokak mobilyalarının kamusal mekan üzerindeki etkisini göz önünde bulundurun ve bunların engel oluşturmamasını veya yayaları engellememesini sağlayın, örneğin panolar, şemsiyeler, ısıtıcılar vb. 17. Pazarları, yürüyüşü ve bisiklet kullanımını desteklemek için sokakları geçici veya kalıcı olarak yayalaştırma fırsatlarını değerlendirin 18. Özellikle engelli kişilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, tezgahların gereksiz engeller yaratmamasının sağlanması 19. Yoldan yer alınıp alınamayacağını değerlendirin ve mümkünse yayalar ile eklenen engeller arasında algılanabilir bir kaldırım bırakmaya çalışın	İşlevlerin esnekliği Erişilebilirlik İşaretleme göstergeleri Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar Değiştirebilir/ dönüştürülebilir mobilyalar Oturma mobilyaları Alternatif hareketlilik (yay ve bisiklet yolları) Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri Daha çok yaya alanı Erişilebilirlik
6.Açık yeşil alanlar	1. Ana girişe yaklaşan sokaklardaki yaya yollarının genişletilmesi 2. Park içindeki yaya yollarının genişletilmesi 3. Tek yönlü sirkülasyonun dikkate alınması da dahil olmak üzere park çevresinde hareket yönlendirmesi sağlayın 4. Trafik hızını azaltın 5. Park girişlerinin yanında yayalar ve bisikletler için alanı arttırın 6. Güvenlik ve engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak sıkışma noktalarını en aza indirin. 7. Saksılar gibi gereksiz engelleri azaltın ve sosyal mesafeyi korumak için oturma yerlerine işaretler/bantlar ekleyin 8. Ana girişte, parkın popüler noktalarında ve tuvaletlerde sıra işaretleme göstergeleri 9. Özellikle kavşaklar ve geçitler gibi çatışma noktalarında sosyal mesafe ve dolaşımla ilgili işaretler 10. Yaya akışını etkilememek için işaretler için mevcut sokak mobilyalarını kullanın 11. Birden fazla sıranın birleştiği yerde boşluk bırakın 12. Sıraları ve yaya akışını yönetmeye yardımcı olacak görevliler 13. Erişimi en üst düzeye çıkarın ve tek yönlü giriş ve çıkış noktaları oluşturun 14. Ek temizlik düzeni ve bakım 15. Parka erişim için güvenli hemzemin geçit noktaları	Yaya yollarının genişletilmesi Hareketin yönlendirilmesi Trafik hızının yavaşlatılması Alternatif hareketlilik (yay ve bisiklet yolları) İşlevlerin esnekliği İşaretleme göstergeleri Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri Temel hizmetler Erişilebilirlik Güvenlik görevlileri Temizlik, bakım ve yönetim

Tablo A.5. Birleşmiş Milletler "İnsan yerleşimleri programına göre (UN- Habitat, 2020), COVID-19 dönemi hedeflenen kısa, orta ve uzun vadede yapılması gereken kamusal mekan hedefleri

Kısa Vadeli Müdahaleler		Kavramlar
1.Kamusal mekanlar kriz zamanlarında önemlidir	• Kamusal mekanlar, başlangıçta beklenenden daha uzun süre kullanılabilecek geçici ve ikincil tesislerin (örneğin sağlık hizmetleri ve gıda ve kaynak dağıtımı) seri ve hızlı bir şekilde kurulması için çok önemli • Esnek, çok işlevli ve uyarlanabilir olmalı • Kriz zamanlarında alternatif hareketliliği desteklemeli, rekreasyon, spor ve pek çok yoksul insan için önemli fırsatlar sunmalı	-Esnek, çok işlevli ve uyarlanabilir -Alternatif hareketliliği desteklemeli -Rekreasyon, spor ve pek çok yoksul insan için önemli fırsatlar sağlamalı
2.Sokaklar da dahil olmak üzere iyi bağlanmış ve entegre edilmiş kamusal mekanlar sistemi	• Şehirlerde, bazen geçici hatta bazıları kalıcı olarak yola ait olan alanların; güvenli şekilde dolaşma, şehir boyunca ağ oluşturulması ve fiziksel mesafe kurallarına uyulması üzerinden arabalardan daha çok insanlar için yeniden düzenlenmesi • Daha yürünebilir sokaklar yaratılması ve şehirde yeşil alanlara yatırım yapılması: CO_2 emisyonlarının azalması ve daha iyi hava kalitesi ile insanların sağlık ve refahının sağlanması	-Yolların arabalardan çok insanlar için düzenlenmesi -Daha yürünebilir sokaklar -Yeşil alanlara yatırım yapılması
3.Sokaklar da dahil olmak üzere kamusal mekana tahsis edilen arazi miktarının artırılması	• Daha dirençli şehirler yaratabilmek için şehirlerde kamusal mekana tahsis edilen arazi miktarının artırılması • Aktif hareketlilik için sokakların genişletilmesi	-Kamusal mekana tahsis edilen arazi miktarının artırılması -Sokakların genişletilmesi
4.İşlevlerin esnekliği	• Kriz zamanlarında dirençli olmak için kamusal mekanların çok işlevli, esnek olması ve duruma sürekli uyum sağlaması • Hızlı adaptasyon için, örneğin (geçici) gıda pazarlarının, otoparklar veya sokaklar gibi mahalle/topluluk alanlarına dahil edilmesi • Küçük mahalle alanlarının gıdanın önemli olduğu gecekondu mahalleleri gibi alanlarda; geçici toplum sağlığı merkezleri, yiyecek yetiştirilen bahçe alanlarına veya gıda dağıtımı için alanlara dönüştürülmesi • Sokakların ve mekanların, belirli günlerde veya saatlerde organize sokak satışlarına izin verecek şekilde programlanması, alanların çoklu ve ortak kullanımının sağlanması • Güvenli yürüyüşü, paten kaymayı ve koşmayı kolaylaştırmak için kaldırımların genişletilmesi • Güvenli hareketliliği sağlamak için (geçici) bisiklet şeritleri ekleyerek sokak alanının yeniden kullanılması	- Kamusal mekanların çok işlevli, esnek olması ve duruma sürekli uyum sağlaması -Gıda pazarlarının, otoparklar veya sokaklar gibi mahalle/topluluk alanlarına dahil edilmesi - Belirli günlerde veya saatlerde organize sokak satışlarına izin verecek şekilde programlanması -Kaldırımların genişletilmesi
5.Temel hizmetler	• Kamusal mekanlarda evsiz veya yoksullara kendilerini korumak için yardımcı olabilecek temiz tuvalet tesisleri, su noktaları ve/veya uygun temizlik ürünleri sağlanabilmesi • Gayri resmi yerleşim yerlerindeki birçok açık alanda, suyu olmayan ailelerin güvenli el yıkama tesisleri yerleştirilmesi	-Temiz tuvalet tesisleri, su noktaları ve/veya uygun temizlik ürünleri -Suyu olmayan ailelerin güvenli el yıkama tesisleri sağlanması
6.Geçimini sağlamak için kamusal mekana bağımlı olan yoksul aileler.	• Pandemiden en çok etkilenen kesimlerden birinin, geçimlerini sağlamak için kamusal mekana bağımlı olan yoksul aileler olması • Sokaklar, sokak satıcılarına mallarını satmaları için yeterli mesafede alan ve hayatını kazanmasına devam edebilmesi için koruyucu ekipman sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi	-Sokakların sokak satıcıları için koruyucu ekipman sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi
7.Paylaşım platformu	• Hükümetin bu kamusal mekanlarda net ve erişilebilir bilgileri sağlayabilmesi için potansiyel alanlar oluşturması • Bu alanlar aynı zamanda hükümet ile yoksulların ve kayıt dışı çalışanların Corona virüsünün yayılmasını önlemek için ilgili çerçeveleri tartışmalarını ve ortaklaşa oluşturmalarını sağlamak üzere bir diyalog ve müzakere platformu sağlayabilmek için potansiyel alanlar olması	Dialog alanı potansiyeli

Tablo A.5. (Devam) Birleşmiş Milletler "İnsan yerleşimleri programına göre (UN-Habitat, 2020), COVID-19 dönemi hedeflenen kısa, orta ve uzun vadede yapılması gereken kamusal mekan hedefleri

Orta ve Uzun Vadeli Müdahaleler		
1.Kamusal mekanların her ölçekte eşit bir şekilde dağıtılması	• Yerel yönetimlerin, açık alanların şehir genelinde eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlaması • Fiziksel mesafenin önemsenmesi, yürüme ve bisiklete binmenin teşvik edilmesi • Kamusal mekanların ve sokakların çok işlevli, esnek kullanımın sağlanması • Kamusal mekanların sokaklardan oluşan bir ağ aracılığıyla birbirine bağlanmasının sağlanması	-Açık alanların şehir içinde eşit dağıtılması -Çok işlevli ve esnek kullanım
2.Kendi kendine yeten mahalle veya "15 dakikalık kompakt şehir mahallesi" için plan	• Kendi kendine yeten ve 15 dakikalık kompakt şehir; tüm sakinlerin tüm ihtiyaçlarını (iş, okul, alışveriş, sağlık, eğlence veya kültür) kendi kapılarının önünden 15 dakika içinde karşılayabilecekleri ve şehrin diğer ucuna gitmek zorunda kalmayacakları bir model (virüsün yayılmasını önlemek için)	-Kendi kendine yeten ve 15 dakikalık kompakt şehir
3.Kamusal mekanların tasarımı, kullanılan malzemeler, yönetimi ve bakımı	• Kamusal mekanlar fiziksel mesafeye izin verecek şekilde tasarlanmalı • Kamusal mekan yöneticileri bu alanların, özellikle de kapılar, kulplar ve mobilyalar gibi yüksek temas yüzeylerinin sık sık ve derinlemesine temizlenebilmesini sağlamalı	-Fiziksel mesafeye izin verecek şekilde tasarım -Temizlik
4."Sosyal dirençlilik" inşası	• Kamusal mekanların sosyal ve bağlayıcı elemanları hala çok önemlidir • Toplumun birbirleriyle sosyalleşmek için bir araya geldiği sokakların üzerindeki balkonlar gibi elemanları ile mahalle sokaklarının sinemaya, tiyatroya veya spor dersi alanlarına dönüştürülmesi toplumda dirençliliği sürdürmeye yardımcı olurlar	-Mahalle sokaklarının sinemaya, tiyatroya veya spor dersi alanlarına dönüştürülmesi

Tablo A.6. Kamusal mekan şartı ilkelerindeki maddelerde yapılan değişiklikler (Aktaran Sepe, 2021)

Maddeler	Eklenenler
3.Kamusal mekan Şartı, kente ve kentin misafirperverlik, dayanışma, eğlence ve paylaşım için olağanüstü yeteneğine; sosyal etkileşimi, karşılaşmayı, birlikteliği, özgürlüğü ve demokrasiyi gerektiğinde ***fiziksel mesafeye saygı göstererek*** teşvik etmedeki eşsiz erdemine; ve bu değerlere kamusal mekan aracılığıyla hayat verme çağrısına inanan herkese hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda kentler ekonomik, sosyal, etnik, kültürel ve kuşaklar arası eşitsizliklerin giderek derinleştiğini göstermektedir. Kamusal mekan, tüm yaş gruplarının vatandaşlık haklarının garanti altına alındığı, farklılıklara saygı duyulduğu ve değer verildiği bir yer olmalıdır.	***Fiziksel mesafeye saygı***
4. Kamusal mekan Şartı, yasal tanımının ötesine geçen geniş ve kapsayıcı bir vatandaşlık kavramına dayanmaktadır. Kullanıcı sıfatıyla herkes "vatandaş "tır ve ***çocuklar, gençler, yaşlılar ve engelliler*** başta olmak üzere kamusal mekanla ilgili aynı hak ve yükümlülüklere sahiptir.	***Çocuklar, gençler, yaşlılar ve engelliler başta olmak üzere***
6. Kamusal mekanlar, kamuya ait veya kamunun kullanımında olan, herkes tarafından ücretsiz olarak ve kar amacı güdülmeden erişilebilen ve yararlanılabilen tüm yerlerdir. Her kamusal mekanın kendine has mekansal, tarihi, çevresel, ***kimliksel***, sosyal ve ekonomik özellikleri vardır.	***Kimliksel***
7. Kamusal mekanlar, ***bireysel ve toplumsal güvenlik ve refahın*** kilit unsurları, bir toplumun kolektif yaşamının mekanları, ortak doğal ve kültürel zenginliklerinin çeşitliliğinin ifadeleri ve kimliklerinin temelidir. Toplum kendini kamusal mekânlarında tanır ve bu mekânların mekânsal kalitesinin iyileştirilmesi için çaba gösterir.	***Bireysel ve toplumsal güvenlik ve refahın***
10. Kamusal mekânlar, doğal ve tarihi değerlerin izin verdiği ölçüde, hareket, duyu ve zihinsel engelliler için ***engelsiz ve güvenli*** bir şekilde erişilebilir kılınmalıdır.	**Hareket, duyu ve zihinsel engelliler için *engelsiz ve güvenli***
14. Kamusal **mekanlar:** (a) Kentin canlılığının bağlı olduğu, ***insanların ve ulaşım araçlarının güvenli*** bir şekilde yerleştirilmesi için fiziksel ağ ve destektir; (c) H***erkese değerli ve sağlıklı*** rekreasyon, fiziksel egzersiz ve yenilenme f***ırsatları*** sunar (parklar, bahçeler, kamu spor tesisleri); (d) Eğitim ve kültürün teşvik edilmesine yardımcı olur (örn. Örneğin müzeler ve halk kütüphaneleri); (e) Bu mekanlar insanların kimliğinin yansıtıldığı ve bir topluluk oldukları bilgisiyle büyüyerek beslendiği bireysel ve kolektif hafıza mekanlarıdır; (f) ***Gerektiğinde fiziksel mesafeye saygı göstererek*** eğlenceyi, karşılaşmayı ve ifade özgürlüğünü teşvik eder;	***İnsanların ve ulaşım araçlarının güvenli*** *bir şekilde yerleştirilmesi* H***erkese değerli ve sağlıklı*** rekreasyon, fiziksel egzersiz ve yenilenme f***ırsatları*** ***Gerektiğinde fiziksel mesafeye saygı göstererek***
16. Her kamusal mekan, ***farklı yaş gruplarının ve insanların yeteneklerinin*** çeşitliliği göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır.	***farklı yaş gruplarının ve insanların yeteneklerinin***
21. Kentsel kamusal mekan sistemi, sürdürme, geliştirme ve iletişim kurma özelliklerini ortaya çıkarabilecek bütüncül bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu nedenle, yerel yönetimlerin ***pandemi dönemlerinde de insanları ağırlayabilecek farklı ve esnek işlevlere*** sahip kamusal mekan ağları için özel bir strateji benimsemeleri tavsiye edilmektedir.	***Pandemi dönemlerinde de insanları ağırlayabilecek farklı ve esnek işlevler***

Tablo A.6. (Devam) Kamusal mekan şartı ilkelerindeki maddelerde yapılan değişiklikler (Aktaran Sepe, 2021)

Maddeler	Eklenenler
25. Tasarımda, dayanıklı, basit, kolayca değiştirilebilir veya ***dönüştürülebilir*** ve iklimsel olarak yeterli basit çözümler ve malzemeler kullanılarak bakım ve yönetim maliyetlerine tam olarak dikkat edilmelidir.	***Dönüştürülebilir***
29. Kamusal mekanların oluşturulması, iyileştirilmesi ve yönetimi***, Bilgi ve iletişim teknolojileri ile de bağlantılı olarak***, yeni istihdam yaratılması ve özel yatırımlar için bir fırsat sağlayabilir.	***Bilgi ve iletişim teknolojileri (Information and Communication Technologies) de bağlantılı olarak,***
30.Kamusal mekan tasarımına yönelik disiplinler arası ve katılımcı yaklaşımlar, planlamacılar, peyzaj uzmanları, ***psikolojik çevreciler***, mimarlar, teknisyenler ve tasarımcılar için sosyal rollerini tam olarak ifade edebilmeleri açısından heyecan verici bir fırsattır	***Psikolojik çevreciler***
31. Aşağıdakiler, iyi kamusal mekanların yaratılması, yönetilmesi ve bu alanlardan keyif alınmasının önündeki kısıtlamalar olarak değerlendirilebilir: f. ***Çok işlevli ve sağlıklı*** mekan kriterleri ve yapısal bağlantıları göz ardı eden tasarım tercihleri k. Kamusal mekanların yeni kullanımlarını geniş ölçüde destekleyebilecek kablosuz ağların yokluğu; l. ***Hem normal hem de pandemi durumlarında*** kentsel alan kullanıcılarında derin bir yönelim bozukluğuna neden olabilecek yön ve referansların yokluğu.	f. ***Çok işlevli ve sağlıklı*** l. ***Hem normal hem de pandemi durumlarında***
33. Kentlerdeki özel otomobil trafiğinin azaltılması, çevresel koşulların iyileştirilmesi, kamusal mekanların geliştirilmesi ve ***daha yaşanabilir ve sağlıklı hale getirilmesi*** için öncelikli bir koşuldur. Yürüme ve bisiklete binme gibi sıfır enerji tüketimli hareketliliğin desteklenmesi çevreyi iyileştirir ve kamusal mekanların ve kentsel yaşamın kalitesini artırır.	***Daha yaşanabilir ve sağlıklı hale getirilmesi***
34. Kamusal mekanların sorumlu kullanım konusunda eğitim, tüm bakım ve yönetim biçimleri arasında en az maliyetli olanıdır. Vatandaşları kamusal mekanların erdemli ve ***güvenli kullanımı konusunda*** eğitmek için okullarda, medya aracılığıyla ve internet üzerinden farkındalık kampanyaları yürütmek faydalı olacaktır	*Vatandaşları kamusal mekanların erdemli* ***ve güvenli kullanımı konusunda eğitmek***
39. Kapladıkları alan bakımından sokaklar, meydanlar ve kaldırımlar, halk tarafından kullanılan kentsel alanın büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu nedenle, kullanımlarının, yerine getirmeleri gereken ***farklı*** ve sağlıklı işlevleri uzlaştıracak şekilde disipline edilmesi ve ***tüm yaş grupları için*** yaya ve motorsuz hareketliliğe öncelik verilmesi önemlidir.	***Farklı*** ve sağlıklı işlevleri uzlaştıracak ***tüm yaş grupları için***

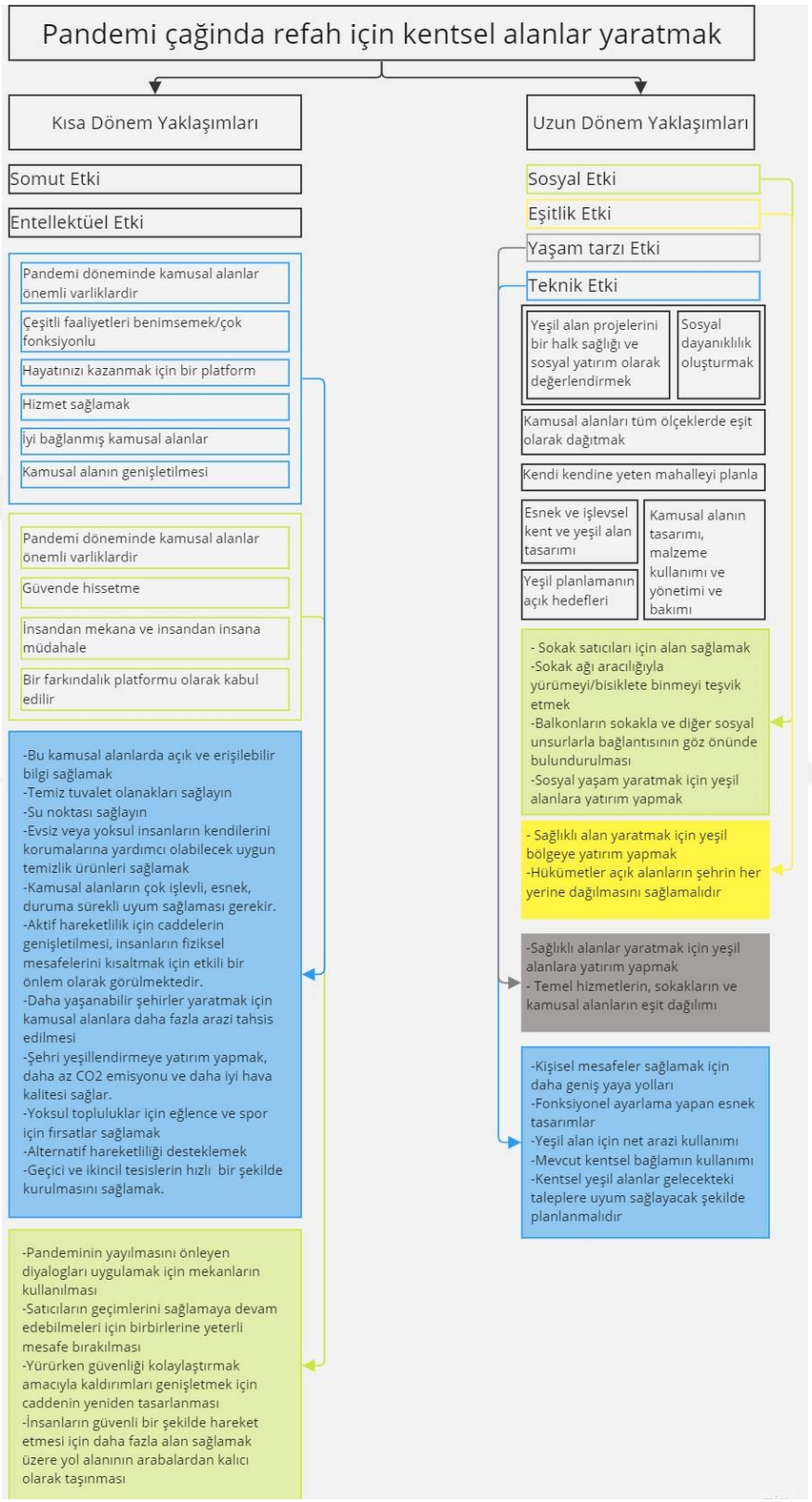
Tablo A.6. (Devam) Kamusal mekan şartı ilkelerindeki maddelerde yapılan değişiklikler (Aktaran Sepe, 2021)

Maddeler	Eklenenler
40. Güvenlik nedenleriyle kamusal açık alanların kullanımına getirilen hem zamansal hem de fiziksel sınırlamalar, makul olmayan bir şekilde halkın o yeri kullanmasını ve ***yerin kimliğinin*** kullanılmasını kısıtlamamalıdır	***Yerin kimliğinin kullanılmasını*** **kısıtlamamalıdır**
44. Vatandaşların ve özellikle de bölge sakinlerinden oluşan toplulukların katılımı, özellikle de gelişmekte olan ülkelerdeki gibi yoksulluk ve sınırlı kamu kaynaklarının olduğu durumlarda, kamusal mekanların bakımı ve yönetimi için hayati önem taşımaktadır. Vatandaşlar, yerel yönetimler ve özel kuruluşlar arasındaki ortaklık düzenlemeleri, ***Covid-19 acil durumu da dahil olmak*** üzere her koşulda büyük önem taşımaktadır	***Covid-19 acil durumu da dahil olmak*** **üzere**
49. Kamusal mekanlardan yararlanma, bu alanların sivil, saygılı ve sorumlu kullanımıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla, kamusal mekanlardan yararlanma kalitesi sadece kamusal mekanların mevcudiyetine, kalitesine, değişebilirliğine, uyarlanabilirliğine ve bakım düzeyine değil, aynı zamanda ***vatandaşların uygun davranışlarına*** da bağlıdır.	***Vatandaşların uygun davranışlarına***
50. Kamusal mekanların iyi kullanımı, vatandaşların değişen ihtiyaçları, çevresel felaketler ve ***salgın acil durumları ile*** ilişkili olarak değişebilirlikleri ve uyarlanabilirlikleri ile yakından bağlantılıdır.	***Salgın acil durumları ile*** **ilişkili**

Tablo A.7. Knight Vakfı tarafından yaptırılan ve Gehl Mimarlık ekibi tarafından yürütülen çalışmada değerlendirilen kamusal mekanlar (Knight Foundation ve Gehl Firm, 2021).

Summit Göl Park, 2018 **AKRON, OHIO**	Summit Göl Park, bir zamanlar çevresel bir tehlike olarak görülen bir gölün kıyısında, geniş oturma ve barınma alanları, barbeküler, patika bağlantıları ve rekreasyonel programlar sunmaktadır.	
Ella Fitzgerald Parkı, 2018 **DETROIT, MICHIGAN**	26 boş arsadan bir mahalle yaşam alanına. Ella Fitzgerald Parkı, daha geniş bir mahalle planlama sürecinin ilk projesidir. Kamusal sanat, rekreasyon alanı ve yerel gençler ve geçici işçiler için bir eğitim ve işgücü geliştirme programı sağlamaktadır.	
"Detroit Nehir Kıyısı **Dequindre Cut Freight/ 2018** **Valade park/ 2019** **DETROIT, MICHIGAN**	Eskiyen bir sanayi bölgesinden çok kullanımlı bir kentsel buluşma alanına. Riverfront, Dequindre Cut yeşil yolu üzerinde bir bira ve şarap bahçesine ev sahipliği yapan Freight Yard'ı ve bir plaj manzarası, yüzen mavna ve iki yerel gıda işletmesine ev sahipliği yapan Valade Park'ı içermektedir.	
Yüzüncü Yıl Müşterekler, 2018 **PHILADELPHIA, PENNSYLVANIA**	Kullanılmayan alanlardan park kenarındaki geçide. Yüzüncü yıl müşterekler köprüsü, Parkside mahallesi ile bitişiğindeki Batı Fairmount Park arasındaki boşlukta günlük aktiviteler ve toplum temelli programlar için davetkâr bir mekân sunmaktadır.	
Cherry Street İskelesi, 2018 **PHILADELPHIA, PENNSYLVANIA**	Boş iskeleden hareketli bir sanat cennetine. Cherry Street 14 sanatçı stüdyosu, interaktif enstalasyonlar ve Delaware Nehri kıyısındaki tarihi bir iskele yapısı içinde yer alan bir açık hava restoran ve barına sahiptir. Halkın sanatçılar ve uygulamacılarla etkileşime girmesi için benzersiz bir alandır.	
Keşif Merkezi, 2018 **PHILADELPHIA, PENNSYLVANIA**	Çitlerle çevrili alandan doğa vahasına. Keşif Merkezi uzun süredir kapalı olan bir alanın kenarında yer almaktadır. Philadelphia Parkı ve dinlenme alanındaki 57 dönümlük arazi açık hava programları düzenleyen Philadelphia Outward Bound okulu ve Ulusal Audubon topluluğuna kiralanmıştır.	

Tablo A.8. Salgınlar çağında iyileştiren kentsel alanlar oluşturmak için geliştirilen yaklaşım (El Khateeb ve Shawket, 2022)

Tablo A.9. Salgınlar çağında kentsel mekanlarda iyileştirme yapılmasına yönelik PESTLE analizi (El Khateeb ve Shawket, 2022)

Politik (Political)	**P =**	**Eşitlik**	• Sağlıklı alanlar yaratmak için yeşil alanlara yatırım yapmak • Hükümetler açık alanların şehrin her yerine dağılmasını sağlamalıdır
Ekonomik (Economical)	**E =**	**Yaşam tarzı**	• Sağlıklı alanlar yaratmak için yeşil alanlara yatırım yapmak • Temel hizmetlerin, sokakların ve kamusal mekanların adil dağılımı
Sosyal (Social)	**S =**	**Sosyal**	• Sokak satıcıları için alan sağlanması • Sokak ağı aracılığıyla yürüyüş/bisiklet kullanımının teşvik edilmesi • Balkonların sokaklarla bağlantısının yanı sıra diğer unsurların da dikkate alınması • Sosyal yaşam yaratmak için yeşil alanlara yatırım yapmak
Teknoloji (Technology)	**T =**	**Teknik**	• Kişisel mesafeler sağlamak için daha geniş yaya yolları • İşlevsel eklemeler yapılan esnek tasarımlar • Yeşil alanda net arazi kullanımı • Mevcut kentsel bağlamın kullanımı • Kentsel yeşil alanlar gelecekteki taleplere göre uyarlanabilecek şekilde planlanmalıdır • Sık sık ve kolayca temizlenebilen malzemelerin seçilmesi
Yasal (Legal)	**L =**	**Bunlara göre Değişir**	• Hükümet ölçeği • Bölge ölçeği • Belirli bir döneme göre periyodik zaman
Çevresel (Environmental)	**E =**	**Mahallelerinin iyileştirilmesi (yerellik/yere göre)**	• Alış veriş merkezi • İmkanlar ve hizmetler • Okullar, öğrenme imkanları • Rekreasyon, spor, bahçeler, oyun alanları park • Güvenli sokaklar, alanlar • Uygun fiyatlı konut • Bisiklete binme, yürünebilirlik • İyi bağlantılı yerel toplu taşıma • Yerinde yaşlanma • Hizmet çeşitliliği • Yerel istihdam

Tablo A.10. Yüksel'in (2022) belirlediği "altı anahtar unsur" üzerinden geliştirdiği analiz içeriği

Unsurlar	Değerlendirme parametreleri
Çok işlevlilik	1. Farklı aktivitelerin yapılması 2. Zaman (mekân kullanım zamanları) 3. Kullanım çeşitliliği-mekân ve bitişik binalar arasında iyi bir bağlantı kurulması, ya da boş duvarlarla çevrili olması, bitişik bina sakinlerinin alan kullanımının varlığı 4. Yapılacak etkinliklere uygunluk- seçeneklerin varlığı 5. Halka açık lavabolar 6. Oyun için sokak alanları 7. Bisiklet yolları-şeritleri
Esneklik	1. Kaldırım genişletmeleri 2. Güvenli yaya geçitleri 3. Özel araba kullanımının toplu taşıma kullanımından fazla olması 4. Araçların alanda yaya kullanımına hâkim olması ve alana kolayca ulaşmalarının engellemesi 5. Mekânın tüm kısımlarının kullanılabilmesi
Uyarlanabilirlik	1. Erişim ve toplu taşıma durakları 2. Bekleme alanlarının varlığı 3. Sosyal mesafeli güvenli alan varlığı
Tüm Seviyelerde Erişim	1. Yavaşlatılmış sokaklar (insanların bu alanlara kolayca yürüyebilmesi, hareket halindeki arabaların arasından geçme zorunluluklarının olmaması) 2. İnsanların alanda çeşitli ulaşım seçeneklerini kullanabilmesi (otobüs,bisiklet,araba gibi) 3. Alanın insanlar tarafından kullanımı (boş olmaması) 4. Farklı yaş gruplarındaki insanların kullanımı 5. Alanın, kullanıcılar için işlevsel olması
Modülerlik	1. Açık hava yemek alanları 2. Alanın büyütülebilme veya küçültülebilme olanağı 3. Alanın bölünebilme olanağı 4. Mekânların ortak alana dönüştürülebilmesi 5. Toplu etkinliklerin yapılabilmesi
Sinyalizasyon-İşaret Verme	1. Alanın uzaktan görülebilmesi, içerinin dışarıdan görünebilmesi 2. Ayırıcıların varlığı 3. İşaretlemelerin varlığı 4. Malzeme kullanımının yeterliliği

Tablo A.11. COVID- 19 süreci kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar

Yapılan Çalışma	Parametreler	
Gehl Mimarlık Ofisi (Gehl Firm, 2020a)	Seyahat, boş vakit, iş, sosyal ilişkiler, konut refahı, duygusal tepkiler ve sağlık	Şehir İçi Aktivite, Oyun Ve Egzersiz Alanı Kullanımları, Kent İçi Hareket, Lokal Yerler, Sosyal Mesafe Kuralları, İklimsel İhtiyaçlar, Yeni Aktiviteler, Yaşlı Ve Çocuklar, Farklı Deneyimler, Şehir Dışına Hareketler
Gehl Mimarlık Ofisi (Gehl Firm, 2020b)		Belediyelerle iş birlikleri ve yeni alanlar oluşturulması Yerel buluşma yerlerinin 500 m'lik yarıçap ile bölünmesi, olanakların çeşitliliklerinin arttırılması
İngiltere'de kamusal mekanlarla ilgili " Halk Sağlığı (Coronavirüs düzenlemeleri) düzenlemeleri" rehberi (HM Government, 2020)	1.Ana caddeler ve şehir merkezleri	Yaya yollarının genişletilmesi, Trafiğin düzenlenmesi, Daha çok yaya alanı, Herkes için erişim, Herkes için oturma alanları, Alternatif hareketlilik (yaya ve bisiklet yolları), İşlevlerin esnekliği, İşaretleme göstergeleri, sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri, sosyal mesafe düzenlemesi, Güvenlik görevlileri, Temizlik, bakım ve yönetim, Erişilebilirlik, Temel hizmetler
	2.Kapalı ve yarı açık perakende satış alanları	İşlevlerin esnekliği, İşaretleme göstergeleri, sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri, Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar, Erişilebilirlik
	3.Ticari binaların çevresindeki kamusal mekanlar	İşlevlerin esnekliği, Erişilebilirlik, işaretleme göstergeleri, Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri, Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar, Temizlik, bakım ve yönetim Yaya yollarının genişletilmesi
	4. Ulaşım merkezlerinin çevresindeki kamusal mekanlar,	Bölge planı , İşlevlerin esnekliği, Erişilebilirlik, İşaretleme göstergeleri, Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri, Ulaşım araçları için belirlenmiş alanlar, Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar, Güvenlik görevlileri
	5.Açık hava tezgahları, açık hava oturma yerleri ve pazar yerleri	İşlevlerin esnekliği, Erişilebilirlik göstergeleri, Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri, Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar, Değiştirebilir/ dönüştürülebilir mobilyalar, Oturma mobilyaları, Alternatif hareketlilik (yaya ve bisiklet yolları)
	6.Açık yeşil alanlar	Yaya yollarının genişletilmesi, Hareketin yönlendirilmesi, Trafik hızının yavaşlatılması, Alternatif hareketlilik (yay ve bisiklet yolları), İşlevlerin esnekliği, İşaretleme göstergeleri, Sosyal mesafe ve dolaşım işaretleri, Temel hizmetler, Erişilebilirlik, Güvenli erişim, Güvenlik görevlileri , Temizlik, bakım ve yönetim, Esnek, çok işlevli, uyarlanabilir mekanlar
UN-Habitat 2020	Kısa Vadeli Müdahaleler	
	1.Kamusal mekanlar kriz zamanlarında önemli bir varlıktır	-Esnek, çok işlevli ve uyarlanabilir -Alternatif hareketliliği desteklemeli -Rekreasyon, spor ve pek çok yoksul insan için önemli fırsatlar sağlamalı
	2.Sokaklar da dahil olmak üzere iyi bağlanmış ve entegre edilmiş kamusal mekanlar sistemi	-Yolların arabalardan çok insanlar için düzenlenmesi -Daha yürünebilir sokaklar -Yeşil alanlara yatırım yapılması
	3.Sokaklar da dahil olmak üzere kamusal mekana tahsis edilen arazi miktarının artırılması	-Kamusal mekana tahsis edilen arazi miktarının artırılması -Sokakların, kaldırımların genişletilmesi
	4.İşlevlerin esnekliği	- Kamusal mekanların çok işlevli, esnek olması ve duruma sürekli uyum sağlaması -Gıda pazarlarının, otoparklar veya sokaklar gibi mahalle/topluluk alanlarına dahil edilmesi - Belirli günlerde veya saatlerde organize sokak satışlarına izin verecek şekilde programlanması

Tablo A.11. (Devam) COVID- 19 süreci kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar

Yapılan Çalışma	Parametreler	
UN-Habitat 2020	Kısa Vadeli Müdahaleler	
	5.Temel hizmetler	-Temiz tuvalet tesisleri, su noktaları ve/veya uygun temizlik ürünler -Suyu olmayan ailelerin güvenli el yıkama tesisleri sağlanması
	6.Geçimini sağlamak için kamusal mekana bağımlı olan yoksul aileler.	-Sokakların sokak satıcıları için koruyucu ekipman sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi
	7.Paylaşım platformu	Dialog alanı potansiyeli
	Orta ve Uzun Vadeli Müdahaleler	
	1.Kamusal mekanların her ölçekte eşit bir şekilde dağıtılması	-Açık alanların şehir içinde eşit dağıtılması -Çok işlevli ve esnek kullanım
	2.Kendi kendine yeten mahalle veya "15 dakikalık kompakt şehir mahallesi" için plan	-Kendi kendine yeten ve 15 dakikalık kompakt şehir
	3. Kamusal mekanların tasarımı, kullanılan malzemeler, yönetimi ve bakımı	-Fiziksel mesafeye izin verecek şekilde tasarım -Temizlik
	4."Sosyal dirençlilik" inşası	-Mahalle sokaklarının sinemaya, tiyatroya veya spor dersi alanlarına dönüştürülmesi
Xie, J., Luo, S., Furuya , K. , Sun, D. (2020)	Fiziksel ve ruhsal sağlık ve sosyal etkileşim	Kentlinin kent parklarını ziyaret etmesinin fiziksel sağlığını iyileştirmesi ve sosyal etkileşim olanaklarını arttırması
Shift Mimarlık Şehircilik (Aktaran Harrouk 2002)	Kamusal Pazar tasarımı: -Sosyal mesafe kurgusu -16 karelik ızgara plan -Pazar içinde aynı anda 6 müşteri bulunması	
Kamusal mekan şartı ilkelerinde maddelerde yapılan değişiklikler (Sepe, 2021)	Kamusal mekan şartı	Eklemeler
	3.misafirperverlik, dayanışma, eğlence ve paylaşım alanı, birlikteliği, özgürlüğü ve demokrasi, eşitsizliklerin giderildiği alan	Fiziksel mesafeye saygı
	4.Geniş kesimleri kapsaması	Çocuklar, gençler, yaşlılar ve engelliler başta olmak üzere
	6. herkes tarafından ücretsiz olarak ve kar amacı güdülmeden erişilebilen ve yararlanılabilen, mekansal, tarihi, çevresel, kimliksel, sosyal ve ekonomik özellikleri	Kimliksel özellikler
	7. Bireysel ve toplumsal güvenlik ve refahın kilit unsurları, kolektif yaşamının mekanları,	Bireysel ve toplumsal güvenlik ve refahın
	10. Hareket, duyu ve zihinsel engelliler için engelsiz ve güvenli bir şekilde erişilebilir	Hareket, duyu ve zihinsel engelliler için engelsiz ve güvenli
	14. insanların ve ulaşım araçlarının güvenli bir şekilde yerleştirilmesi için fiziksel ağ , H***erkese değerli ve sağlıklı*** rekreasyon, fiziksel egzersiz ve yenilenme f***ırsatları,*** Eğitim ve kültürün teşvik edilmesi, bireysel ve kolektif hafıza mekanları, ***Gerektiğinde fiziksel mesafeye saygı göstererek*** eğlenceyi, karşılaşmayı ve ifade özgürlüğünü teşvik	***İnsanların ve ulaşım araçlarının güvenli*** *bir şekilde yerleştirilmesi* H***erkese değerli ve sağlıklı*** rekreasyon, fiziksel egzersiz ve yenilenme f***ırsatları*** ***Gerektiğinde fiziksel mesafeye saygı göstererek***
	16. farklı yaş gruplarının ve insanların yeteneklerinin çeşitliliği üzerinden tasarım	***Farklı yaş gruplarının ve insanların yeteneklerinin***
	21. Kentsel kamusal mekan sisteminin, sürdürme, geliştirme ve iletişim kurma özelliklerini ortaya çıkarabilecek bütüncül bir bakış açısı gerektirmesi	***Pandemi dönemlerinde de insanları ağırlayabilecek farklı ve esnek işlevler***

Tablo A.11. (Devam) COVID- 19 süreci kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar

Yapılan Çalışma	Parametreler	
Kamusal mekan şartı ilkelerinde maddelerde yapılan değişiklikler **(Sepe, 2021)**	25. Tasarımda, dayanıklı, basit, kolayca değiştirilebilir ve iklimsel olarak yeterli basit çözümler ve malzemeler kullanılarak bakım ve yönetim maliyetlerine tam olarak dikkat edilmesi	Değiştirilebilir ***veya dönüştürülebilir***
	29. Kamusal mekanların oluşturulması, iyileştirilmesi ve yönetimi, yeni istihdam yaratılması ve özel yatırımlar için bir fırsat sağlaması	***Bilgi ve iletişim teknolojileri (Information and Communication Technologies) de bağlantılı olarak,***
	30.Kamusal mekan tasarımına yönelik disiplinler arası ve katılımcı yaklaşımlar	***Psikolojik çevreciler,***
	31. Kamusal mekanların yaratılması, yönetilmesi ve bu alanlardan keyif alınmasının önündeki engeller	***f. Çok işlevli ve sağlıklı*** l. ***Hem normal hem de pandemi durumlarında***
	33. Kentlerdeki özel otomobil trafiğinin azaltılması, çevresel koşulların iyileştirilmesi, yürüme ve bisiklete binme gibi sıfır enerji tüketimli hareketliliğin desteklenmesi	***Daha yaşanabilir ve sağlıklı hale getirilmesi***
	34. Kamusal mekanların sorumlu kullanımı: Okullarda, medya aracılığıyla ve internet üzerinden farkındalık kampanyaları	***Güvenli kullanımı konusunda*** eğitmek
	39. Sokaklar, meydanlar ve kaldırımların, halk tarafından kullanımlarının, yerine getirmeleri gereken ***farklı*** ve sağlıklı işlevleri uzlaştıracak şekilde disipline edilmesi ve ***tüm yaş grupları için*** yaya ve motorsuz hareketliliğe öncelik verilmesi	***Farklı*** ve sağlıklı işlevleri uzlaştıracak şekilde disipline edilmesi ve ***tüm yaş grupları için***
	40. Güvenlik nedenleriyle kamusal açık alanların kullanımına getirilen hem zamansal hem de fiziksel sınırlamaların, makul olmayan bir şekilde halkın o yeri kullanmasını kısıtlamaması	***Yerin kimliğinin kullanılmasını*** **kısıtlamamalıdır**
	44. Vatandaşların ve özellikle de bölge sakinlerinden oluşan toplulukların katılımının, özellikle de gelişmekte olan ülkelerdeki gibi yoksulluk ve sınırlı kamu kaynaklarının olduğu durumlarda, kamusal mekanların bakımı ve yönetimi için hayati önem taşıması	***Covid-19 acil durumu da dahil olmak*** **üzere**
	49. Kamusal mekanlardan yararlanmanın, bu alanların sivil, saygılı ve sorumlu kullanımıyla yakından ilişkili olması	***Vatandaşların uygun davranışlarına***
	50. Kamusal mekanların iyi kullanımı, vatandaşların değişen ihtiyaçları, çevresel felaketler ilişkili olarak değişebilirlikleri ve uyarlanabilirlikleri ile yakından bağlantılı olması	***Salgın acil durumları ile*** **ilişkili**
Mouratidis (2021b)	Yaşam kalitesi (seyahat, eğlence, iş, sosyal ilişkiler, konut refahı, duygusal tepkiler ve sağlık); Şehirler (arazi kullanımı, ulaşım sistemi, kentsel tasarım, konut, altyapı, bilgi iletişim teknolojisi) ; Öznel iyi olma hali (yaşam kalitesi, duygusal refah, mutluluk)	COVID-19 sonrası eklenenler: Altyapı ve bilgi ve iletişim teknolojisi Yapılı çevre yerine "şehirler" başlığı
	Kentsel mavi yeşil alanlar ve yakın doğa	Kentsel mavi-yeşil alan, ağaçlar ve diğer bitki örtüsü türlerini geliştirmek/ korumak Yakındaki doğayı korumak Kentsel mavi-yeşil alana ve yakındaki doğaya iyi erişim sağlamak Konuta bağlı özel veya ortak yeşil alan geliştirmek/ korumak Erişilebilir, kapsayıcı açık kamusal mekanlar geliştirmek/bakımını sağlamak

Tablo A.11. (Devam) COVID- 19 süreci kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar

Yapılan Çalışma	Parametreler	
Mouratidis (2021b)	COVID-19 baskısı altında şehirler ve yaşam kalitesi ve Kent planlama ve politikaları için potansiyel çıkarımlar	
	Kamusal açık alanlar (meydanlar, yürüyüş yolları, caddeler) İmkanlar ve servisler	Sağlık altyapısına ve hizmetlerine iyi erişim Karma konut ve ticari arazi kullanımları ve yerel mahalle merkezlerinin geliştirilmesi Hassas mahallelerde test tesislerinin kurulması
Gehl Mimarlık ekibi **Knight Foundation, 2021**	Dört şehirde faaliyet gösteren yedi kamusal mekan değerlendirilmesi (mahalle parkları, doğal yeşil alanlar ve sahil perakende merkezleri)	
	Tarihi karakteri ve sanatı yansıtan kamusal mekanlar	Alan çevresinde yaşayanların ihtiyaçlarını, tarihi karakteri ve sanatı yansıtan kamusal mekânları daha çok ziyaret
	Eşitlik	Topluluk katılımı ve duyarlı bağlılık, Farklı etnik gruptan toplulukların katılımını sağlamak üzere tasarlanan prototipler
	Katılımcılık	Tasarımdan yönetişime kadar bölge sakinlerinin katılımının sağlanması,
	Sürdürülebilir işletme modelleri:	Toplum katılımlı esnek tasarım, kapsayıcı süreçler ve kapasite geliştirme, tek kişilik ve sosyal faaliyetler için güvenli mekanlar sağlaması
New Yok Broklyn köprüsü düzenlemesi (Cuba, 2021)	Kent içi güvenli hareket: Bisiklet yolu düzenlemesi	Köprünün belli bir kısmının bisiklet yolu olarak düzenlenmesi ile bisiklet yolu kullanımın artışı
Carlo Ratti şirketi **(Florian, 2022)**	Açık kaynaklı şehircilik" metodolojisi (Manifesta 14)	Vatandaş katılımını teşvik etmek ve yapılı çevre üzerinde uzun vadeli etkiler yaratmak Kullanıcı geri bildirimleri, katılımcı yaklaşım Geliştirilen yaya yolları, erişilebilirlik
El Khateeb ve Shawket (2022)	**Kısa vadeli düzenlemeler**	
	Somut etki:	Kamusal mekanın açık ve erişilebilir olması Temiz tuvalet olanakları Su olanakları Evsiz ve yoksul insanlar için uygun temizlik ürünleri sağlanması Çok işlevli, esnek ve uyarlanabilir kamusal mekan Caddelerin genişletilmesi Kamusal mekana daha fazla alan tahsisi Daha fazla yeşil alan, daha az CO_2 emisyonu Yoksul topluluklar için eğlence ve spor fırsatlarının oluşturulması Alternatif hareketliliğin desteklenmesi Geçici ve ikincil tesislerin kurulması
	Entellektüel etki:	Diyalog mekanı Satıcıların geçimlerini sağlamaları için yeterli mesafe Kaldırımların genişletilmesi
	Orta- Uzun vadeli müdehaleler	
	Sosyal etki:	Sokak satıcıları için alan sağlanması Sokak ağı üzerinden yürüme ve bisiklete binmenin teşvik edilmesi Balkonların sokak ve diğer unsurlar arasındaki ilişkisi Yeşil alanlara yatırım
	Eşitlik etkisi:	Sağlık için yeşil alanlara yatırım Açık alanların şehrin bütün bölgelerine eşit dağılımı
	Yaşam tarzı etkisi:	Sağlık için yeşil alanlara yatırım Temel hizmetler, kamusal mekanların şehrin bütün bölgelerine eşit dağılımı

Tablo A.11. (Devam) COVID- 19 süreci kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar

Yapılan Çalışma	Parametreler	
El Khateeb ve Shawket (2022)	**Orta- Uzun vadeli müdehaleler**	
	Teknik etki:	Daha geniş yaya yolları Esnek tasarımlar Yeşil alan net arazi kullanımı Mevcut kentsel bağlamın kullanımı Yeşil alanların geleceğe yönelik planlanması
Legeby, A., Koch, D., Duarte,F.,Heine, C., Benson, T., Fugiglando, U., Ratt,, C. (2022).	Kamusal mekan kullanımı	COVID-19 sürecinde park ve yeşil alanların kullanımının artması
	Herkes için erişim	Hizmetlere erişim çok önemli özellikle Dezavantajlı sosyo-ekonomik grupların yaşadığı yerlerle pandeminin eşitsizlikleri daha da arttırdığını
	Eşitlik	
Yüksel (2022)	Çok işlevlilik	Farklı Aktivitelerin Yapılması Zaman (Mekân Kullanım Zamanları) Kullanım Çeşitliliği-Mekân ve Bitişik Binalar Arasında İyi Bir Bağlantı Kurulması, Ya Da Boş Duvarlarla Çevrili Olması, Bitişik Bina Sakinlerinin Alan Kullanımının Varlığı Yapılacak Etkinliklere Uygunluk- Seçeneklerin Varlığı Halka Açık Lavabolar Oyun İçin Sokak Alanları Bisiklet Yolları-Şeritleri
	Esneklik	Kaldırım Genişletmeleri Güvenli Yaya Geçitleri Özel Araba Kullanımının Toplu Taşıma Kullanımından Fazla Olması Araçların Alanda Yaya Kullanımına Hâkim Olması ve Alana Kolayca Ulaşmalarının Engellemesi Mekânın Tüm Kısımlarının Kullanılabilmesi
	Uyarlanabilirlik	Erişim ve Toplu Taşıma Durakları Bekleme Alanlarının Varlığı Sosyal Mesafeli Güvenli Alan Varlığı
	Tüm Seviyelerde Erişim	Yavaşlatılmış Sokaklar (İnsanların Bu Alanlara Kolayca Yürüyebilmesi, Hareket Halindeki Arabaların Arasından Geçme Zorunluluklarının Olmaması) İnsanların Alanda Çeşitli Ulaşım Seçeneklerini Kullanabilmesi (Otobüs,Bisiklet,Araba Gibi) Alanın İnsanlar Tarafından Kullanımı (Boş Olmaması) Farklı Yaş Gruplarındaki İnsanların Kullanımı Alanın, Kullanıcılar İçin İşlevsel Olması
	Modülerlik	Açık Hava Yemek Alanları Alanın Büyütülebilme veya Küçültülebilme Olanağı Alanın Bölünebilme Olanağı Mekânların Ortak Alana Dönüştürülebilmesi Toplu Etkinliklerin Yapılabilmesi
	Sinyalizasyon-İşaret Verme	Alanın Uzaktan Görülebilmesi, İçerinin Dışarıdan Görünebilmesi Ayırıcıların Varlığı İşaretlemelerin Varlığı Malzeme Kullanımının Yeterliliği
Paris Belediye Başkanı Anne Hidalgo'nun çalışmaları (Gongadze ve Maassen, 2023)	Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı	Sosyal mesafe Geçici bisiklet yolu ve kapalı sokakların genişletilmesi Sağlıklı mahalleler inşa etmek için eğitim kurumlarının yerel topluluk merkezlerine dönüştürülmesi

Tablo A.11. (Devam) COVID- 19 süreci kamusal mekan üzerine yapılan çalışmalar üzerinden kamusal mekan kalite parametrelerin oluşturulması için dikkate alınan çalışmalar

Yapılan Çalışma	**Parametreler**	
Paris Belediye Başkanı Anne Hidalgo'nun çalışmaları **(Gongadze ve Maassen, 2023)**	Paris, 15 dakikalık şehir anlayışı	Mesai saatleri dışında ve hafta sonları kullanılması için okul bahçelerinin ve kreşlerin açılması Güvenli motorsuz seyahati: Yayalaştırılmış "okul sokakları Kullanıcı odaklı kentsel gelişim Mahalle sakinlerinin yeşillendirme, güzelleştirme, sokak mobilyaları ve mikro hareketlilik iyileştirmeleri için katılımı

KİŞİSEL YAYIN VE ESERLER

Türk, M., Özbayraktar, M. (2022). Tarihsel Süreçte Salgınlar ve Kamusal Mekana Etkisi Üzerine Analitik Bir Inceleme, *8. Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi,* İstanbul, Türkiye, 26-27 Kasım 2022.

ÖZGEÇMİŞ

Merve Türk, ilkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Giresun'da tamamladı. 2017 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesinden mezun oldu. İstanbul'da tasarım ofislerinde Mimar olarak çalıştı. 2019 yılında Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı. 2022 yılında Nomad Architecture adlı Serbest Bürosunu açarak mimar olarak çalışmaya devam etmektedir.